

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Niels Helweg-Larsen

FORSVUNDNE TIDER

En borgerlig familiekrønike i tekst og billeder

GREENS FORLAG

Forsvundne Tider

En borgerlig familiekrønike i tekst og billeder

Niels Helweg-Larsen

Forsvundne Tider

En borgerlig familiekrønike i tekst og billeder

GREENS FORLAG

Forsvundne Tider

© 2005 Niels Helweg-Larsen og Greens Forlag

Bogen er sat med Times New Roman og trykt hos Bookpartner

ISBN: 87-87831-57-0

Tidligere udkom:

Mit navn er Nillikum

- borgerlige bekendelser (1979)

Muntre minder

- og mindre muntre (1980)

Lykke på rejsen

af *Nillikums* Rejsedagbøger (1996)

Flemingway

- historien om et venskab (1998)

I al beskedenhed

fra *Nillikums* skuffer (2001)

Tidens Krumning

Frø fra *Nillikums* Sennepsmark (2002)

Udgivet med støtte af

VELUX-FONDEN AF 1981

Indhold

Forerindring 7

Om forfædrene Larsen 11

Min farfar og hans hjem 18

H. F.'s brev til forældrene 19

H.F.'s Levnedberetning til Ordenskapitlet 1903 22

Vennerne fra Far's Hjem af *Gudrun* 31

Lidt om Far og Kontoret af *Albert* 51

Far og vort Sommerhjem i Arild af *Harald* 63

Minder om Far af *Karen* 81

Far og hans Bøger af *Børge* 89

Min far var sagfører af *Else-Merete Ross* 99

Søster Else-Meretes tale ved guldbrylluppet 22/3 1952 109

Så vidt jeg husker af *NHL* 114

A.H. Riise og Riiserne 135

Frederik Riise skriver 136

Valdemar Riise skriver 141

Augusta Baumann skriver 155

Thora Helweg-Larsen skriver 165

Rosa Schiødte skriver 167

Frederik Riise skriver 170

Lidt om Riisefester af *NHL* 175

Oldefars hemmelighed 181

Fotografisk appendix 186

Gæstebogens hemmelighed 190

Etatsraad, Borgmester L.C. Larsen, R. af D. og S. N.

Forerindring

I min lille bog fra 2002, som jeg har kaldt Tidens Krumning, har jeg et afsnit om gamle fotografier. Der forefindes i bunkevis af dem, af familiemedlemmer og venner, og mange af de gamle desværre uden navn, så de er vanskelige at identificere. Men som jeg skriver, fandt min "søde, sympatiske og systematiske" (jeg har altid været glad for alliterationer eller bogstavrim) Else-Merete Ross på en god fødselsdagsgave til vores fars 70-års fødselsdag. Selv om hun var en særdeles travl dame, stærkt politisk engageret, fremtrædende kvindesagskvinde, formand for Danske Kvinders Nationalråd, medlem af Folketinget m.m., fandt hun tid til at glæde familie og venner på mange måder. I et meget stort fint fotoalbum med årstallene 1876 - 16. april - 1946 præget i guld på det grønne læderbinds forside, har hun lavet en slags fotobiografi af vores fars liv og virke, begyndende med portrætter af nogle af hans forfædre og med fotos fra hans barndomshjem, billeder fra de virksomheder, han arbejdede med, portrætter af venner og familie og sluttende med os børn og børnebørn. Det har været et meget stort arbejde at samle og bearbejde hele dette store materiale, og far, som var et udpræget familiemenneske, blev meget glad for denne gave, og den nærmeste familie har også haft stor glæde af den. Men ifølge sagens natur foreligger dette værdifulde materiale kun i eet eksemplar.

Jeg vil derfor prøve på med udgangspunkt i Else-Meretes arbejde at lave en lille familiekrønike i billeder og tekst, nu da den moderne teknik muliggør en mangfoldiggørelse af billeder til en rimelig pris. Det viser sig nemlig, at der foruden de store mængder af fotografier også eksisterer ikke så lidt skriftligt materiale. Foruden bunkevis af breve findes der et maskinskrevet hæfte, der hedder

MINDER OM VOR FAR OVERRETSSAGFØRER
H.F. HELWEG-LARSEN 1845 - 26. MAJ - 1945.

Det er på 90 sider og formentlig kun fremstillet i ganske få eksemplarer. Foruden min farfars levnedsbetretning til ordenskapitlet 1903 på 9 sider har hans fem børn skrevet hver et stykke om farfar, deres barndomshjem, deres ferier etc. Det giver et ganske godt tidsbillede, og jeg synes derfor, det fortjener at gives i sin helhed.

Om min farmors familie Riiserne findes der også meget, navnlig har min tante Henny Harald Hansen skrevet om A.H. Riise og hans slægt og nogle af børnene har også selv skrevet om deres barndom. Så jeg vil prøve at lade fotografierne, foruden det jeg selv kan huske om familien, ledsage af uddrag fra disse kilder.

Både fars og mors familier var virkelig store. A.H. Riise og hans kone havde 13 børn, som skaffede vores far et utal af fætre og kusiner. Og min mormor Clara Meincke var datter af vekselmægler Edward Lorentzen, som havde 8 børn, så mor, som selv var enebarn, havde en stor familie.

Far havde megen slægtsfølelse. Han har sikkert som sagfører været medvirkende til udfærdigelsen af fundatsen til de legater, som mere velhavende familiemedlemmer stiftede til fordel for slægtens unge og ældre, der havde behov for lidt supplement til økonomien. Men desuden benyttede han ofte lejligheden til at fejre runde dage for levende og døde familiemedlemmer. Det kunne være bedste- eller oldeforældres fødselsdag, bryllupsdag eller dødsdag. Enhver anledning blev brugt - ikke til sørgelig begrædelse af de afdøde, men til glad og taknemmelig erindring om de gode minder, der knyttede sig til dem.

Og onkel Karl og tante Charlotte Riise, søn og svigerdatter af gamle A.H., stiftede i 1903 "Etatsråd, Apotheker A.H. Riise og Hustrus Familielegat", hvor der ved generalforsamlingen hvert femte år i henhold til dagsordenen aflægges beretning af formanden, aflægges regnskab, vælges formand og tre nye medlemmer til bestyrelsen, 2 revisorer og suppleanter for disse, samt decisor og suppleant for denne. Så det er et betryggende antal familiemedlemmer, der står vagt om legatets formue, inden man kan gå over til det femårlige selskabelige samvær, der i de gode gamle dage foregik på Den kgl. Skydebane på Vesterbrogade (nu Bymuseet), og hvor legatet financierede festivitassen, inclusive gule og røde sodavander til børnene. Ja, det var dengang. Nu må deltagerne selv bidrage til bespisningen. Ligesom jeg har på fornemmelsen, at konjunkturerne har minimeret oldefars formue ikke så lidt. Men der er da en ret stor deltagelse til de femårlige fester, selv om mange af de fremmødte må have et lidt fjernt forhold til min oldefar og hans børn, af hvilke - da jeg er så gammel - jeg kan huske flere siden min første deltagelse i 1920.

De efterfølgende blade er altså et forsøg på i billeder og tekst at skildre nogle af mine rødder fra de familier, jeg er udgået. Det drejer sig om

familierne: Larsen, Helweg, Helweg-Larsen og Riise. Nogle af disse familiers medlemmer har åbenbart leveret nogle gener til mig.

Da jeg på grund af en mislykket knæoperation er ret handicappet og bundet til en kørestol, har jeg ikke ved besøg på arkiver eller biblioteker haft mulighed for at verificere mine kilder, og min huske kan jo også af og til have svigtet mig. Så jeg beder om venlig overbærenhed overfor fejl og mangler i teksterne.

Da jeg var ung boghandlerlærling i begyndelsen af 1930'erne, var der gevaldig gang i noget, der hed slægts- og familieromaner, som navnlig midaldrende damer labbede i sig. Det store og uopnåelige forbillede var naturligvis Thomas Manns fremragende Huset Buddenbrooks. Men der kom i kølvandet heraf en masse titler, en del af hollandsk fabrikat, bl. a. af en forfatterinde, der hed Ina Boudier-Bakker. Men også Jalna-bøgerne af en vistnok canadisk forfatterinde, der hed Mazo de la Roche. Men bortset fra Thomas Mann er de vist alle forsvundet i glemselens mørke.

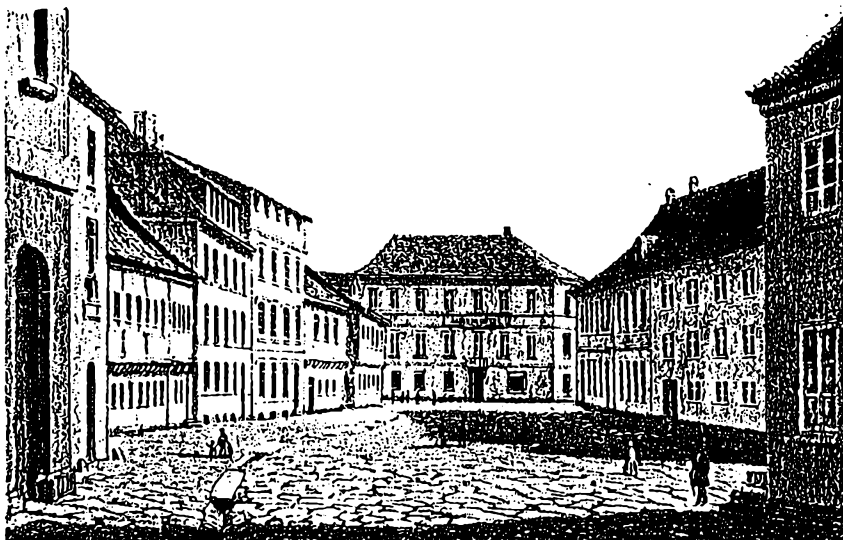
Jeg vil ikke påstå, at mine slægters historie kan konkurrere med disse forglemte sager. De er ikke vanvittig dramatiske, og bortset fra enkelte, der sankede megen rigdom, må familien vel nærmest betegnes som tilhørende det jævnt velhavende borgerskab. Jeg mener at kunne huske, at nogle talere ved familiesammenkomster citerede Fader Holberg for at have sagt, at "det er godt at være kommet af godtfolk". Og det mener man åbenbart passede på os. Og det synes jeg, ved gennemgangen af bunker af fotografier, breve og andre skrivelser, i grunden også jeg kan tilslutte mig.

At være i familie syntes at være en kvalitet i sig selv. I personalhistorisk henseende var det ikke uden betydning i selskabslivets elegance at kunne anføre, at den og den er ens tante, og det er forresten min onkel, det er min fætter eller kusine og ham/hende er jeg da i familie med. Ældre onkler benyttede deres otium til at lave stamtavler og udforske slægtsforhold. Jeg blev som barn hørt i tanter og onklers navne og deres tilhørsforhold, som om det var kongerækker, det drejede sig om. Det morede mig ikke så meget dengang som nu, hvor man lidt nostalgisk beskæftiger sig med fortiden.

Arvede effekter, møbler og malerier, vandrede fra generation til generation. Men hvad er i grunden fællesnævneren, egenarten, de gennemgående karakteristika for familien. Og hvis en slægt ikke vil risikere indavl, må man jo acceptere, at der er noget, der hedder indgiftede. Og da

de kloge siger, at samtlige ens celler fornyes hvert syvende år og man således gennemgår en metamorfose og aldrig er helt den samme, så må man tænke på, at nogle andre kloge taler om noget, der hedder gener. Og det er måske nogle af dem, vi er fælles om.

Jeg håber, at de efterfølgende blade vil more og interessere, ikke blot familien, men måske også andre historisk og personalthistorisk interesserede, som en beretning i tekst og billeder af det såkaldt "bedre borgerskab". Og afsløre lidt af det, der gemte sig inden for de gamle familiealbummers permer.

Litho 1:5

Verlag v. H. C. Peterzen in Odense

Drucker J. Hesse in Berlin

Larsens Hotel
Larsens Hotel i Odense opført 1853

Om forfædrene Larsen

Min onkel, direktør Vilhelm Jespersen, var gift med Elisabeth Helweg-Larsen, kaldet tante Lik. Hun var kusine både til min far og min mor, idet hendes mor var født Lorentzen og søster til min mormor, og hendes far stiftsprovst Vilhelm Helweg-Larsen i Viborg var bror til min farfar, så deres søn Henrik var altså min dobbelte halvfætter og blev min gode ven. Vilhelm Jespersen var meget interesseret i slægtshistorie og udarbejdede flere stamtavler og biografier, hvor det var muligt. Han har sporet vore Larseners historie tilbage til en husmand Lars Christensen (c.1733-1808) gift med Maria Lovisa Mundeløv (c.1735-1808). Min far mente, at Lars Christensen var født i Harndrup på Fyn, men det er der ikke belæg for i kirkebøgerne. Derimod ved man lidt mere om Maria Mundeløvs familie. Hendes barnløse broder, Jens Mundeløv, havde ansættelse ved det kongelige sølvtaffel. Han havde den mærkelige titel sølvpop, og hos ham fik Lars Christensens ældste søn Christian-Johannes Larsen, der dog senere kaldte sig Lassen, også ansættelse i sølvkammeret 1802 som fuldmægtig, og i 1805 som kongelig sølvpop, hvilket han vedblev med at være til sin død 1834. Så vi kan altså rose os af at være i familie med en kongelig sølvpop, en titel, der ikke eksisterer mere. Min tipoldefar hed Frederik Larsen (1774-1853), var gæstgiver i Odense og gift med Karen Theilgård (1780-1831), hvis far også havde været gæstgiver, og hvis forretning svigersønnen køber. De fik sammen seks børn, den ældste min oldefar Lars Christian Larsen (1813-1875). Han var kvik i skolen, blev student 1829 og kom i 1830 til København for at studere jura og boede netop hos sin onkel sølvpoppen på Frederiksberg. Han består sin eksamen 1833, men det tager næsten to år, før det lykkes for ham at få ansættelse på et sagførerkontor. Men i 1836 blev han ansat som fuldmægtig hos etatsråd Schak på Nørregade. I 1838 bliver han 25 år og dermed myndig og er nu ansat på etatsråd Sporons kontor. Han ansøger kong Frederik VI om tilladelse til at tage dispachør-eksamen (uddannelse i beregning af skaders omfang og de dermed forbundne erstatningskrav), men da kongen netop døde, måtte han vente til Christian VIII var udråbt til konge. I 1840 får han tilladelsen, og da han også har søgt ind som Lands-overretsprokurator, siger han sin stilling op. Medens han således videreuddanner sig får han en lille stilling som notarius ved Borger-

repræsentationen, med kun en lille gage, men begynder snart at virke som dispachør.

Lars Christian Larsen og hustru Louise f. Helweg med fire af børnene

Etatsråd Hvidt, der er blevet valgt som formand for borgerrepræsentanterne, viser Lars Christian megen agtelse og opmærksomhed, og efterhånden bliver han også godt honoreret for sit arbejde. I 1845 blev han overretsprokurator og har nu selvstændig sagførerforretning.

I 1844 blev han gift med Christine Sophie Louise Helweg (1822-1878) og her tegner der sig nogle mørkere sider af slægtskrøniken. Hendes far Hans Zacharias Helweg (1785-1864) var dr.med. og i en årrække distriktslæge i Odense. Af ham giver en af hans sønner, præst, dr.phil. og dr.theol., et ejendommeligt og uhyggeligt billede i en ligtale den 6. oktober 1864. Han taler om "et lykkeligt familieliv, en trofast hustru, en talrig børneflokk, der hang ved ham med barnlig kærlighed ..." Men så fortæller sønnen også, som en antiklimaks, om "frygtelige anfald af raseri" og om "vanviddets dæmoner, der lurede i hans sjæls dyb". De sidste 25 år af sit liv henlevede han som uhelbredeligt sindssyg. "Vanviddets dæmoner" havde sejret.

Datteren Louise, som hun blev kaldt, led også af stærke depressioner og måtte fra 50-års alderen tilbringe mange år på Oringe. Familien har som en slags modvægt fostret et par fremragende psykiatere.

De tilsyneladende glade og udadvendte Larsener indgik altså en alliance med de mere komplicerede Helweger, hvilket blev yderligere bestyrket ved at familien i 1902, formedelst et beløb på kr. 33,33, tog navneforandring og med en binstreg kædede navnet Helweg sammen med det mere almindelige Larsen.

L.C. og Louise fik børnene:

- Hans Frederik, kaldet Fritz 26.5.1845-1.2.1917, Overretssagfører, g.m. Thora Almira Riise 10.10.1848-30.11.1915.
- Axel Theodor 15.10.1848-28.4.1915, Oberst, forfatter. Tog i 1902 navneforandring til navnet Liljefalk, g.m. Augusta Frederikke Bülow 3.6.1853-7.1.1941
- Vilhelm Ludvig 13.6.1850-10.11.1927, Stiftsprovst, g.m. Thyra Lorentzen 30.10.1852-2.1.1906.
- Lars Christian, kaldet Tom 30.10.1860-27.11.1934, Guvernør over Dansk Vestindien (1917), g.m. Julie Sophie Frederikke Caroline Bauditz, kaldet Soph 4.8.1862-1943.
- Ellen Helvig 29.6.1864-9.9.1928, g.m. Otto Mortensen 16.2.1855-16.3.1927, Direktør for Faxe Kalkbrud, Vicekonsul.
- Desuden var der tre børn, der døde tidligt.

Om min oldefar, som blev etatsråd og højt dekoreret, kan jeg citere fra en meget rosende omtale i Personalhistoriske Samlinger fra 1906: "Etatsråd

L.C. L., der en tid hørte til Hovedstadens mest benyttede sagførere. Som Borgerrepræsentationens Formand og senere Borgmester viste han ”stor Arbejdsomhed og Indsigt som Kommunalbestyrelsens Rådgiver i alle Hånde juridiske Spørgsmål ... Streng Orden og Punktlighed herskede altid i det af ham styrede Departement ... Som Folketingsmand tog L. virksom Del i Tingets Arbejder, var Medlem af mange vigtige Udvalg, især om Rets- og Skatteforhold, og brugtes jævnlig som Ordfører ... Larsens Charakteermærker var en usædvanlig Flid, stor Orden og Præcision, gennemgående samvittighedsfuld Pligtopfyldelse, bramfri og jævn Optræden, Skarphed og Klarhed i Alt, hvad han foretog sig både i det offentlige og private Liv.”

Det er da smukke ord, især når de sammenholdes med den ejendommelige ligtale over svigerfaderen. Men trods hustruens megen sygdom og fravær i lange perioder synes det at have været et lykkeligt ægteskab. En slægtning, Ellen Helvig Branth, barnebarn af ovennævnte Ellen Helvig Mortensen, har påtaget sig det store arbejde at renskrive mine oldeforældres Breve 1843-73, altså brevvekslingen mellem LC og Louise fra forlovelsestiden til hendes tid på Oringe. Tonen i hans breve er altid kærlig, til tider kærligt drillende, og gengiver sikkert deres omgangstone (din mandsling, min engel, søde kone, min gode Visse) og man mærker, at han savner hende. Indholdet er, med et af hans egne udtryk, ikke mærkeligt. Hans rejsebeskrivelser er hyggelige og omhyggelige, han beskriver nærmest dag for dag sine oplevelser og sin omgang, men han skriver sjældent om noget tidsmæssigt betydeligt. Hendes breve til ham er holdt i samme kærlige, let drillende tone, og handler mest om børn og dagligdag. At forholdet mellem dem har været godt, er der ingen grund til at tvivle om, men større brevskrivningskunst drejer det sig ikke om. Ellen Branth skriver om deres breve i forlovelsestiden, da han var prøveprokurator i København og hun endnu boede i deres fælles hjemby Odense: ”Det er hverken hede kærlighedsbreve eller særlig opsigtsvækkende breve. Der er meget lidt om LCLs tanker, ideer og følelser, ej heller om hans arbejde, tidens hændelser, hans politiske ideer, interesser og arbejde, hans venners liv og tanker. Hans kærlighedserklæringer er sparsomme, selv om der løber en meget kærlig drilletone gennem brevene. Det hovedindtryk man får af ham er en god og rar og kærlig mand, der elsker sin Louise, men også af en travl og fremadstræbende mand, der kan vise sin bestemthed, når det

er nødvendigt. Han er nok ganske klar over det klasseskel, der er mellem deres familier - provinsmiljøets lægefamilie og gæstgiverfamilie i 1840'erne - men det synes ikke at berøre ham personligt, kun i forbindelse med Louises åbenbare vægring mod at besøge hans familie. Louise forsøger også at fikse lidt op på hans påklædning, som sikkert har været spartansk. Louise virker gennem disse breve som en meget ung pige, verdenslystig, som hendes fader skriver i et brev til LCL, glad for sin venindekreds, lidt af et rodehoved, aldeles uden økonomisk sans. Forkælet og beundret i sin tætte familie har hun nok også været. Der synes egentlig også i hendes manglende svarbreve at have været en drillete; LCL var måske også - trods skæmt i brevene - lidt tung i det. Det har nok været hendes charme, hendes begavelse, hendes kvindelighed, det at hun var helt anderledes end hans fornuftige søstre, der har betaget ham. Men der er vel heller ikke noget at sige til, at en 21-årig feteret og beskyttet pige fra en god - omend bestemt ikke velhavende - Odensefamilie var lidt ængstelig for at flytte til en lejlighed i Skindergade i København med en mand, som hun næppe har kendt særlig godt, som en yngre prøveprokurators kone.

Gennem de efterfølgende breve fra deres ægteskab kan vi se, at han viste sig at være hende en god mand, og at hun lærte at holde af sin ”gode lille tykke mand.”

De mellemliggende breve er imidlertid ikke af større interesse. De er væsentlig breve fra hans rejser i ind- og udland. For ellers boede de jo sammen, og der var ikke nogen grund til brevveksling. Men Oringe-brevene er, som Ellen Branth skriver, måske ikke eksempler på fornem brevskrivningskunst, men de udgør et document humain, og tonen i brevene er både kærlig og selverkendende.

Da Louise i 1871 havde været gift i 27 år, havde hun mellem 1845 og 1864 fået syv sønner (af hvilke tre var døde i 1855, 1858 og 1868) og en datter. LCL var som nævnt en meget flittig mand, som var beskæftiget med sin sagførergerning, bestyrelser, legater, med sit borgmesterembede og sit rigsdagsarbejde. Louise, svagelig af konstitution, havde haft nok at gøre med at føde 8 børn, føre den store og gæstfri husholdning uden overflod af penge, med at hjælpe sine forældre, da de flyttede til Fredensborg - og med en korrespondance med familie og venner. Og hele tiden frygtede hun nok en opblussen af den sygdom i sindet (velsagtens

manio-depressiv psykose), som hun havde fået i arv efter sin far - og som nu førte hende til Oringe. Det var godt, at der var gode hjælpere i hjemmet. En Jomfru Meyer var åbenbart en slags husbestyrerinde, endvidere hjalp Louises søster Henriette, LCLs søster Sofie og en kusine Marie Lassen. Uden dem kunne LCL næppe have klaret hele menagen og passe sit arbejde.

Men i september 1871 måtte LCL aflevere Louise, samt hendes pige *Ane*, i professor *Jensens* varetægt på *Oringe*. Her boede hun under meget gode forhold, smukt, roligt og med venlige mennesker omkring sig ("De er så velsignet mod mig Allesammen" skriver hun) med jævnlige besøg og en stor korrespondance. LCL skriver meget om de forskellige arrangementer i forbindelse med hans besøg hos Louise. Besøgene blev ofte aflyst eller ændret, og til hans sorg fik han også "karantæne" mod at besøge hende, hun tålte dårligt sindsbevægelsen ved at se ham og blev ofte syg ("slem nat efter den signede dag" skriver hun i et brev). Og LCL skriver: "Det er dog ukjært for mig at erfare, at mit Besøg hos dig næsten altid fremkalder en ringere Tilstand næste Dag. Det er jo ikke just nogen Opmuntring for mig til at komme." Og når man tænker på den lange og besværlige rejse derved foruden alt det andet, han skulle overkomme.

Men i sine breve holder han hende a jour med livet i byen, med sit liv og færden, med sin selskabelighed (også de royale selskaber), som han synes at nyde. Brevene er naturligvis også fulde af nyheder om børnene, om de store sønners uddannelse og eksaminer, om de to små, Tom og Ellens danseselskaber og andre fornøjelser. LCL træder ud af brevene som en kærlig far og en kærlig mand, fuld af fortrøstning og optimistisk livssyn. At han har haft travlt både med sit arbejde og ansvaret for hjemmet, den store husholdning og børnenes opdragelse. Louise skriver da også: "... du skal være forsigtig med dig selv, husk vore Børn af os har kun dig at stole på." Heldigvis havde han foruden sit lyse livssyn, sin naturglæde, sin glæde ved vennerne også et godt helbred.

Men mon ikke hans pludselige død af et slagtilfælde tre måneder efter, at Louise kom hjem fra Oringe, dels må ses som overanstrengelse, dels måske også som skuffelse over, at hun alligevel, trods al hans omsorg og hensyntagen, ikke magtede at være hjemme. Efter hans død vendte hun snart tilbage til Oringe, hvor hun døde i 1878.

Louises breve fra hendes fortvivlelsestid, væk fra sit hjem, sine børn og sin kære mand (min egen kjære velsignede Mand, du kjære gamle tykke Mand) viser hendes kærlige følelser for den mand, som hun var kommet til at holde så meget af, men de viser også hendes svingende helbred og humør og den uundgåelige selvoptagethed. Når humøret var godt, kunne hun skrive: "Jeg er så glad ved at finde mit gamle Humeur igen" eller "Gid det havde været idag du havde set din gamle Kone, jeg har været så rask."

De profundis kommer der nogle hjerteskrærende breve: "Du havde fortjent en bedre Kone, men det kan nu engang ikke forandres. Sønnerne må bøde for Konen, for det er nogle rare Sønner, jeg har givet dig, ikke at tale om Ellemoer". "Jeg ville ønske du ikke ville fortryde det skridt vi tog den Dag" og "Gid du kom idag min Mand, jeg længes så meget efter dig og Eder Alle imorges måtte jeg rigtig græde for at give min Længsel Luft." I et langt brev nytårsaften 1871 viser Louise sin fineste side og sin kærlighed til LCL. Hun sad nok nede i sine stille stuer på Oringe, men hun fulgte også så godt hun kunne med i husets gang og børnenes trivsel. Hendes interesse for sit udseende svigtede heller ikke, heldigvis var hun forfængelig med sig selv.

Men hvorfor skulle det gå så galt for den lille 20-årige "verdenslystige" Louise, som hendes far kaldte hende. Jo, dels måske netop arven fra denne far. Dels de mange fødsler, otte børn, hvoraf tre døde tidligt. Men de andre børn gik det ganske godt.

Min farfar og hans hjem

Det er Fritz' fem børn, der har skrevet minder om deres far og deres barndomshjem. Det er et maskinskrevet hæfte i folioformat på 91 sider, og det er formodentlig min far, der har taget initiativet og ladet en af sine kontordamer maskinskrive manuskripterne. Hvor mange eksemplarer, der er fremstillet vides ikke, men formodentlig drejer det sig om et ganske lille oplag, måske kun et eksemplar til hver af de fem søskende.

Det indledes med 10 sider med farfars Levnedberetning til Ordenskapitlet 1903, hvor han formentlig har fået ridderkorset. Derefter følger i facsimile et brev fra farfar til hans forældre, hvor han beder om deres billigelse til sin forlovelse.

HF (Fritz) Helweg-Larsen og Thora Almira Riise

Marriage d'7 Juniar 1871.

19

Kære Forældre

For at nykke mig ind med Spraget og svinge
enhver Sættelse og over, har jeg begyndt det
mig selv med at forlove mig, mit Venstas med
Thora Riise er efterhånden gået over til Natlig,
hvilket det skende og vi have nu lovet hinanden
at ville dele Livets Trofast med hinanden og
bede om Eders Paatrykke og Velignelse
derfor. Lige fra jeg lærte hende at kende, har
jeg holdt meget af hende, men først i sidste
år blev hun så meget for mig at jeg lærte
om hendes Hjerte og Hånd. Det er hendes søde,
lige dybe og kærlighedspildende Lids, hendes Kvind-
lighed og Forstand, der har indtaget mig aldeles,
indenstænde forekom det mig vel som der var
en så stor Alvor hos hende, at jeg næppe kunde
bære den, men jeg har aldrig holdt så meget af
nogen og at være inden hende forekom mig
som en Ulykke, derfor har jeg ikke kiønt optænke
at elske hende og jeg tror Vorherre vil give sin
våben til at vi må leve Livet sammen til Glæde
og Hjælp for os begge. Det er nu snart et år jeg har
kæret de taubeste til hende og er ikke i tvivl om

at det er kendt og ingen anden jeg kan lide.
 Min gav mig tilføje så præjstigt og bittidfuldt at
 jeg stales færdigment på hende, med hende
 hængten jeg mig partens til det alde og kornne:
 i hende og nogen mere trofast Karakter end hende.
 kan jeg ikke tænke mig. I Sommer talte jeg til
 hende derom, men hende bad mig vente nogetid,
 nu skrev jeg ved Ulytandsidigen og modtog imen-
 ges endelig hendes svar. Mads, som hende hende,
 vid jeg, vil modtage hende med alre stor
 agtader vil snart lare hende at hende og komme
 til at regne hende mellem sine Børn. Mit ind-
 lige ønske er at vorte Agtelse en Gang med komme
 til at ligge pæst, der samme Natighed, Trofasthed
 og Overbærelse mod hinanden. Du jeg ikke ventet
 andet end at I med Glæde modtage hvor som
 Eders Svigerdatter, har jeg skrevet til hende tader
 og Mads og beder Edes om at give hende ^{Brevm.} det.
 Brevet til Vertinden er sket afsted d. 10. Jeg er lyk-
 kelig og glad og fuld af Taknemlighed mod vor
 Alene og Edes. For det kommer svar fra Vertinden
 beder jeg Edes ikke overtale Forlovere for andre
 end skret og Vilhelms. Færvel hils hende, som
 jeg håber især ^{med Eders Samtykke} at hende enes yndig Varsel
 og lad mig endeligt ønske fra Edes.
 Jeg er frisk og rask.

Eders Hengivne

Friis

H. F.'s brev til forældrene

Mariager d. 1. januar 1871

Kære Forældre

For at rykke ud med Sproget og springe enhver Indledning over har jeg begyndt det ny År med at forlove mig, mit Venskab med Thora Riise er efterhånden gået over til Kærlighed til hende og vi have nu lovet hinanden at ville dele Livet trofast med hinanden og bede om Eders Samtykke og Velsignelse dertil. Lige fra jeg lærte hende at kende, har jeg holdt meget af hende, men først i sidste År blev hun så meget for mig at jeg bad hende om hendes Hjærte og Hånd. Det er hendes inderlige dybe og kærlighedsfulde Sind, hendes Kvindelighed og Forstand, der har indtaget mig aldeles, undertiden forekom det mig vel som der var så stor Alvor hos hende, at jeg neppe kunne bære den, men jeg har aldrig holdt så meget af nogen og at være uden hende forekom mig som en Ulykke, derfor har jeg ikke kunnet ophøre at elske hende og jeg tror Vorherre vil give sin Nåde til at vi må leve Livet sammen til Glæde og Hjælp for os begge. Det er nu snart et År jeg har båret de Tanker til hende og er ikke i Tvivl om at det er hende og ingen anden jeg kan elske Hun gav mig sit Ja så frejdigt og tillidsfuldt at jeg stoler fuldkommen på hende, med hende knytter jeg mig fastere til det ædle og skønne i Livet og nogen mere trofast Karakter end hende kan jeg ikke tænke mig. I Sommer talte jeg til hende derom, men hun bad mig vente nogen Tid, nu skrev jeg ved Nytårstid igen og modtog imorges endelig hendes Svar. Moder, som kender hende, ved jeg vil modtage hende med åbne Arme og Fader vil snart lære hende at kende og komme til at regne hende mellem sine Børn. Mit inderlige Ønske er at vort Ægteskab en Gang må komme til at ligne jeres, den samme Kærlighed, Trofasthed og Overbærenhed mod hinanden. Da jeg ikke venter andet end at I med Glæde modtager Thora som Eders Svigerdatter, har jeg skrevet til hendes Fader og Moder og beder Eder om at give hende Brevene. Brevet til Vestindien skal afsted d. 10. Jeg er lykkelig og glad og fuld af Taknemmelighed over Vor Herre og Eder. Før der kommer Svar fra Vestindien beder jeg Eder ikke omtale Forlovelsen for andre end Aksel og Vilhelm. Farvel hils hende, som jeg håber således, med Eders Samtykke, at kalde min yndige Kærrest og lad mig endelig snart høre fra Eder. Jeg er frisk og rask. Eders hengivne Fritz

H.F.'s Levnedberetning til Ordenskapitlet 1903

Jeg er født i København den 26. Maj 1845 som ældste Søn af daværende Prøveprokurator ved den kgl. Lands Over samt Hof og Stads Ret Lars Christian Larsen, senere Borgmester i København, og Hustru Christiane Sophie Louise født Helweg. Begge mine Forældre var fra Odense; min Fader stammede fra fynske Bønderfolk, min Moders Slægt var fra Sydslesvig. Mit Barndomshjem var et glad og lykkeligt Hjem med aandelig Sans og Lydhørhed overfor hvad der rørte sig i Tiden, Opdragelse af Børnene hvilede næsten alene paa min Moder, da min Faders Tid var stærkt optagen af hans Virksomhed. Jeg gik i Skole i det v. Westenske Institut; blandt mine Lærere mindes jeg særligt Dr. Osc. Siesby; selvom der ved hans Lærdom var en Del Pedanteri og ved hans Undervisning noget snurrigt, vandt han os fuldstændigt ved sin opofrende Interesse for os og Nidkærhed, saa at vi i øverste Klasse 24 i Tallet skrev en Extra Latinsk Stil om Ugen for at glæde ham - ikke os selv.

Jeg blev Student 1863 og begyndte at studere jura; i de første Aar kedede Studiet mig, men efterat jeg var bleven bekendt med Aagesens Forelæsninger over Tingsret og Romerret, interesserede det mig meget, og jeg læste flittigt, til jeg i Januar 1869 bestod Examen med 1. Karakter. Samtidigt med mit juridiske Studium læste jeg meget andet, særligt Historie og Litteratur; jeg lagde allerede den Gang Grunden til en Vane, jeg senere har fulgt, kun sjældent at lade nogen Dag gaa uden at lære noget. I mit første Studenteraar faldt Frederik den 7.'s Død og Kampen med Tydskland, Begivenheder, der paa mig som paa saa mange andre gjorde et stærkt Indtryk; iøvrigt deltog jeg i et glad Studenterliv sammen med en Vennekreds, der holdt stærkt sammen; de 7 Vise kaldet (vistnok først af os selv) nemlig nuværende Højesteretsassagfører Shaw, Borgmester Jacobi, Overretsassessor Hastrup, Kontrolrevisor Fleron, Generalconsul i Caracas Theodor Styrup (død) og Forfatteren Carl Emil Møller (død); den sidste skiltes dog snart fra os andre; næsten hver Sommer foretog vi eller de fleste af os en Fodtur, hvorfra vi gemmer mange forfriskende og morsomme Minder. Foruden til disse Venner sluttede jeg mig meget nær til min Faders og Moders Slægt, og særligt skylder jeg to af hendes Brødre Ludvig Helweg, Præst i Odense, og Heinrich Helweg Stadslæge sammesteds meget; jeg saa op til dem som frigjorte Mennesker, der lærte mig ved deres Liv, hvad Kristendom betyder, hvorledes der netop paa

kristen Grund kan leves et virksomt Liv; de var lige rede til at deltage i de unges Spøg og debattere alvorlige Spørgsmaal med dem.

Kort efter Examen rejste jeg til Paris og derfra over Norditalien og Venedig til Wien og Erzgebirge, hvor jeg besøgte min Morbroder Hans Helweg i Buchholtz. Midt i Maj var jeg hjemme til mine Forældres Sølvbryllup. Det var den sidste glade Fest i deres Hjem; kort efter blev min Moder syg og vedblev med kortere og længere Mellemrum at være syg, til hun døde i 1878; hendes Sygdom udviklede sig til Sindssyge; naar den tog Magten over hende, var den meget stærk, men hun havde saa stor Magt over sig selv, at vi hendes Børn aldrig fik hende at se i den Tilstand, og mellem Anfaldene holdt hendes Aand sig frisk og livlig. Hun led meget.

Efter min Hjemkomst blev jeg Sagførerfuldmægtig hos Overretsprokurator A.P. Seidelin, indtil jeg i Efteraaret 1870 tog som Herredsfuldmægtig (2den) til Mariager, hvor jeg var til Marts 1871, da der aabnede sig Udsigt for mig til at komme i Justitsministeriet. For en indfødt Københavner som mig var Livet i den lille Købstad noget helt nyt og interessant og jeg nød ret Efteraarets og Vinterens Skønhed i Byens smukke Omgivelser. Foreløbig overtog jeg igen min Fuldmægtigplads hos Overretsprokurator A.P. Seidelin, men fra Oktober 1871 blev jeg Fuldmægtig hos Overretsprokurator Delbanco og blev samtidigt Volontør i Justitsministeriet. Helst vilde jeg gaa Embedsvejen, men da jeg i 1871 var blevet forlovet med Thora Almira Riise, født den 10. Oktober 1848 Datter af Apoteker paa St. Thomas Albert Heinrich Riise og Hustru Henriette født Worm, og det kunde have lange Udsigter inden jeg kunde opnaa et Embede og gifte mig, bestemte jeg mig til at gaa Sagførervejen. Hertil bidrog ogsaa, at jeg kun daarligt kunde forsones mig med en Virksomhed, hvor jeg kun lærte Menneskene at kende af Akterne, jeg maatte have med dem selv at gøre. Min Fader ordnede for mig et Kompagniskab med Overretsprokurator A.P. Seidelin, der tidligere havde været Fuldmægtig hos ham. Saa døde min Fader efter kort sygdom den 24. Marts 1873; jeg skulde haft Bryllup med min Forlovede den 2. April s.A., det fejredes istedenfor i Stilhed den 1. Maj. Den 9. April havde jeg faaet Bevilling som Overretssagfører og begyndte mit Samarbejde med A.P. Seidelin. Jeg har ikke fortrudt, at jeg valgte Sagførervejen. Selvom jeg ikke kan regne mig til de fremragende Medlemmer af Standen, har jeg erhvervet mig en god og indbringende Forretning og glæder mig ved

adskillige Klienters Tillid. Der er faa Virksomheder, hvor der er saa god Lejlighed at lære Mennesker at kende som en Sagførers, og jeg har haft rig Anledning dertil. Jeg synes knap der gaar nogen Dag uden at jeg ser noget menneskeligt og interessant. Min Dag har sædvanligt været fuldt optaget af Arbejde, og jeg haaber, at jeg endnu længe skal kunne kende dettes forfriskende Betydning. Det var næppe noget heldigt Valg, at jeg kom i Kompagni med A.P. Seidelin. Jeg var den Gang ung og uerfaren og trængte til Støtte, men min hæderlige og velbegavede Kompagnon, som jeg altid kom godt ud af det med, havde den Fejl, at han ikke holdt af Arbejdet. Kompagniskabet ophævedes derfor efter nogle Aars Forløb, og efter at vi i nogle Aar havde haft Kontor sammen, skiltes vi helt fra hinanden. Vel har jeg i min Virksomhed lidt Skuffelser, men de allerfleste af dem skylder jeg mig selv, ikke andre. En Sagfører har en stor Opgave i at hjælpe Mennesker til at leve under ordnede klare Forhold og Forretningsforbindelse med hinanden, han kan paa mange Maader hjælpe og støtte Mennesker. Det har jeg villet, og Gud har givet mig Naade til at udrette noget omend ufuldkomment i denne Henseende.

Min Fader havde i mange Aar været Formand i Direktionen for Aktieselskabet "Københavns Hippodrom", der ejer Folketeatret; jeg afløste ham i denne Stilling, som jeg snart har beklædt i 30 Aar. Jeg har i Direktionen siddet sammen med mange Mennesker, en lang Tid med Hestehandler Chr. Brøndum, "gamle Br" kaldet, der havde en overordentlig stor Interesse for Teatret; han havde, mens Lange var Direktør, altid et 1000 Rdl. liggende i sit Chatol for det Tilfælde, at Lange havde Brug for dem; uheldigvis havde Lange netop Brugen af dem, da han døde og efterlod et insolvent Bo; Brøndum havde tidligere ejet Selskabets Ejendom og havde ved Salget betinget sig en Livrente paa 2400 Kr.; da det ikke gik heldigt i økonomisk Henseende for Selskabet, nedsatte han indtil videre dette Beløb til det halve, og selskabet naaede saa vidt, at det kunde i en længere Aarrække give 10 %, vilde han ikke modtage det fulde ham tilkommende Beløb, først da hans pekuniære Forhold nødte ham dertil, bad han om at faa det og fik det selvfølgelig. Foruden denne Hædersmand mindes jeg i Direktionen min kære gamle Ven Vekselmægler Edv. Lorenzen, Arkitekt Tvede, Skatteinspektør Ravn m. fl. Den eneste i Direktionen, jeg ikke stod i godt Forhold til, var afdøde Direktør A. Hein; han var et meget begavet og energisk Menneske, fuld af Initiativ og en varm Fædrelandsven, men han var

illojal og usandfærdig. Gang paa Gang forsøgte han at faa mig ud af Direktionen, uden at det lykkedes ham, og paa den anden Side mente jeg og den øvrige Direktion, der stedse stod paa min Side, at vi hellere maatte beholde ham, der havde mange Aktier i Selskabet, i Direktionen fremfor at have ham til Fjende Udenfor den. Mindes maa jeg ogsaa Selskabets Kasserer i den meste Del af den Tid, jeg har været i Direktionen, Exam. jur. Wilhjelms; han var slet ikke dygtig, men uendelig trofast og paalidelig; han og hans Hustru henregnede jeg til de "smaa Profeter", som jeg saa op til og lærte af. Altid glade, nøjsomme og tilfredse fik de deres smaa Indtægter til at slaa saaledes til, at de altid havde noget tilovers til Trængende, og dem hjalp de ikke alene med Penge, men med deres kærlige Sind paa mange andre Maader; deres opofrende liv hvilede paa en ærlig og ydmyg Tro paa Kristus. - Da jeg blev Formand for Selskabet, var N.V. Brun Teatrets Direktør; han kom imidlertid i et saa slet Forhold til Skuespillerne, at det ikke efter mit Skøn var rigtigt at beholde ham som Direktør, og vi valgte i hans Sted Robert Watt. Han var meget behagelig at arbejde sammen med, fri for Smaalighed og stod i godt Forhold til Teatrets Personale; det gik udmærket med Teatret i hans Tid; Selskabet foretog en stor Ombygning af Teatret, som gav mig meget Arbejde. - Den Bevilling, hvorpaa der spillede Komædie paa Teatret, lød paa Langes Navn; Selskabet havde tidligere selv haft en Bevilling, men da denne udløb, blev den ikke fornyet, fordi Lange havde en Bevilling; ved Langes Død gav Justitsministeriet sit Samtykke til, at Brugen og Benyttelsen af denne Bevilling - altsaa ikke selve Bevillingen - overførtes til Selskabet mod at Retten efter Bevillingen udøvedes af en af Selskabet valgt af Justitsministeriet godkendt Teaterdirektør; i Henhold til dette var først Brun derefter Watt autoriseret til at drive Teatret. Nu udløb denne Bevilling, som faktisk om ikke de jure tilhørte Selskabet; saavel dette som Langes Enke og Watt søgte Bevillingen; jeg gjorde alt for at skaffe Selskabet den, søgte Audiens hos Kongen og henvendte mig til den ene og anden indflydelsesrige Mand; forgæves. Watt fik Bevillingen mod at betale et aarligt Bidrag til Fru Lange; hvor uretfærdig denne Afgørelse (som muligt Frimurerne ikke stod fremmede ligeoverfor) var, fremgaar deraf, at da Watt efterhaanden blev træt af sin Stilling som Teaterdirektør, solgte han Bevillingen til Severin Abrahams for 85.000 Kr. I og for sig havde Selskabet ikke andet at gøre end at modtage Abrahams, og vi vare ikke utilfredse hermed, men harmedes over, at Justitsministeriet i Virke-

ligheden var den, som gennem Bevillingen bestemte, hvem der skulde have Folketeatret som Direktør. Ligeoverfor denne Bevillingsmisbrug har jeg altid været Tilhænger af "fri Teaternæring" - ligesom jeg finder det aldeles urigtigt, at Privatteatrene i København ikke maa spille vore egne klassiske Digtere; enten kan de spille dem, saa bør de have Lov dertil, eller de kan ikke, og saa lader de det være. - Jeg kom godt ud af det med Abrahams og satte i mange Henseender Pris paa ham, indtil han et Par Aar før hans Død efterhaanden drog sig tilbage fra mig, og det viste sig, at han havde bedraget Selskabet ved uden dettes Vidende at sælge og udleje Kulisser m.v. Gentagne Gange maatte Selskabet hjælpe ham med Laan, men uagtet Teatret tilsyneladende gik godt og hans Teaterregnskaber stadigt viste et Overskud, større eller mindre, sank han dybere og dybere i Gæld; det var vanskeligt at udrede Grunden hertil, han levede meget maadeholdent og havde ingen Extravagancer. Uden at jeg har noget at holde mig til, tror jeg, at han en Gang har indladt sig paa Terminsspekulation og derved paadraget sig en stadigt voksende Gæld. Hans sidste Aar maa have været højst pinefulde. Selskabet led et Tab paa 20.000 Kr. ved ham. Nu har vi overdraget Dorph Petersen, som vi allerede i Abrahams Velmagtsdage havde tænkt os som dennes Efterfølger, Teatret; han er Student med mig fra 1863; og jeg er overbevist om, at han er meget ærlig, arbejdsom og dygtig. Nogen stor Skuespiller har han ikke været, men det glæder mig dog, at han i Sherlock Holmes Rolle ved et virkelig udmærket Spil har vundet megen Anerkendelse. Jeg har altid ment, at Selskabets Interesser faldt sammen med Teatrets og søgt at handle i Overensstemmelse hermed; derimod har jeg holdt mig borte fra selve Teaterlivet, men jeg kan ikke skilles fra Omtalen af min Virksomhed ved Selskabet uden at mindes de mange glade Timer, jeg lige fra min Barndom og til Nutiden har tilbragt i dette Teater; jeg har leet umaadeligt der og mindes med Taknemmelighed mange gode Navne, særligt Frederik Madsens og Kollings.

"Kirkeværge og Teaterdirektør" kaldte jeg mig i lang Tid, thi St. Mathæus Kirke præsenterede igennem mange Aar en stor og glædelig Side af mit Liv. Vistnok 1875 afløste jeg Kammerjunker Holten som Sekretær ved den Komite, som havde dannet sig for at bygge en Kirke paa Vesterbro. Saavel dette Sekretærarbejdet der undertiden kunde tage en Del Tid, som senere, da Kirken 1880 blev indviet, Stillingen som Medlem af Kirkeinspektionen var mig en meget kær Virksomhed.

Excellencen Hall var Komiteens Formand, og jeg lærte derved denne Mand, der paa en Gang forenede Excellencens Værdighed med megen Ligeftremhed, at kende; jeg tror ikke, han havde nogen dybere Interesse for Komiteens Opgave. Inden hvert Møde meddelte jeg ham Forhandlingssagen; i Begyndelsen naar han indledede Mødet, stammede og rokkede han noget i sin Tale, men snart var han fuldstændigt a jour med det foreliggende Emne, og Møderne prægedes altid af hans livlige Aand og store Elskværdighed. Den egentlige ledende Kraft i Komiteen og den, som med Rette maa kaldes Kirkens Bygmester, er nu afdøde Conferentsraad Jetsmark, hans støtte og opofrende Arbejde, hans klare og praktiske Forstand overvandt alle de Vanskeligheder, Sagen mødte.

Jeg vandt i ham en god og trofast Ven, som jeg efterhaanden kom til at staa meget nær. Og da saa Harald Stein blev Præst ved Kirken, og Jetsmark og jeg som Medlemmer af Inspektionen kom til at staa ham nær, vandt jeg ogsaa hans Venskab og bevarede det selv efter at han som Fyns Biskop havde forladt København; han ansaa selv sin Præstetid ved Mathæuskirken som den lykkeligste i sit Liv, og der var ogsaa noget overordentligt lyst og lykkeligt over hele denne Tid; han havde en sjælden administrativ Evne og formaaede at faa mange til at arbejde sammen i Fred og Enighed. Han var en skøn, ren og kærlig Personlighed. Alvorlig som han var, kunde han le overmaade hjerteligt og satte megen Pris paa "en god Historie", og dem kunde jeg bringe ham en Del af. Han var i høj Grad taktfuld, og gennem ham forstod jeg, at den rette Takt udspringer af Kærlighed. Uagtet jeg og min Hustru ikke hørte til Mathæus Menighed, men havde for mange Aar siden løst Sognebaand til Pastor Scheppelern, kom vi tit i Mathæuskirken og hørte Stein meget gerne; vi tiltaltes baade af det klare dybe Indhold og det skønne Sprog, hans Prædiken rummede. Da han drog over til Odense, overrakte Menigheden ham en Adresse, som jeg havde forfattet. Hvor sørgeligt, at denne udmærkede Mand skulde lide saa meget, inden han døde.

Da Conferentsraad Jetsmark i 1892 gik af som Kirkeværge, traadte jeg ogsaa ud af Inspektionen. Provst Levinsen havde afløst Stein som Præst ved Kirken; desværre var den tidligere Enighed og Samarbejdet ved Kirken afløst af Strid mellem Levinsen og anden Præsten Basse, en trættekær Person. Jeg kunde intet udrette og overlod Pladsen til andre. Man taler om, at et saadant Arbejde som det her omtalte for Kirken er "gratis", men hvilket rundeligt Vederlag har det ikke medført; foruden

Tilfredsstillelsen ved Arbejdet selv og det Maal, der ved det er naaet, to saa udmærkede Menneskers Venskab som Jetsmarks og Steins. Af lignende om ikke saa omfattende Arbejde som dette ved Mathæus Kirke har jeg haft en Del, som jeg kortelig maa nævne noget af: I Understøttelsesforeningen har jeg arbejdet som Undersøger, Tredieformand og Formand for Frederiksberg Afdeling. For Tiden er jeg Medlem af Styrelserne for Foreningen til Værn for enligstillede Kvinder, for Lindevangshjemmet, for Opførelse af Kirker i Istedgade og Malmøgade og Formand for Vesterbros Asylselskab. Min Stilling som Formand for kirkelig Ungdomsforening betragter jeg kun som forbigaaende, jeg har ikke Tid nok at ofre paa denne Sag, der er af saa stor Betydning. I længere Tid har jeg været Kirkefondets Sagfører og ordnet de fleste af dette Fonds Ejendomshandler og Prioritetssager. Jeg er meget taknemmelig over et have kunnet arbejde med paa denne store og smukke Sag. Jeg kom herved i nær Forbindelse med Mænd af Indre - Missions Retning, men Livet har lært mig jo fastere jeg bliver i min egen Retning des mindre at tillægge "Retninger" Betydning. Ikke Menneskers Tro og ikke Menneskers Gerninger frelser dem, men Guds uendelig store Barmhjærtighed fremstillet for Menneskene i hans enbaarne Søn Jesus Kristus, frelser os, naar vi modtager den. Det er mit Livs Lykke og Ære, at jeg har faaet Del i denne Barmhjertighed og dette Liv i Gud, hvem jeg skylder alt, og mit Livs Skam, at jeg endnu er saa langt borte fra det fuldkomne, som jeg er.

Med min kære Hustru har jeg fem Børn:

Gudrun Johanne	f. den	7. Marts 1874
Albert Kristian, cand.jur.	"	16. April 1876
Harald, Elektriker	"	18. Juli 1883
Karen Luise	"	19. Oktober 1884.
Børge	"	27. December 1891.

Ved kongelig Bevilling af 1902 fik jeg, Hustru og Børn, Tilladelse til at føre Familienavnet Helweg-Larsen.

København, den 24. Februar 1903.

H.F. Helweg-Larsen.

Thora med de fem børn

*Thora Amira f. Riise 10.10.1848-28.11.1915 og Hans Frederik (Fritz) Helweg-Larsen 28.05.1845-2.02.1917
Gudrun Johanne 07.03.1874-28.03.1951, g. 17.04.1914 m. Balhazar Krarup Øllgaard, civ.ing., driftsbestyrer,
1873-1948. Albert Kristian 16.04.1876 -02.11.1952, Overretssagfører, g. 22.03.1902 m. Bertha Amalie
Meincke, 05.05.1881-27.11.1965. Harald 18.07.1883-27.04.1953, civ.ing. g. 12.05.1916 m. Marie Margrethe
(Mix) Helweg, 22.02.1893-19.06.1942. Karen Luise 19.10.1884-11.04.1976, g. 03.03.1916 m. Christian
Frederik Vilhelm Vest, reispresident, 1880-1947. Børge 27.12.1891-06.05.1960, amtsfuldmægtig, g.
14.11.1916 m. Christie Vilhelmine Foss, 24.06.1890-12.10.1981*

Vennerne fra Far's Hjem af *Gudrun*

Far havde en stor Familie og hørte til en meget stor Slægt, som han omfattede med den varmeste Interesse, og han vilde helst være i Kontakt med hvert eneste Medlem af denne. Desuden havde han en ualmindelig stor Vennekreds. Ikke saa underligt, for han maa have været en storartet Ven. Altid hjælpsom, livlig og fornøjelig, fuld af Interesser og med sjælden Lune og Sans for Humor. Han havde læst uhyre meget og havde en glimrende Hukommelse og Evne til at fortælle morsomt. Altid var han oplagt til selskabeligt Samvær, og han var kendt og beundret som en sprudlende, vittig Bordtaler, der forstod at parre Alvor og Skæmt paa en fortryllende Maade. Han var et særpræget Menneske, og selvsagt delte de Venner, han valgte, hans Interesser. Far var en glad Grundtvigianer, en varm Skandinav og stærkt sønderjysk interesseret. Sangviniker, som han var, troede han fuldt og fast paa, at Retfærdigheden vilde sejre, og at vi fik Sønderjylland tilbage. Hvor kunde man have undt ham at have oplevet Genforeningen. Hans Sympathi for alt sønderjysk var saa stor, at da han en Gang skulde have nogle Tænder trukket ud, foretrak han uvilkaarlig en sønderjysk interesseret Tandlæge, og det var med stort Besvær, at jeg fik ham til at søge Vorslund-Kjær, der betragtedes som Datidens dygtigste. Far havde en sjælden Sans for Værdierne i Livet. Han hadede tvetydig Tale og "Snavs", som han kaldte det. Luften omkring ham var altid ren, "Sig mig, hvem dine Venner er og jeg skal sige Dig, hvordan Du selv er." - Men Vennerne var saa talrige, at jeg paa disse Blade maa nøjes med et Uddrag.

Af Vennerne fra hans Barndomshjem var der først og fremmest Beby's Bedstefar: Mægler Lorentzen og dennes Svigersøn Brændevinsbrænder Alfr. Brøndum. Alt som Student blev Far inviteret paa weekend af Mægler L., der med Familie boede paa Frederiksdal Slot om Sommeren.

De blev afhentet i en fornem Landauer paa Lyngby Station. Far kravlede op paa Bukken, hvor den glade Student med sin kraftige Stemme sad og sang Fædrelandssange i vilden Sky til stor Forargelse for Døtrene, der nok kunde lide at komme lidt herskabeligt afsted. Far lærte at elske Frederiksdal saa højt, at han gennem mange Aar hvert Foraar tog en Tur derud med Kone og Børn.

Tre Somre lejede Mægler L. og Borgmester Larsen i Forening den skønne Ejendom "Springforbi". Hos Lorentzens var der 8 Døtre, og Farfar havde 4 Sønner og saa lille Ellemor, og de havde Jomfru Meyer med til at passe paa Børnene. Overfor "Springforbi" laa et lille straatækt Hus, som Mor tit har vist mig, Der boede Frøknerne Saxtorph, der havde opdraget Mor og Moster Gussy (senere Fru Baumann), og Mor kom jævnligt paa Besøg hos sine kære gamle "Frøkner". Alle disse Unge boltrede sig og nød Sommerens Glæder i de smukke Omgivelser, og Samlivet resulterede i 2 Forlovelser: Onkel Vilhelm (senere Stiftsprovst i Viborg) og Mægler L.'s Datter den søde, glade Thyra, og Far og Mor. En Gang, da Far og Mor inden de blev forlovede gik og sværmede i den skønne Park, stak den smukke, men kaade Clara Lorentzen (Beby's Mama) Hovedet frem fra Buskene og pegede Fingre af dem "Æh Bæ, der kommer Kæreste-folkene". Denne drillende Spøg havde Far svært ved at tage.

Fars Kærlighed til Mægler L. var saa stor, at han inviterede ham til Frokost Dagen efter sit Bryllup, lidt besværligt for den nybakte Frue, og han stod Fadder til deres Førstefødte, Undertegnede. Mægler L.'s Hjem i Stormgade var et rigtig Patricierhjem. Far slæbte mig tit med derop om Søndagen, og medens han og Mægler L. passiarede i Herreværelset, sad jeg inde hos hans smukke, dronningagtige Frue, hvem dette Besøg næppe har moret. Jeg husker bedst fra det Hjem de smukke skinnende gamle Messing Dørhaandtag paa de hvidlakerede Døre, der var saa ualmindelig kønne, at de gjorde Indtryk paa mig.

Han havde megen Lune, den gamle Mægler, hvad følgende Anekdote bekræfter. Ved et Lhombreparti hos Mægler L. spurgte han sin Gæst: "Smager den Cigar Dem Grev Schulin?". "Ja Tak, den er fortrinlig".

Lidt efter spurgte han igen: "Smager den Cigar Dem Grev Schulin"? Da han spurgte tredie Gang, svarede Greven forundret: "Hvorfor bliver De ved med at spørge mig om det?" "Fordi det er Brøndums Cigar". Mægler L.'s Svigersøn Brændevinsbrænder Alfred Brøndum holdt Far ogsaa meget af. Da Far og Mor boede i Valdemarsgade Nr. 12, havde de et

Middagsselskab, hvor Brøndum var mellem Gæsterne; da de kom ind til Aftensbordet stod der en Flaske Aalborg Akvavit paa Bordet. "Hvad er det for noget", sagde Far tørt, "har jeg ikke sagt, at jeg vil kun se Brøndums Akvavit i mit Hus". Han greb Flasken og kylede den ud ad Vinduet. Brøndum blev meget imponeret af den Gestus fra Vennen. Næste Morgen hentede Far Flasken, som han havde sat paa en Saalbænk udenfor Spisestuevinduet.

Karen, Thora og Gudrun

Blandt andre Venner, Far havde arvet fra sit gamle Hjem, var Etatsraad Krak (Vejviseren), en elskelig gammel Hædersmand, fuld af Interesser, men stokdøv; han havde en stor sort firkantet Lakvifte mellem Tænderne, det hjalp paa hans Hørelse. En Gang Far sagde til ham, at det maatte være svært at være saa tunghør, svarede Krak: "Nej tværtimod, tror De

nogensinde der er nogen der raaber mig op for at fortælle mig, hvordan Vejret er”.

Albert, Harald, Børge og H.F.(Fritz)

Saa var der ogsaa Frøkerne E., I. og A. Petersen (Døtre af en Kommandør P., der ejede et Hus paa Østerbrogade lige overfor Søerne). Tre typiske gamle Jomfuer. De 3 Frøkener havde den store Ære og Glæde, at General Marius Hedemann, der var bleven Enkemand med 4 flinke Sønner og en Datter, giftede sig med den yngste Frøken Anna Petersen. Fra det Øjeblik var der en Fest over Frøkerne Petersens Tilværelse, og naar Frkn. E. og I. Petersen inviterede til Middagsselskab, lød Indbydelsen: "Sammen med vor Søster Generalinden". En Gang havde Etatsraad Krak ved et Middagsselskab hos os Generalinden til Bords, de talte - lidt højt - om en Bane, som Generalinden fortalte skulde gaa "op ad Vesuv", "ja og om ad Lammefællid". Gæsterne kom jo

saadan til at le, men heldigvis var man naaet til Appelsinerne, saa Taflet blev hurtigt hævet under stormende Munterhed. Generalinden kom ved Hoffet og var saaledes vant til at møde nedringet lige til et stort Modermærke, der vuggede paa hendes ene Bryst. Jeg mindes et Middagsselskab hos os, hvor Generalinden traadte ind og sagde: "Aah? Fru Helweg-Larsen, De maa undskyldte at jeg ikke er dekolleteret, men jeg er un peu enrhumée", "Gud ske Lov (lille Pause), for ellers vilde Generalinden være blevet endnu mere enrhumée" svarede Mor. Fru Nic. Hansen (født Sødring) og jeg Grinebider maatte styrte ind i Kabinetet for at le ud. Alle de andre Damer var højhalsede helt op i Kværken. Generalindens stadige Udbrud var: "Ej, Ej", hvorfor hun blev kaldet Generalinde Ej Ej.

Etatsraadinde Krak - født v.d.Recke, en Søster til Forfatteren - var meget aparte og højt moderne. Hun var en af de første, Mor havde hørt om, som farvede sit graa Haar gult, men da den fransk-tyske Krig udbrød kunde hun ikke mere faa Haarfarve, hvorfor hendes affarvede Haar blev helt blaat. Jeg husker hende kun som hvidhaaret.

Blandt Vennerne fra Farfars Hjem maa ogsaa nævnes gamle Jomfru Meier, der kom som ca. 14-aarig "Stikirend" Tøs i Borgmesterens Hjem, og da "Jomfru Mailand" giftede sig, rykkede hun op til "Jomfru". Hun var saa smuk og fin, og Farmor lod hende da heller ikke gaa alene hjem fra Theatret, men sendte en af Sønnerne for at hente hende. Jeg tror nok, at "Lieutenanten" (Onkel Axel) var den, hun syntes bedst. om, men hun var trofast og mageløs mod dem alle, styrede Huset, da Farmor var syg, lukkede Farfars øjne, var rørende mod lille Tom og Ellemor og lod senere sin Kærlighed ogsaa gaa over til næste Generation. Hun elskede Mor - den unge Frue- og passede mig, da jeg var nyfødt. "Hvor var lille Gudrun et dejligt Barn". Og hvor har vi alle holdt meget af den fine, kloge, smukke gamle Jomfru Meier.

Valdemarsgade og Gl. Kongevej

Far stod sin Svigerfar meget nær, og jeg tror, at det var gensidigt, i hvert Fald sagde Bedstefar Du og Fritz til Far, hvorimod han tiltalte alle sine andre Svigersønner med De og Efternavn. Det første Aarstid, Far og Mor var gift, boede de paa Hjørnet af Hauchsvej og Gl. Kongevej, der saa jeg Dagens Lys. Derpaa købte Far en Villa i Valdemarsgade, Nr. 12, med en dejlig stor Have, den største af Villahaverne i Valdemarsgade, fordi den strakte sig bag de andre Haver. Fars Fætter Leopold Helweg, der da var

Gartner ved Landbohøjskolen og "Forsøgsleder" havde Tilsyn med Haven, hvorfor den var sjælden smukt vedligeholdt. Foran Verandaen var der en stor Plæne med et Springvand, der var Fars Stolthed. For Enden af Plænen stod 2 meget høje Popler, som man kunde se fra Frederiksberg Bakke. Naar vi var paa Udflugt i Frederiksberg Have, var det mest spændende at se vore egne Popler. I det nordligste Hjørne af Haven stod nogle smukke Bøgetræer, hvorunder der trivedes en broget Skovbund, et Tæppe af hvide og blaa Anemoner, Kodrivere, Perlehyacinther, vilde Orkideer og Violer, som vi havde hjemført med en stor Klump Skovjord fra vore hyppige Søndagsture til Frederiksdal eller Boserup; særlig denne Del af Haven kælede Far for. I den anden Side af Haven stod et pragtfuldt Valnøddetræ, saa kom Kroketplænen og sydligst en Høj med Udsigt til en stor Eng, hvor Køerne græssede, Naar man nu ser den trøstesløse Valdemarsgade, er det vanskeligt at tænke sig, at der har været idyllisk og landligt. Familien forøgedes her med Albert. Far og Mor syntes han lignede Napoleon og var stolte. Nu maa jeg gøre et lille Spring tilbage. Da Far og Mor skulde have Bryllup, døde Farfar - Etatsraad, Borgmester Larsen - meget pludseligt. Brylluppet blev udsat og Farfars Hjem lukket. Farmor opholdt sig med Mellemrum til sin Død paa Oringe; Mor tog undertiden ned og besøgte hende, hun elskede sin Svigermoder meget højt. Engang tog hun mig med derned. fortæller gamle Breve, Farmor skulde se det dejlige Barn. Jomfru Meyer styrede Huset for Onkel Vilhelm og Onkel Axel, til denne kom paa Officersskolen paa Frederiksberg Slot. Et Aar efter at Far og Mor var blevet gift, fik de Onkel Tom (senere Guvernør i dansk Vestindien) i Huset, og han blev der, til han blev juridisk Kandidat. Han var en let Dreng, et hurtigt Ho'de og tilpas flittig, han holdt meget af Mor. Faster Ellen kom i Huset hos Mægler Lorentzens en 2-3 Aar, og derefter kom den "lille Ellemoer" ogsaa i Huset hos Far og Mor. Hun var dengang c. 10 Aar og gik i Skole hos Frk. Zahle. Hun var en sød lille Pige, men lidt tung i det. Disse 2 Plejebørn havde en stor Plads i vores alles Hjerter, og Mor elskede dem og gjorde alt, hvad hun kunde for at være dem i Mors Sted. Da Faster var ganske ung, blev hun sendt et Aar til Montreux for at lære Fransk, og da hun kom hjem derfra, havde hun udviklet sig til en smuk, ung Pige med en nydelig, slank Skikkelse og et yndigt Ansigt med en varm, mørk Lød og dybe Smilehuller. Hun havde et udpræget kvindeligt Væsen og megen Charme, saa hun var naturligvis stærkt omsværmet af Beundrere, men

først da hun var 28 Aar, fandt hun den rette, Onkel Otto Mortensen (Direktør for Faxe Kalkbrud), som ogsaa kom til at staa Far og Mor meget nær. - Men tilbage til de lykkelige Dage i Valdemarsgade. Der kom selvsagt ogsaa mange af Onkel Toms og Faster Ellens Skolekammerater, saa Mor havde meget at tage vare paa. En Søndag om Maaneden var der aabent Hus om Aftenen for Fars Fætre, hvoraf mange studerede i Hovedstaden, og de mødte op med straalende Humør. Der var Leopold, som jeg allerede har omtalt, Regner, som jeg senere vil komme tilbage til, Christian og Agner Helweg, der begge blev Overlæger paa Oringe, og Thorvald, der endte som Sognepræst i Idestrup. Han havde altid en Chokoladestang med til Albert og mig, som vi selv skulde finde i hans Overfrakkelomme, saa vi rodede i alle Overfrakkerne, før vi fandt den rette. Anna, Mathea og Henriette Helweg var ogsaa undertiden med.

Lars Christian (Tom) læser op for sin søster Ellen og Ellen Lorentzen

Den første havde ofte været paa længere Besøg i Farfars Hjem, og hun og Far holdt et farligt Sjov sammen. Hun blev gift med Sparekassedirektør Hans Møller i Odense. Chr. Helweg og Kone - Tante Marie - var Livet igennem nogle af Fars og Mors kæreste Venner, Han var et sjælden smukt og fint kultiveret Menneske. Jeg husker, hvorledes Mor, da han laa saa syg paa det daværende Frederiks Hospital, hver Dag bragte ham lidt Kræs, en lille Due el, lign., for han kunde ikke spise Hospitalskosten. Han døde sørgeligt tidligt, og Tante Marie, der var en yndig Qvinde med Q, ret stille men meget intelligent og belæst, vedblev at være overordentlig nær knyttet til vort Hjem, Hun mindede om en af Lucas Cranach's Madonnaer.

Far var med til at bygge Mathæus Kirken og blev Kirkeværge for den, herigennem kom han i nær Berøring med Sognepræsten Harald Stein (senere Biskop i Odense), en meget smuk og aandfuld Skikkelse med saadan et mildt og varmt Smil, og med Konferensraad Jetsmark. Begge disse blev knyttet til Far og Mor og kom i Hjemmet, ogsaa efter at vi var flyttet fra Valdemarsgade og de har begge staaet Fadder til Harald. Saa solgte Far Villaen til Muremester Chr. Jacobsen, som byggede Gl. Kongevej 1 B for Far. Vi boede paa 2den Sal, og Moster Henny og Onkel Hans Hedemann (senere Kommandør) paa 3die, Faster og Onkel Tom fik hver et Værelse af Hedemann's Lejlighed. Her forøgedes Familien med Harald, Karen og - Rosinen i Pølseenden - Børge, Far holdt meget af den muntre og nydelige Moster Henny, og vi nød og glædede os over hendes yndige Sang. Skønt onkel Hans var meget forskellig fra Far, hyggede de sig dog godt sammen. Jeg mindes en lille Episode, Far godtede sig over: det var Valgdag, og Herman Trier var opstillet som Kandidat til Folketinget. Der var et usædvanligt Røre, men Onkel Hans "gad" ikke stemme. Saa fik Far Valgbestyrelsen til at sende en Droske efter ham. Dette smigrede Onkel Hans, der fandt, at det var "en stor Opmærksomhed", og han kørte hen og stemte, og Far gned sig tilfreds i Hænderne, Hver Lørdag Aften var Far og Mor "at home", og Hastrup, Onkel Hans og Moster Henny var Stamgæster. Far og de to nævnte Herrer havde hver sit høje Toddyglas - Cognac og varmt Vand - med Monogram. Tit kom Jacobi's ogsaa af sig selv. Fars ældste Svoger Onkel Jørgensen (Apoteker i Fredericia) havde været gift med Mors kæreste Søster Harriet, der var død i Barselseng, da hun fik sit ottende Barn. Han holdt ogsaa meget af Far og Mor, og naar han kom rejsende fra Fredericia, kom han altid

samme Aften op og besøgte os. I sit Hjem var han tavs og mut, men hos os var han altid livlig og fortalte fornøjeligt om sine Oplevelser, hans Historier begyndte gerne saadan: "Forgangen Dag". Han og Far holdt gennem mange Aar "Revue des deux mondes" sammen og drøftede ivrigt de forskellige Artikler.

Vi Børn havde en herlig Barndom og Ungdom, og en Skare jævnaldrende Venner flokkedes i Hjemmet til Selskaber og Baller; flere Aar havde jeg aabent Hus for mine Venner den første Søndag i hver Maaned, og ogsaa om Sommeren paa Arild var de Unge velkomne. De elskede alle Mor, som havde en lykkelig Evne til at tale med og forstaa de Unge. Hvad Mor var for sine Børn kan vanskelig maales, hun havde vor fulde Fortrolighed, vore smaa Sorger og Bekymringer var ogsaa hendes, og det er min Opfattelse, at hver og en af os tror og troede sikkert, at vi var den, der stod Mors Hjerter nærmest. Hun var den elskeligste Mor, jeg kan tænke mig.

Lhombren

Far havde lige fra Ungdommen og til sin Død et fast LhombreParti hver 14. Dag, det bestod af Jacobi (Borgmester, Konferensraad) vist Fars allerbedste Ven, Zahle (Højesteretsadvokat) og Hastrup (Overretsassessor), og det morsomme og sjældne var, at Konerne havde det lige saa hyggeligt og fornøjeligt sammen som Mændene. Fru Jacobi og Mor var meget nære Venner, og gennem mange Aar spillede de firhændigt sammen hver Torsdag. Fru Charlot Zahle holdt Mor ogsaa meget af, hun havde den samme lille vestindiske Accent som Mor. Og endelig Frk. Stine Hastrup, der styrede Hus for sin Bror, og havde gaaet til Præsten sammen med Mor, og de var blevet konfirmeret sammen og holdt meget af hinanden. Zahle og Jacobi havde som unge Overretsadvokater Kontor sammen. Zahle, der ellers baade paa sit Kontor og i Frimurerlogen, - hvor han vist var den øverste efter Frederik d. VIII - var højst formel og korrekt, var sammen med sit kære Lhombreparti en helt anden, han slog sig løs, morede sig og lo meget. Han havde Kælenavne til dem alle, Far hed Krambamboli, Mor og jeg altid naadige Frue og naadige Frøken, Karen Søster, Frk. Hastrup Frøken Steine o.s.v. Til at begynde med samledes Lhombren til Aften og hver skulde helst have sin Livret, Hastrup Kielersprut, Jacobi ristede Kastanier, hvis Sæsonen tillod det, og Zahle Mors lækre Hummersalat, og saa sagde han altid: "Charlot hvorfor faar vi

ikke saadan noget hjemme”, det tror jeg ikke huede Charlot. Maaske var der lidt flere Prikker over Jerne ved Mors kulinariske Nydelser end over deres, Senere da de blev ældre, kom Lhombren til Middag, Hvert Aar paa Zahles Fødselsdag vilde han kun have sine Børn og saa Lhombren til Middag, ingen andre, og den stod altid paa Østers. Fru Zahle var ligesaa naturlig og ligefrem som Mor. Hun var født Knudsen, og hendes Søster havde været Lærerinde for de 3 Prinsesser, derigennem kendte de hende og besøgte hende tit, ogsaa efter at Prinsesserne var blevet Kejserinde af Rusland, dronning af England og prinsesse af Cumberland. Og da disse 3 en Dag, escorterede af Prins Valdemar, kom og besøgte hende i deres dejlige Villa i Skodsborg, udbrød Fru Zahle ved Synet af det høje Besøg: ”Det er min Vaskedag i Dag”. Naa, de vaskende Piger fik dog stillet en pæn The paa Benene.

Hastrup var saa sød mod os Børn. Han var en stor, kraftig Mand fuld af fornøjelige Historier, men naar han havde fortalt en morsom Historie, gjorde han en Pause, og først naar de andre lo, slog han en høj Latter op og gned sig tilfreds i Hænderne. En Gang om Aaret gjorde han en Middag for sine 3 ”Koner”, altid med østers og udsøgte Vine, og den ene Gang om Aaret røg de 3 ”Koner” hver en Cigaret. Hver Sommer boede Hastrup ude paa Landet hos Jacobi's, der havde en Villa ved Emiliekilde, og saa længe rejste Frk. Stine rundt og besøgte ”Stines Familie”, som Broderen altid kaldte dem.

Ogsaa Lhombrens Børn legede og navnlig dansede godt sammen. Der var hos Zahles Dansekursus, hvor Frk. Juliette Price underviste os. Traktementet var gult og rødt Saftvand. Jacobi boede Vesterbrogade 10 og vi Gl. Kongevej 1 B, hvilke Ejendomme stødte op til hinanden og havde fælles Portner og to efter Datidens Forhold pæne ens Gaarde, hvor Carl Jacobi (deres eneste Søn), Albert og jeg dagligt legede sammen. Otto Zahle (senere Rektor) og Carl Jacobi var meget nære Venner.

Jeg tror ikke, der var indbyrdes Kritik mellem Lhombrevennerne, det hele var en Solstraalefortælling, og jeg mindes aldrig at have set Mor saa glad og løssluppen, ja næsten kaad, som hun var ved disse Lhombrepartier, saa vel befandt hun sig. Damerne spillede Whist, men Regnskabet var ikke deres stærke Side, saaledes havde de en Gang, da en af Damerne var fraværende, spillet en hel Aften med det Resultat, at den Blinde havde tabt det hele til de 3 andre. Hvor Hastrup lo og gned sig i Hænderne over den Historie.

I Sommeren 1889 rejste Zahles med 5 Børn, Far og Mor og Faster Ellen med 4 Børn (Børge var ikke født) og nogle af Zahles Venner; Kommitteret v. Jernbanerne Haarlev (Konen f. Rothe) med 2 Sønner (den ene, Viggo blev senere Stiftamtmand i Haderslev og var Ven med Herluf Z.) paa Zahles Initiativ til Særø, en ø i Gøteborg Skærgaard. Herluf's Ven Student Jensen (senere Kammerherre Clan) var ogsaa med, saa vi var 19 Mand høj. Zahles havde været der Aaret i Forvejen og befundet sig saa vel. Vi sejlede gennem Gøteborgs ejendommelige Skærgaard forbi mange bare Klippeøer, endelig tonede den skovbevoksede Klippeø Særø frem. Langs hele Skibsbroen stod der fuldt af maleriske Dalkuller, det var et uforglemmeligt, broget Skue. Paa Særø boede der en Del rige Gøteborgfamilier, og der havde været udfoldet en saadan Toilettepragt, at de var blevet trætte af denne Konkurrence og derfor havde bestemt alle at gaa i Dalkulla Dragter, og det saa pragtfuldt ud. Man boede deroppe i Villaer, vi boede i Stuen og Haarlevs ovenover os, og spiste og dansede saa paa "Societetshuset". Uforglemmelig blev Sommeren ved at Kong Oscar laa med sit Skib "Drot" lige udenfor Særø, og han og hans Officerer blandede sig meget med Badegæsterne. Disse gjorde en stor Frokost i det Frie for Kongen med Følge. Det var frygtelig fint og med Vine fra Dickson's berømte Vinkælder. Der betaltes pr. Couvert, og det var altfor dyrt til, at vi Unge kom med, men vi stod som Tilskuere udenfor Indhegningen. Efter Frokosten vinkede Kongen os ind, og vi legede "Bankekød" med hans Officerer, medens Kongen sad paa en Stol og lo saa hjerteligt over Legen. Kongen tog Karen, der den Gang var en lille sød Pige med lange brune Slangekrøller, op paa sit Skød; "Hvem er du en Datter af min lille Pige"? "Frøken Larsen". Kongen skød blidt den lille Pige fra sig. Saa maatte Far gribe ind og sagde: "Det er min lille Datter, Deres Majestæt". Paa Særø gjorde Karen sin første Erobring; Holger Zahle (senere Overretssagfører) gik rundt med hende i Haanden og sagde: "Haren er min lille Hone", han kunde endnu ikke sige K.

Af de 4 trofaste gamle Kammerater, der havde spillet Lhombre sammen i de mange Aar, gik Hastrup først bort. Far tog sig hans Død meget, meget nær. Lhombren fortsattes dog med en "flyvende" Fjerdemand; hos os var det oftest Onkel Karl og Tante Charlotte (Datter af General Johan Hedemann). Onkel Karl var Mors ældste, dalevende Bror, han var Samlingsmærket i Slægten Riise, som Far maa siges at have været Samlingsmærket i sin Slægt. Onkel Karl var et udpræget Familie-

menneske og afholdt af os alle, takket være den store Interesse, han fulgte hver og en af os med, han havde megen Mutterwitz, var altid fuld af fornøjelige, harmløse Historier og et gennemelskværdigt Menneske. Tante Charlotte var en betydelig og klog Kvinde med et stort Hjerte baade for Slægterne Hedemann og Riise. De var et lykkeligt Ægtepar, begge meget nøjsomme, naar det gjaldt dem selv, large naar det gjaldt alle andre.

Fars Fætter og nære Ven Fredr. Hey (Vinhandler, Konsul, Landstingsmand) kom meget hjemme. Han havde et vindende og fint Væsen og var en meget dygtig og klog Mand præget af at have set sig en Del om i den store Verden. Han og Mor havde det saa fornøjeligt sammen. Mor imponerede ham med sin fine Vinsmag. En Gang satte han den paa Prøve, bandt hende for øjnene, og saa skulde Mor smage Forskel paa Portvin, Madeira og Sherry. De to første Glas klarede hun fint, men det tredie Glas smagte hun gentagende Gange paa og erklærede saa til stor Jubel for de omkringstaaende: "Den Vin har jeg aldrig smagt", det var en Blanding af alle tre Sorter. A propos Mors Vinsmag saa imponerede hun ogsaa Onkel Otto (Direktør for Faxe Kalkbrud), der var kendt for sin gode Vinkælder, med at sige: "Otto, det er ikke Din fine Champagne", "Ja men sig mig helt ærligt, synes Du ikke, den smager ganske godt"? "Ærligt talt" sagde Mor "synes jeg, den smager som isafkølet Bolchevand". Dette Svar morede Onkel Otto, og han genfortalte tit den Historie. Dagen efter trakteredes Onkel Otto til Middag med sin fineste Champagne, og de nød det!

Sølvbrylluppet

Fars og Mors Sølvbryllup d. 1' Maj 1898 var en straalende Fest, som overtraf vore dristigste Forventninger. Skydebanens Sal var bestilt længe i Forvejen. Nogle Dage inden d. 1' Maj tog Far og Mor ud til Gilleleje for at nyde hinanden og holde en lille Ferie, og da de vendte hjem Aftenen inden Sølvbrylluppet, var Hjemmet i Festdragt fra Top til Taa. Børge, der jo kun var en Purk paa 7 Aar, skulde forære dem et Dannebrogssflag, der skulde veje paa Arild og han var saa opfyldt af Glæden over dette, at jeg ikke tror, han havde lukket et øje Natten inden, men saa fik han Lov til at give dem det den Aften; det blev hængt op i deres Sovekammer, og Drengens Spænding var udløst. Harald havde faaet den pæne Ide at lade Børge fotografere i et stort aflangt Billede og forærede dem dette

indrammet. Moder havde fra sit gamle Hjem 2 meget smukke Krystal Hedvinskaraffer og vilde gerne have 2 Mage til, men da Fritsche ikke havde dem lod Albert sende en af Mors til Belgien og fik lavet 2 efter den Model, og jeg tør nok sige, at Mor var lettet over, at hendes Karaffel kom helskindet tilbage, og glad for de 2 nye. Jeg havde syet et Tæppe til Dagligstuebordet og Karen et til Sybordet, saa vi havde anstrængt os efter bedste Evne. Dagen begyndte med, at Far holdt en lille Morgenandagt og takkede Gud saa smukt for Mor og for de 25 Aar. Saa overrakte han hende en smuk Ring med en Diamant og en Safir. Jeg kan huske, at der kom saa mange Blomster; at de stod paa Gulvet i Stuerne, og der var kun en smal Sti at færdes paa mellem Blomsterbedene. De fik navnlig meget smukt Krystal, som var Mode den Gang. Albert og jeg kørte med Børge noget inden Middagen til Skydebanen, dels for at ordne Bordkortene, dels for at øve Børge i at sige sin Tale højt. Mathea Helweg (Fars Kusine) havde lavet den, og lige som vi var kommet til Bords, stod den lille Fyr op paa sin Stol og holdt frejdigt Talen uden en Fejl; den gjorde megen Lykke, og han saa saa sød ud i hvid ulden Matrosbluse med blaa Silkekrave, blaa Fløjels Knæbenklæder og Halvstrømper. Talen lød saaledes:

Kære Far og kære Mor!
Maa jeg ha' Lov at sige et Par Ord,
men saa maa I andre være ganske stille.
Min Tale den er kun meget lille.
Jeg selv er jo ogsaa en stumpet Fyr,
og dersom I gør for megen styr,
kan Far og Mor slet ikke høre den pæne Tale,
jeg gerne vilde gøre.
Gønna vil sagtens rynke paa Næsen,
hun er nu saa forfærdelig kræsen.
I maa endelig holde hende fast i Kjolen,
at hun ikke skal rejse sig op fra Stolen
og gøre Vrøvl, som hun plejer van.
Og Broder Albert, den store Mand,
han vil naturligvis sidde og grine
og stirre paa mig med en vigtig Mine
for rigtig at faa mig til at gaa i Staa.

Men de skal alle blive flade,
 naar Far og Mor de blive saa glade,
 Se, nu er her ganske stille i Salen,
 saa vil jeg begynde paa Talen:
 Den første Skaal ved dette Bord
 udbringer jeg for Far og Mor:
 Gid længe I leve og Glæde I faa
 af alle jeres Børn baade store og smaa.

Fra Jylland, Fyen og Lolland var Slægtninge, Familie og Venner strømmet sammen til Festen; vi Børn fik Lov til at bede nogle af vore nærmeste Venner med, der var ialt 100 Couverter. Generationen forud for Sølvbrudeparret var repræsenteret ved Bedstemor Riises Søster, Tante Louise Kiellerup (Jægermesterinde), en lille fin Dame med udpræget engelsk Accent og ganske smaa Hænder hvortil hun altid fik syet Handskerne, hun brugte altid lyslilla Glacé Handsker. Og Fars to Morbrødre: Onkel Fritz (Stiftsprovst paa Lolland) med det lange hvide Haar, der hang ham ned til Skuldrene, han skal have været meget lærd. Den anden Morbror var den gemytlige, morsomme Onkel Theodor (Sparekassedirektør i Odense). Af Venner, jeg ikke før har omtalt, maa blandt Gæsterne nævnes Professor - senere Biskop Fr. Nielsen og Hustru, hun var Fars erklærede Yndling, og de havde det saa fornøjeligt sammen; det samme gælder den nydelige Oberstinde Busch-Nielsen. Saa var der Hofjægermester, Baron Reedtz-Thott og Frue født Comtesse Siegfriede Rantzau, hun havde fattet en rørende Kærlighed til Mor, og Forholdet mellem dem var meget intimt og fortroligt; skønt de boede i By sammen, var der mange smaa Breve, der fløj mellem dem. Hun var en meget smuk og statelig Dame med et fint og elskeligt Væsen og stor Charme. Baronen lignede nærmest en Don Quichote Skikkelse. Endvidere Stadsarkitekt Wrights, Fars Fætter og nære Ven Landstingsmand, Konsul Fr. Hey o.s.v. Far var rigtig i sit Es - en lykkelig Mand - med en yndig og klog Kone ved sin Side, omgivet af 5 ikke helt mislykkede Poder, den kære Familie, Slægt og Venner, alle dem, han holdt af. Desværre sad Onkel Tom og Onkel Valdemar (St. Thomas Apothek) i Vestindien, saa de var lovlig forhindret i at være med. Far var et Selskabsmenneske og et udpræget Stemningsmenneske, og han nød Festen og udfoldede sig, holdt flere fortrinlige Taler, hvor Alvor og Skæmt parredes sammen paa en

henrivende Maade. Sølvbruden saa saa smuk og glad ud i en ny sølvgraa Silkekjole med ægte Kniplinger - en Arv fra hendes Gudmor - "gamle Tante Kiellerup" (Konferensraadinde) - med et ganske lille Slør og Sølvaks paa Haaret. Den Gang havde Mor endnu en nydelig, spinkel og ungdommelig Skikkelse. Desværre kan jeg ikke huske nogen af Talerne, men der var en Kantate med en Kvartet sunget af 4 Studentersangere, - Brødrene Petri og Alb. Wiberg. I Kantaten var indlagt en Kanon paa Melodi: Klokkens Lyd o.s.v." der endte saaledes: "Ingen Slinger og Fordringer det betinger; hav det rart." Kantatens sidste Del blev sunget af hele Selskabet paa Melodi af Fanemarchen. Desuden var der 6 Sange, hvis Forfattere var: Onkel Aksel Liljefalk, Onkel Baumann, Hr. Michaelsen, Ørsted, Didi Riise (Fr. Riises Kone) og Inger Heise (Faster Ellens Veninde). Den sidste forekommer mig den fikseste: "Børges Betragtninger, mens han roder i Papirkurven paa sin Fars Kontor", udenpaa var der en nydelig udført Tegning af Børge foran Papirkurven, Didi Riises "Hilsen fra St. Thomas" skulde have været omdelt af en lille Negerdreng fra "Politiken", men denne spurgte efter "Mr" Riise fra St. Thomas, der havde Sølvbryllup", og det kendte Skydebanen intet til, saa han gik med uforrettet Sag.

Vi sad meget længe til Bords. For de kulinariske Nydelser var der sørget udmærket, hvad følgende Menu, der ligger foran mig, beviser. Menuen var kunstnerisk udstyret med Billeder af Far og Mor og de 5 i nydelige Medailloner, og den lød saaledes

Menu

Beycheville	
Oporto & Madeira	Suppe Financiere
Chat. Yquem	Hummer i Mayonaise
Duc de Montebello	Oksefilet m. Trøfler
Chat. Margaux	Slikasparges
Crement Cabinet	Kylling. Salat. Compot.
G. Ho Mumm	Smør. Ost.
Gl. Madeira	Frukt & Vanille Is Dessert.

Der var Orkester, der spillede under Taflet og til Dansen efter Bordet, hvor Sølvbrudeparret til Tonerne af Brudevals fra "Et Folkesagn" dansede Solo, medens alle klappede, det var en uforglemmelig Fest.

Upsalagade og Strandvej

Efter mange lykkelige Aar i Hjemmet paa Gl. Kongevej 1 B, begyndte "Kampen for Tilværelsen eller for et Værelse til", som Far udtrykte det, og efter Karens Konfirmation flyttede vi til Upsalagade 18. Det var en stor og meget herskabelig Lejlighed, hver af Børnene fik sin Stue, og Far anvendte ikke lidt paa Udstyrelsen af dette nye Hjem, saaledes fik Karen og jeg hver Mahognimøbler til vor Stue; der kom fire nye Tæpper i de 3 Stuer, elektriske Krystal Lysekroner o.s.v. Men i Sandhedens Navn maa jeg bekende, at Mor ikke helt kunde slippe Klunkerne. Mor forstod at klæde sig sjælden nobelt og smagfuldt, men var ikke dristig nok til at smide Datidens store Mode - Klunkerne - over Bord. Derimod havde Mor en usædvanlig Evne til at dække et festligt og stilfuldt Middagsbord. "Hellere en Ret mindre og saa smukke Blomster paa Bordet" har jeg hørt hende sige tit. Medens vi boede i Upsalagade, blev Albert og Beby gift. Det var den første af de 5 Børn, der drog hjemmefra.

"Firskakken" bestod af Far, Onkel Aksel Liljefalk og af de 2 Fætre Leopold og Regner, Konerne var ogsaa med, og man samledes skiftevis hos hinanden hver 14. Dag, først til Aften senere blev det til Middag, og det var dem alle til stor Glæde. "De fire Venner kunde godt sidde musestille over et Spil en hel Aften og anstrænge Hjerneerne saadan, at de ikke kunde sove Natten derpaa, men hvor kunde de le, og hvor de morede sig. Jeg vil komme lidt nærmere ind paa Beskrivelsen af Fars Forhold til dem. Allerførst "min Bror Aksel", som Far elskede. Far beundrede sine Brødre og syntes, Onkel Vilhelm burde være Biskop og Onkel Aksel General. Men Onkel Aksel stod ham vel nok nærmest. Han kom saa tit Søndag Formiddag, enten spillede de Skak eller ogsaa drøftede de Politik, og saa travede Onkel A. op og ned ad Gulvet, hvilket unægtelig gjorde Mor lidt nervøs. De var stærkt knyttet til hinanden, og kunde Far hjælpe Onkel A. med et eller andet, var det ham en stor Glæde. Far var en god Storebror at ha' i alle Maader. Regner (Direktør for Titan) var Fars Yndlingsfætter, hvor kunde de nyde hinandens Selskab; jeg nævise datter sa'e til Far: "Han er i Telefonen, han som er Dig mere værd end Hustru, Børn, Hus, Hjem, Mark, Fæ, Penge, Gods og alt godt." Her skal Regners Kone, Sanne, nævnes, for hun havde en sjælden Evne til at tilpasse sig i Ensemblet, og med sit store, varme Hjerter blev hun saa knyttet til "Fætrene" og deres Koner og Børn, at vi glemmer, hun ikke er af vort Kød og Blod. Hvert Aar foretog Far og hans Fætre, til hvilke

ogsaa hørte Kontorchef Vilh. Lassen og Ingeniør Heinrich Helweg, en flere Dages Udflugt; disse "Fætterture" gik der stort Ry af, saadan morede de sig. Da Albert blev voksen, fik han Lov til at være med, En Gang var Firskakken med Koner og Onkel Tom og Tante Sophie med paa en vellykket flere Dages Tur til Bornholm. En af de største Oplevelser i Fars Liv var hans Rejse til Vestindien. Onkel Toms havde været i Danmark paa Besøg, og Far tog hjem med dem. Far havde saadan glædet sig til Sørejsen, men desværre faldt han en af de første Dage paa Skibsdækket og stødte sin Ryg, saa han fik en slem Lumbago og maatte blive hele Rejsen i sin Køje trods skønt Vejr. Sof skulde hjælpe Far med varme Omslag og Vandlavementer, men dette var hun just ikke saa fiks til, saa hun sprøjtede Vand over hele Kahytten. Da de ankom til St. Thomas maatte Far bæres i Land, men alligevel var det en dejlig Oplevelse for ham at se St. Thomas skønne Havn og den vidunderlige Tropeø, hvor Mor var født, og det maleriske Billede af alle Negerne; det var et Eventyr, og han havde alle Evner til rigtigt at nyde Opholdet derude. Heldigvis gjorde Solen og Varmen ham hurtig rask, og Hjemturen forløb normalt og i det fornøjeligste Selskab. Mange Venner blev kaldt bort i Aarenes Løb - saa er Naturens Gang - men stadig nye Venner kom til. Jeg tænker f. Eks. paa Belysningsdirektør Windfeld Hansen og hans fine, nydelige Kone. Far var med i et Konsortium, der købte "Hørle", et Gods med store, udstrakte Skove i Smaaland, og talrige er de fornøjelige Timer, Far nød deroppe sammen med Regner, Windfeld Hansen, Fr. Hey og fl. af Konsortiet. Den smukke Lejlighed i Upsalagade, hvor vi boede mange Aar, var lige mod Nord, og Centralvarmen med tør Luft ikke sund; vi led alle mer eller mindre af daarlige Halse, saa vor Huslæge tilraadede os at flytte. Vi flyttede da til Strandvejen 63 lige før Mors 60-aars Fødselsdag, og det blev den sidste Ramme om vort kære Barndomshjem. Her stod mit Bryllup. Vor elskede Mor blev syg med Galdesten og døde paa Diakonissestiftelsen 67 Aar gammel. Hun havde været vor alles Midtpunkt, og nu var Hjemmet i Grunden opløst. Karen, Harald og Børge blev gift. Far beholdt de to trofaste Piger Augusta og Ebba, som Onkel Tom senere arvede. Mors Niece Ebba Baumann flyttede hjem til Far for en Tid, hun forstod at opmuntre og hjælpe ham i hans Ensomhed. Saa kom Onkel Tom hjem fra Vestindien, det var under første Verdenskrig og her var Bolignød, hvad var da naturligere, end at de flyttede ud til Far, der var jo Plads nok.

Derefter vendte Karen hjem fra Færøerne, fordi hun ventede et Barn, og hun havde lovet Mor i saa Tilfælde at tage hened, hun flyttede ogsaa hjem til Far, men Far var træt og syg og overlevede ikke Mor længe. Hans gamle Ven Jacobi's Død gjorde et dybt Indtryk paa ham, og kort efter døde vor kære gamle Far d. 2' Februar 1917 nogle Timer efter at Karen var kørt til Fødekliniken, hvor Thora d. 3' Februar saa Dagens Lys.

Stuen på Gl. Kongevej 1 B

Juleaftnerne

Mor vilde gerne have, at vore Juleaftener kom saa nær som muligt til Traditionen fra hendes Hjem. Den samme Tradition følger vi nu, saa godt vi formaar, i vort Hjem. For Pigernes Skyld spiste vi til Middag Kl. 12½, Risengrød og Ribbenssteg. Far kaldte det "Revlbenssteg". Far var det lettest tænkelige med Hensyn til Madspørgsmaal, men 2 Traditioner fra sit Barndomshjem vilde han have overført til sit eget Hjem, og de blev det. Den første var samme "Revlbenssteg", noget højst uøkonomisk noget, da ingen af os kunde lide eller taale Fedt, saa det meste blev liggende tilbage paa vore Tallerkner. Den anden Tradition, Far holdt paa var: Grød og Fisk hver Mandag. Mor forklarede ham, at det var upraktisk, da man gerne tit om Mandagen havde nogle Levninger fra Søndags Middagen, men saadan vilde Far nu have det. Dengang brugte man at abonnere hos sin Fiskehandler, man sa'e, hvormange Munde Familien bestod af, og saa sendte han, hvad der passede ham; man kunde være

heldig og faa Laks, Gjedde eller tykke Rødspætter, men oftest stod den paa Torsk.

Mor, der var det mest ægte og ærlige Menneske, man kunde tænke sig, snød principielt altid med Mandelgaven. Da jeg et Aar fik anden Del af Selma Lagerlöfs Jerusalem, efter Aaret inden at have faaet første Del i Mandelgave, protesterede Brødrene kraftigt over sligt "Snyderi", men Mor svarede bare: "Jeg lover Dig Harald, næste Aar skal Du faa Mandelgaven." Mor var en dygtig Administrator, saa der var ikke Travlhed Juleaften, alle Forberedelserne var truffet, inden hun gik i Seng Lillejuleaften. Pigerne havde saaledes mange Timer fri, til Gæsterne kom Kl. 7. Vi var gerne i Mathæuskirken Juleaften, og jeg syntes, at det at sidde og se paa Olriks store Altertavle, medens vi sang de prægtige gamle Julesalmer og hørte det kendte, festlige Juleevangelium, var en dejlig Optakt til Julen. Vore Julegæster bestod gerne af Mors yngste Bror Onkel Frederik og Didi Riise med deres 3 yndige smaa Piger: Lily (senere Fru Rektor Carl Gad) en meget smuk og klog lille Pige og Faderens erklærede Yndling; Mors øjesten og Guddatter den skælmske og nydelige Edith (nu Fru Borgmester Alfred Bindslev) og min søde Guddatter Kate. Jeg kan huske et lille Træk fra Kates Barndom Juleaften, hun gik og kiggede bag Gardinerne efter noget "Hvad leder Du efter"? "Jeg ser efter de smaa Engle, som dale ned i Skjul", svarede hun. Det var nogle nemme Julegæster at have, for de var saa glade og søde alle sammen. Allerede om Efteraaret spurgte Didi: "Thora Du vil vel have os Juleaften"?, saa de maa vel have befundet sig vel. Et Par Aar var Fru Smith - nu Inger Nissen - ogsaa hos os, hun faldt godt sammen med Fred. Riises. Gæsterne stillede Kl. 7 til Eftermiddagsthe med "Hjemmebag". Derefter gik Dørene op til en festlig Julestue. Vort Juletræ gik altid helt op til Loftet og var kun pyntet med talrige hvide Lys, Mandariner, Pigeoner, grønne Druer og Sølvlameller. Disse brogede Juletræer som Fastelavnssris holdt vi ikke af, men des mere broget virkede Julebordet, hvor alle Gaverne var indpakket i kulørt Papir. Mor gav os altid store og dejlige Gaver, Fars var af mere beskeden Art, men vi var mange, og der var en Overdaadighed af Gaver, Først dansede vi omkring Træet og sang Julesalmer, saa begyndte Gave-Uddelingen og Gnasken af den lækreste Konfekt; navnlig excellerede vi i nogle store, romerske Blommer, ved Tanken om dem løber mine Tænder i Vand. Ovenpaa alle disse søde Sager gjorde det "kolde Bord" ved 9½ Tiden stor Lykke. Der var gerne kolde Ænder, Mor syntes, Gaas var for

tungt paa den Tid af Aftenen, en hel Skinke, en Oksetunge, en Sylte, en hjemmelavet Leverpostei, russisk Sildesalat, Philip Carnot Sardiner, kort sagt al lækker Julemad, og til Dessert en frisk Ananas; det syrlige passede godt til at ende med. Vi fik Rødvind eller Øl efter Behag og rigeligt med Heerings Cherry Brandy, som nu var vor Livdrik i Julen.

Stemningen var meget festlig og smuk, saa vi Børn tænker med Taknemmelighed paa vore dejlige Juleaftener. Mor sørgede godt for, at Pigerne havde huskendt Hjælp til den sene Opvask Juleaften og til at muge ud efter os 1' Juledag. Far fik hver Jul flere Gaver fra Klienter, fra "Jordbær"-Andersen fik han saaledes en vældig Sending, som bestod af et Dyr el. 2 Kalkuner, Mandariner, Pigeoner, blaa og grønne Druer og en frisk Ananas, saa Huset var vel forsynet. Konditoren i Folketeatret sendte hver Jul en stor Lagkage, men da den var os for sød til Juleaftens Dessert, lod vi Portner "Peter" bringe den hen til en lille svensk Frisørinde Fru Weiss, der var gift med en arbejdsløs Gipser og havde 8 Børn, der gjorde den stor Lykke. Da Konditoren trak sig tilbage til Privatlivet, vilde han aabenbart ikke narre Far for Lagkagen og bestilte saa stadig en tilsendt os fra en anden Konditor. Og da Konditoren døde, nænnede Far ikke at narre Fru Weiss, saa hun fik stadig sin Lagkage. Til Tak sendte hendes Mand os engang 2 - to - ens Buster af Prinsesse Marie.

Nytaarsaften tilbragte vi hyppigt sammen med andre af Familien til Middag hos Onkel Frederik Riises i deres Villa i Hellerup.

Gudrun

Lidt om Far og Kontoret af *Albert*

Min tidligste Erindring om Fars Kontor falder sammen med min første Skoledag. Vi boede den Gang i Villaen Valdemarsgade 12 og Fars Kontor var Stormgade 6; min Skole (Mariboës) laa lige ved Kontoret i Frederikholms Kanal. Jeg var saa fortvivlet over at være ladt ene - borte fra Far og Mor - blandt alle Drengene, at jeg stak i at tudskraale og vedblev med det, til der ikke vidstes anden Udvej end at følge mig ind paa Fars Kontor; herfra tog Far mig saa hjem og for at trøste og opmuntre mig kørte vi ovenpaa i en af Hestesporvognene ad Sorte-Hest til, med den Virkning, at min oprevne Sindstilstand fik Udløsning i en forfærdelig Opkastning udover Gelænderet paa Sporvognen til stor Forargelse for Medpassagererne og Fodgængere, der ikke var forberedt paa saadant Luftangreb. Senere blev jeg mere fortrolig med Skolen, hvortil bl.a. bidrog, at flere af de store Drenge kendte Onkel Tom og tog sig beskyttende af mig. Naar ikke Mor eller Faster Ellen kunde hente mig fra Skole, gik jeg ind paa Fars Kontor for at følges hjem med ham, hvad der ofte gav en lang Ventetid, som jeg benyttede til at sætte mig ind i de mest elementære Begyndelseslærdomme vedr. et Sagførerkontor. Jeg stiftede derved Bekendtskab med "Borgervennen af 1788", der udgav et lille periodisk Blad, indeholdende en oversat Roman og jeg syntes det var en fæl Uorden, naar et eller flere Numre var bortkommet. Tallene kendte jeg, men Romanerne kunde jeg ikke læse - nu er en komplet Samling af "Borgervennen" en bibliofil Sjældenhed, hvis den overhovedet findes. Far, der ellers var meget dansk, havde paa sin Kontordør et Skilt med "Comptoir". Han havde den Gang Kontor sammen med Overretsprokurator A.P. Seidelin, der havde været Fuldmægtig hos Farfar.

Naar Far fortalte om sine yngre juridiske Dage, var det dog mest om Tiden, da han var Fuldmægtig hos Overretsprokurator Delbanco, der indstændigt paalagde Far at bringe Brevene paa Postgaarden og ikke lægge dem i disse Nymodens Postkasser. Mine Besøg paa Kontoret medførte ofte, at Far tog mig med op til Folk, som han skulde tale med - den Gang fandtes ingen Telefoner. En af dem, jeg saaledes hyppigt var oppe hos, var Vexelmægler Edv. Lorentzen, som ogsaa boede i Stormgade; han var en meget munter Mand i mine øjne, og undertiden placeredes jeg inde hos hans Kone, der var en meget smuk og statelig Dame. Jeg har tidligt faaet det Indtryk, at der bestod et meget venskabeligt Forhold mellem Far og de Klienter, som jeg fik Lejlighed til at træffe. En af Fars ældste Klienter - som jeg iøvrigt aldrig har set undtagen i Form af en stor Pakke Akter vedrørende hans Dødsbo og Legater - var Agent Brændevinsbrænder Rasmus William Brøndum i St. Kongensgade. Om ham yndede Far med det ham egne Lune at fortælle Historier som f. Eks.: Brøndum havde paa sit Kontor en ældre Mand, der forgæves havde forsøgt sig til teologisk Examen, men nu var havnet som en Slags alt-mulig-Mand - han hed vist Jensen - og var meget betroet. Da Brøndum en Gang blev spurgt om, hvad Jensen fik i Løn, svarede Brøndum: Jensen faar ingen Løn, han tager af Kassen. Det var de patriarkalske Forhold, hvor man ganske kunde stole paa, at Jensen ikke tog mere end hvad der var absolut nødvendigt til hans meget enkle Tilværelse. Jeg har lidt Mistanke om, at der var lidt af - hvad vi senere kaldte "sauce piquante de Larsen", naar Far fortalte, at Brøndum havde ladet en Kunstner male sig og Konen liggende i deres Senge, og da han saa det færdigt, sagde til Kunstneren: "Det er meget godt, men mal nu et Forhæng for". Brøndums efterladte Formue gik hovedsagelig til et Legat for "Homøopater".

A propos Brøndum, saa var Alfred Brøndum fra Snaregade, Edv. Lorentzens Svigersøn, en god Ven af Far, der havde mange morsomme Historier om ham, bl.a. denne: Alfr. Brøndum og Svigerfaderen diskuterede om det hed "omgikkedes" eller "omgaedes"; til sidst væddede de 100 Rdl. derom og ved at se efter i Molbechs danske Ordbog, fandt de som Exempel: "de omgikkedes letsindigen med Penge".

Af andre gamle Klienter mindes jeg tydelig Fru Julie Busch - Enken efter Præsten - hun kom nu og da om Søndagen efter Kirke hjem hos os til Frokost. Da Far en Gang havde forklaret mig Kopipressen og udtalt, at

det var nødvendigt at kopiere alle Breve for at have Bevis for, hvad man havde skrevet, bemærkede jeg: Men Breve til Fru Busch behøver du da ikke at kopiere. Saa stor var min Tillid til denne gamle rare Dame. Af Fars omfattende Korrespondance med Farmor straks efter at Far var blevet Sagfører, ser jeg, hvorledes gode, gamle Venner af Familien troppede op og benyttede ham som Sagfører. Farfar havde været økonomisk interesseret i et af de den Gang gængse Udtørringsforetagender "Saltbækvig" og Far skulde fortsætte disse Forretninger; jeg tror, at Far ved et Par Udflugter til Saltbækvig fik udvidet sit Kendskab til det danske Landskab, men særlige Forudsætninger for at bringe dette vanskelige Foretagende til en økonomisk Succes havde han ikke, saa han sluttede sin Virksomhed paa dette Omraade med, at Farmor tabte sine Penge, der var anbragte deri - det skal dog tilføjes, at det ikke senere er lykkedes hans Efterfølgere at opnaa andet end at begrave flere Penge endnu i Saltbækvig. Far havde en særdeles god Pen til at fremstille en Sag eller et Dokument. Fra Arbejdet i Justitsministeriet beherskede han cancelistilen med de lange Sætninger, men baade sprogligt og grammatikalsk var de lette at orientere sig i.

H.F. som yngre og ældre

Dertil kom, at Far var i Besiddelse af en "Hitte-paa-Evne" og en Kombinationsevne, der var ham til megen Hjælp, men - egentlig Forretningsmand blev Far aldrig, bl.a. fordi han havde for megen Tillid til Mennesker, han kom i Berøring med.

Omkring 1880 var der store Byggeforetagender i Gang i København, og Far havde ogsaa med nogle af dem at gøre. En af de kendteste Byggehaandværkere fra den Tid var Murermester Chr. Jacobsen, for hvem Far bl.a. ordnede Opførelsen af Ejendommene Hj. af Vesterbrogade og Gl. Kongevej samt Gl. Kongevej 1 B, hvilken sidste Ejendom Far erhvervede ved Bytte med sin Villa i Valdemarsgade. Fra Valdemarsgade var der mange glade Erindringer; Grundene havde tilhørt Vexelmægler Lorentzen, som gennem Far havde solgt flere af Grundene og endte med at være med til at Sct. Mathæuskirken blev opført for Enden af Gaden, som den den Gang var. Byggeforetagender var ikke noget for Far, og jeg har det Indtryk, at han satte en Del Penge til derved. Senere var det ret faa Haandværkere, der hørte til Fars Klienter, men en af dem husker jeg tydeligt; han gik under Navnet "Lørdags-Nielsen", fordi han om Lørdagen, naar det blev Fyraften, havde for Vane at sætte sig ind paa en Vinstue og faa en Flaske Portvin, i Reglen ganske alene; naar Flasken nærmede sig sin Slutning, nynnede han stille hen for sig "Det var en Lørdag Aften" indtil Flasken var tom og han gik hjem. En Lørdag Aften var imidlertid nogle "Ejendomshandlere" kommet i Lag med ham og overtalte ham til at sælge en Ejendom han havde og oprettede Slutseddel derom, som de vilde have "Lørdags-Nielsen" til at underskrive; foran sin Underskrift var han dog klar nok til at skrive "Under Forudsætning af ORSagf. H.F. Larsens Sanction." De paagældende Ejendomshandlere blev noget lange i ansigtet, da Far om Mandagen nægtede at sanctionere Handelen, der var lidet fordelagtig.

Far var ikke særlig dygtig til at skrive Regninger - det var vanskeligt at skelne mellem den egentlige Konsultation og den venskabelige Samtale. Meget blev ikke debiteret og endnu mere med urimeligt smaa Beløb. Der var imidlertid en Klient, en gammel Hr. B, der altid havde for Vane at kritisere Salærets Størrelse, hvorfor Far indførte den Praxis overfor ham: Naar Far vilde beregne sig 25 Kr. satte han 40 Kr. paa Regningen; naar Hr. B. saa gjorde Bemærkninger dertil, endte det med at Far satte Salæret ned til 25 Kr. - og som Far udtrykte sig, saa blev vi jo begge tilfredse.

Far stod i et særdeles godt Forhold til sine Fuldmægtige og havde et meget fornøjeligt Samarbejde med dem; en af dem, jeg fra mine Drengear husker bedst, er ORSagf. H.H. Schmidt, der imponerede mig ved med en Lineal et slaa løs paa en ung og ganske køn Kontorist, indtil denne paa Spørgsmaalet: Hvem er Kontorets Skønhed? svarede: De, cand. Schmidt. Det var samme cand.jur. H.H. Schmidt, der var ganske forbløffet over at finde Luthers lille Katekismus paa Faders Skrivebord og endnu mere forbavset over at høre, at Far holdt af stundom at læse i den.

De juridiske Fuldmægtige blev som Regel kun nogle faa Aar, men anderledes med dem, jeg vil kalde Kontorfuldmægtige. Selv skrev Far, naar han vilde, en smuk og karakteristisk Haandskrift, de fleste af Kontorfuldmægtigene gjorde det samme, hvad der jo inden Skrivemaskinens Fremkomst havde megen Betydning. Jeg husker K. Kristensen, der senere blev Amtsfuldmægtig i Thisted, væsentlig paa Fars Anbefaling. Medens han var paa Kontoret læste han til dansk juridisk Examen, men opnaaede kun 2den Karakter, i hvilken Anledning Far betroede mig, at saadan en Mand var særdeles værdifuld paa et Sagførerkontor, fordi han havde ondt ved at opnaa anden Ansættelse, saa han maatte blive, hvor han var.

Skønt Far satte Pris paa ham, anbefalede han ham dog til Amtmanden, hvor Kristensen gjorde god Fyldest, senere blev han under Navnet Karner Skolefondskasserer og R. af Db. Den, der vel nok har staaet Fars Hjerter nærmest, var H.P. Hansen, der senere fik Navneforandring til Bjarne; skønt han manglede den højre Arm, havde han en smuk og karakteristisk Haandskrift og var i Stand til med venstre Haand at udføre de forskellige Ting, som vi andre absolut mente der skulde to Hænder til. Meget fikst kunde Bjarne f.eks. tænde en Tændstik og byde en Klient den til en Cigar. En Gang sagde en Klient til Bjarne: Jeg maa have Lov til at trykke Deres Haand, naar man kan se saa glad og tilfreds ud med kun en Arm, hvilket gav Anledning til en længere Diskussion, hvor Bjarne fremhævede Fordelene ved at være enarmet i Modsætning til at være enbenet. Alle, der kom i Berøring med Bjarne, holdt af ham, tjenstvillig og hjælpsom som han altid var. Bjarne lagde sig særlig efter Bogholderi og overtog efterhaanden hele Kontorets Bogholderi, der fik en udmærket Facon under hans Ledelse, Far udtalte, at Bjarne i hans øjne kun havde en Fejl: han kunde ikke være Fars højre Haand - for den manglede han. Far hjalp Bjarne, som han meget nødig vilde af med, ind i Finansministeriet,

hvor hen senere avancerede til Finanshovedbogholder, blev Kommandør af Dannebrog m.m.; paa Universitetet blev Bjarne Docent i Bogholderi - af Examinere havde han kun Præliminærexamen, men sin smukke Karriere har han fortjent, og Far glædede sig over den. Efter Bjarne kom P. Petersen, der havde været Sergent i Fredericia under Onkel Axel; med stor Trofasthed og Paalidelighed, med store Pengebeløb mellem Hænderne, forblev han over 25 Aar i Kontorets Tjeneste og har foruden et smukt Minde efterladt os sit Fotografi, der pryder Yderkontoret.

Et særligt Kapitel fortjener egentlig en af de juridiske Fuldmægtige, nemlig Onkel Tom, men skulde jeg skrive om ham, blev jeg vist ikke færdig, for han var jo foruden Fuldmægtig: Onkel Tom; han boede paa Kontoret i Stormgade en Tid, men følte sig mere kaldet til Embedsvejen og endte som Gouvernør i Vestindien. Oluf Heise, der en Tid var Fuldmægtig hos Far, har skænket os et ganske morsomt Indblik i Fars forskellige Virkeomraader, idet han og hans Kone til Fars og Mors Sølvbryllup skrev en Sang, hvor Børge foregives at rode i Fars Papirkurv og der fandt forskellige Konvolutter med Paatryk fra de forskellige Institutioner, Far havde med at gøre. En af Konvolutterne var fra St. Peders Gæstehjem - denne Institution gav Far Anledning til en Rejse til Finland for at se lignende Institutioner, og denne Rejse nød Far i høj Grad ud fra sine stærke skandinaviske Sympatier.

De skandinaviske Sympatier fik kraftig Næring da Far senere fik med forskellige svenske Foretagender at gøre gennem sin Fætter Konsul Fr. Hey. Det første var Rosdala Glasbruk i Smaaland, hvor Sælgerne mærkeligt nok repræsenteredes af en Præst Palmgren og hans Livjøde, som Far omtalte ham som, Hr. Nathanson. Lige fra Præstens rødterrede Snustobaks-Lommetørklæde til Traktementerne med syltede Grisætær som Morgenmad var Far i en Begejstring over disse Personer, som Far næsten iklædte Dickenske Figurer. Derefter kom "Måstreda" og "Hørle", der skaffede Far megen Glæde, ikke alene paa Grund af den ejendommelige Natur men ogsaa ved Bekendtskabet med de til Stederne knyttede Mennesker. Marie Panther, der styrede Husholdningen paa Hørle, var Fars gode Ven, det samme galdt Godsforvalteren Höckerberg, hvis lidt stive, formelle svenske Høflighed Far forstod at tøj op. Jeg har en Fornemmelse af, at det ikke altid var tvingende nødvendigt, at Far tog nogle dage "i Forretninger" til Hørle, men givet var det, at han kom

meget forfrisket og oplivet hjem derfra og altid havde noget fornøjeligt at fortælle, som da Far havde glemt sin Tandbørste og søgte at erhverve en saadan hos den Hørle-Købmand, der foreviste ham en med den Bemærkning: Här er en smyg og hyggelig Tandbørste. Apropos Tandbørster, saa var det ikke første Gang Far havde glemt sin Tandbørste og gjorde lidt Sjov med det; da Far var Herredsfuldmægtig i Mariager, skriver han til sin Mor: "Du maa endelig sende mig en Tandbørste, jeg har glemt at faa en med; jeg var i Tvivl om hvor den skulde købes her i Byen - efter Analogien af at Grovsmeden tillige er Fotograf vel nærmest hos Slagteren eller en anden saa fjernt som muligt liggende Profession - men Tvivlen løstes ved at en saadan Luxusgenstand ingensteds var til at opdrive". Er det ikke grangivelig Fars Udtryksform senere hen? ikke meget forandret fra 1870. Apropos "Tænder". Da Far skilte sig af med sine egne og fik "kunstige Tænder", holdt han sig hjemme fra Kontoret og fortalte derefter, at han tilbragte Tiden med at gaa op og ned af Gulvet og med Melleumrum sige: "Hvorledes har De det?" men ikke var i Stand til at fortsætte med et Svar, da han følte sig en Kvælning nær.

Det karakteristiske for Far som Sagfører var egentlig den Kærlighed, han paa Forhaand havde til Mennesker. Og var et Menneske først kommet indenfor Fars Interessesfære, skulde der meget til at han kom udenfor igen. Det var de mest forskelligartede Mennesker, Far kom i Berøring med og fik Interesse for - et langt Galleri, hvor jeg nævner i Flæng nogle: Krigsraad Høyrup, der altid var i Forlegenhed for et mindre Beløb, han havde været Underofficer, var ansat ved det militære Brødbageri, hvorfra hen sendte Kommisbrød til Kejserinde Dagmar, der en Gang viste ham den Opmærksomhed at skænke ham en Slipsnaal med en Diamant og en Safir - et Smykke, der posteret i Kejserindens Regnskabsbog sikkert var opført med et betydeligt Beløb, hvoraf Høyrup vist hellere vilde have det halve i Kontanter.

Far lod Slipsnaalen vurdere af en Guldsmed, købte den og lod den omlave til en smuk Fingerring til mor i Anledning af Sølvbryllupet.

Jordbær Andersen, der altid til Jul sendte en Kurv med de dejligste Sager, Ananas, franske Pærer, Kalkun, m.v. Konditoren ved Folketheatret leverede i en Periode til Faders Frokost 4 Stk. Smørrebrød og en Bajer, men det var meget vanskeligt for Fader at faa en Regning fra ham; da det endelig lykkedes at faa en Regning, var det meget summarisk, idet Udgangspunktet var Frokost i et Aar eller 360 Dage, hvorfor der

posteredes: 1440 Stk. Smørrebrød og 360 Spnasse - en halv-apoplektisk Udtryksform for Snapse, hvilken Sprogblostm Far nød meget mere end selve Snapsene, som han aldrig havde faaet. En særlig Naturalydelse bestod i et Dyr, som en Stiftsdame paa Vallø sendte Far; en Gang havde Dyret en særlig Afsmag, der skyldtes, at det af Kuglen var blevet ramt paa et Sted, hvorfra nogle af de mindre heldige animalske Safter var trængt ind i Kødet. Far undskyldte det med den Bemærkning, at hendes Naade var blevet noget aldrendes og derfor maaske ikke skød saa sikkert mere.

Af andre Klienter vil jeg i Flæng nævne Charles Anthon, hvis Familie havde Ejendomme paa Sandwichøerne, hvoraf den sidste først blev solgt i 1915. Det gav et vist internationalt Skær over Forretningen, at der var Forbindelser med Honolulu og Dansk Vestindien. I nogle Aar var der ogsaa mange Forretninger i Odense, hvoraf de fleste havde sin Oprindelse fra en Snestorm. En af Fars gamle Klienter Frk. Hirschfeld var død og skulde begraves i Odense; Kisten sneede inde i Slagelse og Far, der som executor i Boet fulgte med det næste Tog, sneede inde paa en lille Jernbanestation nærmere Roskilde. Stationsforstanderen behandlede Far og hans Medrejsende særdeles godt, og med Fars gode Humør fik han snart Selskabet godt sammenrystet og opstillet nogle L'hombre-Borde. Da de Rejsende vilde honorere Stationsforstanderen for godt Traktement m.v. erklærede denne, at han ikke modtog noget, da det hele skete for Statsbanernes Regning. Jægermester Steenbach fra Aalykkegaard ved Odense var mellem de Rejsende, og da Toget atter satte sig i Bevægelse, foreslog han Medpassagererne at skillinge sammen til en Gave til Stationsforstanderen; for de indkomne Penge købtes en Sølv-Kaffekande, der sendtes til Stationsforstanderen, der imidlertid returnerede den ud fra Princippet, at han ikke maatte modtage noget i Anledning af Snestandsningen og det dermed forbundne Traktemente. Man kendte jo ikke Bidragsydernes Navne og Adresser, saa der var ikke andet for end at omsætte Kaffekanden i rede Penge og give disse til et velgørende Formaal. Det var Fars første Sammentræf med Jægermester Steenbach, der flere Aar efter henvendte sig til Far om Hjælp med et Dødsbo, hvor han var executor sammen med Grosserer Peter Jensen fra Odense. Dette gav Anledning til, at Far blev Sagfører for begge disse to Herrer, og navnlig den senere Udstykning af Aalykkegaard, lige udenfor Odense, gav Anledning til mange gode Forretninger.

De ældre Damer, som Far var Sagfører for og dermed Ven med, er et helt Kapitel for sig selv - lige fra E., I. og A. Petersen, sidstnævnte senere Generalinde Anna Hedemann, Fru Jetsmark, Frk. Anna Moltke, Frk. Regitze Barner - det bliver for vidtløftigt at omtale dem alle. Kun en vil jeg nævne, fordi hun var en Særling, det var Fru Sofie Frels, en Søster til førnævnte R.W. Brøndum; hun kom en Dag hjem paa Gl. Kongevej, men Far var ikke hjemme og jeg maatte søge at underholde mig med hende. Hun fortalte da om sit Ægteskab med afdøde Frels og endte med en Beklagelse over, at man da Frels døde ikke kendte Ligbrænding, "for saa kunde jeg have hans Urne staaende paa min Kommode, og det var da ved Gud omtrent som om jeg havde haft Frels selv."

Af alle de Institutioner o.lign. som Far havde med at gøre, var Københavns Hippodrom (Folketheatret) det selskab, han følte sig stærkest knyttet til, saa stærkt, at han næsten blev lidt fornærmet, naar vi Unge kritiserede Forestillingerne - selv syntes Far at det var det bedste af alle Theatre. Farfar havde jo været Formand i Bestyrelsen til sin Død og umiddelbart derefter kom Edv. Lorentzen, der sad i Bestyrelsen, til Far og foreslog ham som Farfars Efterfølger. Den Gang levede endnu Chr. Brøndum, der havde ejet Ejendommen Nørregade 39 og overdraget den til Selskabet; han var en Type fra en tidligere Tidsalder; altid i lang Figurfrakke med høj Hat gjorde han Front, naar han paa Gaden mødte Mor, og hilste dybt paa hende. Skønt han var Onkel til Alfred Brøndum og saaledes burde være fortrolig med Akvavit, eller maaske af for megen Fortrolighed med samme - rystede han saa meget paa Hænderne, at han, naar han skulde drikke en Akvavit, lagde Servietten omkring Halsen og med den ene Haand hejsede Glasset i den anden Haand op til Munden. Far var jo ret ung, da han blev Formand for Hippodromen og det fik han at høre, da han - vist med god Grund - ønskede M.V. Brun fjernet fra Stillingen som Theaterdirektør. Brun anmodede saaledes Far om at forevise sin Konfirmationsattest og kom med nogle Udtalelser, der nærmest var Hentydninger til Prygl, hvilket bevirkede, at Far fik nogle af sine stærkeste Venner, som Otto Hastrup til at møde op paa den Generalforsamling, hvor Sagen skulde behandles. Far greb meget lidt ind i Theatrets Ledelse, men havde dog en Gang en Lejlighed til Optræden: Direktør Severin Abrahams spillede selv Rollen som Christian IV i "Rosenborg". Da Kongen Christian IX ønskede at se dette Stykke, anmodede Abrahams Far om at komme til Stede for at modtage Christian

IX og føre ham til den reserverede Loge. Far vægrede sig længe ved at overtage dette Hverv, men maatte give efter for Abrahams Argument: De vil da ikke have, at jeg kostumeret som Christian IV skal modtage Christian den IX.

Nogle Forbedringer ved det gamle Theater fik Far gennemført, saaledes var der i Direktørens Værelse en mærkelig stram Lugt, som man forgæves havde søgt at faa ventileret bort; man tog saa radikalt og brød Gulvet op - det viste sig, at da der i sin Tid gaves Circusforestillinger i Hippodromen, havde Værelset været Elefantstald - og Duften af disse Dyrs hentørrede Ekskrementer havde hidtil været uudryddelig. De største Forbedringer var dog: Afskaffelsen af Butikker i Forhuset mod Nørregade og Erhvervelsen af Ejendommen Nørrevoldgade 50.

Selve Kontorets Udstyr var meget spartansk, først i 1896 fik Far Telefon og først ind i dette Aarhundrede anskaffedes den første Skrivemaskine. Nogen udpræget Ordenssans var ikke fremtrædende og tit var der det ene saa det andet, der ikke kunde findes. Grellest var maaske det Tilfælde, da Far støjede rundt og spurgte om ingen havde set hans Penneskraft, hvorefter Bjarne meget sagtmødt udtalte: Det er vel ikke den, der sidder bag Overrettsagførerens Øre - en Placering som Far af og til brugte. Far var en Tid Ejendomsbesidder, Vesterbrogade 107 c, Fredensgade 14 og Gl. Kongevej 1 B. Det laa ikke rigtigt for Far, skønt han med sit rige Lune ogsaa fik nogle pudsige Oplevelser paa disse Omraader. Da Far erhvervede Gl. Kongevej 1 B, var Ejendommen nyopført og man var lidt bange for Fugtighed; denne Frygt fortog sig, da Far engagerede Ejendommens portner, Peter, til at sove i den os tiltænkte Lejlighed, idet den store stærke Mand formentes derved at indsuge den Fugtighed, der maatte være. Før Ejendommen blev opført havde "Trommesalen" ligget paa Grunden; et Sted hvor der var Voxkabinet og andet Gøgl.

Far havde noget vanskeligt ved at faa Ejendommens Butikker udlejet, men trøstede sig over de manglende Lejeindtægter ved de pudsige Oplevelser, han havde med forskellige Lejesøgende. En vilde leje for at fremvise en Dværg og overfor Afslag fremhævede: det er en meget renlig Dværg - en anden vilde forevise en Havfrue; overfor Afslaget hviskede han meget diskret til Far: det er ikke nogen virkelig Havfrue. Det viste sig, at det var Politiet der henviste de paagældende Lysthavende paa Grund af "Trommesalens" tidligere Tilværelse der. Portner Peter Petersen var Fars Faktotum paa mange Omraader og næsten uundværlig - ikke

destomindre var Far ham behjælpelig med at opnaa en Stilling i Belysningsvæsenet, og det morede Far meget at titulere ham "Hr. Paafylder Petersen" han sørgede for at hælde Vand paa Gasmaalerne.

Fars Gangart var jo ikke god, hvad der bevirkede, at han i videst muligt Omfang benyttede Sporvogn, specielt "Hønen", der kørte gennem Nørregade til Sølvtorvet. Naar Far med noget Besvær var entret op i "Hønen" og lod sig dale ned - næsten den eneste Passager - paa et Sæde, havde han for Vane at udstøde et "Ak ja, ak ja", hvortil Konduktøren bemærkede: Herren kunde saamænd ligesaa godt sige Hurra; denne Replik blev Indledning til et nærmere Bekendtskab som bl.a. medførte, at Konduktøren paa sine Fridage undertiden aflagde Far Besøg paa Kontoret, hvor de fik sig en hyggelig Passiar.

Da jeg en Gang for mine Børn fortalte en af disse Historier, som de paastod, at de havde hørt mange Gange, kunde jeg kun dertil sige: I ved ikke, hvad jeg vilde give for igen at høre Far fortælle sine Historier. Her nedskrevne falder de tørre og maaske lidt interesseløse, men Fars Tonefald og Lune satte en ejendommelig Kulør paa dem, som jeg ikke kan gengive.

Far blev paa et forholdsvis tidligt Tidspunkt træt af det daglige Arbejde paa Kontoret - straks til at begynde med ivrigt interesseret for en Sag, slappedes hans Iver ret snart. Far gik derfor over til en særlig Religion; der havde 2 Søndage i Ugen - Onsdagen og Søndagen. Jeg havde ventet at Far derved skulde opnaa Tid til et dyrke sine mange Interesser for Læsning, men det blev ikke til saa meget, desværre. Jeg husker jo Far i yngre Dage komme træt hjem fra Kontoret, men straks efter Middagsmaden plantede han sig liggende paa sin umagelige Sofa og fordybe sig i Læsning af ret svære og tunge Bøger, navnlig paa det historiske Omraade og ikke sjældent paa fremmede Sprog.

Da Far i Foraaret 1916 under et Møde paa Nyborg Strand blev syg med en Blærelidelse, tabte hans Humør sig, som det ofte sker ved denne Sygdom, og selvom han færdedes noget ude var det svært at faa det gamle Lune frem hos ham. Jeg forsøgte flere Gange at faa ham til at aflægge et Besøg paa Kontoret, men han modsatte sig det altid.

Aaret før Far blev syg havde Maleren Børge Nyrop lavet en Sortkridts-Tegning af Far til Ophængning paa Kontoret. Straks syntes jeg ikke om Billedet, jeg syntes, Far var for gammel, træt og rynket, men nu holder jeg meget af Billedet, der hænger lige overfor mit Sæde ved det gamle

Skrivebord, som Far havde erhvervet efter sin gamle Ven Conferentsraad Jetsmark. Billedet kan virke ganske levende, synes jeg nu, men hans smittende Lune kan jeg jo ikke fremtrylle.

Dette er kun et ringe og tarveligt Bidrag til et Billede af Far omgivet af hans kontormæssige Omgang, men Billedet af ham er i mit Indre langt rigere, men jeg mangler Evnen til at udtrykke det bedre, og kan kun slutte i Taknemlighed over de mange gode og muntre Minder, der bevarer om ham.

Albert

Onkel Tom som guvernør i Dansk Vestindien

Far og vort Sommerhjem i Arild af *Harald*

Der er mange Ting og Begivenheder, der kan føre Tankerne tilbage til min Far, men det sker i alle Tilfælde, hver Gang jeg hører Grundtvigs kendte Salme:

Alt staar i Guds Faderhaand,
Hvad han vil, det gør hans Aand
Af Guds Naade, til Guds Ære,
Evig glade vi skal være
I vor Herres Jesu Navn!

Jeg synes næsten, det er Fars Salme. Saa ser jeg ham for mit indre øje siddende i den lyse Dagligstue i Villaen i Arild. Far synger for til Salmen, der indleder Morgenandagten, med sin kraftige, men maaske ikke saa melodiske Røst. Naar Salmen er sunget, pudser Far sine "Glarøjne", som han holdt af at kalde sine Lorgnetter, - læser et Stykke af det nye Testamente, en af Pastor Hoff eller Biskop Rørdams Prædikener og slutter med Trosbekendelsen, Fadervor og endnu en Salme. Der blev selvfølgelig sunget mange andre Salmer end den, jeg ovenfor har nævnt, men den blev sunget ofte, og jeg har altid fundet, at den gav Udtryk for Faders inderste Væsen, hans Tro og Tillid til, at han levede sit Liv under Guds Naade og beskærmende Forsyn.

Det var let at se, hvor det glædede Far at sidde der, med Familie og Gæster samlede i Stuen, lyttende til det Budskab og den Forkyndelse, der dannede Grundlaget for Fars hele Liv og Livsopfattelse. Sommeren 1895 kom vi første Gang til Arild. Det var Far, der havde fundet Stedet; han havde været paa en af de berømmelige Sommerudflugter med sine Fætre og der set Huset som egedes af en københavnsk Overretsprokurator. Vi

var vant til at Mor maatte være med, naar en saa vigtig Bestemmelse som Leje af Sommerlejlighed afgjordes, saa det var med ikke ringe Forventning, vi i en lidt sen Aftentime ankom til Huset. At dette skulde blive vor Sommerbolig i mere end tyve Somre og danne Rammen om vor Barndom og Ungdoms lykkeligste Tid, det tænkte ingen paa.

Valget gjorde Far Ære. Huset var stort og morsomt møbleret, nærmest bygget som et Svejstserhus, forneden opført af Murværk, for oven som en Trækonstruktion. Paa Siden, der vendte ud mod Haven og Udsigten over Skelderviken, var Huset forsynet med en øvre og en nedre Balkon. I den underste Etage var to store Soveværelser, Køkken og to Pigeværelser. I den øverste Etage Dagligstue, to smaa Kabinetter, Spisestue og Anretterværelse. I en mindre Bygning var der tre Soveværelser, vi kaldte den Kavallerfløjen.

Dagligstuen var møbleret med Kurvemøbler betrukket med brogede, haandvævede svenske Stoffer. Et af de smaa Kabinetter var udstyret som Bibliotek med Møbler i god Gustaviansk Stil. Spisestuen havde morsomme Møbler i lyst Fyrretræ og her stod ogsaa et taffelformet Klaver. Paa Væggene hang vævede Tæpper og for Vinduerne haandbroderede Gardiner med fornøjelige Mænd, Koner og andre Figurer i svensk Almuestil, i flere Tilfælde med Aarstal, der angav, at mange af Stykkerne nærmede sig den adstadige Alder af 100 Aar.

Haven var nærmest en Klippeskrænt; lige ved Huset var et Bed med Roser, men ellers var Skrænten bevokset med Græs, hvoraf Klipperne stak op hist og her, det hele indrammedes af høje Asketræer, Røn og Tjørn. Havegangene var Trapper, der slyngede sig ned ad Bjergsiden.

Fra Husets øverste Balkon var der Udsigt ud over Haven, Arilds lille Kapel, Fiskerlejet og Havnen med Skelderviken. Paa Grund af Skyggen fra Kullens Bjergtoppe havde Vandet ofte en kraftig mørkeblaa Tone, som ellers sjældent ses saa højt mod Nord. Ud over Havet skimtedes den modsatte Kyst med Byen Thorekov, hvis Kirketaarn ragede op som et Sømærke, og saa Hallands Væderø, den lille smilende Ø, med Skov, Klipper og Sandstrand i den skønneste Forening.

Drejedes Blikket mod Vest, saa hævede "Farlige Banker" sine vældige Granitmasser op over Lejet og gav hele Billedet sin karakteristiske Indramning. Det virkede paa os som et Æventyrhus og i det Lys staa Huset endnu for mig og vel ogsaa for mange af dem, der besøgte os i de Aar.

Den første Sommer havde Far ordnet det saaledes, at vi spiste vore Maaltider hos "Mor Cilla", et Pensionat der laa ikke langt fra Havnen. Vi mødte maaske lidt tidligt den første Morgen, i alle Tilfælde var Mor Cilla ikke ganske paaklædt. Iført en Chemise og et Skørt var hun beskæftiget med at vaske Ansigt og Hals, som stod i et Sæbeskum, - det forhindrede hende dog ikke i at byde "Herskabet" hjertelig velkommen.

Arild ca 1915

En Søndag først i August ventede Mor og Far deres gode Venner Konferensraad Jacobi og Frue som Gæster. Mor henstillede derfor til Mor Cilla, at det blev et særligt fint Frokostbord og sagde, at Gæsterne blev glade, hvis der kom lidt Hummer paa Bordet. Mor Cilla forklarede: Det er umuligt, for Fiskerne maa ikke fiske Hummer efter 1ste August. Søndag kom, og der var Hummer paa Frokostbordet. Faders juridiske Interesse fik ham om Mandagen til at spørge Mor Cilla, hvorledes det gik til, at hun serverede Hummere, naar det var forbudt at fiske dem. "Jo", sagde hun, "efter 1ste August kalder de dem Klemmara, og saa fisker de dem alligevel!" Denne juridiske Spidsfindighed morede Far meget. Mor Cillas Hus laa meget hyggeligt ved et lille Torv, et Par kraftige Morbærtræer dækkede over Indgangsdøren. Spisesalen var i Tagetagen

og uden for denne var en Balkon, hvor Eftermiddagskaffen blev nydt. I stuerne vidnede mange Malerier om, at Malere havde været mellem Gæsterne. Paa Dørfyldinger havde saaledes den danske Maler Krøyer malet Billeder af Mor Cilla og hendes afdøde Mand.

Efter at vi havde boet til Leje et Aar eller to, døde Villaens Ejer Overretsprokurator Nygaard, og Far købte Huset. Ja det var egentlig kun Huset med Indbo, for Jorden tilhørte Krapperup Gods, hvis Besidder var Baron Gyldenstjerna og Ejendommen var Fæste under Godset. Da Fæsteafgiften var 15 Kroner om Aaret, indbefattende Skatter paa Jorden, var det jo ikke nogen trykkende Afgift. For at faa Forholdet juridisk ordnet, maatte Far underskrive en Fæstekontrakt; denne var formet, som de Kontrakter Fiskerne maatte underskrive. Fæstekontrakten sluttede, at naar Fæsteren overholdt alle de angivne Bestemmelser, saa vilde Baronens ogsaa være en god og naadig Herre og sørge for, at Fæsteren fik rigelig med Stejleplads. En Bestemmelse sagde, at Fæsteren inden han selv spiste den Fisk, han havde fanget, skulde tilbyde den til Baronens. Det gav Far Anledning til at sige, naar han syntes Rødspætten til Middag var lidt mager: "den kunde Baronens saamænd godt have faaet".

Vi kom ret hurtigt i Forbindelse med de stedlige Beboere. Paa den modsatte Side af Vejen boede Mor Christina i et grøntmalet Træhus med Straatag, hun var Enke, hendes Mand var druknet paa Søen. Hun forekom mig at være en meget gammel Kone, hendes Ansigt var furet, som havde hun lidt megen Nød. Da vi kom til Arild var hun ikke fyldt halvtreds. Mor Christina hjalp med i Huset om Sommeren og omfattede som Aarene gik os alle med den største Kærlighed og Interesse. Hun syntes snarere at blive yngre med Aarene og overlevede Mor og Far i mange Aar. Flere Aar senere har jeg besøgt hende med Kone og Børn. Rørende var det, da jeg traadte ind i hendes Stue, hun saa et Øjeblik paa mig og udbrød: "Men det er jo Harald". Jeg blev siddende der længe og hørte hende fortælle om sine Minder fra de gamle Dage, som ogsaa for hende stod i en festlig Glans. "Der har nu ikke været paa Villaen senere, saadan som der var, da Larsons bode der", sluttede hun.

Om Vinteren blev Villaens øverste Etage beklædt med Skodder. Dette Arbejde, mindre Reparationer og almindeligt Tilsyn med Huset blev udført af en Mand ved Navn Svensson. Han holdt af at blive tituleret Kaptajn, men hans Stilling var "Kustrodare" en Slags Toldbetjent. Sammen med to Kolleger var det hans Opgave, to Gange om Ugen at ro

fra Arild rundt om Halvøen til Mølle, for at paase, at der ikke blev smuglet. I Mølle skulde de saa melde sig hos deres Overordnede og derefter ro tilbage til Arild. Naar Vejret var stormende, fandt de ud af, at det var betydelig lettere at gaa tværs over Halvøen til Mølle og praktiserede dette i længere Tid, til Fidusen selvfølgelig en skønne Dag blev opdaget.

Talen faldt en Dag paa, at det havde været at frygteligt Tordenvejr den foregaaende Nat. Svensson sagde beroligende: "Lynet slaar aldrig ned i Arild, Havet tiltrækker det," - føjede saa ligesom tilfældigt til: "Min anden Kone blev ganske vist slaet ihjel af Lynet, men det var oppe i Bakkerne!" Svensson ejede den ene Halvdel af en lille Robaad, den anden Halvdel tilhørte Villaen. Det ærgrede Far lidt, selvom han ogsaa morede sig over det, at det altid var Villaens Halvdel, der skulde males og samme Halvdel, der skulde have nyt Reb, saa Resultatet blev, at Far købte Svenssons Andel i Baaden. Svensson førte en god Pen og hans smaa Forretningsbreve var fint affattede, saaledes afsluttede han disse: "Til slut en hälsan ifrån det litet anspråklöse Arild".

Far holdt ikke af, at der blev talt for meget om Mad, men satte dog Pris paa et veldækket Bord med en god Anretning. Naar Mor selv førte Hus, var det undertiden lidt vanskeligt at skaffe Mad til Husholdningen; havde først Hotellerne og Pensionaterne gjort deres Indkøb, var der ikke meget til de private Husstande. Vi Unge i Familien maatte da staa tidligt op, for at købe Fisk nede ved Havnen, naar Fiskerne kom ind med deres Fangst. Vi levede da ogsaa meget af Fisk, mest Rødspætter. Var der ogsaa nogle Hummere, var de meget velkomne, men det var ret begrænset, hvad Fiskerne havde hver Dag, saa vi hittede paa at tøjre Hummerne paa Græsplænen med en Snor og en Pind i Jorden, til vi havde samlet saa mange; at der blev en halv Hummer pr. Mand. Naar Græsplænen blev godt vandet, trivedes Hummerne udmærket paa den Måde.

Fiskerne blev vi snart gode Venner med, om Eftermiddagen sad de paa Skipperbænken ved Havnemolen og passiarede. Der var de to Brødre Holmberg og Jönsson med det store graa Skæg. Det var i Reglen den sidste, vi havde med som Fører, naar det gjaldt en længere Sejltur. Ogsaa før en Tur paa Landjorden, blev han spurgt om Vejrudsigterne; han kneb det ene øje til, og saa op mod Himlen; "Det bliver ikke Regn i dag", meddelte han og saa passede det, selvom der var lidt mørke Skyer i Horizonten.

I de første Aar vi, boede i Arild gik Jernbanen kun til Höganäs. Stationen var en graa, snavset Bygning, sværtet af Höganäs' mange Fabriksskorstene. Det eneste opmuntrende i Ventesalen var en Plakat over Billethullet: "Inte puste Rök i Luga". Udenfor Stationen holdt saa Vogne, der kørte Passagererne til Arild og Mølle. Saa vi Vognmandens Datter Ester med det krøllede Haar, saa blev hendes Vogn den foretrukne, og i den lille ponyvogn med det røde Fløjlsbetræk gik Turen de fem Fjerdingvej til Arild. Taksten var meget beskeden, 3 Kroner, naar der var flere Personer, og 2 Kroner, naar der kun var en enkelt Person. Senere blev Banen forlænget til Mølle, og det blev nærmere at tage med Toget til Mølle eller Nyhamnsläge eller at tage Dampere direkte fra København til Mølle. I de sidste Aar kom der Rutebilforbindelse fra Mølle til Arild. De bedre Forbindelser lettede Rejsen til Arild meget, men det resulterede ogsaa i, at der blev bygget mere og noget af Idyllen forsvandt.

I de første Aar var der ikke Posthus i Arild, Posten maatte hentes paa Posthuset i Brunnby, eller den blev bragt af et særligt Bud, der blev betalt med 3 Øre for hvert Brev eller Avis. Det var en mærkelig lille Mand, der havde dette Hverv, han havde aabenbart den Bassedowske Syge, for hele hans Hals og Underansigt var stærkt opsvulmet. Han talte med en mærkelig hæst Stemme og var baade legemlig og aandelig ringe, ikke desto mindre gik han altid under Navnet "Engelen".

Sommerferien i Arild nød Far i højeste Grad, der udfoldede han rigtigt sit livlige, fornøjelige Væsen og var Midtpunktet i Familie- og Vennekredsen. Far tilbragte i Regelen hele Sommeren i Arild, men nu og da maatte han dog afbryde Ferien, for at ordne et eller andet Forretningsanliggende. En Gang Far kom tilbage fra saadan en lille Rejse til København, fandt han hele Huset fuldt oplyst og et Selskab af unge Dansende i Spisestuen. Det var Telefondirektør Johansen, der med et Selskab af Unge i to Vogne var kommet paa Besøg fra Mølle, og saa var det blevet til Sommerbal. Ved Pianoet sad Bureauchef Kretz. Far var glad ved at se Gæsterne, var munter og fornøjelig uden at nogen mærkede, at han kom fra en anstrengende Rejse.

"Danske Villaen", som Huset almindeligt kaldtes, var et af de Huse i Arild, der havde den største Plads og det gjorde, at vort Hjem blev Samlingsstedet ikke alene for de Gæster, der boede hos os eller i Værelser vi lejede i omliggende Huse, men ogsaa for de svenske og danske Landliggere, hvoraf der var mange, der kom igen Aar efter Aar.

Professor Martin Nyrop, Raadhusets Bygmester, besøgte Far nogle Gange. Jeg erindrer, da han kom første Gang. Opholdsstuerne laa paa første Sal; naar der kom nogen ind i Entreen, maatte vi derfor ned ad Trappen, for at, se hvem det var. Nede i Entreen stod der en forholdsvis lille Mand iført en gul Lærredsjakke, meget beskeden af Udseende. Jeg meddelte Far, at der var en Mand, der ønskede at tale med ham og blev meget forbauset, da Far hilste ham hjerteligt: "God Dag Hr. Professor". Jeg var kun en Dreng, men følte mig meget flov over min manglende Menneskekundskab. Professor i Theologi Oscar Andersen var ogsaa i flere Aar mellem Arilds gæster, han fik nogle lærde Samtaler med Far, men var ogsaa en livlig og fornøjelig Deltager i vore Udflugter. Professor Christiansen fra Polyteknisk Lærestalt boede i flere Aar med sin Familie i Arild, en Datter gik i Skole med min Søster Karen. Professoren var ofte med paa vore Ture og holdt af at faa en Passiar med os Unge. Det var ham der engang udbrød: "At nu ogsaa nogen kan blive ked af Livet, saa længe man endda har Iliadens den sjette Sang". Paa Lærestalten spurgte han ved en Eksamen om Eksaminanten kunde sige hvad Elektricitet var for noget. Denne tav længe men stammede saa: "Jeg har vidst det, Hr. Professor, men jeg har desværre glemt det". "Skade, Skade", sagde Christiansen paa sit jydsk Tungemaal "der sidder det eneste Menneske, der har vidst, hvad Elektricitet var for noget, og han har Gud hjælpe mig gaaet hen og glemt det."

Stamgæster i Arild var Middelboerne, kendte som Fodboldspillere, Familien Klemm, hvoraf to Sønner og to Døtre var hyppige Gæster i vort Hjem, den ene Søn Harald Klemm, senere Direktør for Klemm og Krüer, var en meget dygtig Svømmer og i nogle Aar Danmarks mester i Svømning. En af Døtrene blev gift med Maleren Stefan Viggo Pedersen. Der var Familien Jerndorf; en Datter købte det lille smukt beliggende "Nappehuset" paa Pynten øst for Arild og en Søn, Arkitekt Jerndorf, et af Husene i Himmelstop et Stykke op ad Bjergskraaning mod Farlige Banker.

Baron Otto Reedtz Thott med Familie boede i Arild et Par Somre. Baron holdt meget af at gaa paa Sælhundejagt. Paa disse Ture var han klædt i noget gammelt Tøj, der maaske nok saa noget mærkeligt ud, men Mor forbausede os dog ved at spørge Baron, om han var saaledes udstyret, for at tiltrække sig Sælernes Opmærksomhed.

*Fornøjelige udflugter fra Arild
Sofie, Albert, Tom, Karen, Gudrun og Harald*

I flere Aar havde Fabrikant Augustinus sin Sommerbolig skraat over for "danske Villaen". Hans Nevø Henrik Bøving, en ung Polytekniker, var primus motor ved Udflugter til Lands og til Vands. En meget varm Sommerdag vi var gaaet den lange Tur til Nørre Ljungås og naet

Toppen, søgte vi Hvile i Lyngen. Nu vilde en Bajer være rar, sagde Bøving, - alle var enige, - han vilde da gerne give to Kroner for en Bajer, andre vilde give mere, men da Onklen endelig sagde, at han godt betalte den med ti Kroner, halede Bøving stille en Bajer op af Lommen og indkasserede Pengene.

Bjergbestigning på Kullen

Bøving var Kemiker, han morede sig derfor med at fabrikere Fyrværkeri, han opbevarede det sikkert under sin Moders Seng. Den gamle Dame maatte derfor altid gaa tidlig til Ro, da hun ikke turde tænde Lys af Hensyn til Fyrværkerisagerne. En af de første Aftner i August plejede man at afbrænde en Tjæretønde nede ved Stranden, og derefter blev Fyrværkeriet brændt af til Glæde for Arilds Badegæster og faste Beboere. Mindst en Gang om Sommeren blev der foranstaltet en Sejltur, som i Regelen havde Hallands Väderø til Maal. Ikke alle var lige søstærke, saa Turen maatte helst foregaa, naar der ikke var alt for megen Bølgegang og Blæst, men Resultatet heraf var da ogsaa ofte, at der henad Aften slet ikke var nogen Vind og vi maatte ro den tunge Fiskerbaad hjem. Søen var saa stille, at vi kunde samle det tiloversblevne Madpapir sammen og deraf lave Baal, der stille brændende flød paa Vandet. Som Aarene bevægede sig i Vandet glimtede det med Morild. Der var ofte en der spillede paa Harmonika og den ene Sang afløste den anden. Stille og fredfyldte var disse Aftener, langt fra Verdens Strid og Larm. Inde mod Kysten tegnede Klippeformationerne sig slørede i den lyse Sommernat, og der inde laa Arild, Enkelte Lys var tændt i Husene, men over dem alle skinnede Petroleumslampen, der brændte paa "danske Villaens" Balkon og tjente os som Fyrtaarn. Var det ikke blevet for sent tegnede Mors og Fars Silhuetter sig ogsaa i Lysfeltet, hvis de var gaaet ud at se, hvor de Unge blev af.

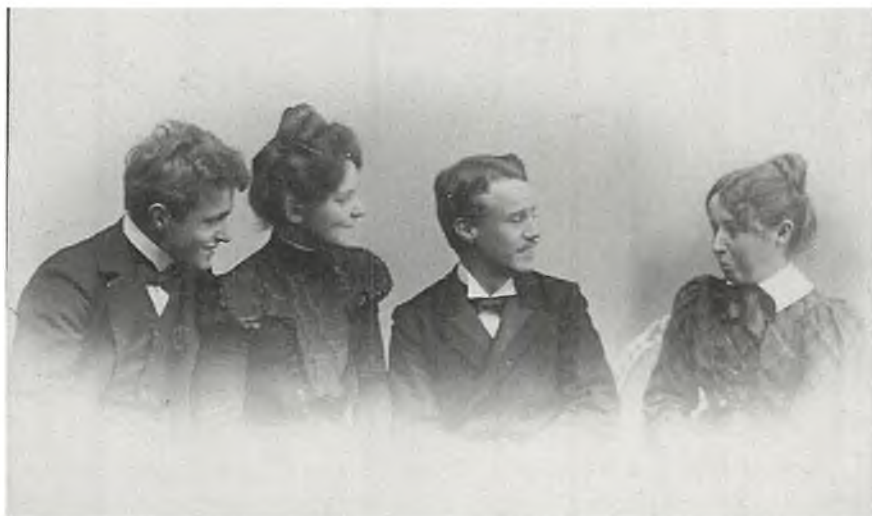
Danskevillaen i Arild omkring 1915

Villaen i Arild 2004

Der stod et Klaver i Spisestuen, det blev brugt til at spille paa, naar vi dansede eller naar der blev sunget. For Eksempel sang Ellen Münther tit Sange fra "Carmen", saa Folk stod stille paa Vejen udenfor og klappede. Det var mange af Slægten, baade Ældre og Unge, der var Husets Gæster i de Aar, og alle blev de indfanget af Stedets Skønhed og det hyggelige Samliv, der udfoldede sig i Hjemmet. Alle Mors og Fars Søskende og mange af deres Børn var i kortere eller længere Tid paa Besøg. Dette gjaldt særligt Familien Baumann. Da Povl Baumann, Arkitekten, - han var da lige blevet Student - kom første Gang en Formiddag, blev vi Børn ved Frokostbordet opfordret til at gaa nogle ordentlige Ture, saa han fik set sig om. Vi gik da ud langs Kysten og begyndte der Opstigningen til "Farlige Banker" fra Søsiden. Jeg kan huske, at han stod omtrent halvvejs oppe og sagde: "Det var da en underlig Ide af Moster at sige, at I aldrig gik nogle ordentlige Ture!" - mens han tørrede Sveden af Panden. Ebba Baumann, Arilds svorne Ven, kom der Sommer efter Sommer. Da Verdenskrigen udbrød i 1914 var Mor og Karen i Svejts og Ebba Baumann boede sammen med Far i Arild. - Der var i Aarene før Krigen

mange Tyskere paa Kullen om Sommeren, særlig i Mølle. Far fortalte at alle Tyskerne lige inden Krigsudbrudet modtog et enslydende Telegram: "Ein Sohn ist geboren", det var aabenbart deres Indkaldelsesordre og ikke en Meddelelse om nogen pludselig Forøgelse af Tysklands Befolkning. Efter Mors Død styrede Ebba Baumann Hus for Far og var ogsaa i Arild sammen med Far, den sidste Sommer Far levede.

Den lillebitte Ebba Baumann kom ved at puste kenderne op grangivelig til at ligne dronning Victoria, hvilket synes at mere hendes bror Povl Baumann, Elisabeth Roerup og Albert Helweg-Larsen.

Angul Baumann fuld af Ungdom og Livsglæde, hvor mange Aftener gik vi ikke til Bal i Skoven, hvor vi dansede til Solen steg op over Bakkerne. Ove Baumann med det altid straalende Humør, jeg husker ham fra Sommeren 1915, den sidste Sommer Mor levede. Mix og jeg var blevet forlovet og Ove hængte en rød Lygte uden for Villaens Indgangsdør, for at underrette alle Sommergæsterne og Fiskerlejets Beboere om at nu havde den sidste af Husets Børn fundet sin Livsledsager.

I Ferietiden i Arild lærte vi ogsaa vore Onkler og Tanter bedre at kende og navnlig da dem, der som Onkel Karl Riise, havde særlig Interesse for os unge af Slægten. Det var jo utænkeligt at Fars gamle Tante, Moster Jette Helweg, ikke skulde besøge os og se alle Herlighederne. Hun kom

flere Gange, hun havde passeret de halvfjerds og var daarlig til Bens, men med Hest og Vogn kom hun da rundt og saa højt op i Bjergene, som der var farbar Vej. Med sin noget pibende Stemme udtrykte hun sin Begejstring over alt det skønne hun saa.

Ja flere burde nævnes, som kom i mange Somre. Fru Inger Nissen, Lissa Kretz (senere gift med Pastor Jacob Trier), Edel Gandrup (senere gift med Fængselsinspektør Wandall), og min Skolekammerat Axel Holm. For dem alle var Mor og Far de elskelige Værtsfolk, der midt i Ungdommens Livsglæde forstod at sætte deres Præg paa Hjemmet. Selv glædede de sig i fuldt Maal over at se saa mange ved det gæstfri Bord.

Far havde et daarligt Ben, og naar vi ikke var kørende med Vogn, var det ret begrænset, hvor langt han naaede, men særlig i de første Aar kom han dog mange gode Ture. Saaledes Turen rundt om Stubarb, den lille Herregaard oppe paa Klippebakken med Udsigt til den ene Side over Sundet, til den anden Side over Skelderviken. Her fik man for den beskedne Sum af ti Øre pro Persona, selv Lov til at plukke og spise sig mæt af Havens Stikkelsbærbuske.

Faders Yndlingstur var vel nok den han kaldte "Turen i Skovbrynet". Paa Højderne over Skelderviken gik det omtrent til Himmelstorp, saa drejede vi langs med Skovbrynet og Stengærdet med de mosgroede Sten mod Syd. Herfra saa vi Sundet og Sjællandskysten ligge tindrende i Solen. Længst mod Syd lyste Kronborgs grønne Tag og Taarne, derfra fulgte øjet Kysten med Marienlyst, Hellebæk, Hornbæk og Nakkehoved Fyrtaarn. Længere inde i Landet blinkede Solen i Esrom Sø, der tegnede sig som en Sølvstribе midt i Skovene. Vi stod saa højt, at Kysten og Landet bag ved ligesom var rullet ud foran os. Far indsugede denne Skønhed og Duft af Jord og Klippe, trak Vejret dybt, som vilde han tage noget af det med ned i Lungerne.

Jeg har gaaet den Tur mange Gange med Far, det var paa saadanne Ture, mest naar vi var alene, at jeg fik det stærke Indtryk af hans Personlighed. Far havde læst overordentlig meget, huskede godt og havde tilegnet sig omfattende Kundskaber paa mange forskellige Omraader, men det blev aldrig docerende, naar Far talte. Han lyttede gerne til andre og viste Forstaaelse for andres Meninger. Far blev dog stejlt afvisende, naar han traf Mennesker, der røbede en for stor Uvidenhed om det de talte om. Det gjaldt ikke mindst, naar Journalister dummede sig; jeg husker hans

Foragt, da en Journalist havde skrevet om Christian den anden, at han omkom ved det Stockholmske Blodbad.

Far opdrog os ved sit Eksempel, - kun sjældent ved at tugte os - jeg husker kun een Gang at han har givet mig en Lussing, - jeg har sikkert fortjent den, - og da sagde Far "Av!", for han led af Gigt i Armen.

Som vi blev ældre, virkede Far paa os ved sin elskelige Karakter. Denne fik vi særligt øjet op for, som vi blev klar over, hvor agtet og elsket han var i vide Kredse, selvfølgelig navnlig i Slægten, hvor han var det naturlige Midtpunkt i Fætterkredsen. Mange af det næste Slægtled fik ogsaa en særlig Klang i Stemmen, naar de talte om "Onkel Fritz". Mange Gange, ogsaa Aar efter at Far var død, har jeg hørt Udtalelser, der vidnede om Kærlighed til Far. Mere end 25 Aar efter at Far var død, var det en Oplevelse at høre Marie Helweg, som en af de sidste af den Generation, tale om Far og hvad han havde betydet for hende og for Slægten i Medgang og Modgang. Det at høre til Slægten sikrede paa Forhaand en Plads i Fars Hjerter.

Hvorledes Far vurderedes af andre Mennesker, mærkede jeg, da jeg efter et Par Aars Ophold i Amerika aflagde Besøg hos Generalkonsul Clan i New York. Da jeg havde forebragt mit Ærinde, sagde han: "Er De i Familie med Overretssagfører Helweg-Larsen". Da jeg fortalte ham, at det var min Far, sagde han: "Det er en storartet Mand, Deres Far". Paa mig virkede det stærkt, fordi jeg i lange Tider ikke havde truffet nogen, der kendte til min Slægt og Familie.

I politisk Henseende var Far konservativ, men som Aarene gik, blev Far mere og mere liberal. Med sin menneskelige Forstaaelse og Medfølelse med dem, der var daarligst stillet i Samfundet, blev det vanskeligere for ham at støtte det Parti, der ved hele sin Politik søgte at bremse Udviklingen mod bedre sociale Forhold.

Da det frikonservative Parti blev dannet, sluttede Far sig til dette. Men paa sine ældre Dage tabte Far en Del af sin Interesse for den hjemlige Politik. Da Alberti afsløredes som Bedrager, følte Far det som en trykkende Skam, der var overgaaet Landet, - det var dog Justitsministeren.

Derimod interesserede Far sig i stadig stigende Grad for vor kulturelle Tilslutning til Skandinavien og især havde svensk Aandsliv hans store Interesse. Han var ogsaa ivrig for, at vi Børn skulde læse svensk Litteratur.

Født 1845 havde Far oplevet Nederlaget i 1864 og det havde fæstet sig, som et varigt Indtryk i hans Erindring, der aldrig blev udvisket. Sønderjydernes Kamp mod Undertrykkerne var Far en Hjertesag, han holdt Flensborg Avis og havde Føling med de Kredse her i Landet og syd for Grænsen, der interesserede sig for sønderjydske Spørgsmaal. Gustav Johansen og andre kendte Personligheder fra Landsdelen syd for Kongeaaen har været Gæster i vort Hjem. Fars hele retlinede Karakter oprørtes over den Behandling, som blev de danske Sønderjyder til Del. Tanker herom optog ham meget, og med sin Broder Axel kunde han Søndag efter Søndag diskutere Mulighederne for at faa Sønderjylland tilbage. Han opgav aldrig og fastholdt dette Haab med Stædighed, selv under den skarpeste Køllerpolitik. Far oplevede ikke Genforeningen med Sønderjylland, han havde fortjent det!

Sociale Spørgsmaal interesserede Far meget, og det blev ikke ved den passive Interesse; hvor der kaldtes paa ham gjorde han et stort Arbejde, for at lindre Nøden for dem, der var daarligt stillet.

Far var saaledes Formand for Frederiksberg Afdeling af Københavns Understøttelsesforening, Formand i Bestyrelsen for Sct. Peters Gæstehjem, Lindevangshjemmet, Ole Thorups Stiftelse og Vesterbros Asyl. Det var dog ikke alene gennem Foreninger og Institutioner Far var med til at afhjælpe Nød og Savn, han havde et aabent Hjerter og en aaben Pung for dem, der paakaldte hans Hjælp, og det var mange.

Det er bleven sagt, at Far ikke var nogen god Økonom, og hvis man derved forstar, at han ikke efterlod sig en større Formue, saa er det sikkert rigtigt. Men Fars Indstilling over for Penge og Værdier var ogsaa en hel anden, han følte sig, med hele sin religiøse Indstilling, som Administrator af de ofte ret store Midler, han af Guds Naade og ved sine egne Evner og Dygtighed erhvervede sig. Han benyttede disse til en udstrakt og rundhaandet Hjælp til andre Mennesker, og det gjaldt i denne Forbindelse ikke blot om at yde en Støtte til at holde Sult og Nød fra Døren, men ogsaa til at yde Hjælp til Uddannelse af de Unge. Jeg kunde nævne flere Eksempler herpaa, men det var ikke Far, der gav mig Kendskab hertil; han var tavs herom, men det var jo ikke alle, der havde noget at takke Far for, der tiede med, hvorledes han havde hjulpet dem i en vanskelig Situation. Far havde en Evne til at yde en saadan Hjælp, saa at den ikke føltes pinlig for Modtageren, der kun mærkede hans gode Vilje og varme Hjerter.

Denne Fars Indstilling over for Mennesker fik ogsaa Udtryk i hans store Gæstfrihed, han holdt af at samle Venner om sig og vel særlig Familien. Far var en udmærket Vært, og nogle mindes vel hans fornøjelige Taler. Jeg husker ham ved et større Middagsselskab sige over Bordet til Mor saa alle hørte det: "Thora! det gaar jo helt godt".

Fars Familiefølelse gav sig det praktiske Udslag, at han var med til at stifte baade A.H. Riises og det Helwegske Familielegat, for det sidste var han Formand i bestyrelsen, og der tilkommer ham en stor Del af Æren for at disse Legater blev stiftet.

Far følte sig som Grundtvigianer, han havde hørt Grundtvig i Vartov Kirke, senere stod han Pastor Harald Stein nært, hørte ogsaa Provst Levinsen i Sct. Mathæus Kirke og Pastor Schepelelm i Trinitatis Kirke. Ved den Tid jeg blev konfirmeret kom Far dog til Stadighed i Vartov Kirke, hvor Pastor Hoff dengang var Præst, og til Menigheden i Vartov Kirke følte han sig knyttet Resten af Livet. Far var Medlem af Menighedsraadet og af Menighedens Medlemmer regnede han mange som sine personlige Venner.

Indenfor kirkelige Kredse blev Fars Evner og Kræfter ofte taget i Brug, han var med i Byggekomiteen for Opførelse af Sct. Mathæuskirken i Valdemarsgade, Mariekirken i Istedgade, Esajaskirken i Malmøgade og Grundtvigs Hus i Studiestræde. Godt at han blev skaanet for at se tyske Soldater tage dette i Besiddelse. Far var Sagfører for Københavns Kirkefond og fik derved en Del at gøre med andet Kirkebyggeri og kirkeligt Arbejde, saaledes det kirkelige Samlingssted "Nyborg Strand".

Naar der mellem Landliggerne i Arild var en dansk Præst, var Far meget ivrig for at faa arrangeret en dansk Gudstjeneste om Søndagen. Denne afholdtes da ogsaa ret hyppigt enten i Menighedshuset eller det lille Kapel, der laa lige ved Villaens Have. Pastor Jungersen fra Valgmenighedskirken i København holdt flere Gange Gudstjeneste her. Disse Gudstjenester fandt god Tilslutning ogsaa fra Svenskerne.

Fars Indstilling var stærkt præget af det grundtvigske Syn paa Daaben, vi talte ofte herom, dog havde jeg her vanskeligt ved at følge hans Tanker; disse var dog ikke snævert knyttet til den grundtvigske Livsbetragtning, men aaben for alle aandelige Retninger. Far saa ikke den store Modsætning til indremissionsk Forkyndelse af Synd og Naade. Disse Tanker var ogsaa stærkt fremme hos Far og gav sig Udtryk, naar han i sin Salmebog havde skrevet det lille Vers:

”Kan jeg ej komme til dig med min Sejr,
saa kan jeg komme med mit Nederlag,
thi jeg jo ved, at Lægedom Du ejer,
for hvert et Saar jeg fik paa Kampens Dag”.

Jeg har dvælet lidt udførligt ved Fars Indstilling over for Mennesker, hans Gudsforhold og ogsaa berørt hans Virke og Interesser, fordi det i saa høj Grad prægede ham, og var den Baggrund, man maatte kende lidt til, for at forstaa ham, naar man talte med ham. Samtale med Far var altid berigende, intet menneskeligt var ham fremmed, og selv naar alvorligere Emner var paa Bane, kunde hans Lune give sig Udtryk i en munter Bemærkning, der kastede et klarende Lys over Emnet. Hemmeligheden ved Fars Personlighed var vel, at han i sjælden Grad var i Harmoni med Tilværelsen.

Der var et Tidspunkt, hvor Spiritismen var stærkt fremme. Jeg spurgte Far, om han mente, der var Muligheder for Mennesker til at komme i Forbindelse med afdødes Aander. Far svarede: ”Jeg vil ikke benægte Muligheden, men Napoleons Aand vil dog næppe give sig til kende i noget Bordben, for at sige det Sludder, der bliver tillagt ham!” Paa Spørgsmaalet om han mente de afdøde kunde se og følge, hvad der skete paa Jorden, svarede Far: ”Muligheden er der, men i alle Tilfælde bør vi leve vort Liv saaledes, at de kan være bekendt at se paa os.”

Hvad vore Samtaler ellers drejede sig om, er det ikke let, saa mange Aar efter, at gøre rede for, det var Dagens smaa Begivenheder og alvorlige Spørgsmaal der blev drøftet. Ord er et stridigt Stof at arbejde med, det kommer an paa den, der præger dem, og Far havde Evne til at give sine Tanker Udtryk i Tale, mildt dømmende og overbærende med andres Fejl og præget af Fars rige og rene Sind.

Far læste meget, det var særlig Historie og Biografier, der havde hans Interesse, Naar det gjaldt lettere Læsning, var der vel ingen Forfatter, han satte mere Pris paa end Charles Dickens og særlig Pickwick Klubben blev han aldrig træt af at læse Gang paa Gang.

Der var ikke megen Forskel paa Faders Klædedragt Sommer og Vinter, han havde et Par lyse Veste, som han tog paa, for at markere, at nu var det Sommer, det var ogsaa den eneste Forandring. Dog syntes Far, at et lidt ældre Sæt, nok kunde benyttes til at slide op ude paa Landet. Jeg kom en Gang gaaende paa Vejen, et godt Stykke bag ved Far, mellem os gik to

Svenskere, med et hører jeg den ene Herre sige: ”Se Gubben der foran, han maa være meget rig, ellers kunde han ikke tillade sig, at gaa saadan klædt!”

Os Unge og vore Venner omfattede Far med megen Forstaaelse og Interesse. Jeg ser Far for mig staaende paa Balkonen med begge Hænder støttende paa Rækværket, spejdende efter os, naar vi vendte hjem fra en af vore Ture, altid interesseret i vor Færden og vore Oplevelser. Det glimtede i Fars øjne og han lo saa hjerteligt, naar vi havde noget fornøjeligt at berette. Intet Under at Ferierne i Arild og Far som det naturlige Midtpunkt i Sommerhjemmet, staar for Erindringen i et lysende Skær, Nu er det 50 Aar siden vi kom til Arild den første Sommer, og Far var blevet 100 Aar om han havde levet, 1945 er saaledes et Jubilæumsaar og de runde Tal har givet mig Anledning til at skrive disse Minder ned. Mange Enkeltheder er glemt, men Helhedsindtrykket bliver tilbage og taler om lykkelige Dage, da Mor og Far skabte det harmoniske og fredfyldte Hjem, fuldt af Skønhed, Godhed og Livsglæde for os Børn og med Dørene vidt aabne for Slægt og Venner.

Harald

Minder om Far af *Karen*

Min tidligste Erindring om Far er knyttet til hans Støvler. De blev pudsede af Madam-Møller, en snudsket og lidet tiltalende Person, hvis beskedne Gerning var at tømme Klosetspanden og pudse Fodtøj og Knive. Naar hun stod og pudsede Fars Støvler, holdt hun en Støvle i Vejret og spurgte: Hvis Støvler er det? Og naar jeg svarede og anstrengte mig af yderste Evne, vrængede hun: 'Ars! Og jeg syntes virkelig, jeg sagde det rigtigt! Det var ærgerligt, og jeg kunde ikke lide Madam Møller. - Det var vel omkring samme Tid, at jeg om Morgenen fra Mors Seng, hvor der nu var bedst at være, kravlede over i Fars og legede den spændende Leg at sidde oppe paa Toppen af den Bakke, Fars Knæ dannede, for saa pludselig at styrtes ned, naar Far strakte Knæene ud. Det var næsten lige saa morsomt som at slaas med Puder og bygge Huler i Sengene af Sengeklæderne. Naar Far gned sine øjne fremkom der en knirkende Lyd, jeg kaldte ham saa Hans-Knirk-i-Øje, hvad der lod til at more ham.

Far gik tit Morgentur med Harald og mig. Maalet var ofte Vennen Tiers Tømmerplads, hvor vi kom ind paa Kontoret mens Far og Trier snakkede sammen. Men Turen gik ogsaa tit til Rysensten og Knippelsbro og rundt omkring ved Havnen, hvor der var meget at se. Om Søndagen var Turene længere, undertiden i Selskab med Onkel Jørgensen; saa var vi i Frederiksberg Have, hvor det spændende Punkt gerne var, om Vejen gik rundt om Kildekonen med hendes Herligheder af Bismarksklumper og Granater.

Det hændte ogsaa, at Far om Søndagen tog os med paa Musæum, Oldnordisk eller Etnografisk. De mange Flintesten morede mig ikke rigtigt, men havde aabenbart Fars store Interesse, næ, saa var det noget andet at se, hvordan Grønlænderne boede og indrettede sig.

Far var egentlig fingernem; om Sommeren lavede han de nydeligste Dukke Kaffe- og Thestel til mig af Agern, som han skar til og udhulede

med sin Lommekniv og forsynede med fine, smaa Hanke af bittesmaa Kviste. Det viste sig ogsaa ved Juletid, naar Far var med til at pynte Juletræ. Far lavede smukke Æsker af kulørt Glanspapir, som Mor fyldte med alt muligt godt, og han klippede lange, fine Net, der tyngedes ned af en Figen eller Dadel. Det var noget af det bedste, naar vi saadan allesammen pyntede Juletræ og Far var med. Og saa selve Juleaften, det var naturligvis Højdepunktet! Saa drog hele Familien af i samlet Flok til Mathæuskirken, som Far nok havde været med til at faa bygget, men hvor vi, i min Tid i hvert Fald, kun kom den ene Gang om Aaret. Men saa var det ogsaa Fest! Vi sad gerne oppe i Koret, hvor vi rigtig kunde se Altertavlen, der fremstillede Bjergprædikenen og var fuld af mange Skikkelser. Hvor var det hele højtideligt, Orglet, Salmerne, Forjættelserne og Evangeliet! Og ind imellem gik Tankerne hjem til det, der ventede bag lukkede Døre.

Iste Maj, Fars og Mors Bryllupsdag, var ogsaa en særlig Familie-Festdag. Den fejredes gerne med en Skovtur, til Bøllemosen som Regel, og det var altid spændende, om Skoven var sprunget ud til den Dag. Turen endte gerne med, at vi spiste til Aften paa et af Hotellerne derude, og det var en stor Oplevelse for os Børn. Alligevel var vel nok 10de Oktober, Mors Fødselsdag, Hjemmets egentlige Festdag. Den duft af Blomster, især Alpevioler, og Chocolate, der slog en i Møde, naar man kom hjem fra Skole, synes jeg var noget ganske særligt. Stuerne saa forvandlede ud med alle de mange Blomster, og der sad Mors Søstre og Veninder, Fru Jacobi, Fru Zahle, Frk. Hastrup og der var en meget munter Stemning. Far elskede Naturen og han tog os gerne med i Skoven, navnlig maatte han altid ud og se Tjørnene blomstre paa Eremitage-Sletten.

Far satte ogsaa Pris paa en god, lang Sommerferie. Min første Erindring derom stammer fra Sara ved Gøteborg, hvor vi tilbragte en Sommerferie sammen med Familien Zahle. Ellers var det mest i Københavns Nærhed. Fortunen og Vedbæk at vi boede om Sommeren. Indtil Arild blev vort Sommerhjem. Det er noget af det, jeg er Far mest taknemmelig for, at han gav os Arild. Og Far selv havde stor Glæde deraf. Han kendte Ejer-Glæden i udpræget Grad, og han udfoldede sig aldrig mere, end naar han var paa Arild. Hvor han nød det! Lige fra vi tog med Droske til Stationen med al vor Bagage. Et vigtigt Punkt paa Rejsen var "Tullen", som vi skulde igennem i Helsingborg. Den Maade Far der optraadte paa, bad om at tale med Tullmästaren og forestillede sig selv for ham, og oplyste at

han med sin Familie rejste op til sin Sommer-Villa i Arildslåga hvad der skaffede ham fri Passage uden Oplukning og Visitation af Kufferter, var ret imponerende. Helsingborg bød ogsaa paa en Tur til Käman og Frokost paa Hotel Mollborg eller Continental.

Hvor Far kunde indse Luften paa Arild med det største Velbehag! Som Barn syntes jeg jo nok, at de Voksnes Snak om Luften var noget underligt Skaberi, for Luft var da Luft, og den var jo allesteder - men efterhaanden gik Charmen ved Luften og dens Aroma op for mig.

Far var Morgenmand - paa Arild i hvert Fald. Vi drillede ham med, at det blev man selvtrefærdig af. Han travede frem og tilbage paa den øverste Veranda og sang med sin kraftige Røst: "Sol er oppe! Skovens Toppe glimre alt som Gimles Tag; Bud os bringer Hanevinger, Hanegal om klaren Dag, Vaagner, vaagner, danske Helte! springer op og spænder Bælte! Dag og Daad er Kæmperim."

Det var hans første Morgensang! Siden, naar hele Familien var kommet op, samledes vi til en fælles Morgenandagt, hvor Far gerne valgte Salmerne: "Herrens Røst, som aldrig brister", "Vidunderligst af alt paa Jord", "Morgenstund har Guld i Mund", "Alt hvad som Fuglevinger fik", ja, og mange andre. Men "Alt staar i Guds Faderhaand" var alligevel Fars Liv-Salme, maa man sige, og blev hele vort Hjem. Den Tone: "Af Guds Naade, til Guds Ære, evig glade vi skal være i vor Herres Jesu Navn", den gennemtrængte hele Fars Liv og Færd.

Egentlig var det mærkeligt, at Arild passede Far saa godt, stenet og klippefuldt som der er, Far havde jo et daarligt Ben, en Skade han paadrog sig allerede som Barn, da han havde Gigtfeber, men Lægen stillede en gal Diagnose og behandlede ham forkert. Men skønt Far til Tider led meget, hvert Skridt kunde smerte ham, saa klagede han aldrig, tværtimod kunde han sige: "Det er jo saa lidt, jeg har at bære, sammenlignet med hvad andre kan have". Ellers var Fars Helbred godt, maa man sige. Mor saa i høj Grad sin Opgave i at holde Far og hele Familien i en god Ernæringstilstand. Hun elskede sin Svigermor højt, men frygtede samtidig for den mulige Arv fra hende, nemlig et overfølsomt Nervesystem, Far kunde jo nok være forkølet af og til, men selve hans kraftige Hoste vidnede om udmærkede Lunger. En Kop varm Mælk med Emservand var hans Universalmiddel derfor, det "lindede" saa godt, naar "det stod ham for Brystet". Fars Maade at rømme sig paa var saare karakteristisk for ham, og saa højlydt, at man straks blev klar over

hans Nærværelse selv i en meget stor Forsamling. Kun én Gang mindes jeg at have set Far rigtig syg, det var noget mærkeligt Excem, han havde paadraget sig, og som pinte ham meget og holdt ham i sengen en Tid, ja, til sidst krævede et Hospitalsophold. Professor Rasch mente, det væsentligt var nervøst, og et det vilde være gavnligt for Far med en Sørejse. Dette gav Anledningen til Fars Vestindien-Rejse, som han fik megen Glæde af.

Paa enkelte Undtagelser nær var vi i det hele og store forskaanede for alvorlig Sygdom i Hjemmet, men paa eet Tidspunkt samlede det sig slemt, idet Børge laa alvorligt syg af Difteritis med Hjertelammelser, da Budskabet om Harald Ulykkestilfælde i Ulvedalene naaede os. Far har selv sagt, at det var den tungeste Time i hans Liv, da han gik paa Perronen og ventede paa Toget, der bragte Harald tilbage i haardt kvæstet Tilstand.

I 1905 fandt alligevel den omhyggelige Huslæge, Dr. Nandrup, at det vilde være gavnligt for hele Familien at tage op til Golå Højfjelds-Sanatorie og rigtig indaande den rene Fjeldluft. Jeg tror, Far ikke mindst nød det meget, og han benyttede Lejligheden til sammen med Børge at aflægge sin Slægtning, Pastor Vinsnes i Vestre Toten et Besøg.

Far elskede Vandet; baade Havet og Søer, Esrom Sø især. Vandet trak os altid, og naar vi kom ned paa en Strandbred, begyndte Far at slaa Smut, og han overgik gerne alle os andre deri. Han byggede ogsaa en Kau af Sten, og saa strittede vi med Sten imod den, og saa saa hvem der var bedst til at ramme, saa den ramlede.

Far var meget gæstfri, ikke mindst naar det gjaldt Arild; han vilde gerne at saa mange som muligt skulde nyde godt af den Herlighed. Vi Børn fik ogsaa Lov at faa en Ven eller Veninde med derop og for mig var det et rent Paradis, naar jeg fik Hjerteveninden, Lissa Kretz, med derop og vi lavede Mad i det lille Dukkehus i Haven, eller sammen med Drengene legede "Pave sat i Band", hvortil Havens Terræn egnede sig særlig godt. Men det er umuligt at nævne alle de Oplevelser og Minder, der for os knytter sig til Navnet Arild; intet Under at det har faaet en saadan Plads i vore Hjerter!

Far var Skandinav! Og Broderlandet Sverige drog ham. Dette romantiske Moment spillede sikkert med ind i Fars Deltagelse i Erhvervelsen af Mästreda og Hørle. Selvom det ikke var nogen indbringende Forretning, saa bragte disse Handler Far megen Glæde, som han delte først og fremmest med Konsortiet, der for en stor Del bestod af Slægt og Venner, men ogsaa vi fik megen Glæde deraf. Særlig mindes jeg en Juleferie,

hvor Far tog en hel Flok Unge: Harald og mig, Povl og Ebba Baumann, Annie Foss og Emmy Brøndum (en af vore Arild-Venner) med sig til Hørle, hvor vi levede næsten lige saa eventyrligt lystigt som Kavallererne paa Ekeby.

Naar jeg nu ser tilbage, synes jeg, Far var forud for sin Tid paa mange Maader. Eller var det kun, fordi Far havde saa udpræget Sans for det væsentlige, det der holder sig og før eller siden maa gøre sig gældende?

Der er tre Ting, der karakteriserede Far fremfor alt: hans Kristentro, hans Danskhed og hans Lune. Og disse Grundtræk hos ham indgik i en naturlig og smuk Harmoni. Der er neppe mange, der bedre end han har personificeret at: Alvor og Gammen kan godt sammen! Det mærkedes ikke mindst paa hans Taler ved festlige Lejligheder. Naar Far slog paa sit Glas og rejste sig, saa glædede man sig spændt til, hvad der nu vilde komme. Der var altid noget nyt og overraskende, altid noget fornøjeligt, man maatte le af, men i næste Øjeblik stak Alvoren sit Hovede frem, og ingen kunde være i Tvivl om, hvor Fars aandelige Stade var. Han var en bekendende Kristen. I en fortrolig Stund fortalte Far Mor og mig, hvordan han var kommet til personlig Tro. Han var gaaet ud i Livet med sin Barnetro, som han havde med sig fra Hjemmet, hvor begge Forældrene var troende Mennesker, og Farmor et særligt dybt religiøst Gemyt. Far kom saa som ung Student i en Sommerferie til en Præstegaard, muligvis Købelev paa Lolland, hvor Onklen var Præst, og der var han sammen med en anden ung Student. Der oplevede de et voldsomt Tordenvejr, hvor Lynet slog ned i et Træ lige i Nærheden af Kammeraten. Dette gjorde et saa overvældende Indtryk paa den unge Mand, saa han kastedes ud i stor Anfægtelse ved at have været Døden saa nær. Oprevet kom han tilbage til Præstegaarden, hvor han fandt Far og udøste sit Hjerte for ham. Saa begyndte Far at tale til ham om Guds Kærlighed, saa godt han kunde det ud fra sine Forudsætninger, og da skete der det, at medens Far søgte at hjælpe den anden, blev Guds Kærlighed en Virkelighed for ham selv paa en Maade, han ikke før havde kendt.- Jeg synes, det var en meget smuk Maade, hvorpaa Far oplevede sit aandelige Gennembrud, og det var i nøje Overensstemmelse med hans barnlige, opladte Sind, der altid gerne vilde række andre en hjælpende Haand.

Hvordan Fars videre aandelige kristelige Udvikling formede sig, kan jeg ikke udtale mig om. Fra sin Mors Slægt var han under grundtvigsk Indflydelse, men i et Brev har han udtalt, at han havde Vanskeligheder,

”inden jeg helt kunde slutte mig til den Opfattelse, at Gud ved Daaben taler sit Ord til os.”

Da jeg kom til, var Far Grundtvigianer, og saadan kender jeg ham, præget af det barnlige, lyse, glade Tillidsforhold til Gud. Men det udelukker ikke, at der var Dybder i Fars Gudsforhold, som unddrog sig min Iagttagelse, Naar jeg som Barn gik sammen med Far, og vi ikke talte sammen, kunde der komme som en Stønnen fra Far: ”Min Synd, min Synd!” Jeg hørte det med Gruen, men vovede naturligvis ikke at spørge.

I øvrigt optog Søren Kirkegaard baade Far og Mor meget, vel nok Mor mest. Hun var en dyb Natur, med et melankolsk Drag, der særlig viser sig paa Ungdomsbillederne af hende. Far kunde sige til hende: ”Du er jo forelsket i Sorgen!” Men Fars lyse Livssyn paavirkede hende efterhaanden, saa hun paa sit Dødsleje sagde til mig: ”Jeg har lært saa meget af Far; han har lært mig Glæden over Livet.”

Men selvom Far var Grundtvigianer og sluttede sig til Vartov Menighed med den elskelige Pastor Hoff og senere den kloge og lærde Provst Andersen, saa hævdede han i høj Grad at han tilhørte den hellige almindelige Kirke, med andre Ord var god Katholik, om end ikke af de romerske eller græske.

Jeg har før berørt, at Far var forud for sin Tid; han saa i hvert Fald frem mod et stort Maal. Han gjorde det nationalt; han troede og ventede at vi skulde faa Sønderjylland tilbage, og at § 5 skulde blive sat i Kraft, og den Gang var der ingen synlige tegn paa, at det kunde komme til at ske. Far saa frem til et forenet Norden og omsluttede alle de nordiske Lande med Kærlighed, ogsaa Finland, som han gjorde en Rejse til.

Far talte ogsaa om, at det maatte komme dertil en Gang, at Nationerne i Europa indgik et Forbund i Lighed med Amerikas Forenede Stater.

Og paa det kirkelige Omraade havde Far i høj Grad det økumeniske Syn, samtidig med at han selv ønskede, og ogsaa gav andre Frihed til at vælge den Retning, der passede enhver bedst.

Far var ogsaa direkte interesseret i den romersk katolske Kirkes Lære og Liv, hvortil hans Venskab med den katolske Overretssagfører Schwenn i Aarhus meget bidrog. De havde lange Samtaler om de Ting, og selvom det ikke ændrede Fars Opfattelse, saa gav det ham noget vist rummeligt i sit Syn.

Far var ogsaa vaagen og modtagelig for Impulser fra Indre Mission, og blev ikke mindst en varm Forkæmper for Københavns Kirkesag. Jeg

husker et Dagligstuemøde, vi havde i Hjemmet i Upsalagade om den Sag, hvor Mænd som Ussing, Fibiger og Friis-Hansen var til Stede.

Men ogsaa Lucas-Stiftelsen og Overlæge Sells "Philadelfia" havde hans varme Interesse; om den sidste Virksomhed udtalte han en Gang sin Beundring saadan: "Naar jeg ser paa det Regnskab, saa maa jeg ligefrem tænke paa Bospisningsunderet i Ørkenen".

Far og Mor var ogsaa med fra Begyndelsen af Nyborgmøderne. Ja, fra før Mødestedet blev Nyborg-Strand og hvor man samledes i Hillerød og Sorø. Far og Mor blev ved en saadan Lejlighed indkvarteret hos en af Byens Borgere, der aabenbart ikke havde synderlig Føling med det møde, der skulde være; for da Far og Mor straks om Aftenen skulde afsted til Velkomstmødet, sagde Manden temmelig flot: "Naa, nu skal De ud og slaa til Søren?" "Til Sancte Søren, mener De nok", svarede Far. Og Manden blev ganske taget af Fars Slagfærdighed.

Far fik ogsaa i sin ældre Alder Interesse for Hedninge-Mission, hvad der ellers ikke kendetegner Grundtvigianerne. Og karakteristisk for Far gik han straks i Gang med at udbrede Kendskabet til Hedninge-Mission ved et grundtvigsk Møde. Denne Opladthed, Modtagelighed og Friskhed var vel i det hele taget en væsentlig Del af Fars Charme. Den bevarede ham ung helt op i Alderdommen, og vi Børn havde meget Udbytte af at drøfte Tidens Emner med ham. Vi blev i det hele taget opdraget i stor Frihed og havde frit Lov til at komme med vore Meninger, hvad der maaske nok kunde virke noget uroligt og uharmonisk, men hjalp os til at naa frem til selv at faa en Mening. Særlig mindes jeg Søndags Eftermiddagen efter Frokost, naar vi sad i Fars Stue paa Strandvejen og drøftede hvad der opfyldte os.

Kun een Gang mindes jeg, at Far har givet mig en Lussing, og da havde den ikke den forønskede Virkning, skønt den i og for sig var velfortjent. Bedre gik det ikke, da Harald en Gang havde gjort sig fortjent til en Omgang Klø: da Far løftede Armen, fik han saa heftige Gigtsmerter i den; saa han maatte give sig højlydt, hvad der opløste sig i almindelig Munterhed.

Jeg er Far ganske særlig taknemmelig for, at han viste saa stor Interesse for vor Uddannelse. Ogsaa der viste han sig som den ægte Grundtvigianer: "Hvad Solskin er for den sorte Muld, er sand Oplysning for Muldets Frænde!" Ikke fordi mit første Skridt paa Oplysningens Bane var særlig grundtvigsk præget, jeg blev nemlig sendt i den fransk-

reformerte Børnehøve, men det skyldtes vist væsentlig Initiativ fra Faster Ellens Side. Det næste Skridt, Indmeldelsen i Kaja Jørgensens højere Pigeskole, var derimod helt i Harmoni med Fars Livssyn, og det kan jeg ikke være nok taknemmelig for; Aanden var den bedste, og det var en god, solid Grund, der der blev lagt, ikke mindst i Sprogundervisning.

Men Fars Interesse for vor Udvikling og Uddannelse strakte sig langt ud over Skoletiden; han undte os at rejse og se os om i Verdenen. Særlig taknemmelig er jeg, fordi Far tog Initiativet til, at jeg kom til Scotland et Aarstid, for det fik saa stor Betydning for mig, saa jeg slet ikke kan tænke mig det ud af mit Liv. Og nogle Aar senere lod Far mig rejse et Semester til Oxford, hvad jeg ogsaa havde meget Udbytte af. To Gange lod Far mig rejse til Savoyen og Schweiz, og selvom den umiddelbare Anledning var Helbredshensyn, saa fulgte der alligevel meget interessant og fornøjeligt med. Paa den sidste Rejse til Savoyen i 1914 var Mor med, ligesom hun fulgte mig til Scotland, da jeg var 18 Aar. Det var en Svir at rejse med Mor! Hun blev med eet Slag 20-30 Aar yngre og var lige saa veloplagt og forventningsfuld overfor Rejsens Oplevelser som jeg var.

Men det var da endelig ikke kun mig, der blev begunstiget med Udenlandsrejser, selvom der faldt meget i min Lod. Albert var som nybagt Kandidat flere Maaneder i Italien, og ogsaa Gudrun kom til Italien sammen med Mor, og ligeledes til Paris, mens Harald studerede flere Aar i Manchester paa den polytekniske Lærestalt der, og var ogsaa siden en Tid i Amerika og i Tyskland. Naar vi var borte fra Hjemmet, skrev Far jævnlig til os, selvom Mor jo nok var den, der mest regelmæssig passede Korrespondancen. Men jeg har da en hel lille Stabel Breve fra Far, som det er mig en Glæde at læse og dermed opfriske gamle Minder. Nu er det Fars 100 Aars Dag, og derfor mindes vi særlig ham, men i og for sig er det os Børn umuligt at tænke paa Far uden med Mor ved sin Side. Hun gik jo nok bort før han, men knapt et halvt Aar efter hendes Død blev Far syg og rettede sig egentlig aldrig siden, og dette sidste Aar af Fars Liv var saa præget af hans Sygdom, saa man nødvendig dvæler for meget ved det, men foretrækker at mindes Far i hans fulde Livskraft.

Ære Være hans Minde!

Karen

Far og hans Bøger
af *Børge*

Far var født i 1845 og jeg er født i 1891; der var saaledes en betydelig Aldersforskel paa os, og fra min tidligste Barndom syntes jeg, at Far var en meget gammel Mand; dette Indtryk bestyrkedes jeg i af hele hans ydre Væsen: graahaaret, med graat Fipskæg, altid iført en graameleret Jaket og ikke mindst af hans daarlige Gang. Far havde i sine unge Aar haft et Anfald af Gigtfeber, og siden da gik han meget langsomt og med en mærkelig urytmisk Gang, som kun daarligt passede til Drengens Temperament.

Mine Barndoms minder om Far er i høj Grad præget af denne Aldersforskel og er sikkert i høj Grad medvirkende til, at jeg har valgt at prøve at tegne et Billede af Far blandt hans Bøger, for med dem som Værktøj modtog jeg en Opdragelse af Far, som jeg altid siden har maattet takke ham for.

Mine ældste Minder om Far stammer fra Gl. Kongevej 1 B, hvor vi boede i mine første Barneaar indtil Aarhundredeskiftet.

Søndag Morgen krøb jeg over i Fars Seng, og han fortalte saa de første Kapitler af det gamle Testamente, Søndag efter Søndag hørte jeg om Skabelseshistorien, om Adam og Eva, om Kain og Abel og om Syndfloden. Far var en god Fortæller, jeg havde en levende Forestilling om ikke blot at saaledes var det sket, men ogsaa af, hvor det var foregaaet; Paradisets Have maatte have ligget inde bag det høje Jerngitter omkring det gamle Banegaardsterrain; en Jernlaage, der blev slaet i med et skarpt Smeld, var den, hvormed Paradishaven blev stænget efter Adams og Evas Uddrivelse af Paradiset, og skraas overfor, hvor Aborreparken stødte op til Vandværket, ryddede Adam og Eva Tidslerne i deres Ansigts Sved, medens Kain dræbte Abel omtrent ud for Nordbanegaarden, lidt til venstre for Trappen ned til Aborreparken.

Noahs Ark og Regnbuen lokaliserede jeg til Ørstedsparken. Arken blev bygget omtrent henne ved Teknisk Skole, medens Ararats Bjerg, hvor Arken strandede, utvivlsomt var identisk med Højen, hvorpaa H.C. Ørstedts Statue findes. For Nutiden vil disse Lokalteter tildels være Ord uden Indhold, saaledes som netop denne Del af Hovedstaden er blevet ændret, de gamle Banegaarde og Aborreparken er jo forsvunden; men jeg synes, at disse barnlige Forsøg paa at stedfæste de gamle Beretninger vidner om Faders lykkelige Evne til at fortælle, saa det prentede sig ind i ens Bevidsthed som Virkelighedsskildringer.

Far plejede; naar han stod op, at sidde inde i sin Stue og holde en lille Andagtsstund. En Morgen kom jeg derind, men trak mig tilbage med et høfligt Buk, idet jeg sagde: "Naa, De beder Deres Morgenbøn"; selv husker jeg nu ikke Situationen; men Far opfattede den midt i sin Andagt og fortalte den siden som en lille Pudsighed; for mig har den nu snarere været et Udtryk for Barnets naive, men intuitive Blik for, at Far i det Øjeblik var saa fjernt fra sine daglige Omgivelser, at jeg uvilkaarligt ombyttede det sædvanlige Du med et De.

Fra disse Aar tegner sig tydeligt for mig Far, halvt liggende, halvt siddende paa den spinkle og ikke særligt magelige brune Sofa med lang Pibe læsende i en af sine mange Bøger; saa generede det ham slet ikke, at en lille videbegærlig Dreng, bevæbnet med en Aargang af "Punch" masede sig ind mellem Sofaen og det lange Bord for at spørge, om Far ikke vilde fortælle, hvad der stod under Billederne. Det var de samme fem Aargange om igen og om igen; alligevel var Far altid parat til at læse og forklare Vittighederne, han nød dem selv, og mange af dem var "bevingede Ord" i Familie kredsen og var saaledes med til at aabne mit Sind for Lunets og Viddets befriende Rigdom. Fars Sans for Humor holdt sig op i Aarene, og syntes Drengen, at han havde en meget gammel Far, saa fortog dette sig med Aarene, netop fordi hans Humor holdt hans Sind saa ungdomsfrisk. Sansen for Humor havde dog sin ganske tydelige Grænse; der fandtes ikke en Antydning af et Smil paa Fars Ansigt, hvis en Historie havde et blasfemisk eller mindre artig Anstrøg. En af hans Yndlingsforfattere var Holberg, og Far læste tidligt "Jeppe paa Bjerget" for mig i fuldstændig uforkortet Stand, saa enkelte saftige og lidet høviske Udtryk lærte jeg temmelig tidligt; men senere i Livet husker jeg, Far klage over at Holberg i sine Komedier undertiden gik over Stregen for at tækkes sit Galleripublikum. Over Fars Skrivebord var anbragt en

Reol med to Rækker Haandbøger. Her havde Salmonsens illustrerede Konversationsleksikon sin Plads, og da jeg begyndte at læse, aabnede Far hele Verden for mig ved at vise mig hvorledes jeg skulde slaa op i det, og her hentede jeg mig tidligt en Viden, som ofte laa langt forud for min Alder og vel ogsaa nok udover min øvrige Udvikling. Jeg har siden sjældent et Leksikon i Haanden uden at læse, ikke blot det jeg i Øjeblikket søger Oplysning om, men uvilkaarligt læser jeg videre i de efterfølgende Artikler, som fanger min Nysgerrighed. Paa denne Reol fandtes endvidere Danmarks Riges Historie, hvis Billedstof det altid morede mig at se, samt Traps Danmark og Brickas biografiske Leksikon, der begge skuffede mig lidt, fordi der var for lidt Billedstof i dem; men senere er de selvfølgelig blevet benyttet jævnligt; et Værk der ikke naaede sin Afslutning i Fars Levetid fandtes ogsaa, det var det af en af Fars Venner Kirkehistorikeren Biskop Fr. Nielsen redigerede Kirkeleksikon for Norden. Denne lille Haandbogsamling afsluttedes af Lindbergs Udgave af Det gamle Testamente og Det ny Testamente, oversat og fortolket af Skat Rørdam.

Ikke langt fra Skrivebordet, senere ved Siden af Sofaen, stod et lille rundt, sort Bord med smaa Hylder til at dreje rundt; herpaa laa altid de samme smaa Bøger: en kartonneret Udgave af Davids Salmer, den grundtvigske Festsalmebog og en Lommeudgave af Fänrik Ståls Sagner - den store Folioudgave med Billeder laa derimod under Andræs Haandatlas i det sorte, udskaarne Skab, indtil dette kom ind i Dagligstuen og blev benyttet til Noder, saa fandt Fänrik Stål sin Plads paa et meget smukt Spillebord, der først senere var kommet ind i Hjemmet.

Disse Bøger giver allerede tilstrækkeligt Materiale til at ridse visse Konturer op i det Billede, jeg prøver at tegne af Far. Mange vil maaske studse over, at der ikke i vort Hjem, blandt Fars Bøger, fandtes et eneste juridisk Værk; men dette hang sammen med, at Far holdt strengt paa, at hans Hjem burde adskilles fra hans Arbejde. I sine yngre Aar havde Far haft Kontor i Forbindelse med Hjemmet, og dette medførte, at han ofte arbejdede om Aftenen; i min Erindring hører det til Sjældenhederne, at Far havde Aftenarbejde, og han søgte at opdrage os Børn til at skelne mellem Arbejdstid og Fritid for at faa det fulde Udbytte af begge Dele.

Ligeledes er det ganske karakteristisk for Far, at man i hans Bogsamling savnede den autoriserede Bibeloversættelse og Salmebog for Kirke og

Hjem, medens den ældre Salmebog med dens mange Tillæg fandtes i et Par slidte Eksemplarer paa det lille sorte Bords Hylder.

Dette hang nok sammen med, at Far fra sine unge Aar tilhørte den grundtvigske Bevægelse, derfra stammede hans paa engang saa dybt alvorlige og samtidig saa barnligt frejdige kristne Tro, som var saa nøje forbundet med hans varme Fædrelandskærlighed. Paa en temmelig lang og ganske enkel mørktbejdset Reol, der naaede fra Gulv til Loft, stod i en lang Række Grundtvigs Skrifter, flere af dem i forskellige Udgaver; de var godt slidte, de uindbundne egentlig temmelig lasede, - Far var nok en Ven af Bøger, men han var ingen Bibliofil -, disse Grundtvigere læste Far ofte i, ikke fra Ende til anden, men han tog sig jævnlige Forfriskelsens Bad i den gamle Seers Skrifter, og han citerede ofte Grundtvigs Salmer og andre Digte.

Naar vi unge mente, at Grundtvig var lidt forældet, hævdede Fader, at hans Tid kom nok igen, om ikke før, saa hvis Danmark engang kom i Nød - og vi, der har oplevet det sidste Femaal, har jo maattet give ham Ret.

I min Skoletid og i Universitetsaarene prøvede Far undertiden at hjælpe mig med Læsningen; det gik nu ikke saa godt; efter mit maaske lidt eensidige Syn savnede Fader Taalmodighed; han blev rent ud sagt temmelig irriteret over at faa de samme Fejl i tysk eller latinsk Grammatik serveret for ofte; men ellers synes jeg, Far var en fortrinlig Pædagog. Han havde ikke noget særligt System; det var gennem de mange Samtaler - Far var jo kundskabsrig og havde som Regel let ved at meddele andre af denne Fylde - men ogsaa i høj Grad gennem hans Eksempel, han indvirkede paa os. Hvad Far ikke fik lært mig i de unge Aar, har jeg senere i Livet, undertiden gennem bitre Erfaringer, maattet erkende, at han alligevel havde haft Ret i. Saaledes bad jeg engang som Student Far forklare mig, hvad han forstod ved den folkelige Vækkelse, et Udtryk der ikke saa sjældent anvendtes i grundtvigske Kredse. Far forsøgte paa forskellig Maade at gøre dette Begreb levende for mig, men uden Held, og jeg opgav at faa Klarhed herover; de sidste Aars Hændelser har ikke blot klaret dette Begreb, men ogsaa vist mig, at den folkelige Vækkelse er ikke noget, der kan forklares, men kun opleves.

Naar Klokken nærmede sig 10 om Aftenen, begyndte Far at samle sig sammen til at gaa til Ro, han trak sit Uhr op, noget vi ikke rigtig kunde lide, hvis der var en eller anden Aftengæst; men Far holdt nu paa, at han

vilde tidlig til Ro; blev Klokken fem Minutter over 10, udtalte han med et humoristisk Anstrøg af Forskrækkelse, at Klokken gik til 11 og nynnede:

”Nu tror jag det kan være tid
att tänka på refrängen
och efter dagens strid och frid
bege sig hem i sängen”

og saa tog han Aftenberlingeren, Flensborg Avis, et Hæfte af Personalhistorisk Tidsskrift eller af Sønderjydske Aarbøger samt et Bind Dickens eller Holberg med ind i Soveværelset, hvor han, selv efter at vi var flyttet til Upsalagade eller ud paa Strandvejen, hvor vi havde elektrisk Lys, tændte en af disse Petroleumskøkkenlamper med en rund blank Messingplade som Reflektor, og ved dennes hyggelige Skær laa han og læste i en Timestid, inden han overgav sig i Morfei Arme.

I Upsalagade og i en Aarrække i vort Sommerhus paa Arild havde jeg Soveværelse sammen med Far, og i denne Hvile- og Læsestund, inden Lampen slukkedes, fortalte Far mangt og meget ofte inspireret af det, han i Øjeblikket læste.

I disse Aftentimer lærte han mig saaledes den Leveregel: ”Ikke en Dag uden en Linie”, d.v.s., hver Dag skal man læse noget, hvoraf i det mindste en Linie bed sig fast og var med til at forme ens Udvikling; man blev aldrig for gammel til at lære noget nyt eller til i altfald at faa uddybet det, man tidligere havde lært. Her fik jeg saa en Bid af Kristoffer Nyrops ”Ordenes Liv”, eller andre sproglige Oplysninger, det morede ogsaa Far, at jeg ligefrem bad ham om at ”aflede” et Ord, og siden har jeg med megen Interesse læst en hel Del Etymologi. Men mere værdifuld var maaske Fars Væld af historiske Anekdoter, som han øste ud af ved Petroleumslampens Skær; - han fortalte dem ikke blot ”for Sjøv”, men viste de Glimt af Livsvisdom, der laa gemt i disse Smaatræk.

Fra disse Aftentimer husker jeg ogsaa, at Far fortalte mig, hvorfor han, der jo var Overretssagfører, var slaet ind paa denne Løbebane; han havde egentlig mest Lyst til at blive Historiker, hvorved han, Student fra 63, mente at kunne tjene sit Land bedst; men hans Far, som var Prokurator og senere Borgmester i København, raadede ham til at blive Sagfører, fordi hans egen Gerning havde vist ham, at der i ingen anden Stilling var den Mulighed for at tjene sine Medmennesker, og Far

hævdede overfor mig, at hans Erfaring var akkurat den samme, hvilket var i høj Grad medbestemmende for mit eget Valg af Studium.

Far fraraadede mig at købe for mange Bøger: man skal kun købe de Bøger, som man vil læse mere end een Gang; jeg er nu ikke sikker paa, at dette ikke kun var en smuk Teori, for Far købte jævnligt nye Bøger, han havde lidt svært ved at staa for Subskriptioner og Tidsskrifter.

Størsteparten af Fars Bøger fandtes paa en høj Hjørnereol med Skabe i den nederste Fjerdedel; det var et meget smukt Møbel i stærkt spillende Valnøddetræ.

Hovedparten af Bøgerne paa denne Reol var historiske Værker, der særlig handlede om Norden, Danmark og Sønderjylland, og særlig Allens Haandbog og A.D. Jørgensens Skrifter satte Far megen Pris paa. Men ligesom Far i Historien først søgte Folkets Liv, saa hørte der en betydelig Samling Personalhistorie til Fars Bogsamling. Far brugte sine Bøger godt, han var selv, hvad han en Gang udtalte om en af sine Slægtninge "en god Læser", hvorved han forstod en, der ikke "slugte" en Bog, hvad han ofte advarede mig imod; en god Læser var den, der udnyttede sin Læsning, overførte det læste i sit Liv, anvendte de Kundskaber og Erfaringer, han paa den Maade erhvervede sig og forstod at fortælle videre, saa andre ogsaa fik Lyst at læse.

Far stregede sjældent under i sine Bøger, men han vidste "hvor det stod", og ofte tog han en Bog ud af reolerne, slog op og viste os en positiv Oplysning eller et rammende Udtryk om det, som i Øjeblikket var Samtalens Genstand.

Fars Bøger blev meget udlaant, og det var ikke altid nemt at faa dem hjem igen. Jeg husker særlig Fars Begejstring for tre Bøger, de blev efterhaanden slidt op eller laant saa meget ud, at de ved Hjemmets Opløsning ikke fandtes mere. Det var Frank T. Bullens: "Kaskelottens Togt", den laa jo helt uden for Fars egentlige Interessesfære; Hvalfangernes haarde Liv i helt andre Omgivelser end dem Far færdedes i, vakte øjensynligt Fars Opmærksomhed; den var udsendt af "Folkeoplysningens Fremme" i de smaa prunkløse, brune kartonnerede Hæfter med Frihedsstøtten paa Omslaget.

Den anden var Booker Washington: "Op fra Slavestand", en Skildring af denne Negers Kamp for Oplysning blandt hans Racefæller i Amerika: Washington anvendte i sit Arbejde en Del af Højskolebevægelsens Ideer, og dette i Forbindelse med selve Arbejdet for at bringe Negerklassen i

Forbindelse med Oplysningens Kulturgoder var noget den gamle Grundtvigianer - som forøvrigt aldrig selv havde været paa Højskole - følte sig meget grebet af. Og endelig var der en lille Bog om Helen Keller, den blinde og døve unge amerikanske Pige, der takket være en meget energisk og genial Lærerinde, lærte en Del af det som seende og hørende Mennesker ellers plejer at være ene om.

Det var en meget interessant og gribende Bog, som Far i Aarevis huskede og talte om. Disse tre læste jeg omtrent samtidig med, at Far læste dem, og det var for en Dreng en ganske stolt Følelse at kunne deltage - dog helst som Tilhører -, naar Far fortalte sine Venner om disse tre Bøger; for det var slet ikke saa lidt Far fik ud af saadan Læsning, som egentlig var Sidespring fra hans sædvanlige Læsning.

Oppe paa Kullen i Sommerferien holdt Far meget af at læse højt for Mor og de af vore Sommergæster som ikke deltog i de længere Ture; det kunde være en af Dickens; men var undertiden ogsaa en af Tolstoys Romaner, en Sommer var det dog Fru Heibergs Erindringer og en anden Krapotkins: "En Anarkists Erindringer", den sidste, syntes jeg, var saa spændende, at jeg en Morgen stod tidligt op og læste den ud.

Jeg var vist 10-11 Aar, og Far vilde ikke rigtig tro, at jeg havde faaet noget ud af det, saa jeg blev eksamineret i den; til vor fælles Glæde bestod jeg dog Prøven.

Far læste ganske godt højt, ikke særlig dramatisk, men med megen Følelse og en vis Medleven i det læste, som f. Ex. i Pickwick Klubben undertiden gjorde, at man slet ikke kunde høre, hvad han læste, saa hjerteligt lo han med.

Paa Fars Reoler fandtes meget lidt Skønlitteratur; det skyldtes maaske nok dels, at denne var anbragt i Bogskabet inde i Dagligstuen, dels at de ældre Sødskende efterhaanden havde tilegnet sig, hvad de havde Trang til af den Slags.

Far brød sig ikke ret meget om Skønlitteratur - bortset fra Holberg og Dickens - og navnlig ikke om "den moderne", hvilket betød den efter Goldschmidt, Paludan Müllers "Adam Homo" og "Abels Død" har jeg dog hørt ham læse op.

Hans store Kærlighed til Sverige gjorde dog, at et Udvalg af Frödings Digte og de fleste af Selma Lagerlöfs Bøger fandt Naade for hans Øjne; men saa maatte de ogsaa læses paa Svensk. "Det er bare Dovenskab, at man ikke kan læse Svensk", paastod Far. Far var dansk af Rod og Sind,

der findes i Slægtstavlerne Oplysninger om, at Slægten skal stamme fra Westphalen, men noget tysk var der ikke at finde i Fars Personlighed; hans Billede mangler væsentlige Træk, hvis man ikke faar omtalt hans Kærlighed til Sønderjylland og hans Iver for Forsvarssagen. Om disse to Emner drejede Samtalerne mellem Far og hans Broder Axel sig altid; jævnligt mødtes de Søndag til Frokost i vort Hjem, og naar Maden var spist, begyndte Samtalen i Herreværelset ved en ekstra Kop Kaffe og en Cigar; i mange Aar var det sædvanlige Mærke "Carolina", der købtes i Dyrkøb for 6-7 Kr. pr. Helkasse.

Det kunde af og til knibe for os yngre at høre paa disse Samtaler, men i det lange Løb har vi jo maattet give de to Brødre og Sønderjyderne Ret, naar de holdt paa, at engang vilde de nok "komme hjem". Far og hans Bror oplevede ikke Genforeningen, de blev sparet for at opleve den bitre Strid om, hvorledes Grænselinien burde trækkes.

Det er ikke Meningen at ville gennemgaa Fars Bøger, han brød sig ikke om at faa dem katalogiseret, men karakteristisk for Far var det, at der paa Hjørnereolen blev Plads til en Del af Kirkefædrene, og fra en af disse Irenæus havde Far sit vidtfavnende, økumeniske Kirkesyn; han fandt, at det var et Kraftspild, at Kirken var opdelt i mange mod hinanden arbejdende Samfund; han havde da ogsaa Venner inden for alle Kirkesamfund og Retninger.

Som naturligt var, havde Far sin faste Plads i Vartov, han havde "Stol" med Nøgle og Nummerskilt, - det er vist efterhaanden den eneste Kirke, hvor dette lidet folkelige System endnu bibeholdes. Naar vi Børn fulgtes med vore Forældre til den lille hyggelige Kirke, fandt vi os paa en Maade hjemme, for rundt i de andre Kirkestole nikkede og smilede Fars Fætre og en hel Del af hans Venner til os, og Turen hjem fra Kirke var en tur i følge med Slægt og Venner, som alle drejede om ad Frederiksberggade for at købe Wienerbrød til Søndagsfrokosten.

Sandt at sige fik jeg ikke meget ud af disse Gudstjenester. Præsterne talte langt hen over et Barns Hovede, og jeg maatte tage min Tilflugt til at tælle Salmenumrene sammen, regne deres Tværsum ud eller trøste mig med Raadhusuhrets Kvarterslag, der lovede, at nu maatte det snart være forbi. Helt almindelige har disse Præster nu ikke været (Hoff og senere Provst A. Andersen); jeg husker saaledes tydeligt en Søndagsfrokost, hvor Far udtrykte sin Glæde over den nylig hørte Prædiken. Mor svarede ham, at hun havde nu særlig været glad for et bestemt Afsnit af Talen,

hvorpaa Far sagde: ”Ja, men naar en Grundtvigianer siger saadan, saa mener han dermed ---”, og saa kom der en længere Udredning, som viste, at Far og Mor havde faaet noget ganske forskelligt ud af de samme Ord. Far holdt trofast ud med sin Kirkegang i Vartov, selv efter at vi var flyttet til Østerbro og senere helt ud paa Strandvejen, og da vi Børn følte mere Trang til at høre Brostrøm i Esajaskirken og senere Ricard i Sct. Johannes Kirke, forstod Far godt dette, Mor delte sig, saa godt hun kunde, og fulgte snart med Far, snart med Børnene. Men Far gjorde dog enkelte Undtagelser, det var Tradition, at Juleaften gik vi til liturgisk Gudstjeneste i Sct. Mathæuskirke ude paa Vesterbro, det stammede fra den Tid, hvor Familien boede i Valdemarsgade; Far havde siddet i Komiteen til denne Kirkes Opførelse og var en Tid Medlem af Kirkeinspektionen.

Om det er fra dette Kirkebyggeri, Far fik sin store Virksomhed som Sagfører for Københavns Kirkefond, ved jeg ikke, men en Ting er givet, at naar der var Kirkeindvielse i København, saa var Far tilstede, og saa stod Stolen i Vartov tom; den københavnske Kirkesag var et af Fars Hjertebørn, og han vilde have frydet sig, hvis han havde oplevet det store Kirkebyggeri, som hans Brodersøn Povl Helweg-Larsen udførte, da han gennemførte Opførelsen af en lille Snes Kirker i Københavns Yderdistrikter i Løbet af en Femaarsperiode.

I dette Arbejde kom han i nær Kontakt med en Del af Indre Missions mere betydelige Mænd, blev Sagfører for Sct. Lucasstiftelsen og flere andre kirkelige Institutioner; og fra disse Medarbejdere, som mødte ham med megen Tillid, fik han sikkert den Tilskyndelse til at deltage i de store kirkelige Møder i Hillerød og Sorø, som var Forløberne for de senere Nyborgmøder, ligesom han var med i Arbejdet for Oprettelse af Mødestedet ”Nyborg Strand”, som han haabede maatte blive et fælleskirkeligt Mødested i Danmark. Nyborgmøderne medførte en Tilvækst i Fars Bogsamling, idet han nu virkelig fik en almindelig Salmebog og en Lommebibel paa Indiapapir, - men morsomt nok paa Norsk; i Hjemmet tror jeg dog ikke, han svigtede sin gamle Rørdam med Forklaringerne, mens han paa Rejser medbragte den norske, som var lettere at have med.

Til Slut blot dette Billede af Far, saaledes som han staar mest levende for mig:

Paa den lange Balkon, der løb rundt om de tre Sider af vort Sommerhjem

paa Kullen, yndede Far at gaa om Morgenen, og medens hans Gang frembragte en ejendommelig Rytme sang han hen for sig:

Sol er oppe,
 Skovens Toppe
 glimre alt som Gimles Tag;
 Bud os bringer
 Hanevinger
 Hanegal om klaren Dag.
 Vaagner, vaagner, danske Helte
 springer op og spænder Bælte
 Dag og Daad er Kæmperim.

Eller ogsaa lød Salmen: Morgenstund har Guld i Mund.

Disse to Morgensange, som Far plejede at skifte mellem, er Udtryk for det, som hans Liv drejede sig om.

Han var dansk og kristen.

Og særlig kom dette sidste frem i de to af Salmens Vers; som udtrykte hans Livssyn saa klart og smukt:

Gaa da frit, enhver til sit
 og stole paa Guds Naade!
 Da faar vi Lyst og Lykke til
 at gøre Gavn, som Gud det vil
 paa allerbedste Maade,

Sol opstaar og Sol nedgaar,
 naar den har gjort sin Gerning
 Gud give os at skinne saa
 som Himmellys, skønt af de smaa
 da randt for os Guldterning.

For os, der holdt af ham, stod det klart, at dette var det, han stræbte imod, og at han ogsaa paa sin Vis levede efter det; derfor kan vi, naar vi nu mindes ham, med Tak tilføje et

Ære være Dit Minde.

**Min far var sagfører
af *Else-Merete Ross***

Uddrag af bogen "Min far var sagfører"
redigeret af Christian B. Schjørring, Vagn
Bro og Detlef Thomsen (Lohses Forlag,
1963).

I Folketeatrets bygning på Nørregade er der i midten en smal, noget mørk Indgang, som ikke fører ind til teatret, men op til de kontorer, der ligger over teatret.

Ind i dette "sorte hul" forsvandt min far om morgenen, mens jeg fortsatte videre til min skole.

Det "sorte hul" udvidedes, når man var kommet op ad de første trapper, og lyset faldt ind ad vinduet, så man kunne se, at der på en af dørene stod Alb. Helweg-Larsen, overretssagfører.

Kun sjældent kom vi børn herop, men desto stærkere virkede det, når det skete.

I det lange forkontor satte man sig pænt på den sorte, læderbetrukne sofa under det lange vægur og ventede, til far fik tid til at tale med en. Men der var nok at se på. Bag den brune skranke stod den høje bogholder Petersen med lorgnetter på næsen ved en høj skrivepult og skrev tal i tykke bøger, mens damerne sad ved et stort skrivebord, når de da ikke var beskæftigede ved den spændende kopipresse.

Når far fik tid, åbnedes den ene halvdel af den hvide fløjdør, og man blev ladet ind i det allerhelligste. Døren, og den ekstra dør, der var af grønt felt, blev lukket. I helt gamle dage var det farfars kontor, og far sad i

sideværelset til gården. Senere rykkede far ind i kontoret til gaden, og nu sidder min broder ved det samme skrivebord. Nu hænger der et billede både af min farfar og min far i værelset. Selvom kontoret er flyttet en etage op, ser det hele stadig ud som i min barndom.

Ganske vist begyndte farfar, H.F. Helweg-Larsen, 1848-1917, sin virksomhed i Stormgade 6, men Nørregade 39 står for alle i familien som det sted, hvor sagførerfirmaet Helweg-Larsen hører hjemme.

Min farfar ville egentlig have været historiker (student 1863), fordi han mente at kunne tjene sit land bedst på den måde. Men hans far, borgmester, overretsprokurator, etatsråd Lars Christian Larsen (1813-73) rådede ham til at blive sagfører ligesom han selv med den begrundelse, at hans egen gerning havde vist ham, at man i den stilling havde den bedste mulighed for at tjene sine medmennesker.

Hverken farfar eller far var interesserede i den videnskabelige side af juraaen, men i den praktiske. Begge holdt af mennesker og havde ret let ved at sætte sig ind i andres tankegang og overføre den til de dokumenter, der skulle affattes.

Beretninger om farfar viser mig, at far har fortsat meget af det arbejde, som farfar havde haft.

Farfars skandinaviske sympatier fik yderligere næring, da han fik med forskellige svenske foretagender at gøre gennem sin fætter, konsul Fr. Hey. Et af dem var Rosdala Glasbruk i Småland, et andet var skovejendommen Hörle. Selvom jeg aldrig har været de steder, mindes jeg navnene som steder, hvor også far kom både i farfars tid og senere, da han overtog hvervene.

Hvordan farfar var kommet i forbindelse med "Jordbær"-Andersen i kælderens i Vimmelskafte, ved jeg ikke. Men både farfar og far fik ved juletid sendt vildt, ananas, vindruer, mandariner og andre lækkerier. Jeg husker endnu duften fra alle disse herligheder. Det var det helt sikre tegn på, at nu var det snart jul.

Både oldefar, farfar og far har været formænd for bestyrelsen af aktieselskabet Københavns Hippodrom, som ejer Folketeatret.

Robert Neiiendam har skrevet Folketeatrets historie. Bygningerne købtes af Hippodromen i 1846 og blev efter at have været ridehus, cirkus, koncerthus endelig teater i 1857.

Hele familien, der nød godt af bestyrelsesmedlemmernes fribilletter, har altid betragtet Folketeatret som deres særlige teater og fulgt alle teaterdirektører, skuespillere og stykker med levende interesse.

Da Johs. Nielsen spillede Willemoes i L.C. Niensens stykke af samme navn, citerede mor for mig: "En mand skal elske, og en mand skal handle." Jeg var da kun 2.-3 år, så det er mit første indtryk fra Folketeatret.

Farfar havde haft en del arbejde for kirkelige og velgørende institutioner, som far fortsatte med. Jeg husker, at jeg har været med på "Lindevangshjemmet" og på "Vesterbros Asyl".

En særlig kærlighed nærrede far til Københavns Sygehjem på Ordrupvej. Han kom der meget, og mange af hans ældre dameklienter fik han hjulpet ind der.

Gamle damer, ja, dem var der mange af blandt fars klienter. Jeg mindes endnu en del af dem, for de besøgte også far hjemme. Et par gange havde vi en af dem hos os juleaften - og da traditioners overholdelse lå far meget på sinde, var jeg særlig rørt over, at han brød dem for at have gamle frk. "ryste"- Jacobsen med til vor familiejul.

En gammel sagfører var blevet betegnet som "de faderløses og enkers værn". Jeg ved, far søgte af bedste evne at gøre fyldest på samme måde.

Far havde en omfattende virksomhed for private, hvis formuer han administrerede, og hvis boer han senere behandlede. Da godsejerinde Ida Suhr fra "Petersgård", min bedstefars kusine, efter højesteretssagfører Liebes død tog far som sagfører, ved jeg, at det glædede ham meget, og at han følte det som en anerkendelse. Vi elskede alle egnen omkring "Petersgård", som vi kendte så godt fra utallige besøg hos bedstemor, som boede der i nærheden hver sommer.

Jeg husker, at far spøgende sagde: "I min fritid laver jeg handsker, papirposer og chokolade." Han kunne have føjet meget mere til. Han var sagfører for N.F. Larsen og Sønners Handskefabrik - så det var utænkeligt i min barndom, at handsker kunne købes noget andet sted.

Fars forbindelse med Kehlet kendte jeg bedst gennem den store æske chokoladepastiller, som vi fik en af hver dag efter middag. Papirposerne "lavede" far som medlem af bestyrelsen for Schouw & Co., hvor han havde afløst farfar.

De institutioner og virksomheder, som far havde med at gøre, fik en sådan plads i hans interessesfære, at han levede sig stærkt sammen med de personer, der var knyttet til dem.

En nær forretningsven af far var direktøren for A/S Kastrup Glasværk, Valdemar Hansen. I en årrække ledede de afviklingen af de mange til A/S Nordisk Metalvarefabrikker knyttede virksomheder. I forening ordnede de firmaet Fisker & Nielsens overgang til aktieselskab og havde efter nogle brydsomme år den glæde at se virksomheden som en stor og velkonsolideret forretning, der eksporterer støvsugere til hele verden. Begge sad også i bestyrelsen for A/S Hellesens Enke og V. Ludvigsen. Da der engang kom en opringning fra firmaet, og far fik besked om, at enkefru Hellesen ville tale med ham, morede han sig meget. Så hos os taler vi altid om enkefru Hellesens tørelementer.

Albert på en Nimbus – dog uden at køre den

Fars forretning lagde meget beslag på ham og hans tanker. Han kom hjem til middag, fik en lille lur og ofte en kabale, kikkede i aftenavisen, og så gik han ind på kontoret igen. I de stille aften timer, hvor klienter ikke opsøgte ham, fik han bedre tid til sammenhængende arbejde, syntes han. Jeg var ofte oprørt derover og husker, at jeg forsøgte at få mor til at protestere. ”Far er jo gift mere med kontoret end med dig,” sagde jeg. Mor så forundret på mig - jeg tror slet ikke, det var faldet hende ind. Hun akcepterede sin Albert i den grad, at enhver kritik var udelukket. Min farfar blev i sine senere år træt og svagelig og overlod i stigende grad far arbejdet på kontoret.

Farfar skal ikke have været særlig dygtig til at skrive regninger. Det var svært for ham at skelne mellem den egentlige konsultation og den venskabelige samtale. Meget blev slet ikke debiteret, og endnu mere med urimeligt små beløb. Der var dog en klient, der altid klagede over salærets størrelse. Derfor indførte farfar den praksis, at når han ville beregne sig 25 kr., satte han 40 kr. på regningen. Når klienten så gjorde vrøvl, satte farfar salæret ned til 25 kr. - og så blev jo begge tilfredse!

Hermed vil jeg ikke antyde, at far var en dyrere sagfører. Men forretningen fik et opsving, efter at farfar var død i 1917. Til dels skyldtes det vel de store forretninger, der blev gjort i Danmark under 1. verdenskrig.

Priserne blev anderledes. Men far var bestemt en langt flittigere og mere energisk natur end farfar.

Selvom fars indtægter steg betydeligt, levede vi den samme meget sparsommelige daglige tilværelse. I sammenligning med mine skolekammerater var jeg sikkert den med mest sparsommeligt tøj, den fladeste skolemad og med det absolutte minimum af lømpepenge. Men jeg var fuldt indforstået og tilfreds med min spartanske opdragelse.

Da vi i 1920 - efter mange års søgen efter en større lejlighed flyttede ind i lejligheden på Nørrevold 12, gennemled jeg derfor en tid fuld af bekymring og stor angst. Da der var mere plads i den nye lejlighed, købte far og mor en del nye møbler og fik gamle ombetrukne. Jeg ventede daglig det helt store økonomiske krak på grund af denne ødselhed.

Jeg burde have vidst bedre. For når der i tidens løb skulle gives gaver, eller nogen i familien skulle hjælpes, eller der blev foretaget rejser, så var far meget rundhåndet, så jeg burde have været klar over, at han havde noget på kistebunden.

I sit personlige udstyr var far alt andet end flot. Jeg kan se ham vende inderlommen i jakken og konstatere, at det jakkesæt, han gik med, var syet for et uendelig antal år siden, men jo faktisk endnu kunne holde i mange år. Fra senere år kan jeg huske, at jeg syntes, når jeg gik med far på gaden, at en noget nyere overfrakke ville have klædt ham. Men det lagde han ikke vægt på.

Derimod kunne han lide, at mor skulle være godt klædt. På det område havde de ofte stridigheder, for mor var lige så sparsommelig. Far gav hende smukke stoffer til selskabskjoler, og bagefter gik striden om at få dem godt syet, men mor fortsatte hos sine beskedne sydamer.

Da far var blevet juridisk kandidat, rejste han for penge, han havde fået i dåbsgave af sin morfader, på en flere måneders tur til Italien. En del af rejsen foretog han med den unge sølvsmed Georg Jensen.

Hans sans for natur og kunst blev i den grad vakt, at han 1½ år senere, da han i 1902 var blevet gift med mor, igen tog 2 måneder med hende til Italien. 25 år senere fejrede far og mor deres sølvbryllup i Rom med os 3 børn og viste os alt, hvad de havde holdt særlig meget af i deres unge dage. Far og mor rejste meget sammen. I de yngre år var det oftest fodture med rygsæk i Tyrol, Schweiz og Sydfrankrig, senere blev det noget mere komfortabelt.

Rejserne blev planlagt med megen omhu og mange studier. Jeg kan se far med landkort og Baedekere – men uden de nymodens rejsebrochurer - bredt ud på skrivebordet, mens han forklarede mor fordelene ved at tage den ene eller den anden tur. Hun var glad for alt, hvad han foreslog. Under 1. verdenskrig travede de mest i Jylland.

Også om søndagen foretog far og mor lange traveture - ikke mindst Grib skov elskede de. Vi børn var ofte med. Smørrebrød havde mor med i 2 små italienske bastposer, som kunne puttes i lommen, når indholdet var fortæret. Jeg erindrer ikke, at vi nogensinde fik noget at drikke til maden eller gik ind i en kro. Vi satte os på en træstamme og hvilede benene, mens vi fortærede vore klemmer, og så gik det videre.

Hvad talte far og mor om på disse søndagsture? Jeg syntes, de altid talte om mennesker. Far sagde: "Jeg traf hr. N.N." Mor svarede: "Ja, konen er født X. X." At være voksen forekom mig ensbetydende med at kende andre menneskers slægtsforhold. Talte jeg om en kammerat, kunne jeg være helt sikker på, at far øjeblikkelig spurgte om, hvad vedkommendes far var, og at far og mor i fællesskab derefter kunne finde ud af, hvad moderen var født. Far ville i højeste grad have misbilliget moderne ungdoms præsentation med udelukkende fornavn.

Jeg tror ikke, det var udtryk for snobberi, men blot for stor interesse for mennesker.

Jeg har aldrig hørt mine forældre tale ufordelagtigt om noget andet menneske. Min mor fandt alle mennesker så "elskværdige", og min far fandt også altid noget positivt at sige.

Trods deres store fælles interesse for mennesker kunne far ikke drømme om at fortælle mor noget om sine klienters private forhold. Hvad hans klienter havde betroet ham, det bevarede han som en skriftefader for sig

selv. Hvad der skete i Frimurerlogen, blev heller aldrig omtalt trods mange spørgsmål fra os børn om det mærkelige foretagende, far var med i.

Af romaner læste far fortrinsvis Dickens; der var altid et bind i gang. Ellers var hans store interesse især personalhistorie. Til jul var mors stående gave til ham nogle bind af Rist og Clausens memoirebøger. Han havde en god hukommelse for alle de historiske værker, han læste. Det var en oplevelse at gå tur med ham i København, for han vidste noget om de allerfleste bygninger, vi kom forbi.

Jeg har ofte være på museer med ham og på udstillinger i Kunstforeningen. Da Statens Museum for Kunst begyndte at have åbent om aftenen, gik far og mor der ofte og nød vel nok især den gamle udenlandske kunst og den kunst, de var vokset op med i deres ungdom.

Bertha og Albert

Far og mor havde et lykkeligt liv sammen og gav os tre børn et dejligt hjem. Vi fik alle en uddannelse. Mine brødre overtog hver en af fars hovedinteresser. Min ældste broder blev jurist, hvad der glædede far umådeligt. Da min broder kom hjem efter endt eksamen, var far så bevæget, at han ikke kunne sige tillykke, men kun sige det ene ord: "Tak!" Og det var nok også det, hans hjerte var fuldt af. Her stod 4. generation som jurist.

Far havde indpodet min yngste broder sin kærlighed til bøger og var glad over, at han blev først boghandler og senere forlægger.

Når far hjalp mig til at blive cand. mag., efter at jeg havde været gift i flere år, var det vist mindre af interesse for de fag, jeg havde valgt, men mere for at skaffe mig et selvstændigt udkomme, hvis hans svigersøn helt skulle opgave juraen og hengive sig for meget til brødløse filosofiske

studier. Hans frygt var ubegrundet. Juraen og filosofien klarede at gå i spand, og jeg fik glæden af et dejligt skolearbejde.

Far sørgede også for, at vi børn fik ophold i udlandet, så vi kunne få samme glæder og oplevelser i det fremmede, som han selv havde haft.

Det, der prægede far allermost, var hans store kærlighed til sin slægt og i øvrigt også til min mors slægt.

Mærkeligt nok var min fars farfar, borgmester L.C. Larsen, og min mors morfar, vekselmægler Edw. Lorentzen, meget gode venner. Begge havde store familier, men slog sig alligevel 3 somre sammen om fælles sommerophold i Springforbi. Derved opstod der et nært venskab også mellem deres børn - ja det kom endog til et ægteskab mellem Vilhelm Helweg-Larsen, senere stiftsprovst i Viborg, og Thyra, født Lorentzen. Venskabet er fortsat ned gennem generationer.

Da min far og mor blev gift, forstærkedes slægternes venskab yderligere. Min far var en trofast natur. Een gang ven altid ven! Hans trofasthed og udholdenhed blev sat på prøve. Da han var 17 år, forelskede han sig i min mor, Berta Meincke, som dengang var 12 år. Han fulgte hende til skole og "opvartede" hende gennem årene, skønt mine bedsteforældre indlagde pauser ved at sende min mor på landet. Da mor var 17, friede far til hende en aften. Hun skyndte sig op til sin mor og fortalte det, men fik besked på omgående at gå ned og hæve den forlovelse, hvad hun grædende gjorde. Da far 2 år senere igen friede, havde han bedre held, og året efter blev de gift. Far har dog aldrig båret nag til bedstemor. Han var den kærligste svigersøn, man kunne forestille sig. Bedstemor blev enke kort efter mors bryllup og kom, da mor var enebarn, til at spille en stor rolle i vor familie. Fars kærlighed til hende udstrakte sig til hendes talrige familie, som han som sagt kendte godt i forvejen.

Fars og mors slægter var virkelig store. Min farmor var datter af apoteker A.H. Riise. Han havde 13 børn, som skaffede min far et utal af fætre og kusiner. Når vi hvert 5. år samles til Riise-fest, får man et levende indtryk af, hvor frugtbar familien har været også i senere generationer. Mærkeligt nok er der kun en eneste mand af slægten tilbage, der bærer navnet Riise. Min farfar var søn af prokurator, senere borgmester L.C. Larsen, som havde 5 børn. Hans kone var født Helweg og hørte også til en stor slægt med meget sammenhold. Især spillede de Helwegske fætre en stor rolle i min farfars liv.

Min bedstemor, Clara Meincke, var datter af vekselmægler Edw. Lorentzen, som havde 8 børn, og på Meinckernes side var der også en stor slægt.

Gennem familielegater både for Riise'rne og Helweg'erne prøver senere generationer stadig at holde rede på hinanden og støtte hinanden. Dertil hjælper også slægtstavlerne over både den Riiseske, den Helwegske og den Lorentzenske slægt.

Fars følelser for slægterne gik både bag ud i tiden og frem til de unge generationer, som jeg ad omveje ved, at han ofte har hjulpet.

Hvor ofte har vi ikke været samlet i mine forældres hjem for at fejre en eller anden i en af disse 3 slægter. Det kunne være bedste- eller oldefædres fødselsdag, bryllupsdag eller dødsdag. Enhver anledning blev brugt ikke til sørgelig begrædelse af de afdøde, men til glad og taknemmelig erindring om de gode minder, der knyttede sig til dem.

Far havde også en fast vennekreds, som han holdt sammen med livet igennem. Det var for det meste de samme mennesker, der kom, hver gang far, som var en udmærket vært, bad til selskab. For os børn havde det den fordel, at disse venner kom til at høre med i vor tilværelse på en langt inderligere måde, end hvis endnu flere havde skiftedes til at komme.

Far var opvokset i et positivt kristent hjem. Farfar hørte til de glade grundtvigianere, ligesom mange af hans Helweg'ske fætre.

Min farfar havde i mange år en villa i Arild, hvor vi tilbragte herlige sommerferier.

Selv om farfar var grundtvigianer, var han interesseret og åben for impulser fra Indre Mission. Både han og farmor var fra begyndelsen med til Nyborgmøderne. Faktisk havde han et vidtfavnende økumenisk kirkesyn og havde venner indenfor alle kirkesamfund og -retninger.

Trods sin opvækst i et hjem, hvor kristelige spørgsmål ofte blev drøftet, blev sådanne spørgsmål ikke drøftet i min fars og mors hjem. I deres unge år brugte de oftest søndagene til lange ture på landet. Senere blev de flittige kirkegængere. De kunne tilsyneladende uden vanskelighed høre både stiftsprovst Ussing i Frue kirke og pastor Andersen og senere pastor Balslev i Vartov. Men i fars senere år fik Vartov dog førstepladsen.

Far var ikke filosofisk eller spekulativ anlagt. Om teologiske problemer har optaget ham, ved jeg ikke bestemt. Jeg har opfattet det som åndelig blufærdighed, at far ikke talte om disse spørgsmål.

På mine farforældres gravsten står der: Gud er Kærlighed. Disse ord elskede far på en barnlig og primitiv måde og levede derefter.

Til hans forældres begravelse blev farfars yndlingssalme "Alt står i Guds Faderhånd" sunget. Disse ord var også blevet en del af fars livsopfattelse.

Far var et harmonisk menneske - men disse to sætninger synes at have givet ham en yderligere fred i sindet.

Far blev elskeligere og mildere med årene og bar adskillige års sygdom med hyppige tilbagefald med stor tålmodighed. Han var til sidst trætt og ønskede at dø. På sin karakteristiske måde slog han ud med hånden med håndfladen opad og sagde til os børn: Vær nu gode mod mor!

Han havde haft et rigt og lykkeligt liv med mor, med sin slægt, med sit arbejde. Han var dybt taknemmelig for dette liv. Det ord, han oftest anvendte i sine sidste år, var ordet: Tak! *Else-Merete Ross*

Dagligstuen på Nørrevold 12

Søster Else-Meretes tale ved guldbrylluppet 22/3 1952

*Jørgen og Else-Merete,
artige borgerbørn*

Kære far og mor! Endelig er den dag oprundet, som vi har set frem til med nogen frygt og bæven. Skulle vi få lov til at opleve den med jer begge i en nogenlunde god helbredstilstand. Og det fik vi, for du er jo en knop, far, til at klare dig, selv om du giver os andre et chok nu og da.

Hvad skal man tale om ved et guldbryllup? Skal man tale om, hvad du, far, og du, mor, har betydet for hinanden? Men det vil I selv kunne gøre meget bedre og det har I vel også fortalt hinanden i dag.

Hvad betyder et guldbryllup for jeres børn? Mon ikke mest af alt en kærdkommen lejlighed til at sige jer tak. Vi har ved mange runde fester i de senere år haft lejlighed til det, men vi griber med glæde lejligheden til at takke jer, hver gang den byder sig.

Det, som jeg i dag særlig vil takke jer for, er det hjem, den barndom og den start i livet I har givet os.

Der er vel en tid i ens unge år, når man stifter sit eget hjem, at man i en vis oppositionslyst og bedreviden mener, at man vil kunne skabe noget endnu bedre for sine børn end det man selv har haft som barn. Med tiden er det dog i hvert fald gået mig sådan, at jeg synes, at mit barndomshjem har givet mig så mange værdier, som jeg slet ikke har været i stand til at give mine børn, og at jeg derfor synes at jeg har givet dem en ringere start i livet, end den jeg selv fik.

Når man ser på en slægtstavle begynder den gerne med en enlig far og mor. Under deres navne står et antal streger med navnene på deres børn og svigerbørn, så følger igen streger, der angiver deres børn og på den måde får stamtavlen form af en pyramide med de enlige stamforældre som pyramidens top.

Når jeg ser mig selv i relation til slægtspyramiden, får den dog en helt anden form. Den står på hovedet, den står på sin spids. Den ensomme lille spids udgøres af Alf og mig og vore 3 børn. Bredden, varmen og fylden kommer med mor og far og hans søskende, med farforældrene og bedstemor, med deres søskende og deres onkler og tanter igen.

Tænker jeg på fars og mors hjem synes jeg aldrig det har været den lille isolerede spids, som mit hjem er. Selv om jeg aldrig har været familiemenneske på den måde som mange andre i familien, er jeg på mine gamle dage kommet til at forstå, at noget af det, som har været karakteristisk for fars og mors hjem er dette, at det ikke isolerede sig, men på det nøjeste var knyttet med stærke tråde ud til søskende og kusiner og fætre, at det bevarede en varm og levende kontakt med farforældrenes og med bedstemors hjem og slægt, med mostre, onkler og grandmostre o.s.v. Denne store slægt blev en levende realitet for os børn gennem hele vor barndom.

Fars og mors utrolige trofasthed mod alt deres "familielyd", som mor sagde, udvidede vor barndoms rammer. Hver for sig var de stærkt knyttet til deres egen familie, og de havde en lykkelig evne til at passe sig godt ind i hinandens familier. Hvilken lykke har det ikke været for os, at far holdt så meget af vores dejlige bedstemor som han gjorde, så hun kunne få lov til at blive det for os, som hun var: alle tiders dejligste bedstemor. Hvilken vidunderlig rolle har ikke Officershuset spillet i vort liv! Jeg vil også mindes Arild og de dejlige familiesomre, vi tilbragte der med farfars grundtvigske morgensalmer ud over Arilds fiskerleje og onkel Børges legen røver og soldater med os. Som yderligere supplement til i hvert fald min barndom vil jeg også nævne, hvad faster Gudrun og ophold på gasværket betød for mig.

Gennem jeres samhørighed med familien har I givet os uendelig mange hyggelige og festlige oplevelser.

Jeg tænker på Riisefester og fester hos bedstemor og en enkelt, jeg som ganske lille var med til hos moster Emmy, og fester hos jer selv.

Jeg kunne have undt jer børnebørn, at I kunne have oplevet den slags fester, som man holdt den gang. Hvis I læser enten Thomas Manns Buddenbrooks el. Paludans Jørgen Stein, vil I i begyndelsen af begge bøger finde skildringer af familieselskaber, som i bespisning og festivitas minder om, hvad jeres forældre oplevede i deres barndom.

Bredden og varmen i fars og mors hjem viste sig også i den store vennekreds, der var intimt forbundet til dem. Tænk på Femlingen (Fleron, Snorrason, Engelsen, Shaw)! Jørgen, kan du huske, at vi havde døren på klem og råbte til dem, når de kom. Kan du huske Ørsted engang gav os flydende chokolade i en tube?

Også mod jeres venner har I vist en enestående trofasthed. Mon I egentlig nogensinde har droppet folk, I først var blevet venner med? I har holdt ud med de gamle venner og I har været i stand til at vinde nye venner (dir. Hansen og Lizzie). Det, som opfyldte jer har samlet sig mere om venner og mennesker end om problemer og sager. Mon mor nogensinde har truffet et menneske, hun ikke syntes om? Og mon far ikke i hvert menneske har fundet noget interessant, hvis han da på nogen måde kunne få vedkommende sat indenfor sin personalhistoriske interessesfære?

Denne trofasthed mod slægt og venner præger også jeres hjem nu, da mange af jeres slægt og venner er døde. Uendelig mange af dem har efterladt jer et eller andet, som nu hænger eller står i jeres hjem og ligesom får dem til stadig at leve med i jeres liv i dag. Tænk blot på, hvor mange tanker der går til Inger Nissen p. gr. af de 2 billeder, hun efterlod jer.

Slægt og venner har gjort jeres hjem rigt. I har været midtpunkt for slægten og for en stor kreds af venner. Først i årenes løb har jeg forstået, hvilken betydning det har haft for vores barndom.

I har givet os en tryk barndom. Mere end noget andet fremhæver moderne psykologer betydningen af, at et barn føler sig trygt. Og det gjorde vi. Kun en gang har jeg følt en økonomisk utryghed true. Det var, da vi flyttede her til Nørrevold, og I købte mere ind, end jeg troede, I havde råd til.

Det var faktisk en kolossal overgang i hvert fald for mig, der i bund og grund var indforstået med sparsommelighed og nærmest var opflasket med afsky for ødselhed. Jeg var vant til, at gamle ting egentlig kunne holde evigt. Jeg havde været fuldstændig indforstået med som konfirmationsudstyr inden for undertøjsbranchen dels at overtage faster Gudruns aflagte combinations og grandtanterne fra Sareptas natkjoler. De gik mig til anklernerne i modsætning til mine tidligere, som ikke nåede længere end til knæene, så det var vel det, man forstod ved at blive voksen, at få noget, der i hvert fald om natten dækkede det nederste af benene.

I kære børnebørn kender slet ikke fordelene ved en virkelig sparsommelig opdragelse, og de glæder man får, når der en gang imellem trods alt viser sig overflod. Jeg tænker på den ødselhed, der overgik os, da der efter vor

skefuld levertran i den lille gang i Nørresøgade, som altid lugtede af denne ædle drik, blev uddelt os først en slurk mælk og en rugbrødsskorpe og så min sandten en hel hvid pebermyntepastil. Sådan luksus mindes man til sine dages ende.

En tryk barndom får man ikke blot i et økonomisk sikret hjem, men i et hjem, hvor tingene går sin rolige, ordentlige gang omgivet af de samme mennesker. Derfor må jeg her nævne, at vor barndoms tryghed også skyldtes ikke blot at far og mor holdt af hinanden og af os, men at vi desuden havde Anna, som også altid var der. Anna lukkede op, når vi kom hjem fra skole. Anna læste højt, når far og mor var ude til middag, og det var de tit. Hun kendte vore skolekammerater, og hun kendte alle i familien. Kære Anna, når vi i dag takker far og mor for tryghed i vor barndom, må du have en del af takken, for du hører med og skal forhåbentlig blive ved med at høre med og være en del af vort hjem.

Jeg kunne nævne så meget endnu, som vi takker for: dejlige rejser, studietid og hjælp til og forståelse af det liv, som vi hver især har skabt i vore egne familier. Men selv guldbryllupstaler skal have en ende.

De gamle grækere beklagede vel tabet af en søn eller datter, men endnu mere tabet af forældre, for forældre kan man aldrig få igen - børn kan man dog få indtil en vis alder. Da jeg traf mor, efter at bedstemor var død, sagde hun: Nu er jeg ganske alene. Trods mand og børn forekommer det mig, at tilknytningen bagud, til ens forældre vokser sig meget stærk, når man kommer op i årene. Hvor stærk denne tilknytning er, har jeg oplevet gang på gang under fars mange sygdomme i de senere år. Jeg følte også denne tilknytning så stærkt, mens jeg var i Amerika. Mand og børn tænkte jeg ikke nær så meget på som på far og mor. Skulle jeg opleve at træffe dem raske, når jeg kom hjem igen?

Jeg ønsker ikke, at du skal blive syg igen, far. Men på en måde har din sygdom, måske ikke mindst den sidste, givet mig en personlig oplevelse. Den har atter bekræftet, hvor stærk tilknytningen bagud er. Den har fået mig til at genopleve så uendelig meget af det, som jeg i dag siger dig og mor tak for. I din sygeste uge talte du om dejlige rejser, du foretog, og om al den skønhed og alt det interessante, du så om dig, du talte om gamle længst afdøde slægtninge og venner, du talte om familiemedlemmer, for hvis sparekassebøger du var bekymret, og du ville meget ofte af sted til dit arbejde. Og ind imellem det spurgte du til alle i familien, sagde

ustandselig tak og fortalte os andre og mor, hvilken storartet kone hun var.

Jeg synes, jeg så alt det, du var, og alt det du holdt af, koncentreret i disse halvt ubevidste, halvt bevidste udtalelser. Og mens du talte var mor ustandselig ved din side, mor, hvis ønske det altid havde været at være alene med dig på en øde ø, men alligevel havde delt dig med slægt, venner og kontoret. Det oplevede hun i hvert fald i sygeværelset.

Mest af alt må vi derfor takke jer, fordi I har givet os det forunderlige, det er, at se to mennesker leve sammen et helt langt liv i kærlighed til hinanden.

Gid vi må ha jer mange år endnu. Og tak for alt!

Spisestuen Nørrevold 12

Så vidt jeg husker

- Fra Peblingsøen til Nørrevold
af *NHL*

Uddrag fra "Det var dengang – danske hjem i tyverne og trediveerne"
(Vinten, 1976).

Niels og hans mor

I en tid, hvor så mange kun er tilfredse, når de er utilfredse, og hvor man gasser sig i fortidsknuder og barndomsforurettelser, har jeg valgt i disse fordringsløse erindringer fra forsvundne tider at anskue tingene ud fra de fra konfirmationstaler velkendte solure, der kun tæller dagens lyse timer. Derfor kan der jo godt på bunden af min sjæl være noget boble-boble, der kunne skyldes tidlige forurettelser og misforståede pædagogiske principper. Men dem vil jeg overlade til Bergman og andre. Og jeg har da heller ikke svært ved at tælle mange lyse timer, når jeg tænker tilbage på min barndom.

- Ikke sandt, mor, man kan godt få børn, selv om man ikke er gift, men det regnes ikke for høfligt? spurgte jeg engang min mor. Og hun svarede bekræftende og indlemmede replikken i sin samling af anekdoter til belysning af den komiske og troskyldige naivitet, som jeg så tit har måttet høre for.

Denne indsigt i decorum vedrørende børnefødsler må jeg have erhvervet på et ret tidligt tidspunkt af min tilværelse, inden jeg var kommet i skole, idet samtalen udspandt sig på en indkøbstur med min mor, hvor vi havde været inde og smage på ost, en vigtig funktion, som jeg elskede og fandt meget spændende, idet jeg dog undrede mig over, at min ellers så økonomiske mor bestemte sig før vi havde smagt på alle ostene, når

ostehandleren var så dum at lade os smage ganske gratis på varerne bag de rindende ruder.

Ellers kan jeg roligt sige, at kønslivets mysterier - som tilfældet var dengang i dannede kredse, både på det alderstrin og højt oppe i årene - var mig ganske fremmede. Men høflighed og artighed var væsentlige værdinormer for det nu af mange så foragtede bedre borgerskab.

Jeg er født den 4. december 1911 klokken et kvarter i tolv om natten (æv, du har kun fødselsdag et kvarter, og så kan man ikke nå at få gaver, sagde min lidt drillevorne ældre bror Jørgen til min store fortrydelse, men jeg fylder altså 65 i år, og hvis nogen vil betænke mig i det til rådighed værende kvarter, skal jeg blot anføre, at blomster frabedes, men flasker tilbedes). Jeg er altså i astrologisk henseende skytte, og som stjernernes aspekter eller eventuelle tidligere tilværelsers karma har gjort mig fortjent til - eller som følge af den skinbarlige tilfældighed - lod jeg mig føde ind i et godt borgerligt miljø - som den første halve snes år af mit liv havde til huse i Nørresøgade 25A, fjerde sal - under begunstigede forhold og livsformer, som jeg godtog med let undrende accept.

Dagligstuen på Nørrevold 12

Mine forfædre var, så vidt jeg kan se af annalerne, høflige folk, der i alt væsentligt overholdt tidligere gældende normer om først at føde børn ni måneder efter ægteskabs indgåelse.

Min oldefar var overretsprokurator, blev borgmester og etatsråd i København, hans kone var født Helweg, og han var med til at stifte A/S Københavns Hippodrom, der ejer Folketeatret. De heraf flydende fribilletter har bevirket, at jeg har set Nøddebo Præstegaard mindst 50 gange.

Min farfar var, som min far, overretssagfører, med kontor i Folketeatrets ejendom i Nørregade 39. Han var blandt mange andre gøremål passivt medlem af en afholdsforening, idet han var blevet sagfører for en sådan, hvad min far hyppigt og med moro vendte tilbage til ved et godt glas rødvin til middagen.

Min farmor var født Riise, datter af den kendte A.H. Riise fra Ærø, ham med Bayrum'en, De ved. Han var apoteker på Sct. Thomas, havde tretten børn, og min tante, Henny Harald Hansen, hævder, at en del af hans ikke ubetydelige formue stammede fra at sælge regnvand, som han opsamlede i store beholdere, til beboerne på de vandfattige øer. Hans søn, Karl Riise, der også var apoteker, foranstaltede hvert femte år en Riise-fest, der i min barndom holdtes på Den kongelige Skydebane på Vesterbrogade, hvor det A.H. Riiseske regnvand efter de bedste traditioner var blevet til prægtig vin og gule og røde sodavander til ungdommen, og hvor der blev talt meget med den smukke og særprægede vestindiske accent.

Selvom firmaet er gået ud af familien bruger jeg stadig Riises Bayrum, der måske er skyld i, at min fortyndede hårpragt ikke er helt forduftet. På etiketten står to køllebærende vildmænd (efter familietraditionen onkel Karl og onkel Valdemar), tvangsfrit påklædt med egeløv om lænden (på Skydebanen var man i kjole og hvidt og for mit vedkommende i for snævert, men hvidt matros, som min gode moder fandt passende til familiefester) og støttende et våbenskjold med Dannebrog, i hvis midte - forhåbentlig uden al racediskrimination - forefandtes et negerhoved i profil. Formentlig en af de glade regnvandsaftagere, der var med til at grundlægge den nu så sørgeligt udvandede familieformue.

Også andre tilknytninger havde familien til de dansk-vestindiske øer, idet min farfars yngste bror, L.C. Helweg-Larsen (onkel Tom), var den sidste kongeligt udnævnte danske guvernør på øerne, hvis salg han var højligt forbitret over. Hans møbler fra guvernementsboligen findes nu på Nationalmuseet. Og fars fætter, onkel Poul, var præst derovre, og onkel

Christian Brøndsted, gift med mors moster Berta, var læge der og hjemførte en pragtfuld sort negerpige, Annie, der i al sin sorthed lyste op i Bredgade, hvor de boede, og som var med til at forme den senere teaterchef, Henning Brøndsted.

Min mormor var datter af vekselmægler Edward Lorentzen, der boede ude på Lille Mølle på Christianshavn og havde otte døtre. Han var ven og forretningsforbindelse med Tietgen, som min bedstemor fik konfirmationsgave af.

Lille Mølle på Cristianshavn

Vekselmæglingen kastede så meget af sig, at også de ugifte døtre og dem, der tidligt blev enker, hvoriblandt min højt elskede bedstemor, Clara Meincke, kunne leve forholdsvis ubekymret af deres rentepenge. Den ældste af dem, moster Emmy, havde endvidere den fordel at have været gift med den tidligt afdøde Alfred Brøndum, brændevinsbrænderen, De ved. Så der var diger elastik om sedlerne, som Storm P. siger. En anden af døtrene, Amalie, kaldet Mass, var gift med kgl. skuespiller Peter Jerndorff, der var min gudfar. Mor hed Berta Amalie efter to af mostrene, ligesom fars fornavne, Albert Kristian, var opkaldelser.

Min gudfar, kgl. Skuespiller Peter Jerndorff med sin hustru, Amalie Lorentzen, kaldet moster Mass.

Min morfar, den meget kunstinteresserede Jørgen Meincke, der var journalist, døde tidligt. Hans far var borgmester i Stege, og hans familie var væsentlig jordbrugere.

Som man vil se var mine forfædre agtværdige personer, med et forstandigt forhold både til vand og afholdsbevægelse, af det gode borgerskab, som de bestyrkede ved i tidens fylde at indgå passende ægteskabelige forbindelser. De var ikke helt uden sans for jordisk mammon.

Men det er herligt, når folk ikke er som folk er flest, og det er det jo da heldigvis også de færreste, der er, og i det mindste talte mine forældre, familien og mine forældres omgangskreds mange originale og stærkt nuancerede personligheder.

Pæne børns folk lagde som nævnt i deres opdragelse vægt på høflighed, pænhed, artighed, nogle etiske principper, man tilstræbte ad mange forskelligartede og sære veje - og mange kokke medvirkede til opnåelse af resultaterne.

Jahve og Jesus og Bibelhistorien var efter min mening ikke nær så normdannende som Den store Bastian og min barnepige Dora. Mine gode forældre havde det utaknemmelige job at lære mig pæne spisevaner under måltiderne. Men jeg tror, at de grusomme perspektiver, der åbnede sig i

Bastian overfor børn, som ikke spiste deres søbemad eller som rokkede på stolen, var af nok så betydelig effekt.

Jørgen Bech Meincke og Clara f. Lorentzen

Og Dora, der stammede fra Nørrebro og formentlig var 17 år, da jeg lærte hende at kende, havde til opgave at gå tur med mig og opøve mig i borgerskabets levemåde og omgangsformer. Og der gjorde hun i grunden god fyldest. Hun havde en forbavsende autoritet overfor mig. Jeg tror nok, jeg elskede hende og fandt hendes pædagogiske principper, der lå på linie med Bastians, ganske spændende - men jeg var navnlig morderlig bange for hende. For at ikke autoriteten i familien skulle forflygtiges, sagde jeg ofte, når jeg havde fået mors tilladelse til et eller andet: Jeg spør' Dora. Og først efter hendes accept foretog jeg mig det ønskede, f.eks. at stolpre ned til fru Grüner, der boede nedenunder, og som forgudede mig, vistnok navnlig fordi hun syntes, det var så morsomt, at jeg tyggede den cafe-au-lait, som hun diventerede mig med.

Da Dora forlod os efter et par års forløb (hun døde for øvrigt i 20års alderen) fik jeg en barnepike, der hed Margot, og hende satte jeg mig

efter sigende i respekt overfor straks den første dag ved at sparke hende over benet. Nu skulle det åbenbart være mig, der var autoriteten.

Jeg tror min mor overlod det grovere arbejde med min opdragelse til skiftende barnepiger, indtil jeg var gammel nok til at hun kunne læse højt for mig af de romantiske forfatterskaber, som hun gerne ville genopfriske - og som jeg elskede at høre hende læse med sin pæne stemme.

Af mindre virkning var den lidt bastante form for opdragelse, som min søde og kærlige, men dengang lidt utålelige søster Else-Merete bragte i anvendelse overfor mig. Hun var i sin tidlige barndom og ungdom dybt religiøs og ville være missionær, og hun øvede sig i denne gerning på mig. - Niels, skal vi gå en lille tur? sagde hun til mig med et kærligt smil, og med forventningen om Tivoli eller Langelinie eller andre muntre oplevelser lagde jeg tillidsfuldt min barnehånd i hendes, hvorpå hun hastede hen til en nærliggende søndagsskole, som ingenlunde indfrie mine forventninger om munterhed.

Mine forældre kunne ligesom jeg ikke se det tilløkkende i at ende sit liv i nogle tilfældige indfødtes missionærgrøde og så med nogen bekymring på hendes næsten hektiske religiøsitet. De var selv kirkegængere, og mor bad aftenbøn med mig, men en vis blufærdighed prægede deres forhold til religionen. Og de syntes i det mindste ikke man skulle gå til excesser.

Nørresøgade ligger som bekendt ved Peblingesøen, og uden at virke alt for nostalgisk tror jeg godt man kan sige, at søerne i min barndom havde mere charme end nu, hvor de synes trukket efter en arkitektlineal. Små hyggelige lyst- og bådohuse ude i søen var forbundet med bredden ved broer, befæstet med lås og halvbue-staværer med pigtråd og jernspyd, for at ikke formastelige skulle tiltvinge sig adgang til disse paradisiske idyller med kaffe og blødt brød - og formentlig også bajere - som begunstigede godtfolk hengav sig til dagen igennem.

Jo, Peblingesøen fra dengang står for mig som en sommerlig idyl, bortset naturligvis fra den heldigvis korte tid, hvor Københavns Skøjteløberforening havde åbent. Søpavillonen, der om sommeren lignede et fépalads, om vinteren Snedronningens slot, var adgangen til skøjtebanen. Ude på søen syntes al iskold Nordenvind i verden at spotte mine forsøg på indlæring af skøjtekunstens finesser, og navnlig på at holde mine - på grund af min mors sunde økonomiske sans - fra ældre søskende nedarvede skøjter på fedtlæderstøvlerne. Jeg har en erindring om mit hjertes udkårne og min ældre fætter Henrik og kusine Thyra, der også

boede i Nørresøgade, stryge forbi i elegante herresving og ottetaller og baglænskrydsninger på deres formentlig rigtige skøjtestøvler med fastskruede skøjter. Og mig selv på knæ på isen i kamp med de fordømte nedarvede.

Men ellers legede vi mest i en lille blindgade mellem Nørresøgade 25 og 27, som en eller anden havde døbt Hakket, og hvor solens stråler sjældent nåede ned. Men dengang var der ingen parkerede biler og ingen asfalt, men jord, hvor man kunne spille land med sin patentkniv med proptrækker, syl og dåseåbner og andre nyttige sager. Og man kunne spille janter og kugler.

Og her manøvredede fætter Henrik og kusine Thyra med megen verve deres misundelsesværdige flyvende hollændere eller dræsiner, forlæns og baglæns i susende fart rundt i Hakket. - Der har vi Niels med trillebåndet, sagde Henrik og Thyra. For jeg havde ingen dræsine. Og jeg havde været næsten lige så glad for mit trillebånd som Henrik Ringsted for sit. Og det var indkøbt til mig i Børnenes Basar af min økonomiske mor - og til min store forbavselse skænkede mig uden at det var jul eller fødselsdag eller en anden gavebefordrende anledning, men helt uden grund. Som sommergave, sagde mor overraskende.

Men en dag kunne jeg med stolthed fremvise et løbehjul, vistnok en gave fra den rige moster Emmy. - Det bliver man skævbenet af, sagde Thyra. Det sir mor selv.

I den anden ende af Nørresøgade, i no 49, boede min søde bedstemor, og hende besøgte mor hver dag, og der blev jeg tit anbragt, når mor gerne ville have mig af vejen. Jeg elskede at komme der, de mange smukke møbler, kunstgenstande og malerier af guldaldermalerne, anskaffet af min kunstinteresserede bedstefar, gav hjemmet en hyggelig atmosfære, og bedstemor var munter og elskelig. Og Johanne, hendes mangeårige faktotum, der kaldte mig mosjø og fortalte morsomme historier på sit landlige mål, lavede en uforlignelig kartoffelsalat, der var en af mine livretter. Johanne var for øvrigt moster til vores egen dejlige, kærlige og trofaste kokkepige Anna, der kom ind i vor familie før jeg og blev der i næsten 50 år. Hun var en kærlig støtte for mor, da far blev syg. Hvad ville borgerskabet have været uden deres prægtige hushjælp? Både Johanne og Anna kunne familien på fingrene, hvem der var gift med hvem, alle mors mostre og fars søskende, alle nevøer og niecer, og omfattede familien med en rørende interesse og kærlighed.

Som femårig kom jeg i skole i Krebs' skole, hvor pæne børns folk satte deres børn. Jeg blev ikke nogen ubetinget succes i skolen, blev aldrig på det område »fars stolthed og mors glæde«, som gamle rektor Halling sagde i Flemming-bøgerne. Han sagde også til sine lærere: »Prøv med kærlighedens stærke arm.« Men den stærke arm, jeg mærkede mest til, var en, der satte tydelige mærker på ens kind. Karakterbøgerne er et af de kapitler, jeg, med soluret in mente, vil springe over. Men jeg lærte lidt mere om livets barske vilkår, skønt ikke nok til at føre lønnende samtaler med drengene fra Nansensgade-kvarteret, der tilsyneladende havde et noget mere frimodigt forhold til tilværelsen end mit.

Onkel Peter Jerndorff, der var skuespiller ved Det kgl. Teater og havde ansvaret for en hel generations sprogføring, lagde megen vægt på en smuk udtale og prøvede også at reformere min tekstbehandling.

- Det hedder ikke kæge, min lille ven, det hedder k-a-a-a-ge, og han udtalte det så henført og beåndet, så enhver konditor måtte falde i svime. Da jeg derefter gik til den anden yderlighed og sagde karge, lød det: Næ, det hedder ikke karge, min lille ven, det hedder k-a-a-a-ge, så en bagerjomfru ville kunne få udsolgt på få minutter.

Men der var visse gloser, som jeg hverken af mit hjem eller af onkel Peter Jerndorff var blevet gjort bekendt med. En dag mødte jeg i Nørresøgade en person, der var lidt større og tilsyneladende stærkere end jeg, hvilke fortrin han, da han åbenbart syntes jeg så pudsigt ud, benyttede til at indlede en samtale med følgende replik: - Vil du ha' en rovfugl? Da spørgsmålet forekom mig underligt og jeg måske havde misforstået noget, sagde jeg på mit pæneste jerndorffske: - Hvadbehager? Da spørgsmålet blev gentaget i samme form, og da jeg med rovfugl forbandt en udstoppet ørn i naturhistoriesamlingen på Krebs' skole, og sådan en ville jeg i grunden gerne have på mit værelse, sagde jeg troskyldigt: Ja tak. Den ældre dreng så forbavset på mig og forsvandt, måske mærket for livet.

For nogle mere elementære funktioner brugte man i mit hjem ordene pipi og kuku, som vistnok er gået ud af normal dansk sprogbrug, men som den velvillige læser måske selv kan placere ved den form for udtømming, som forekommer rimelig. Senere har moderne dansk litteratur i rigt mål udfyldt anale og andre lakuner i mit ordforråd.

I begyndelsen af 20'erne flyttede vi til en større lejlighed på Nørrevold 12, overfor Ørstedsparken. Hidtil havde jeg måttet dele værelse med bror

Jørgen, hvad der kunne give anledning til visse stridigheder, men her fik jeg mit eget værelse. Far var efterhånden blevet en ganske velstående mand, og hjemmet på Nørrevold blev en smuk ramme om et hyggeligt og festligt liv, præget af dels indkøbte smukke møbler og antikviteter, dels mere eller mindre møjsommeligt sammenarvede effekter og malerier fra de efterhånden uddøende mormostre og andre, så de brune reproduktioner fra Tryde, der tidligere havde smykket væggene i stuerne, kunne komme ned og pryde børne- og pigeværelser. Bl.a. forsødede Böcklins Todeninsel min barnetilværelse. Men fars og mors stuer og spisestuen var præget af mahogni og guldalderkunst.

Niels og mormor Clara Meincke, født Lorentzen, på Officershuset

Jeg havde ikke mere barnepige, men Anna fik flinke stuepiger til at hjælpe med rengøring og servering. Og jeg kom i Metropolitanskolen og led under de samme lærere, som Scherfig har skrevet om i »Det forsømte forår«, og jeg kan bevidne, at han ikke har overdrevet. Men det hører ikke rigtig med til solurets lyse timer, og karakterbøgerne, der dog heldigvis ikke som hos Krebs skulle forevises hver uge, gav stadig anledning til nogen misstemning i hjemmet. »Set med sorg«, truede min far til min rædsel med at skrive i forbindelse med underskriften.

Trods de betydeligt bedre kår var dagliglivet fremdeles præget af en vis nøjsomhed og sparsommelighed som der ganske dispenseredes fra, når der var fest og selskabelighed. Om aftenen læste mor op for mig med sin pæne stemme, der kun knækkede over, når bevægelsen greb hende, og den kære romantiske sjæl måtte fælde tårer over Axel og Valborg eller Hjortens Flugt eller Ingemann eller Dickens, eller hvem der nu var på repertoiret.

Påvirket af den megen romantiske lyrik fik jeg selv en kort, men effektiv lyrisk periode. Når Chr. Winther kunne rime og sætte ord i vellydende rytmer, så kunne jeg vel også. Et af mine digte, som endnu ikke er optaget i nogen antologi, vil jeg ikke forholde offentligheden, idet det efter genlæsning så mange år efter dels forekommer mig at være ganske god lyrik, dels afspejler mine forfædres sans for at indgå rimelige ægteskabelige forbindelser og forstandige økonomiske dispositioner. Det lyder i al sin enkelhed således:

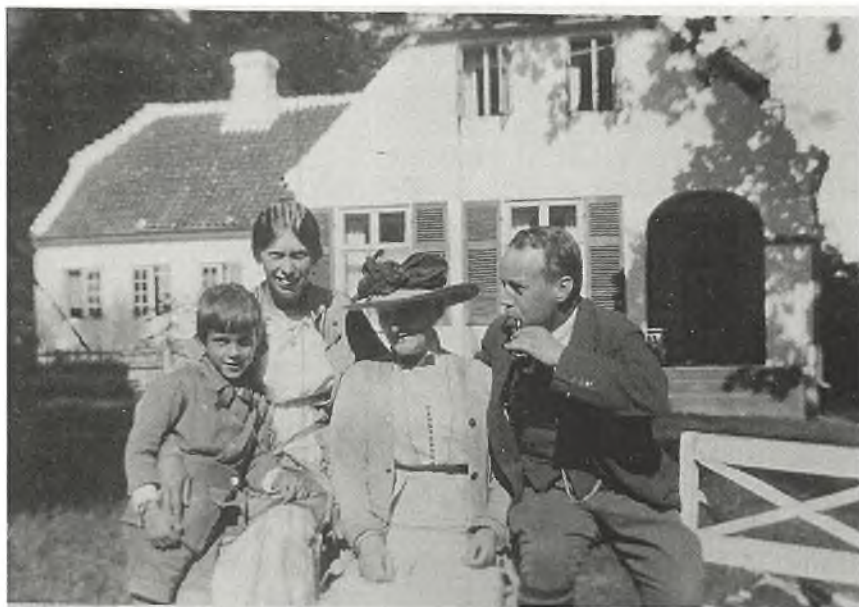
Jeg skal giftes, det er klart,
med en dame, høj og smart.
Jeg skal leve længe
af den dames penge.

Af en eller anden grund forelæste jeg ikke dette digt for min romantiske mor, men for vor daværende stuepige Nora - som man vil forstå ikke Ibsens, men Madsens, som hendes forlovede hed. Nora fandt digtet både smukt og gribende, og jeg kunne som Oehlenschläger til Steffens have svaret, at »jeg er fast selv af den formening«.

Men borgerskabets liv var jo ikke blot byliv. Der var også ferierne, hvor man var så behageligt fri for at tænke på lektier og karakterbøger. Min farfar havde et sommerhus i Arild på Kullen, hvor vi i min tidligste barndom havde nogle dejlige ferier. Det blev desværre solgt i 1917, efter farfars død. Og min bedstemor boede hvert år i godt tre sommer måneder nede i Sydsjælland. Mors tante, Ida M. Suhr på Petersgård ved Kallehave, ejede et dejligt hus, Officershuset ved Petersværft, som bedstemor fik lov til at disponere over. Der elskede vi at være, og der blev jeg tit anbragt i sommerferier, når far og mor var ude at rejse.

For far elskede at rejse. Han foragtede de nu så moderne og populære selskabsrejser, men rejste individuelt, og han havde i grunden dobbelt

glæde af sine rejser: Først mange afteners omhyggelige forberedelser ved skrivebordet, med landkort, Baedeckere og køreplaner, hvor han med sin guldblyant lavede ruter, skrev hotelnavne og anmærkede sig trestjernede seværdigheder. Og mor var ham - som i alle livets forhold - trofast og følगतig. Hendes indsats i forbindelse med rejseforberedelserne var på sit pæne fransk, for hun havde jo været på pension i Schweiz, at skrive til diverse »gutbürgerliche« hoteller, om M et Mme Helweg-Larsen kunne få et værelse på et nærmere angivet tidspunkt.

Niels, Bertha, mormor og Albert foran Officershuset

Under den første verdenskrig måtte far bide i det sure æble og blive herhjemme. Han sagde, at han hadede somerpensionater, men et sådant, på Slettestrand, blev dog vort tilholdssted nogle somre. Og far boltrede sig som en fisk i vandet. Det var ikke ligefrem fordi pensionatets kulinariske standard kunne stå mål med Annas, eller værelserne måle sig med de hjemlige forhold, og toiletforholdene indskrænkede sig reverenter talt til gammeldags landlokker. Men allerede fra starten kom far, der var selskabeligt anlagt, i god kontakt med de andre sommergæster, der

blev talt fælles bekendte - jeg syntes væsentlig samtalerne formede sig i retning af: Nå ja, hun er født NN - og han er en søn af overlægen, De ved - og den og den er fætter til generalkonsulen osv. osv. - Og der blev arrangeret bridger og rørt æggesnaps i fællig, og alle havde det dejligt. Og jeg fandt mig nogle flammer, hvoraf en lærte mig en leg, hun kaldte »doktor«, hvorved der løftedes en liden flig af kønslivets mysterier.

Da far og mor skulle have sølvbryllup i marts 1927 syntes de ikke, det kunne fejres på bedre måde end at hele familien rejste til Rom. Mor gik op til min rektor, dr. phil. Karl Hude, og spurgte, om jeg i den anledning måtte få fri fra skolen i fjorten dage, hvilket den gamle klassiske filolog og humanist velvilligt bevilgede, trods mit beskedne stode i skolen. Far havde som ung juridisk kandidat, for penge han havde fået i dåbsgave af sin morfar, rejst rundt i Italien i flere måneder. En del af rejsen fulgtes han med den unge sølvsmed Georg Jensen. Og hans sans for Italiens natur og kunst var i den grad blevet vakt, at han et par år senere, da han i 1902 var blevet gift med mor, igen tog to måneder med hende til Italien. Og nu 25 år efter fremviste han med en næsten rørende ejerglæde de ting og steder, de havde holdt særlig meget af i deres unge dage. Far var ikke nogen ørn til sprog, men han syntes alligevel han ville imponere, dels sine børn, dels de indfødte, ved at tiltale dem i deres eget sprog, hvad der sommetider på restauranter bragte os retter, vi ikke havde ventet, og med drosker førte os til steder, vi ikke havde tilsigtet. Og på udflugter i omegnen fortærede vi vor medbragte »lønsj«, som far sagde med sin - og sin generations - særprægede engelske udtale. Men en dejlig rejse var det. Om søndagen, når vejret tillod det, foretog far og mor lange traveture - navnlig Gribskov elskede de. De havde smørrebrød med og far en stor flad lomme flaske med hvidvin, som de drak af klappægre. Andre søndage gik de i kirke, hos Ussing i Frue Kirke eller Balslev i Vartov. Men jeg tror i og for sig deres søndagsture også var en slags gudstjeneste for dem. Og på sommeraftener gik de tit tur i byens parker og glædede sig over blomster og fugleliv. Jeg tror faktisk, de havde en lykkelig og harmonisk tilværelse.

På frk. Svendsens danseskole udbyggedes ens høflighed og gode manerer yderligere. Man blev en kavalier, der gjorde kompliment, stilfuldt gjorde sit chassé og fire og fem og i dansen holdt med nænsomhed og glacehandsker om sin dame og førte sig værdigt og lidt kalveknæet gennem lancierens fem ture.

Børnefødselsdagene kunne vistnok for mange mødre være en mare, med en - for vaser og kunstgenstande risikabel - slåssende klump af drenge, der lod hånt om de hjemlige formaninger om »pli«, om at være artige og sige pænt tak fordi jeg måtte komme og tak for i dag og have husket lommetørklædet. Men i vort hjem indforskrev mor den uforlignelige Ebba Baumann, hvis mor var født Riise. Hun var skolebestyrerinde, og selvom hun var meget lille af vækst (hun sagde selv spøgende, at hun aldrig havde behøvet at bringe de læg i anvendelse, der i håb om at hun skulle udvikle sig til normal størrelse, var blevet sømmet på hendes talrige konfirmationsunderkjoler), havde hun en naturlig og munter autoritet og forstod ved organiserede lege som »Jerusalem brænder«, »Jeg gik mig over sø og land« og ordsprogs- og pantelege at holde selv den uregerligste fødselsdagsgæst i ave.

Men nu var det børneballernes tid. Og selvom ens bumser netop til disse festlige lejligheder altid gav sig til at blomstre i deres fejreste pragt, turde kavaleren dog - animeret af krustaderne og den afbrændte rødvin - lidt sent på aftenen holde lidt tættere om sin dame og benytte sig af en lidt anden rytmik end danseskolen foreskrev.

Nå, hvem havde du så til bords? spurgte min personalhistorisk interesserede far den næste dag. Og hvis man kunne huske efternavnet, spurgtes der: Hvad er hendes far? eller det lød animeret: Nå, en lille Balle, en datter af generalkonsulen, du ved. Og far vidste, hvad moderen var født, og mor havde gået i skole med hendes tante. Men som regel kunne jeg kun give lidet fyldestgørende oplysninger om mine borddamers ophav eller slægtskabsforhold.

Mine forældre var selskabeligt anlagt. Når de skulle ud til middag, kom de ind i spisestuen til os børn i deres fine puds og sendte deres dufte af henholdsvis barbersprit og fransk parfume ud over den øllebrød eller sellerisuppe, som jeg altid syntes vi fortærede ved disse lejligheder. Jeg har indtryk af at mor benyttede anledningen, hvor far ikke skulle deltage i det hjemlige måltid, til lidt yderligere sparsommelighed på husholdningsbudgettet og til at servere retter, som han ikke brød sig om. Og når far skulle i Frimurerlogen, spiste vi tidligere, han i kjole med servietten oppe om kravetøj.

Men når vi selv havde middagsselskab var det rigtignok anderledes. Dagen inden var der taget vin ned fra skabene i gangen, og i god tid indfandt der sig hjælpende ånder til Anna i køkkenet, og den imponante

serveringsdame, fru Halling, som oven i købet var krigsassessorinde, med lorgnetter og en eller anden kappelignende opsats i den formfuldendte frisur, der skulle hjælpe Nora, senere Alvilda, med borddækning og servering.

Sølvtøjet var pudset, kandelabrene stod på bordet, servietterne var af fru Halling sat op i kunstfærdige attituder, de slebne krystalglas stod med deres bordkort og ventede på deres velplejede indhold, og bordføringskort med vejvisende pile og krydser var anbragt ved spejlet i entreen. Ved den omtænksomt udpønsede bordplan havde man rådført sig med den omhyggeligt førte »Værtindens Bog«, der sikrede, at de samme ikke fik hinanden til bords to gange i træk. Så, nu må de gerne komme, sagde mor efter et overblik over situationen.

I vort gæstfri hjem var der forskellige former for selskabelighed. Der var herremiddage, der væsentlig bestod af forretningsforbindelser, der var de mere løsslupne vennefester, og så var der alle de mindedeage i familien, som man syntes det var rimeligt at fejre, hvad enten det var Lorentzener, Meincker, Riiser eller Helweg-Larsener. Det kunne være bedste- eller oldeforældres fødselsdag, bryllupsdag eller dødsdag, der var anledningen - ikke til sørgelig begrædelse af de afdøde, men i glad og taknemmelig erindring om de gode minder, der knyttede sig til dem. Og et udmærket påskud til at bekræfte sig selv og hinanden i, at det var godt »at være kommet af godtfolk«. Og efter middagen bød husets søn cognac og likører og tobak, og de velmenende forespørgsler: Nå, hvordan går det i skolen, Niels, blev besvaret høfligt, men lidt undvigende.

Og far havde sit spilleparti, Femlingen, fordi der oprindeligt havde været fem deltagere, hvor man spillede Bridge, senere Tarok. En af deltagerne var fars barndomsven, højesteretssagfører Guy Shaw, der talte næsten lige så formfuldendt som onkel Peter Jerndorff. - Må jeg bede Dem formelde min kompliment til Deres fru moder, sagde han engang til mig. Jeg var i sribet kadettøj, så såvel tiltaleformen »De« som hilsenens formulering forundrede mig noget. Han imponerede mig også ved at bruge monokel, og endda have en i reserve i vestelommen. For, belærte han mig, hvis man taber en monokel, skal man ikke samle den op.

Og der var juleaften, hvor vi rigtignok måtte prise Anna for hendes gode sangstemme, når vi gik rundt om juletræet og sang julesalmerne, hvis samtlige vers hun kunne udenad, hvad der naturligvis nok hos en anden en kunne fremkalde lidt utålmodighed, da det forsinkede gaveuddelingen.

For mine gode forældre havde sans for mange gode ting, men musikkens glæde og gave var dem nægtet. Far forblev, ligesom jeg, brummer hele sit liv.

Femlingen, fars bridgeparti, bestod oprindeligt af fem medlemme. Unsgaard, der døde tidligt, Carl Jacobi, der blev bibliotekar i Holbæk, samt far, Hrs. Guy Shaw og Egill Snorrason. Den supplerede sig senere med boghandler Valdemar Engelsen. Bowlerhattene var åbenbart in dengang

Og så var der en stor blandet familie- og vennefrokost 2. juledag, da vor yndede juledrik, Heerings »cherry cordial«, som de gamle sagde, flød i rigt mål, og hvor alt formede sig næsten som et julemåltid hos Dickens. Og der var senere »børnemiddagene« hver anden søndag, hvor vi søskende med ægtefæller, og som regel suppleret med et par enlige ældre tanter, gæstede det gamle hjem.

Mange hyggelige og fornøjelige mennesker kom i hjemmet på Nørrevold, der blev holdt gode taler og ført muntre samtaler, men pladsen tillader desværre ikke en detaljeret gennemgang af omgangskredsen.

Far var en flittig mand, og hans forretning lagde meget beslag på ham og hans tanker. Han kom hjem kort før middag, fik sig i forbindelse med

aftenavisen en lille en på øjet i den blå sofa i herreværelset, og i min barndom gik han meget ofte om aftenen efter middag ind på kontoret igen, hvor han i fred for de mange gamle damer, som var iblandt hans klienter, og som han gav sig tid til at tale med og rådgive i dagens løb, kunne lave lidt mere sammenhængende arbejde. Men i de senere år, da min bror kom ind i sagførerfirmaet, skete det sjældnere. Så kunne han hellige sig sine interesser, historie og personalhistorie, som han havde en fin samling af i sit bibliotek. Af skønlitteratur læste han mest Dickens; en gang om året var hans genlæsning af Pickwick-klubben til nogen gene for den øvrige familie, for han lo så meget og så højt over de kendte kære passager og ville gerne delagtiggøre os andre i grunden til sin morskab, hvilket latteranfaldene ganske umuliggjorde.

Og der blev tid til en kabale eller to, han lagde Diplomaten, mens mor hengav sig til den mindre krævende Syvkabale, som hun med lidt snyd kunne få til at gå op hver anden gang.

Mors arbejde bestod i at vande blomster, støve af i stuerne, hvad der med de efterhånden temmelig store ansamlinger af nips og småsager og familiefotografier, som skulle flyttes og sættes på deres nøjagtige plads igen, kunne være en nok så krævende opgave, samt foretog indkøb til husholdningen. Den sparsommelige sjæl gik ofte tidligt om morgenen på grønttorvet, da det lå lige i nærheden, for at gøre fordelagtige indkøb. Men ellers oparbejdede hun et venligt forhold til den indre bys småhandlende, fortrinsvis i kælderbutikker. Hun kunne tale henført om en rar grønthandlerdame i Teglgårdsstræde, hvis familie og kolonihave hun omfattede med levende interesse, og om en rødhåret frk. Jensen i en osteforretning i Borgergade. Jeg håber hun med årene fik mere udbytte af de gratis smagsprøver.

Jeg synes ikke jeg kan fortie, selvom jeg mærker soluret snerre lidt ad mig, at jeg på et tidspunkt, navnlig i de sidste gymnasieår, blev temmelig kontrær overfor al denne pænhed, hygge og trygge borgerlighed. Den hængte mig rent ud sagt langt ud af halsen. Jeg læste Monde og Plan og Kritisk Revy, benyttede mig på et forholdsvis tidligt tidspunkt af de marxistiske slagord, som nu om dage synes at smelte på al revolutionær ungdoms tunger, og var ikke utilbøjelig til at gøre mine gode forældre ansvarlige for verdens dårlighed og samfundets uretfærdigheder, som jo også i 20'erne og 30'erne var temmelig iøjnefaldende. Med rimelig adgang til cigaretter og spiritus, hvilket sidste jeg benyttede til at fjerne en

iboende umådelig generthed, så jeg blev temmelig ugenert - og sikkert meget utålelig - havde jeg ikke så megen grund til ikke at være tilfreds på egne vegne, men var til gengæld umådelig utilfreds på andres, og syntes ikke det bestående samfund kunne omstyrtes hurtigt nok. Men efter nogle år fik jeg igen et rimeligt afslappet forhold til hjemmet og borgerligheden.

Far var, som man af det foranstående vel har forstået, af det man ville kalde konservativ observans, men var i grunden ret liberal, havde megen social forståelse og deltog i en del filantropisk arbejde. Og mor var ham på dette punkt - som på alle andre - følgagtig. Da søster Else-Merete, hvis missionerende tilbøjeligheder ikke helt fortog sig, var blevet medlem af Folketinget, hvor hun for øvrigt gjorde en storartet indsats, prøvede hun efter fars død med ringe eller intet held at omvende mor til radikalismen. Men mor, den søde sjæl, der var uden større politisk interesse eller indsigt, satte, som Albert Kristian havde foreskrevet, sit kryds ved liste C, hvis hun da ikke, som det kunne ske for lidt forkalkede ældre damer, i forvirringen kom til at sætte det ved K.

Jeg blev gift i 1939, næsten samtidig med anden verdenskrigs udbrud, og flyttede hjemmefra. Men selvom vi dermed kommer ud over mellemkrigsårene og de for denne opgave fikserede rammer, vil jeg gerne slutte disse fordringsløse betragtninger med lidt om mine forældres sidste år.

- Vi bliver gamle, Georg, sagde Høffding engang til Brandes, da de som mimrende oldinge mødtes i Frederiksberg Alle. - Ja, det håber jeg da, hvæsedes Brandes.

Jeg tror ikke mine forældre havde noget ønske om at blive særlig gamle, og jeg tror navnlig, de var bange for at dø fra hinanden, og hver for sig ønskede at dø først. - Hvis jeg falder fra, så vær gode ved mor, sagde far lidt patetisk til os børn og slog på sin karakteristiske måde ud med hånden med håndfladen opad.

Der gik for nogle år siden på Det kongelige Teater et skuespil af Thornton Wilder, der hed Den lange Julemiddag. Personerne kom ind fra højre, markerede at de spiste, fortalte brudstykker af deres levnedsløb, rejste sig fra bordet og forsvandt ud af scenen til venstre. De døde. Exit, som det hedder i teatersproget.

Familie- og vennemiddagene prægedes efterhånden af et stigende frafald af denne årsag. Og de grave, man navnlig ved juletid skulle besøge og

lægge krans på, blev flere, og udover de nære afdøde måtte mor, når vi nu var på kirkegården, gøre afstikkere til gamle lærerinder eller skolekammerater fra Frk. Engelhardts skole eller til fjernere venner og familie, som hun vidste hvor lå. For det var nu så hyggeligt at kigge til dem.

Hver torsdag spiste min bror og jeg middag på Nørrevold, og næsten hver anden søndag var vi søskende der med ægtefæller. Det kan ikke nægtes, at fars og mors hukommelse, navnlig overfor hvad der var sket i går og i forgårs og i den nærmeste fortid, blev noget svækket, men så var det rart at ty til familie-albummerne, hvor den rigtige fortid levede, og hvor Lorentzener og Meincker og Riiser og Helweg-Larsener igen befolkede stuerne.

Når vi ikke var der, tror jeg i grunden ikke, de sagde mange ord, der lød næppe meget andet end den svipsende lyd af kabalekortene og tikkene fra de mange ure, mens deres tanker kredsede om gamle dage og alle de kære døde. Kan du huske dengang - og hvordan var det nu med den og den, kunne den ene sige, og den anden svarede: Det er pudsigt, jeg sidder netop og tænker på det samme. Ligesom mine enæggede tvillinger, der som små om morgenen kunne komme ned og sige: Ved du, hvad vi drømte i nat, var det som om deres tanker bevægede sig i de samme baner.

Da far døde i 1952 - han, som jeg havde været så bange for at vise karakterbogen, blev en lille blid, affældig mand - prøvede vi efter fattig evne, som han havde pålagt os, at være gode mod mor, der kom til at overleve ham i tretten lange vanskelige år. Fars sidste rejse var - som han plejede - også planlagt omhyggeligt og omtænksomt for os, der skulle blive tilbage. Men mor gik rundt i de store stuer, mellem alle de smukke ting, som ikke rigtig mere interesserede hende, og var meget ensom. Og ved kabalen var der ingen, hvis tanker kunne kredse sammen med hendes om de samme ting.

Og ofte løftede hun blikket mod loftet i spisestuen, som om Vorherres Himmerig befandt sig hos Truelsens på etagen ovenover, og sagde: Åh, gid jeg snart kunne komme op til Albert Kristian. Jeg tror, hun med sin venlige, lidt uforpligtede fromhed, var overbevist om at skulle mødes med sine kære, med far, sin elskede mor og mostrene og veninderne fra Engelhardt, og at det ville forme sig som en hyggelig fest i en spisestue, der måske nok var lidt større end vores, men ellers lignede den, og under

festlige former, hvor hun dog ikke havde medansvar for bordplanen og behøvede at konferere med »Værtindens Bog«.

Det var mærkeligt at opløse hjemmet, da mor døde. Alle de smukke ting, bøger, breve, billeder, alt vidnede om et rigt liv i mere end økonomisk forstand, glæde over natur, litteratur, teater og bildende kunst - musikkens glæde var, som nævnt, ikke deres, selvom et imponerende, men ikke velstemt flygel prydede dagligstuen - trofast hengivenhed overfor slægt og venner, venlighed, munterhed og interesse for andre mennesker. Ikke hovmodig finkultur, men en ægte glæde over skønhed og livets egentlige værdier.

Dette skal ikke være PR for den i visse kredse så foragtede borgerlighed. Den har da højst sandsynligt overlevet sig selv. Men de forsvundne år lever alligevel nede på bunden af mindets tidløse evighed, og kunne man bevare nogle af de virkelige værdier, den tolerance, venlighed og humor, som jeg mener prægede mit hjem - på trods af de særlige konventioner og de vedtagne normer for pænhed og høflighed - tror jeg fremtidens solure kunne tælle lidt flere lyse timer.

A.H. Riise og hustru, ca. 1850

A.H. Riise og Riiserne

Min farmor var født Thora Almira Riise og var nummer tre af en talrig børneflokk på tretten. Om Albert Heinrich Riise og hans spændende og mærkelige liv har Henny Harald Hansen, datter af den yngste af børneflokken, Ingeborg Plenge, skrevet en udmærket lille bog,

MIN BEDSTEFAR A.H. RIISE 1810-1882

udkommet 1985. Desuden har den flittige Henny i 1990 skrevet et lille hæfte på 25 sider,

OMKRING DE TRETTEEN RIISEBØRN

om børnenes liv og skæbne. Disse to skrifter har jeg tilladt mig at bruge som kilde for denne lille biografi om min oldefar og mange af familiens oldefar, behæftet med en eller flere tipper. Men først og fremmest har nogle af A.H. Riises børn, i lighed med min farfars børn, skrevet om deres barndom og ungdom og deres fars liv. Den er trykt som manuskript i 200 ekspl. hos Nielsen & Lydiche i 1910 og hedder

A.H. RIISE OG HUSTRU I ANLEDNING AF 100 AARS DAGEN FOR A.H. RIISES FØDSEL

Men selv om der i et lille forord står, at "disse Blade kun er for Familiens Medlemmer", synes jeg, at oldefars liv og virke, herhjemme og i Dansk-Vestindien, er så interessant og bidragene så velskrevne, at de fortjener at kendes af flere. Derfor bringes de hermed i deres helhed, suppleret med nogle billeder fra Frederik Riises arkiv.

Frederik Riise skriver

Silhuet fra ca. 1814 Skipper Jens Christian Riise med sin hustru Margrete Elisabeth, født Krabbe, der paa skødet bærer Albert Heinrich Riise

SLÆGTEN lader sig foreløbig kun føre tilbage til sidste Halvdel af det attende Aarhundrede. Albert Isaksen Riise var »Borger og Indvaaner i Erroeskøbing«. Navnet Isaksen tyder paa jødisk Herkomst, rimeligvis af tysk Afstamning. Riise, som senere blev Familienavnet, stammer sikkert fra en af de to Byer paa Ærø, Store eller Lille Rise. Han var Skipper og Købmand paa Ærø, men forøvrigt er der lidet bevaret om hans Liv og Slægt. Han var en ret velstaaende Mand, der har drevet en efter Datidens Forhold betydelig Købmandsforretning. I en Obligation, der er opbevaret, omtaler han »mine samtlige Ejendomme Mo et Immobilia som til skadesløs Betaling fornøden gøres, in Specie mit ejende og i boende Huus og Gaard samt de mig tilhørende Jorder«. Efter sigende byggede han sig et smukt, stateligt Købmandshus i Ærøskøbing, det samme, der nu er omdannet til Ærø Apotek. Hans Hustru var Bodil Marie, der døde 1. Januar 1823. De havde to Børn, af hvilke JENS CHRISTIAN RIISE blev Stamfader til Vor nuværende Slægt. Jens Christian ægtede d. 28. Januar

1807 Margarethe Elisabeth Krabbe (f. 23/8 1779), Datter af Kaptajn i Landeværnet, Toldforvalter Johan Henrik Bernhard Ludvig Krabbe.¹

Deres eneste Barn var Albert Heinrich Riise, der fødtes den 11. September 1810. Faderen, der var Skipper og Købmand, sejlede med sin Jagt, ligesom de andre Ærøskippere, paa Langfart dels paa Fiskeri dels for at drive Købmandshandel. Det var en ganske betydelig Flaade, Ærø var i Besiddelse af den Gang. I 1802 ejede Ærøskøbing - foruden mindre Baade og Fartøjer 58 Fartøjer paa tilsammen 648 1/2 Commercelæst drægtig.²

Margrethe Elisabeth Riise f. Krabbe og Købmand Lauritzens hus, Søndergade i Ærøskjøbing, hvor bedstemor Riise boede de sidste år at sit liv

¹ vid. Stamtavle over den paa Damsgaard hjemmehørende Adelsslægt Krabbe. Personalhistorisk Tidsskrift. 1882.

² J. R. Hübertz: Beskrivelse over Ærø. Et historisk, topografisk Forsøg. Kjbhvn. 1834.

En Vinterdag i Begyndelsen af 1814 satte Størstedelen af Ærøskøbings Flaade ud til Søes for under Norges Kyst at drive Fiskeri. Kort efter brød Stormen løs, og efterhaanden vendte alle Fartøjerne tilbage til Ærø, da Søen var for haard. Men Jens Christian Riise opgav ikke Forsøget. Han fortsatte Rejsen til Trods for, at han saa sine Kammerater en for en vende tilbage. Det blev hans sidste Rejse. Han vendte aldrig tilbage, men fandt sin Grav paa Havets Bund. Tilbage efterlod han sig en Enke og den kun firaarige Albert Heinrich. Al hans Formue var sat i Jagten og gik tabt med ham. Foruden den store Sorg, der ramte Familien ved dette Tab, kom ogsaa økonomiske Vanskeligheder. Albert Riise kom i Borgerkolen og maatte allerede som 12 Aars Dreng, for at hjælpe Moderen, paatage sig at undervise de mindre Børn i Skolen.

Blandt de meget faa Minder, der er opbevaret fra det gamle Hjem paa Ærø, findes følgende Nytaarshilsen:

Til min gode Moder!
 Hulde Moder! Du hvis øje
 Stedse vaaged' over mig,
 Som ej spared' Omsorg eller Møje
 For at see min Fremtid lykkelig:
 Himplens Held til Gjengjeld Dig ledsage,
 Evig Held omstraale Dine Dage!

Kjøbenhavn d. 1. Jan. 1838.

ALBERT H. RIISE

Med hvilken Glæde og Pietet gamle Mdm. Riise har gemt denne sønlige Gave, forstaar man. Verset prydede i sin enkle lille Ramme den beskedne Væg i hendes Værelse og mindede hende om Sønnens store Kærlighed til hende. Det har sikkert været nogle lange, tunge Aar, hun henlevede, efter at Sønnen var rejst saa langt bort. Ensomheden oplivedes kun ved Glæden over, at det gik ham saa godt, og Længslen efter ad Aare at gense ham. Det maa have været store Dage for hende, naar Posten bragte Breve fra St. Thomas. De gamle Veninder samledes om Kaffebordet og læste og drøftede alt det vidunderlige fra det fjærne Land, hvorum Sønnen fortalte. At disse Øjeblikke var de lykkeligste i hendes Liv, er sikkert. Atter og atter maatte de gamle Breve frem af Skuffen. Desværre for os er alle disse Breve forsvundne. Bedre end noget andet vilde de have overleveret

os Materiale til Forstaaelse af hele denne betydningsfulde Periode i Faders Liv og Følelsesliv. Gamle Mdm. Riise bevarede disse Breve som sit kosteligste Eje - men netop det er Skyld i, at de er forsvundne. Da hun havde samlet en stor Pakke af disse Breve, lod hun en stedlig Bogbinder indbinde dem, og disse to Bind Breve indtog den fornemste Plads i hendes beskedne Bogreol. Ved et Besøg i Hjemmet mange Aar efter fandt Fader disse to Bind. Til hans største Forbavselse saa han, at fremmede Hænder maatte have rørt ved de Breve, der kun var bestemt til Moderen. »Saa har altsaa Bogbinderen kunnet læse mine Breve«. Og med disse Ord aabnede han Døren til Kakkelovnen og brændte alle Brevene.

Ved et Besøg i Ærøskøbing i Juli 1910 havde jeg den Glæde overalt hos de gamle paa Øen at høre, hvor godt de endnu mindedes gamle Mdm. Riise - Tante Betty, som hun kaldtes. For deres Erindring staar hun endnu som den gamle statelige Dame, der holdt af at samle sine Veninder omkring Kaffebordet, og det er ikke vanskeligt at tænke sig, hvilke Nyheder hun helst drøftede. Det kunde da hænde, at der samledes saa mange om Kaffebordet, at Tante Betty maatte knække Kringlerne over, for at de bedre kunde slaa til. Hun havde en stor Passion for Høns, som endog fandt Vej til hendes smaa Stuer. Af Frygt for at hendes kære Dyr skulde fryse, strikkede hun Strømper til Hønsene. Mdm. Riise beboede et lille Hus i »Gyden«, der endnu staar uforandret. Da hun blev gammel og ikke mere kunde hjælpe sig selv, flyttede hun 1862 til Købmand Th. Lauritzen i Søndergade. Her beboede hun et lille tofags Værelse i Stueetagen. Af gamle Mdm. Riises Efterladenskaber fandtes endnu en gammel smuk Sofa, som Ejeren skænkede mig som Erindring, samt en gammel Lænestol, som Sønnen havde sendt Moderen, for at hun paa sine gamle Dage kunde have en magelig Stol at sidde i.

Selvfølgerlig undlod Albert Riise aldrig at besøge sin gamle Mor paa Ærø, naar han fra Vestindien kom til Danmark. I al Fald har han to Gange besøgt Moderen. Første Gang i 1850 var han ledsaget af sin Hustru og et Par af sine Børn samt to sorte Barnepiger, der selvfølgerlig vakte den største Opsigt paa Øen. Fra København rejste han til Svendborg, og ved Hjælp af Mægler Schjøtt hyrede han Skipper Philip Koch til at sætte sig over til Ærø. For at gøre Sejlturen saa kort som muligt kørte Selskabet til Lehnskov og indskibede sig der. Philip Koch, der endnu lever og bor i sit smukke gamle Bindingsværkshus fra 1645, fortæller med Rørelse og

Stolthed om sine Erindringer fra den Tid. Havnepladsen var sort af Mennesker, der bød deres Landsmand velkommen. Gamle Mdm. Riise kom ilende ned til Havnen i sin fineste Puds med sin hvide Kappe for at hilse paa Sønnen. Albert Riise flyttede ind paa »Harmonien«, og i denne hyggelige gamle Gæstgivergaard samledes i de Dage alle de gamle for at se og høre nyt fra den fjærne Verden. Anden Gang, Riise besøgte Øen, var ca. 1860. Han lejede en Damper fra København, der sejlede ham direkte til Ærø. Han kom ganske uventet en Søndag Formiddag. Moderen var ikke forberedt paa hans Komme, og hun maatte hentes fra Kirken for at modtage Sønnen. Som en Løbeild bredte det sig i Byen: Albert Riise er kommen. Fra alle de gamle Huse strømmede folk til. Fra Bakkerne ved Ris Mølle kunde man ude paa Søen se en Damper - den første Damper, der sejlede ind til Ærøskøbing. Endnu i 1910 sammenlignede man denne Modtagelse med Kong Christian IX's Besøg paa Øen, hvor alt var Fest og Glæde over at modtage kongeligt Besøg. »Men det var intet i Sammenligning med den Gang, Albert Riise kom«, er endnu den almindelige Mening. - Tredie Gang, Riise besøgte Øen, var det Moderens Død, der kaldte ham. Stille og blidt sov hun ind den 12. Marts 1869. Hendes Gravsted findes lige til venstre for Indgangen til Ærøskøbings Kirkegaard.

For sidste Gang forlod Albert Riise sin Fædreneø.

Fred. Riise

Valdemar Riise skriver

ALBERT HEINRICH RIISE kom tidlig i Lære, først hos Apotekeren i Ærøskøbing, men da Arbejdet der var for strengt for Drengen, fik han 1825 Plads hos Apoteker Bøving i Faaborg, og var der som Læredreng i 5 Aar efter Tidens Skik. Der lærte han en hel Del, var meget flittig til sin Apotekergærning og studerede iøvrigt enhver Bog, han kunde faa fat paa, for at udvide sine manglende Skolekundskaaber.

D. 27. Oktober 1830 tog han den befalede præliminære pharmaceutiske Prøve og blev anset »meget duelig« af Stiftsfysikus, Justitsraad Guldbrand i Odense. Han konditionerede som Medhjælper endnu et Aar paa Faaborg Apotek, som han forlod d. 29. Oktober 1831, medtagende det bedste Vidnesbyrd fra Apoteker Bøving, der i et Testimonium anbefaler ham »som et dygtigt og virksomt Subject, og ønsker ham fremdeles Guds Velsignelse og Lykke«.

Albert Riise rejste nu til København og tog Plads paa Løveapoteket, der ejedes af den dygtige Apoteker Marx Boye; her var han som Medhjælper i 2 Aar og studerede samtidig til den pharmaceutiske Kandidatexamen, som han tog den 21. Oktober 1832 med Karakteren Laudabilis.

Han tog saa Plads paa »det Kongelige Militair og Vaisenhus Apotek«, der ejedes af den energiske Apoteker Jens Peter Groth, og var her fra November 1832 til Juni 1834. Saavel paa Løve - som paa Vaisenhus Apoteket fortsatte han ivrigt sine Studier, særlig i Botanik og Kemi. Begge Steder manudcerede han, først til Medhjælper - senere ogsaa til Kandidatexamen. Baade i Faaborg og i Kjøbenhavn havde han dygtige Apotekere som Principaler - om end strenge Herrer. I sin senere Alder holdt han af at fortælle sine Sønner, vordende Apotekere, om hvordan det gik anderledes strengt for sig paa den Tid, hvorledes Apotekertilærlingen maatte skylle Glas i Gaarden og fyre op i Kakkellovnen om Morgenen. Om Vaisenhus apotekeren fortalte han blandt andet, at han satte en særlig Ære i at have de bedste og stærkeste Medikamenter, og gik i denne sin Ærgærrighed saa vidt, at han lavede sin Salmiakspiritus og lignende stærkere end foreskrevet, og følte sig særlig tilfredsstillet, naar ved Apoteksvisitatsen en Læge erklærede, at naar Patienten fik sin Medicin fra Vaisenhus Apoteket, kunde han nøjes med en mindre Dosis, end naar Medicinen var fra et andet Apotek. Det var ogsaa en almindelig Tro den

Gang i København, at man fik bedre Medicin paa Vaisenhus Apoteket end andetsteds.

Efter at have forladt disse to Pladser, fortsatte Fader sin Manuduktørvirksomhed og sine Studier, ventende paa at faa det Privilegium i Vestindien, som der alt den Gang førtes Forhandlinger om.

Medens der allerede i Aaret 1826 var blevet anlagt et dansk Apotek paa St. Croix i Christiansted, fandtes der intet saadant paa St. Thomas. Her havde hver Læge sin »Doctorbod«, der passedes af en Negerdreng. Disse Boder vare naturligvis daarligt forsynede, til Tider ganske manglende Lægemidler; der fandt ideligt Fejltagelser Sted, og der var ingensomhelst Kontrol med Hensyn til Lægemidlernes Beskaffenhed og Tilberedelse; samtidigt solgte Købmændene ogsaa alle mulige Lægemidler, Giftstoffer og fremmede Arkana. Hvad der fandtes af Medicinallovgivning foreligger i den kuriøse Placat af 27. September 1815, der i sin Indledning taler om den utilladelige »Misbrug, der fandt Sted i Udlevering af saadanne Medicamenter, der ere yderst farlige i Hænderne af Ukyndige eller ildesindede Mennesker af alle Farver!«

I 1834 blev det tilbudt Fader at anlægge et Apotek paa St. Thomas, men han forlangte, at i saa fald skulde samtidigt Lægernes Doctorboder lukkes og Salget af Arkana indskrænkes ved Lov. Den kongelige vestindiske Regering svarede hertil, at der paa St. Thomas var 6 forskellige Doktorboder, og at den ikke for Tiden kunde tilraade, at der gaves Nogen udelukkende Privilegium paa at etablere et Apotek, samt at Handelen med Arkana ej kunde indskrænkes.

Sundhedskollegiet i København spurgte da Fader i Skrivelse af 30. Juli 1835, om hvorvidt han under disse Forhold vilde anlægge et Apotek, men dette refuserede Fader.

Imidlertid vedblev Misfornøjelsen paa St. Thomas med de uheldige Forhold og den daarlige forsyning af Lægemidler, og en Læge paa Stedet, Dr. Daniel Preto, rejste til København for at arbejde for, at der kom et ordentligt Apotek paa St. Thomas. Spørgsmaalet blev atter optaget hjemme. Denne Gang med Tilføjende om, at et Aar efter Apotekets Anlæggelse skulde Lægernes Doktorboder lukkes. Der meldte sig kun en Ansøger til Privilegiet, nemlig Fader, som fik det under Dato 11. August 1838.

Dette Privilegium er iøvrigt det sidste saakaldte reelle Apoteksprivilegium, der hjemler dets Ejer Ret til at disponere over samme; efter

den Tid udstedes kun personlige Apoteksprivilegier, som efter Ejerens Død falde tilbage til Staten.

Fader rejste nu kort efter med Sejlskib til St. Croix og derfra til St. Thomas. Da han ingen Penge havde, tog han Plads som Medhjælper hos Lægen Daniel Pretto, men anlagde strax det næste Aar sit Apotek med Pretto som Partner, der indskød \$11000. Den første Visitats fandt Sted d. 25. Februar 1839 Klokken 11 slet og foretoges af Landfysikus H.B. Hornbeck i Overværelse af Regimentschirurg Ravn, Politimester Gad og adskillige af Byens praktiserende Læger, der erklærede, at »Lægemedlerne fandtes i overflødig Forraad og af tilbørlig Godhed og særdeles vel opbevarede i Glas og Krukker, etc., der vare tilstrækkeligen mærkede med engelske og latinske Navne. Laboratorium haves endnu ikke, men er under Bygning og en examineret Medhjælper fra Kjøbenhavn venter Hr. Riise endnu i dette Halvaar --«. I øvrigt maa det have været med blandede Følelser, Lægerne overværede denne Visitats, ti det bestemtes af det Kongelige Raad, at Fristen for Lægernes Ret til at dispensere Medikamenter skulde ophøre et Aar efter den Dag, paa hvilken Apoteket blev visiteret. Fristen blev udstrakt indtil 1. Juni 1840, og det publiceredes i den offentlige Tidende i fire forskellige Sprog, at fra den Dag »tilkom al Detailhandel med Medicin ene den paa St. Thomas ansatte Apoteker«.

Det fremgaar af Visitatsprotokollen, at disse Eftersyn regelmæssigt fandt Sted og altid udtaltes den største Tilfredshed med Apotethekets forsyning og tilstand. Men i December 1849 skriver Landfysikus Pedersen i sin Indbydelse til at overvære Visitationen: »Da der fra enkelte Læger oftere har været ført Klage mod Apoteket, anmodes D'Herrer Læger om at møde til nævnte tid for selv at »kunne undersøge, hvad Medicin De ønske, samt overbevise sig om Apotekets rette Tilstand«. Til Visitatsen mødte kun Dr. Montel og Dr. Magens, foruden Fysikus, og de skrev i Protokollen: --- vi maa derefter »erklære, at dette luftige og rummelige Lokale, samt Forraadets Fuldstændighed og Godhed næppe overtræffes af noget andet Apotek«.

Det var ikke blot Lægerne - særlig de ældre - der vare ærgerlige over, at deres Ret til at dispensere Medicin var bortfalden ved et dansk Apoteks Oprettelse; ogsaa de Handlende, hvoraf de fleste solgte Apotekervarer i større eller mindre Udstrækning, vare naturligvis forbitrede derover, og de fik flere Gange Petitioner istand til Regeringen, dels om at Lægerne

maatte faa Dispensationsret igen, dels om Anlæggelsen af et andet Apotek, dels om de Handlendes Ret til at sælge almindelige Medikamenter. Et Firma, Krebs & Prætorius, hvoraf Krebs var Farmaceut og havde været Medhjælper paa St. Thomas Apotek, etablerede sig væsentlig for at sælge ApotekerVarer, som de mente, de havde Ret til, og averterede dem til Salg for at se, hvorvidt de kunde gaa, men det blev standset. Salget en gros til Naboerne vedblev selvfølgelig længe og i det Skjulte vel ogsaa detailvis paa Stedet; lige op til Nutiden finder dette Sted - iøvrigt jo ligesom i Moderlandet. Fader søgte altid, hvor muligt, at ordne disse Lovovertrædelser i Mindelighed, ved at afkøbe Vedkommende, hvad denne muligvis i Ukyndighed havde importeret, og efterhaanden standsede dette Uvæsen for en stor Del af sig selv.

Disse gentagne Petitioner, Lægernes Animositet og de andre Handlendes Vrede voldte selvfølgelig Fader en Del Ærgrelser og i Begyndelsen havde han Bryderier nok i flere end en Henseende; han led under Mangel paa tilstrækkelig Kapital til at bringe noget ud af sin Forretning. St. Thomas var den Gang i en af sine Glansperioder, idet den endnu var tildels Oplagsplads for en Del af Vestindien; særlig med Puerto Rico blev der gjort store Forretninger. Paa St. Thomas fandtes de store Firmaer af forskellige Nationaliteter med tilstrækkelig Kapital, udstrakte Forbindelser og Kredit i Europa og Amerika. Stedet var vel kendt, medens de omliggende Øer endnu tildels vare ukendte i Europas Handelsverden og ikke havde forbindelser der. Det store engelske Dampskibsselskab »Royal Mail Steamship Company« havde sin Hovedstation for Vestindien paa St. Thomas, og der var iøvrigt en stor Skibsfart paa Øen; i Aaret 1850 anløb 2196 Skibe til Havnen paa tilsammen 235.843 Tons. Skibene bragte Ladninger af alle mulige Varer. I ovennævnte Aar indførtes til St. Thomas Varer for 5 Millioner Dollars. Fra St. Thomas sendtes Skibene til de omliggende Øer for der at hente Øernes Produkter: Sukker, Tobak, Kaffe, Kakao, Træsorter og meget andet. Der var en i Forhold til Øens Størrelse vældig Omsætning, Alt, saa at sige, kunde sælges der. Det var et broget Liv, der den Gang rørte sig paa Gaderne og i de store Varehuse, der strakte sig fra Hovedgaden ned til Havnen, og vare fyldte med alle mulige Varer. Fem til sex forskellige Sprog hørtes stadig talt af Købmændene. Naar Køberne kom op fra de omliggende Øer, blev der stor Efterspørgsel efter Varer: Fader har tidt fortalt om, naar disse Købere kom op for at forsyne sig, de ofte sprang op

paa en stor Kasse, saasart den var landet paa Købmandens Værft, og forlangte den Kasse uden Hensyn til dens Indhold, sikre som de vare paa, at Alt kunde sælges. En Købmand, der modtog den ene Dag en Skibsladning Mel i Tønder, kunde den næste Formiddag disponere over hele Partiet ved at tage en Tur opad Gaden og henvende sig til de andre Handlende. Det var ikke ualmindeligt, at de fremmede Købere bestak med en Doublon en »clerk«³ i en Forretning til at gaa med sig en Søndag Formiddag i Forretningen, blot for at aabne Kasser og vise Forretningens Varer saaledes, at Vedkommende den næste Dag des hurtigere kunde gøre sit Udvalg. Der gjordes store Forretninger den Gang, og der levedes et overdaadigt Liv. Selvfølgelig var Alt dyrt; der skulde stor Kapital til for at drive Forretning. Hvad der den Gang betaltes i Butiks- og Husleje, og hvad Ejendommene den Gang var værd, var paa de Tider mere end de tilsvarende Talstørrelser nuomstunder. Fader havde ingen Kapital; den Sum, Dr. Pretto havde indskudt i Forretlingen som sin Andel, var langt fra nok i de Tider. Dr. Pretto brugte selv en Del Penge - som det var Skik den Gang - og kom i betydelig Gæld til »Bank of St. Thomas«; hans Andel i Apoteket solgtes ved offentlig Auktion d. 6. Januar 1842 til Banken for »200 Patacons«⁴. Han maa have skyldt Banken betydelig mere, og denne have overtaget hans Andel som Pant. Faa Dage efter, d. 12. Januar 1842, solgte Banken denne sin Andel til Major A.A. Kiellerup for \$10.000. Anders A. Kiellerup var en fattig Husmandssøn fra Jylland, dansk Jurist og Prokurator, senere Byfoged, Major og Etatsraad; han samlede sig en meget betydelig Formue paa St. Thomas og døde som Konferensraad i Kjøbenhavn. Med ham indgik Fader Kontrakt under 14. Januar 1842, hvorved Kiellerup blev Faders »silent partner« og han stillede saa megen Kapital til Faders Disposition, som denne havde Brug for. Fader omtalte altid Kiellerup's Liberalitet med Taknemmelighed og fremhævede, at det var ved hans Hjælp, han var blevet sat istand til at oparbejde sin egen Forretning. At det heller ikke var nogen daarlig Forbindelse, Major Kiellerup havde indladt sig i, kan ses deraf, at da 4 Aar senere, d. 31. December 1845, Kontrakten opløstes, udbetalte Fader ham for denne Andel \$24.206.40 i en Obligation.

³ Clerk = Kommiss, Medhjælper.

⁴ Spansk Betegnelse for 1 Dollar.

D. 27. Januar 1842 var Fader bleven viet i Frederiksted, St. Croix, til Henriette Marie Worm, født d. 14. August 1821 i Frederiksted, en Datter af Overlæge Rasmus Petersen Worm (født i Frederiksted, hvor faderen var Toldembedsmand) og Hustru Harriet Lindo, født i Nord-Amerika af jødiske Forældre, men selv Kristen. En Søster til Bedstemoder Worm var gift med ovennævnte Major A. Kiellerup. De vare begge to ualmindelig smukke og statelige Damer. Moder var den næstældste af 7 Søskende og blev opdragen dels i Tyskland, dels i København sammen med den yngre Søster Emma, der blev gift med Overlæge paa St. Thomas Frederik Borch. I fulde 40 Aar levede de to Ægtefæller et sjældent lykkeligt Liv. Moder var sikkert en udmærket Hustru, som hun var en sjælden opofrende Moder, og Fødselen af tretten Børn synes ingenlunde at have taget uforholdsmæssigt paa hendes Kræfter. Hun var Fader til megen Støtte og Hjælp; ved sit elskværdige, lette Humør kunde hun udmærket bringe ham over vanskelige Tider og Bekymringer; hun var meget afholdt af Alle paa St. Thomas og forstod udmærket at gøre god Fyldest i det store Hjem, hvor en rig og udstrakt Selskabelighed efterhaanden udviklede sig. Hun var en smuk Type paa en Creolerinde med alle dennes skønne og gode Egenskaber. Jeg har hørt Fader i de senere Aar i København, hvor de altsaa begge to vare tilaars, med Begejstring tale om, hvor godt Moder saa ud, og at han syntes, hun blev kønnere for hvert Aar, der gik. Hun var i en sjælden Grad trofast mod Venner, overordentlig godgørende og hjælpsom ligesom Fader og af de rige Midler, de efterhaanden samlede sig, var de ikke bange for at give ud med rundelig Haand og i Stilhed. Efter at Fader ved Kompagniskabet med Major Kiellerup havde sikret sig den nødvendige Kapital, blev St. Thomas Apotek anlagt 1843 i den Dr. Prettos Moder Rebecca D. Pretto tilhørende Hjørneejendom No. 6 Dronningens Gade (Hovedgaden paa St. Thomas, i Byens Centrum) og Nygade samt No. 14 Vimmelskaftgade, som Fader først lejede, og saa købte d. 1. September 1846 for \$15.000. Her byggede Fader i Aarene 1847 til 1848 med E. Raun som Bygmester de to Etager over Apoteket, og selve Apoteket indrettedes i den runde Form, som det havde indtil Branden 1895. Denne Ombygning kostede \$4200. - Dette var kun Hjørneejendommen og den østlige Del af det senere Apotek. Sideejendommen No.7 og 8 Ltr. B til Dronningens Gade og Vimmelskaftgade tilhørte Major A. Kiellerup, som havde købt Ejendommen, der kun bestod af en Butik, i 1832 for \$4100. Denne

Ejendom købte Fader d. 8. April 1854 af Kiellerup, der da var bosiddende i København, for \$6000, og i 1856 byggede Fader med O. Marstrand som Bygmester Etagen derover, den saakaldte »Røde Sal«, Spisestuen og de to Værelser imod Vest, der udgjorde Faders Musæum. Denne Tilbygning kostede \$4750.

I 1866 byggedes Damplaboratoriet med Materialkamrene ovenpaa ud til Vimmelskaftgade og dermed afsluttedes Bygningens Firkant og den Form, som den senere har bevaret.

Af de andre til Apoteket hørende og til Forretningen benyttede Ejendomme købte Fader den ligeoverfor beliggende Ejendom, der vender ud til Havnen, No. 36 Dronningens Gade, d. 29. Januar 1864 for \$28.114, 49 Cts.

Interiør af St Thomas Apotek. Efter tegning af Fr. Visby

Den bestaar af to lange Butiker imod Øst og Vest, med en bred Gang i Midten, hvor der paa Jernskinner løber en Vogn til at bringe Varer til Værftet til Afskibning. Et saadant Værft er absolut nødvendig til Modtagelse og Afsendelse af Varer, idet alt Gods losses direkte fra Skibene paa Købmændenes Værfter og afskibes paa samme Maade, uden at bringes til Toldboden som andre Steder.

Endnu en Ejendom hører direkte til Apoteket, nemlig Lagerbygningen, den saakaldte Backstore, No. 1 Vimmelskaftsgade, som blev opført i August 1850 med A.R. Liggett som Bygmester for \$2250, helt af Sten, de saakaldte Bluebeach. Den skulde tjene til at have en Del af Lageret afsondret, fjernet fra Hovedbygningen, for at i Tilfælde af en Ildebrand, der fortærede selve Apoteket, Byen ikke skulde staa uden Lægemidler. Hvor udmærket denne Ide var, fik Fader heldigvis ikke selv Lejlighed til i Praxis at erfare; men den Søn, der overtog Forretningen, fik god Grund til at paaskønne denne Forudseenhed, da Apoteket nedbrændte d. 28. December 1895 om Eftermiddagen, og der intetsomhelst var tilbage uden nogle nøgne Mure. Takket være denne Lagerbygning - og hvad der var opbevaret i den dybe Kælder under Laboratoriet, kunde man straks den næste Morgen gaa igang med at oprette et midlertidigt Officin i en Naboejendom, hvorfra Kl. 10 den første Recept ekspederedes, uden at der et Øjeblik havde været Mangel paa Medicin paa St. Thomas. -- Paa denne Ejendom i Vimmelskaftgade byggedes i 1855 Stald og Vognremise.

Kort efter sit Bryllup foretog Fader sin første større Rejse til Nord Amerika og gjorde store Indkøb af Varer til Apoteket og sluttede Forbindelser, hvoraf mange vedvare endnu den Dag i Dag. Jeg mindes saaledes Fader fortælle om sin første Forretning med det store amerikanske Droguehus Schiefrelin & Co. i New York: Fader havde set en udmærket Kvalitet Vanille udstillet i Vinduet, gik ind, forhørte sig om Prisen og købte et Parti deraf. Men da Varen skulde afleveres, fandt Fader, at det ikke var ganske samme Kvalitet og protesterede. Kommisen vilde ikke indrømme Forskellen, og Fader og han bleve noget højrrøstede i deres Disput. En af Principalerne hørte det og kom tilstede for at erfare, hvad det drejede sig om; han opdagede snart, at Fader forstod sig paa, hvad han talte om, gav ham Ret og sluttede derved en Forbindelse, der stadig vedvarer. Firmaet er Agent for Riise's Bayrum i New York, og vi forskrive stadig Varer fra det, om end disse Ordre nu ikke dreje sig om store Sager. Forsynet med et stort Lager af alle mulige Varer, især naturligvis Apotekervarer, men ogsaa efterhaanden alt muligt andet, tog nu Forretningen et svært Opsving, saaledes at Fysikus Magens en Gang i en officiel Skrivelse kunde udtale: »der er overhovedet faa Varer, som man ikke kan faa paa Riise's Apotek«, eller som Overdommer Rosenstand udtrykte sig, »at paa St. Thomas Apotek kunde de omliggende Øer hente ikke blot alle Apotekervarer og alt til et Apoteks Indretning henhørende, men de kunde ogsaa faa

Medhjælpere og Betjening til at drive et Apotek«. Med Hensyn til den sidste Udtalelse er saameget sandt, at adskillige danske Farmaceuter efterhaanden udgik fra St. Thomas Apotek til de omliggende Øer og Syd-Amerika og etablerede selvstændige Forretninger, nogle tjenende betydelige Formuer, saaledes senere Legationsraad Styrup i Caracas, Venezuela, der var Faders første Medhjælper i 1840, Apoteker Hjalmarson i Arecibo, Puerto Rico, Garben i Arroyo, og flere. Af »kulørte« Medhjælpere fra St. Thomas, der etablerede sig andetsteds og tjente Penge, kan nævnes Charles Fraser i Puerto Plata, St. Domingo.

De omliggende Øer og Kyster vare daarligt forsynede med Apoteker, og de derværende Forretninger havde kun daarlige Forbindelser med Europa og Amerika; det var derfor lettere at forsyne sig fra St. Thomas, hvor der fandtes Lager af Alt, hvad de havde Brug for. - Ogsaa Detailsalg af andet end Apotekervarer, lagde Apoteket sig efter: paa den Tid gjorde de store Handelshuse her saa store Forretninger en gros, at de saa ned paa Detailsalget og ikke vilde have den dermed forbundne større Ulejlighed, og Apoteket var derfor i mange Aar næsten det eneste Sted, hvor man her kunde købe i Detail alle Husholdningsvarer og de Tusinder af »5 Cents« Artikler, som nuomstunder enhver af de Handlende er glad ved at sælge.

Fader rejste meget omkring i Vestindien og besøgte efterhaanden Nabøerne, helt ned til Trinidad, dels for Forretningens Skyld, dels for at samle Naturalier.

Fra disse Rejser bragte han tidt sjældne Planter til St. Thomas og udplantede dem der. Ogsaa til Europa rejste han gentagende Gange, første Gang i 1850 med hele Familien, da han bosatte sig for 3 Aar i København, men i den Tid foretog han vidtløftige Rejser i Europa og Nord-Amerika og knyttede Forretningsforbindelser. I 1856 rejste Fader atter til Europa med Albert og Harriet og i 1860 med Moder til Harriets Konfirmation.

Fader var ivrig Del i Alt, hvad der rørte sig paa St. Thomas, særlig Alt vedrørende Forretningstilværelsen. Han var Direktør i den nye »Bank of St. Thomas«, i »Marine Repairing Slip Co.«, i »Marine Asylum«, i »St. Thomas Gas Co.«, som han ivrigt støttede, ogsaa efter at samme maatte rekonstrueres efter at være ødelagt ved Orkanen i 1867.

Han var Medlem af det gamle Borgerraad, der varetog Kommunens Interesser og efter Kolonialraadets Oprettelse 1863 Medlem af samme og en Tid lang dets Formand. Kolonialraadets Forretnings Vedtægt af 9. August 1866 bærer hans Navn som Formand.

Han var Kirkevæрге for den dansk lutherske "Frederikskirke"; den Gang henhørte Kirkegaardene under den lutherske Kirke, og Fader interesserede sig særlig for Beplantningen af disse: de smukke Mahogni Alleer, der findes der, har Fader for en stor Del selv plantet.

Hvorledes Fader kunde overkomme alt dette, er beundringsværdigt, og vidner om en ganske sjælden Arbejdsevne og Ihærdighed. Først og fremmest bestyrede han sin egen store Forretning og var inde i de mindste Detailler af samme; han var vel en streng Arbejdsherre, der forlangte en hel Del af sine Folk og forlangte det vel gjort; men han forlangte aldrig mere, end hvad han selv præsterede, og han var strengt retfærdig og forstod at værdsætte og belønne en dygtig Undergiven, saa denne altid saa op til ham; han var en omhyggelig Vejleder for sine Folk og underviste dem ikke blot i Alt, Forretningens praktiske Side vedrørende, men ogsaa i Naturvidenskaberne, og tog dem med paa sine Udflugter og indgav dem sin Kærlighed til og Interesse for Naturen og dens rige Frembringelser i Tøperne.

Som omtalt havde Fader en Del Bryderier med Lægerne i mere end en Retning, og det medførte lange Indlæg fra hans Side i forskellige farmaceutiske Spørgsmaal. Disse Indlæg ere efter min Mening ganske udmærket skrevne, med en Dygtighed og en Energi, der fremgik af hans Kendskab til, hvad han skrev om. De ere maaske for specielt »farmaceutiske« og »vestindiske« til at kunne interessere i Almindelighed, men den, der kender disse Forhold og har Interesse derfor, kan umuligt andet end i høj Grad beundre, baade paa Formens og Indholdets Side en Skrivelse, som f. Eks. den af 10. Januar 1861 imod en Fysici's Forslag om, at den danske Apotekertaxt skulde ligefrem udvides paa St. Thomas. Den er et udmærket Mønster paa et kraftigt sagligt Indlæg, og den gjorde da ogsaa god Nytte.

Hans betydelige Kundskaber og hans praktiske Forretningsevner bleve paakaldte og benyttede ved mange Lejligheder, baade af Private og af Gouvenementet, der indhentede hans Meningstilkendegivelse ved mange Lejligheder. Han udnævntes til Ridder af Dannebrog, i 1868 til Justitsraad og i 1878 til Etatsraad, efter at han havde skænket St. Thomas Kommune \$6000 til Køb af 4 Skolebygninger, saaledes at en udvidet offentlig Skoleundervisning kunde indføres paa Stedet. Af den svenske Regering var han udnævnt til Ridder af Vasaordenen.

I 1867 fejrede Forældrene deres Sølvbryllup paa St. Thomas. Der var ikke udgaaet Indbydelser til Fest paa Grund af de store Epidemier, som paa den Tid hærgede Øen; men Husets gode Venner indfandt sig alligevel for at lykønske, og paa den Maade blev Dagen festligere end man havde kunnet vente.

Foruden af de nævnte Epidemier rantes de ulykkelige Øer ogsaa af andre store Ulykker.

D. 25. Oktober var der som sædvanlig bleven afholdt Takkegudstjeneste i alle Kirkerne for den lykkeligt overstaaede Orkanstid. Der havde iøvrigt ikke været en Orkan siden 1837, og de fleste regnede vel ikke mere med den Ulykke. De svære Træbomme (hurricane-bars), hvormed man under en Orkan barrikaderer Døre og Vinduer, vare gemt bort, Ingen troede, at der mere kunde blive Anvendelse for dem. Da udbrød der d. 29. Oktober en forfærdelig Orkan, der anrettede store Ulykker i Byen og især i Havnen, hvor den store Flydedok sank, og alle Skibene gik under eller knustes af Bølgerne.

Næppe var man kommen sig efter denne Ulykke, dens Følger næppe forvundne, før det Rygte udspreddes, at St. Thomas og St. Jan vare solgte til de Forenede Stater i Nord-Amerika for 7 ½ Million Dollars. Dette Rygte, der var kommen til Øen med Royal Mail Damperen fra Havanna, der stod i telegrafisk Forbindelse med Amerika og Europa, hvilket paa den Tid ikke var Tilfældet med St. Thomas, skulde snart tildels bekræftes. D. 16. November ankom den kongelige Regeringskommissær, Kammerherre Carstensen med Konventionen af 24. Oktober og Kongens Proklamation i Anledning af Øernes Salg. Ligeledes ankom den amerikanske Kommissær, Præsten Hawley, og med ham en amerikansk Flaade under Admiral Potter paa Flagskibet »Susquehanna«. Salget var alt blevet afgjort i Oktober, men var betinget af, at Senatet i Washington tiltraadte Traktaten og af, at Befolkningen paa Øerne ved en Afstemning gav sit Samtykke. Afstemningen skulde efter den danske Regerings Bestemmelse have fundet Sted om Fredagen d. 22. November. Men om Mandagen d. 18. November Klokken omtrent 3 kom der et forfærdeligt Jordskælv, der skræmmede Befolkningen og Kommissionen, der da var paa St. Croix, Regeringens Sæde. Ikke blot skøre Sager som Glas og Porcellæn men ogsaa mange Huse ramlede sammen. Stødene gentog sig uafbrudt. Alle styrtede ud af Husene. Næppe var man kommen sig af denne Forskrækkelse, før man saa en vældig Bølge rejse sig fra det rolige Hav, væltende sig fra Havnen

henover Byen. Forfærdelse greb Alle, og man styrtede op paa Bakkerne for at undgaa Ødelæggelse. Bølgen trak sig efterhaanden tilbage, efterladende nye Ødelæggelser i Havnen, men Jordrystelserne vedvarede Dag og Nat flere Maaneder igennem.

Under disse voldsomme Naturbegivenheder kunde man jo ikke godt holde Afstemning. Paa St. Croix, hvor den amerikanske og den danske Kommissær opholdt sig, var der stærke Jordskælv og der var det amerikanske Krigsskib "Monangahela" med hele Besætningen af Flodbølgen bleven sat op paa Land midt i en af Frederikssteds Gader og var bleven der, ogsaa efter at Flodbølgen havde trukket sig tilbage; Amerikanerne begyndte at blive noget betænkelige ved deres Køb. Sagen trak i Langdrag, idet Købmændene paa St. Thomas søgte at opnaa gunstigere Betingelser af Amerikanerne gennem Kammerherre Carstensen og den amerikanske Udsending. Afstemningen fandt ganske vist Sted d. 9. Januar det følgende Aar med 1039 Stemmer for Overdragelsen og kun ganske enkelte derimod; men som bekendt blev Traktaten aldrig godkendt af Senatet, og d. 7. Maj 1870 maatte Kong Kristian den Niende i en ny Proklamation give sine kære og tro Undersaatter i Vestindien deres Samtykke tilbage.

Straks efter ovennævnte voldsomme Naturbegivenheder, medens Jordskælvne endnu vedvarede, og Folk tildels boede i Telte, oprejste paa Bakkerne, udbrød der Epidemier af Kolera, gul Feber og Kopper, der yderligere hærgede den ulykkelige Ø i en sørgelig Grad.

Alle disse Ulykker gjorde selvfølgelig et stærkt Indtryk paa hele Familien, der alle vare stærkt nervøst medtagne. Det bestemtes derfor, at de Alle skulde rejse hjem til Danmark, og Afrejsen fandt Sted Langfredag d. 10. April 1868 i Melchior's Barkskib »Galilei«, der ankom til København d. 20. Maj. Fader rejste selv nogle Maaneder efter med Royal Mail Dampskib via Southampton.

Alfred Jørgensen, der var Medhjælper paa Apoteket fra 1863, og som under de sørgelige Begivenheder havde været baade Forretningen og Familien en udmærket Støtte, blev Provisor og bestyrede Apoteket med stor Dygtighed og Interesse, indtil Fader i 1870 rejste tilbage til St. Thomas og afløste Jørgensen, der skulde hjem og giftes med Harriet. De to rejste tilbage til St. Thomas i 1871, og Fader rejste hjem.

I 1874 var Fader et kort Besøg paa St. Thomas med Karl og i 1878 for sidste Gang med Moder og Karl.

Aarsagen til dette sidste Besøg tror jeg, at jeg selv nærmest var. Det er atter et Bevis paa den dybe Kærlighed, hvormed Forældrene omfattede deres Børn, for hvis Skyld der ikke var den Ting, de ikke vilde gøre, og ikke den Byrde, de ikke vilde paatage sig, naar Børnenes Tarv gjorde det nødvendigt. Jeg var kommen paa Apoteket i Februar 1878 som Medhjælper under Svoger Jørgensen og skulde sættes ind i Forretningen med det Maal for øje at overtage den sammen med Karl. Det var under lignende Forhold, at Karl var kommen ud i 1874, men det gik ikke, og Karl var rejst til Venezuela som Medhjælper hos Styrup i Caracas. Med mig syntes det ikke at skulle gaa stort bedre. Jørgensen var et meget dygtigt Menneske, arbejdsom og nøjagtig og af den strenge, gamle Skole, men han kunde ikke lære fra sig eller vise tilrette: som det gik, vilde jeg aldrig være i Stand til selvstændig at overtage den store Forretning. Samtidigt var Grosserer Moses Melchior herude paa et kort Besøg og skulde snart rejse hjem. Han spurgte mig ved en Middag paa Apoteket, om hvordan det gik mig, og hvad han skulde sige min Fader. Jeg greb saa Lejligheden til at forklare ham Forholdet, som det var vanskeligt at skrive om, og dette meddelte han Fader, der havde stor Tillid til ham. Fader bestemte sig saa til selv at komme, og da Moder ikke vilde lade ham rejse alene, kom de to Gamle herud for at sætte Sønnerne ind i Virksomheden. Det var i Sandhed intet ringe Offer for dem i deres høje Alder.

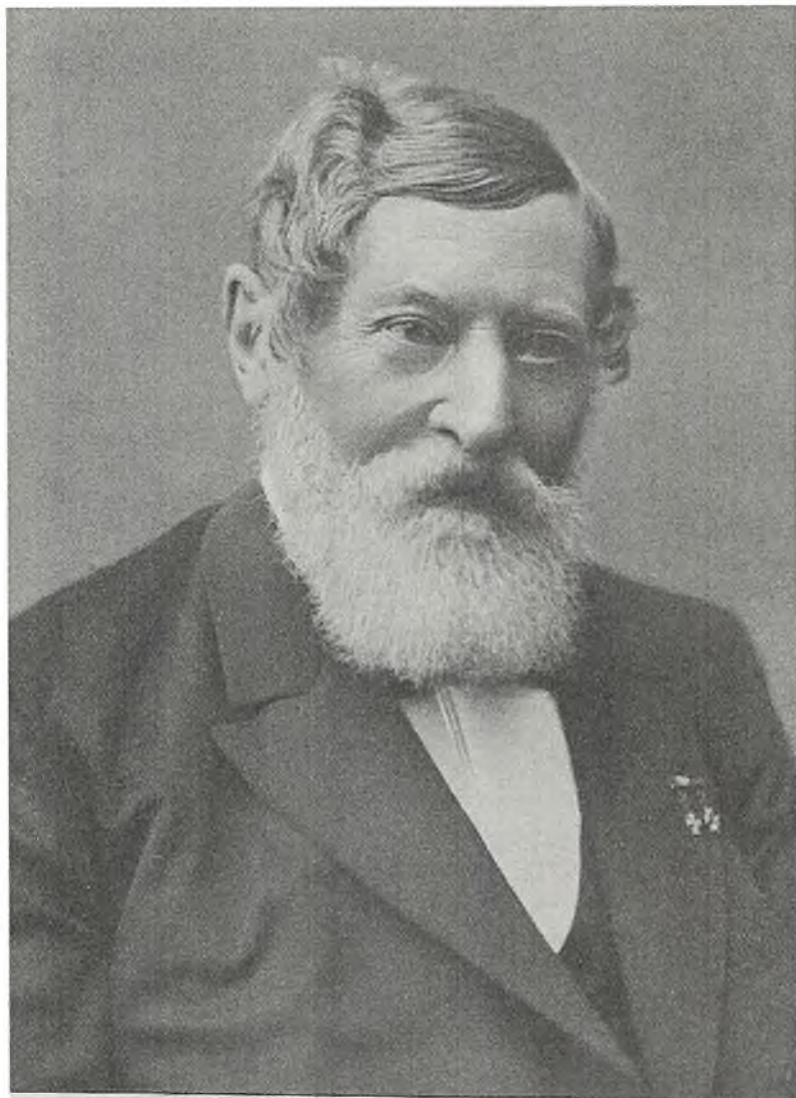
I Foraaret 1879 rejste Forældrene tilbage til deres smukke Villa »St. Thomas«, i Frederiksberg Alle, som Fader havde købt i 1872.

Men nu begyndte Alderen at melde sig, Fader led af Asthma og en Hjertefejl, som nogle Baderejser til Marienbad ikke hjalp synderlig for. Midt under Forberedelseme til Karls Bryllup, da en stor Del af Familien var forsamlet i København, medens de sad omkring Frokostbordet d. 18. Oktober 1882, døde Fader pludseligt, roligt, uden Smerter. Begravelsen fandt Sted d. 24. Oktober fra Vor Frue Kirke til Frederiksberg Assistents Kirkegaard. Et Væld af Kranse og smukke Blomster dækkede hans Kiste, og Blomster er vistnok sjældent sendte til En, der havde større Kærlighed til dem, end Fader.

Et sjældent arbejdsomt og pligtopfyldende Liv var dermed til Ende, et Liv, som Slægten vel kan se tilbage paa med Kærlighed og Beundring, et Liv, vel værdig til Efterligning.

Ære være hans Minde.

Valdemar Riise

. A. H. Røise

Augusta Baumann skriver

Det herlige Klima og den skønne tropiske Natur forener sig i at gøre vore vestindiske Øer til et sandt Paradis; man kan heroppe i vort kolde Nord ikke gøre sig noget Begreb om den dybe blaa Farve, som baade Himmel og Hav ejer, Solens vældige Magt og Maanenattens vidunderlig betagende Klarhed.

Mit Barndomshjem paa St. Thomas med Fader og Moder som Midtpunkt, staar for min Erindring i det skønneste og mest straalende Lys. Jeg gemmer mange smukke Minder fra de Aar, jeg tilbragte der. Vi Børn voksede op under lyse og lykkelige Kaar. Hjemmet bar Præg af megen Velstand og Hygge. Faders Apotek laa paa Byens Hovedgade, og indenfor dets Mure rørte sig et betydeligt Liv, baade paa Grund af Faders omfattende Virksomhed, den store Børneflokk og det talrige Tyende. - Huset var en stor 3 Etages Bygning, firfløjet og med en Gaard i Midten, hvis ene Side imod øst var indhegnet til en lille Strimmel Have eller Planteskole, hvor Fader havde sine smaa Planter og Aflæggere anbragt, indtil de senere kunde udplantes i Hospitalshaven eller paa den danske Kirkegaard, hvilke to Anlæg Fader havde grundlagt. Opad Muren mod Gaarden slyngede sig forskellige Planter, som, naar de blomstrede, afgav et overordentligt smukt Syn.

I Stueetagen laa selve Apoteket, et stort og smukt Rum med alle de Lokaler, der hørte hertil. Fader havde anvendt en Del paa Udstyrelsen af disse Rum, baade Lofter og Vægge vare smukt dekorerede. Fra Gaden førte en bred Trappe op til Beboelseslejligheden paa første Sal; denne var meget rummelig og udstrakt. I Aarenes Løb blev der bygget en Del til den oprindelige Lejlighed, eftersom Familien voksede. Vi tre ældste Søstre havde saaledes hver vort eget Værelse. Langs med Husets Facade mod Hovedgaden løb i Højde med første Sal et langt Galleri eller Altan, hvortil man havde Adgang fra Dagligstuen, og vi benyttede den meget om Eftermiddagen og Aftenen, naar Solen var gaaet ned. Ved Siden af den store Dagligstue, som var Samlingsstedet for Familien, og hvor vi voksne Døttre med Moder sad hele Formiddagen optaget af vort Haandarbejde eller vor Musik, som vi alle tre dyrkede med megen Iver, laa den store Sal, »den røde Sal«, som den kaldtes. Den var beklædt med et mørkerødt Fløjlstapet, og foroven prydet med Thorvaldsens »Aleksandertog«;

desuden var der i Væggene indsat forskellige Relieffer af Thorvaldsen, saasom »Natten«, »Dagen« og »Aarstiderne«. I Loftet hang en prægtig Krystallysekrone; men forøvrigt var der kun faa Møbler i denne Stue, da den nærmest benyttedes til Selskabs- og Balsal. Det var et meget smukt og festligt Rum, som tog sig godt ud, naar det var stærkt oplyst. - I Flugt med den røde Sal laa to mindre Værelser, som Fader benyttede til Musæum. Til den anden Side ud mod Gaarden laa en mindre Stue, vor daglige Spisestue, desuden fandtes der flere Værelser i den højre Fløj, Faders og Moders Sovekammer, Barnekamrene etc., som sagt, der var rigelig Plads til os Alle. - I den øverste Etage fandtes Skolestuen, Lærerindens og de tre Medhjælperes Værelser; der oppe fra kom man ud paa et stort, fladt Tag, fra hvilket man havde den herligste Udsigt til alle Sider, baade ind over Øen og ud over Havnen.

Da der ikke fandtes nogen ordentlig Skole paa Øen, den Gang vi var Børn, havde vi i flere Aar Lærerinde i Huset; men desuagtet blev flere af os Børn efterhaanden sendt til Danmark for vor Opdragelse og videre Uddannelse. I flere Aar var derfor fire à fem af os her samtidig, og der var saaledes til Tider et stort Hul i Børneflokken derhjemme, - men da vi var saa mange, mærkedes det maaske ikke i særlig høj Grad. I hvert Fald bar mine Forældre dette Savn gennem mange Aar med stor Resignation. For dem var det vigtigst, at Børnene fik en god Opdragelse, og de bragte os selv her til Danmark.

Jeg husker Fader fra min tidligste Barndom som den meget strenge og tause Mand, for hvem vi Alle, Store og Smaa, havde den dybeste Respekt. Han var meget ordknap mod os Børn, og det var egentlig kun, naar vi for en eller anden Forseelses Skyld skulde straffes, at han talte til os. Dette gik for mit Vedkommende temmelig hyppigt paa; jeg maatte tidt og mange Gange undgælde for min Kaadhed, saa vankede der et Ørefigen, og Fader slog ikke blidt!

Taus og alvorlig som Fader var imod os Børn, var han det ogsaa i sin Forretning, derimod var han mild og kærlig imod Moder, som han elskede og beundrede i høj Grad. Dette lagde han for Dagen paa mange Maader.

Moder var glad og munter af Sind, og hun havde altid en lille Spøg paa Læben. Paa samme Tid som hun nærrede stor Respekt for Fader, kunde hun med et lille skæmtefuldt Ord faa ham til næsten Alt, hvad hun vilde, og det rørte mig tidt at se, hvor føielig Fader blev under hendes milde Kærtegn. Moder styrede sit store Hus, sine mange Børn og Tjenestefolk med en

sjælden Trofasthed, og hun fandt sin bedste Glæde i disse Pligter; stort Andet fik hun naturligvis ikke Stunder til, men Ingen kan bebrejde hende noget i den Retning. Hun var opofrende og kærlig imod os Alle, lys og munter af Sind, og hun og Fader supplerede hinanden udmærket. Fader var meget flittig og virksom i sin Gerning, og allerede Kl. 6 om Morgenen var han parat til at begynde Dagens Arbejde, Forinden han gik ned til Apoteket, foretog han en Køretur i sin Phaeton, som hver Morgen præcist holdt for Døren, Vognen kunde rumme to, Fader var selv Kusk, og han havde ikke noget imod, at En af os Børn kørte med, men vi maatte staa parat, naar han steg til Vogns, thi han ventede ikke et Sekund paa os, Jeg har ofte taget Del i disse Morgenture, og de var meget fornøjelige, Vi skulde altid først ud at se til Hospitalshaven og den danske Kirkegaard, Her var Fader ret i sit Es, naar han gik imellem alle sine Plejebørn; hver Plante her blev nøje eftersat, og Gartneren fik mange gode Raad og Paamindelser. Far elskede sine Haver, og lige til sin Død var det en af hans kæreste Beskæftigelser at sysle med sine Blomster.

Fader var meget stolt af sine Sønner, og jeg husker tydeligt, hvor glad han blev, hver Gang han hørte, at Storken havde bragt en Søn til Huse! Moder blev ved de Lejligheder overvældet med Gaver af Fader, baade Smykker og andre Herligheder, medens jeg ikke mindes, at hun, særlig blev betænkt, naar hun maatte melde en Datters Fødsel! Hvad Grunden hertil kan have været, forstaar jeg naturligvis ikke.

Den ældste af Sønnerne, Albert, skulde efter Faders Ønske med Tiden overtage Apoteket; han blev sendt til Sorø Akademi for sin Opdragelse og kom senere i Apotekerlære, men allerede som ganske ung ombestemte Albert sig og skrev ud til Fader, at han hellere vilde gaae Handelsvejen. - Dette var naturligvis en stor Skuffelse for Fader, men herved var Intet at gøre. Albert blev da sendt til Lübeck for at uddannes til Handelsmand; kom saa senere ud til St. Thomas, hvor han fik Plads i en større Forretning.

Albert og Fader var to højst forskellige Naturer; taus og indesluttet, som Fader var, kunde han daarlig udtale sig til Albert, og jeg tror dette pinte dem Begge meget. Da Albert havde opholdt sig nogle Aar paa St. Thomas, ønskede han at reise til Amerika og prøve Lykken der; Fader hjalp ham da til at begynde en selvstændig Virksomhed, men op og ned gik det for ham i flere Aar; han opholdt sig forskellige Steder i United States og vendte ikke oftere tilbage til Fædrenehjemmet. Han giftede sig 1874 derovre i det

fjærne Land, men døde det følgende Aar og efterlod en Enke paa 15 Aar og en spæd Søn. Kun de ældste af Søstrene kunne huske Albert, thi han døde, som sagt, tidligt, og havde forinden opholdt sig flere Aar i Amerika.

Rasmus Petersen Worm, overlæge på St. Croix og Harriet Worm f. Lindo

Samtidig med Albert blev ogsaa den ældste af Døtrene sendt hertil for sin Opdragelse. Hun blev sat i Huset hos Kaptajn Lange, hvis Hustru, født Stephensen, Moder havde kendt i sine Skoledage. Hos dem blev Harriet opdraget sammen med deres eneste Datter. Harriet var en sjælden elskelig Natur, som vandt Alle, der kom i Berøring med hende. Hun vendte tilbage til Vestindien samtidig med, at Thora, Karl og jeg kom hertil. Karl kom i Huset hos Pastor Jensen, hvor ogsaa Valdemar og Harald senere bleve anbragte. Thora og jeg bleve satte i Huset hos tre Søstre, Frøknerne Saxtorph, hvor vi tilbragte fire meget lykkelige Aar.

Mine Bedsteforældre paa mødrene Side boede paa St. Croix. Bedstefader var Læge. Deres Hjem staar for min Erindring som Indbegrebet af Hygge og Poesi, og det var en stor Fryd for os Børn at besøge dem undertiden. Det var to elskelige gamle Mennesker. Hos dem boede deres eneste ugifte

Datter Rosa; hun var et praktisk og dygtigt Menneske og meget afholdt af os. Efter Bedstefaders Død flyttede Bedstemoder til St. Thomas.

I 1867 hærgede en forfærdelig Orkan de vestindiske Øer, og denne Naturbegivenhed staar tydelig indprentet i min Erindring. Jeg opholdt mig, medens den rasede paa sit højeste, hos Tante Rosa. Bedstemoder var netop død et Par Dage forinden, og vi tre ældste Søstre skiftedes til at være hos Tante Rosa, for at hun ikke skulde føle sig altfor ensom. Desuden var hun selv syg og lidende paa det Tidspunkt. Det var, som sagt, min Tur at være hos hende den Dag, og da jeg tog hjemmefra om Morgenen, var der ikke noget særligt at bemærke ved Vejret. Først ved Middagstid begyndte det at storme, og vi fik da travlt sammen med Tante Rosas gamle Pige at barrikadere Vinduer og Døre, hvilket er højst nødvendigt derude under slige voldsomme Vejrforhold. - Stormen tog nu ordentlig fat, og Regnen strømmede ned. Det meste af Taget paa Huset blæste af, Skorstenen knustes m.m., og Vandet styrtede ned i Lejligheden, saa at vi tilsidst maatte søge Tilflugt i den nederste Etage; der sad vi og krøb sammen i Angst og Gru for, hvad der skulde komme. Nærmere at beskrive Dagens eller Timernes Rædsler forstaar jeg ikke, jeg vil kun tilføje, at det var det frygteligste, jeg hidtil havde oplevet; vi troede fuldt og fast, at Dommedag var kommen. Tante Rosa var frygtelig betaget af Skræk og Sindsbevægelse, og det var svært for os tre Kvinder at holde Modet oppe, til vi om Eftermiddagen fik Undsætning fra Hjemmet. Fader sendte et Par Negre med en magelig Lænestol for at transportere Tante Rosa, og Jørgensen fulgte med for at tage sig af mig. Vi begav os nu paa Vandring hjemad til Apoteket; aldrig glemmer jeg den Tur. Cocosnudsquare, som vi maatte forbi paa vor Vej, var fuldstændig raseret, og alle Træerne laa strøet over Pladsen, saa vi maatte springe og klatre henover dem for at komme frem.

Ikke ét Menneske mødte vi, og Gaderne vare som uddøde. Regnen strømmede stadigt ned, og det blæste endnu stærkt. Glade var vi, da vi endelig befandt os under det hjemlige Tag og sammen med vore Kære. Apoteket havde ogsaa lidt megen Skade. Taget var tildels ødelagt, Vandet stod højt i de fleste Sovekamre og i alle Værelser i øverste Etage. Den første Nat sad vi alle i den store Dagligstue og sov saa godt vi kunde, siddende i Gyngestole. Jeg husker, at Fader næste Morgen gik med os op paa det flade Tag for at vi skulde se de Ødelæggelser, som Orkanen havde forvoldt saavel paa Øen som i Havnen, og et meget sørgeligt Syn mødte os til alle Sider. Jeg glemmer det aldrig, saa længe jeg lever. Paa den ene Side,

naar man saa indover Øen, var Bakkerne, der ellers altid er grøntklædte, som afsvedne; ikke et Blad eller et Græsstraa var at øjne; i Byen var en Mængde Huse blæste helt eller tildels omkuld og man kunde flere Steder kigge frit ind i Stuerne paa Grund af, at Hvirvelstormen havde bortført den ene Side af Huset. Skorstene laae i Grus, og Alt var et Kaos. Udover Havnen var der ligesaa trist. Alle de mindre Fartøjer og Skibe, som ikke i Tide var komne bort, laa paa Havbunden, og op fra Vandfladen, som nu var ganske stille, ragede den ene Mast ved Siden af den anden som Naale i en Pude. Det var et frygteligt Syn!

En saadan Orkan i Troperne kan man herhjemme slet ikke gjøre sig noget Begreb om. Den Kraft og Voldsomhed, som den optræder med, er saa frygtelig og altødelæggende, at man virkelig tror, det er Dommedags Rædslerne, og at man umulig vil kunne slippe levende igennem dem. Bælgmørkt blev der midt paa Dagen, og det baade regnede og lynede; flere Jordskælv sporedes ligeledes, medens Stormen stod paa; som sagt, det blev uforglemmelige Timer for den, som oplevede dem.

Der blev nu hurtigst mulig taget fat paa Reparationen af Boligen, hvilket faldt Fader yderst besværligt, da han hverken for gode Ord eller Betaling kunde faa Negrenes Hjælp dertil; de troede, som vi Alle gjorde, at Enden maatte være nær forestaaende, og det var derfor ikke Umagen værd at anstrenge sig altfor meget med denne Verdens Sager; naa det lykkedes dog endelig for Fader al faa Huset lappet og istandsat, og vi begyndte at falde til Ro igen, da vi pludselig d. 18. November mærkede et forfærdeligt Jordskælv, hvis Styrke og Voldsomhed langt overgik, hvad vi hidtil havde oplevet. Hvad jeg nu vil fortælle om hin rædselsfulde Naturbegivenhed, vil maaske af Mange anses som overdrevent, hvad det dog ingenlunde er, thi jeg kan forsikre, at Sproget næppe rummer Ord for at kunne udmale den Rædsel, som denne Katastrofe fremkaldte, og jeg kan endnu, naar jeg mindes de Dage, ligesom overfaldes af Angst og Gru, som om jeg var midt i Ulykkerne.

Som sagt, det første store Jordskælv indtraf aldeles pludseligt, medens vi en formiddag sad ved Lunchbordet. Fru Gad og Datter, gode Bekendte af Huset, var hos os, og Vejret var straalende smukt, men ikke særlig varmt. Det eneste mærkbare ved Situationen var, at Fru Gads Hund tudede uafsladelig, den viste alle Tegn paa Uro i en saadan Grad, at Moder blev utaalmodig og tilsidst bad Fru Gad om at lukke Hunden ind i Stuen ved Siden af, da vi blev ganske nervøse over dens uhyggelige Tuden. Næppe

havde Fru Gad gjort dette, før Stødet indtraf. Det var saa voldsomt, at Hjærneskabet, hvor Moder gemte Porcellæn og Glas, sprængtes, skøndt det var aflaaaset, og alt Indholdet styrtede ud og knustes. Vi for Alle instinktmæssig mod Døren og henimod Trappen for at komme ud af Huset. Moder skreg og kaldte paa Børnene, som var spredte omkring i det store Hus, baade i Skolestuen og i Barnekamret, og alle kom de løbende, grædende og rædselsslagne. Vi for nu ned ad Trappen, hvor Fader og alle Apotekets Folk kom os imøde, og idet vi vilde styrte ud paa Gaden, - det rystede stadig under os, - kom nogle Herrer udefra hen til os og bad os indstændig at blive, hvor vi var, da Huset ligeoverfor havde slaaget dybe Revner og truede med at styrte sammen. Medens vi stod og drøftede, hvad vi skulde gøre, gentog Jordskælvne sig stadigt, og Fader indsaa nu, at vi ikke kunde forblive i Huset, men maatte bort snarest mulig. Fru Gad tilbød da, at vi Alle, Store og Smaa, maatte komme op til hendes Bolig, der laa højt paa en Bakke, og var en Træbygning. Vi tog med Tak mod hendes Tilbud, ikke anende, at det skulde vare flere Maaneder, inden vi atter vendte tilbage til Apoteket.

Vi begav os da paa Vej, men næppe var vi komne et lille Stykke ned ad Gaden, før vi hørte et Skrig saa sønderrivende og gennemtrængende, at vi straks forstod, at noget Forfærdeligt var skét. Da vi vendte os om, saa vi en uhyre Bølge, taarnhøj og i hele Havets Bredde, komme styrtende imod Land. Negrene var, som vi andre, vilde af Angst, og de raabte: »St. Thomas synker, St. Thomas synker, Gud hjælpe os!« Vi troede straks, at Havet vilde opsluge Øen med Alt, hvad derpaa var, men pludselig saa vi, at Bølgen brødes ved at Havnens to Yderarme delte Vandene, saa at Styrken af Bølgen formindskedes betydeligt. Det blev vor Redning! Alligevel var Larmen af Vandenes Fremvælden øredøvende og frygtelig. Overalt saa man Fortvivlelse og Angst, og Skrækken lammede os næsten; men fremad maatte vi, da vi ikke turde forblive nede i Byens Gader imellem alle de høje Stenhuse. Vi vandrede da videre, den store Flok som vi var; stadig sluttede der sig flere og flere til os, og endelig naaede vi efter mange Standsninger og Forhindringer Fru Gads Hus. Det var hende umuligt at give os alle Husly, da mange foruden os var tyet op paa Bakken, men det gjaldt jo ogsaa mest at faa Moder med de yngste Børn under Tag. Søster Ingeborg var den Gang endnu spæd. Vi Voksne kamperede udenfor paa Bakkeskraaning, og efterhaanden kom der mange Mennesker derop. Alle sad vi og ventede paa hvad, der skulde komme; vi var fuldt beredte paa, at

Enden var nær, og at det næste Øjeblik kunde bringe os Døden. Der forefaldt mange gribende Scener. Alle de Syge fra Hospitalet vare flygtede og laa der under aaben Himmel indsvøbt i deres Tæpper. Fængslet blev aabnet, og Fangerne fik Lov at løbe. Præsten gik omkring og talte med os. Psalmesang og Bønner hørtes hele Natten; enkelte smaa Børn blev hurtigst mulig døbt, og de ræktes fra Haand til Haand hen til Præsten, - man anede knap, hvor de kom fra. Søster Harriet kom saaledes til at holde et lille Barn over Daaben, og jeg husker godt, hvor bevæget hun var, da hun stod med det paa Armen.

Jordskælvne gentog sig flere Gange i Nattens Løb mer eller mindre stærke. Næste Morgen lavede Fru Gad en mægtig Kedel The, og denne Drik blev saa øst op til os, saa langt den kunde strække; meget Andet nød vi ikke, Ingen af os følte heller Trang dertil.

Saaledes gik et Par Dage; Fader havde imidlertid overtalt et Par af sine Negre til at gaa ned til Apoteket og hente nogle henkogte Sager og deslige, Jørgensen fulgte med dem for at hente forskellige Ting til Fader, og blandt andet ogsaa aflaase Pengeskabet, som Fader saa hurtigt havde forladt. Alle Moders Gemmer laa jo ogsaa hen uden Tilsyn, hun havde i det Øjeblik, hun forlod Hjemmet, tømt sin Nøglekurv ud paa Gulvet og taget den tomme Kurv med sig paa Armen. Denne Scene husker jeg tydeligt og tillige, at Ingen af os den Gang fandt, at der var noget besynderligt deri -- et Bevis paa, at vi næsten var vanvittige af Skræk!

Efter at vi havde tilbragt et Par Dage hos Familien Gad, eller i det mindste i dens Nærhed, indsaa Fader, at vi maatte tage andetsteds hen, vi kunde ikke længere lægge Beslag paa Familiens Gæstfrihed. Da Fader ejede et Sted nede i Byen, som tildels var bygget af Træ og beboedes af gode Venner (Dr. Erichsens), bad han Doktoren, om vi midlertidig maatte tage Ophold hos dem; vi haabede jo stadig at kunne vende tilbage til vort eget Hjem, men dette maatte forinden repareres, da det havde lidt meget. Erichsens aabnede straks deres Hus for os, og vi tog nu Alle derhen. Fader fik indrettet et lille Apotek i et af Værelserne, og herfra solgtes de nødvendige Medikamenter. Imidlertid vedvarede Jordskælvne stadig, og der hengik ikke en Dag uden, at vi mærkede et eller flere Stød. Endnu turde Ingen begive sig ned i Byens Gader og den var som uddød. Der blev spaaet, at Verdens Undergang skulde finde Sted paa en bestemt Dag, og skønt vi ikke vilde tro paa en saadan Spaadom, var vi dog nervøse og imødesaa med en forstaaelig Gru Dagens Forløb.

Vort Ophold hos Erichsens strakte sig over et Par Maaneder. I denne lange Tid var vi ikke en eneste Nat af Klæderne, da vi ventede hvert Øjeblik at skulle blive nødte til at flygte fra Huset. Vi tre ældste Søstre fik overdraget af Moder det Hverv at passe paa de smaa Sødskende og i paakommende Tilfælde da først at sørge for deres Sikkerhed.

Den danske Kirke led en Del Overlast ved Jordskælvne, og den kunde i lang Tid ikke benyttes af Menigheden; vi samledes da i Stedet for paa Fælleden, hvor saa Præsten holdt Andagt. Det var meget gribende Gudstjenester. Den danske Præst Clausen var en udmærket Taler, og især under disse sørgelige Forhold var han os Alle til stor Støtte; flere af hans Prædikener fra den Tid har gjort et uudsletteligt Indryk paa mig. Som man vil kunne forstaa, var det en i alle Maader meget sindsoprivende Tid for os Alle.

Først efter Jul, en Gang i Januar, kunde vi flytte ind i vort eget Hjem. Huset var nu blevet istandsat, og alle Spor af Forstyrrelserne fjernede.

Der hengik nu et Par Maaneder under stadig tilbagevendende Angst og Sindsbevægelse, og vi kunde slet ikke falde til Ro. Fader bestemte sig saa en skønne Dag, da der netop laa et Skib i Havnen, som skulde til Danmark, at sende hele Familien hertil, og lykkelige vare vi over at skulle slippe bort. Meningen var først den, at vi skulde forblive et Aarstid her i Danmark for at samle Kræfter og senere vende tilbage til Vestindien, men denne Plan opgav Fader, da han senere kom hertil og saae, hvor vel vi alle befandt os under de rolige og lykkelige Forhold.

Moder rejste hertil med ni Børn, og vi havde vor gamle Barnepige Lætitia med os samt vor Lærerinde, som havde været hos os i fire Aar. Fader kunde ikke følges med os, han maatte forinden ordne sine Affærer. Efter hans Afrejse overtog Jørgensen Ledelsen af Apoteket. Kort efter vor Ankomst hertil flyttede vi ud til Vedbæk, hvor vi boede hele Sommeren. Man kan ikke forestille sig, hvor vi nød den Fred og landlige Ro, vi fandt i de smukke Omgivelser, det var for os som at komme i Paradis efter alt, hvad vi havde udstaaet.

Vi beboede samme Sted flere Somre og gemmer endnu mange smukke Minder fra den Tid.

Kort efter at Fader kom hertil, rejste han til Udlandet med de tre ældste af os Børn; vi besøgte baade Schweiz og Italien og morede os naturligvis herligt. Fader holdt af at rejse, og han tog gerne af Sted hver Sommer paa en kortere eller længere Tur. Altid havde han flere af os Børn med sig, og

disse Udflugter var altid meget fornøjelige. Fader var utrættelig, og vi skulde se alt. Han elskede Naturen og glemte ingensinde at dyrke sine Passioner ved enhver given Lejlighed. Saaledes botaniserede han af Hjærtens Lyst baade paa Schweiz' Bjærge og i Dalene, og naar vi om Aftenen vendte hjem til Hotellet, fik han og Karl travlt med at lægge Planterne i Presse og vedføje Navn. Hvor vi kom hen, var Byen end nok saa lille, spurgte Fader altid efter Apotekerens Adresse; hos ham skulde der saa aflægges Besøg, og vi Børn fulgte med. Fader havde stor Kærlighed til sin Stand, og han omfattede alt, hvad der hørte til den, med megen Interesse.

Da vi havde boet her et Aars Tid, bestemte Fader sig til at lade Familien tage fast Ophold i Danmark. Han vilde saa i Ny og Næ tage ud for at se til Forretningen. Jørgensen, som var Faders mest betroede Mand, og som nylig var bleven gift med Harriet, fortsatte nu Ledelsen af Apoteket, og Fader købte en større Villa i Frederiksberg Allé, hvortil der hørte en meget smuk og stor Have. Vi flyttede straks derud, og det blev et meget lykkeligt Hjem for os Børn. Huset var meget rummeligt, og Fader lod foretage forskellige Forbedringer, saa at det blev en meget hyggelig Bolig. Fra dette Hjem, som Fader opkaldte »St. Thomas«, blev alle vi Døtre med Undtagelse af Harriet og Ingeborg gifte. Her i disse smukke Omgivelser samledes vi og vore Børn om Søndagen og ved enhver Lejlighed, og mange glade Timer har vi tilbragt der. Fader og Moder førte et meget selskabeligt Hus, og Vennekredsen var stor. Blandt Søndagsgæsterne fandtes næsten altid Faders to gamle Venner fra Ungdommen: Godsforvalter Sandager og Apoteker Ortmann, to elskværdige gamle Mænd. Disse to Venner holdt Fader trofast ved gennem Aarene, og de regnedes med til Husets nærmeste Kreds. Ligeledes var der Faders Fættene (Krabbe), som ogsaa hyppigt kom hos os. Fader satte megen Pris paa sin talrige Slægt, og han hjalp dem, der trængte, med stor Redebonhed. Til Husets Gæster hørte ogsaa Moders Slægt og flere af hendes Veninder fra Skoledagene.

Her i dette smukke Hjem levede Fader og Moder et lykkeligt Samliv lige til Faders Død, der indtraf ganske pludseligt d. 18. Oktober 1882, Dagen før Karl og Charlottes Bryllup skulde have fundet Sted.

Et flittigt og indholdsrigt Liv var nu sluttet!

Augusta Baumann, f. Riise

Thora Helweg-Larsen skriver

Skal jeg skrive et Par Ord til Minde om Fader, da vil det blive om det Indtryk hans Liv og Færden, hans Væsen og Karakter har efterladt paa mig. Han tog saa lidt personlig Del i vort Liv som Børn, at meget faa af mine Barndoms minder ere knyttede til ham. I de Aar stod han vel nærmest for vor Bevidsthed som den strenge, ordknappe Mand, hvem vi nærrede en vis Frygt for. Dog er der fra min tidligste Barndom, 8-9 Aars Alderen, et Minde, som blev mig uforglemmeligt, fordi det var saa nøje sammenknyttet til Faders to mest udprægede Egenskaber: Sanddrthed og Beskedenhed! Jeg sad som lille Pige imellem mine Søskende og gjorde mig vigtig over min Søndagsskole-Visdom og paastod, at jeg havde læst hele Bibelen - Bibelhistorien mente jeg vel, men heller ikke det var sandt. Vi anede ikke, at Fader hørte efter vor Samtale, men pludselig udbrød han med en Tordenrøst: »Det er jo usandt, hvad Du der siger!« Jeg glemmer aldrig, hvor uendelig skamfuld jeg følte mig ved at blive greben i at lyve og prale.

Selv var han en ægte Personlighed, sanddru, beskeden, retfærdig, arbejdsom og nøjsom og glemte aldrig dem, der havde, hjulpet ham, da han var ung og fattig. Han blev mildere med Aarene, navnlig efter at han havde opgivet sit anstrengende Arbejde med Apoteket og levede paa sin Villa »St. Thomas« i Frederiksberg Allé, hvortil der hørte en smuk Have, som Fader gik og puslede i og forskønnede betydeligt. I de sidste Aar af hans Liv var det hans Glæde at beskæftige sig hermed, og med sine naturvidenskabelige Samlinger, hvilke var ret betydelige, indsamlede igennem mange Aar i Troperne. Fader kom til St. Thomas med bare Hænder, men ladet med Energi og Villiestyrke. Han oparbejdede sin store Forretning i ca. 30 Aar, hvorefter han rejste hjem til Danmark for at besøge sin Moder, hvem han lige fra sit 14de Aar havde understøttet. Han var hendes eneste Barn - intet Under, at hun elskede ham over alt og var stolt af sin Søn. Han var utrættelig i at berede hende smaa Glæder og Overraskelser og var hende en kærlig Søn saa længe hun levede. Fader var igennem mange Aar et virksomt Medlem af Kolonialraadet paa St. Thomas og arbejdede paa mange Maader paa Øens Forbedring og Forskønnelse, navnlig ved Beplantning af Kirkegaardene og Hospitalshaverne, indførte

flere skønne Træsorter og Blomster fra de andre mere frugtbare Øer og bidrog derved til at vække Interessen for Øens Forskønnelse. Han var vel nok en streng Mand imod sine Undergivne, men tillige streng i sine Fordringer til sig selv, og han nød almindelig Agtelse og Anseelse som den stræbsomme og dygtige Forretningsmand, paa hvem aldrig nogen Skygge havde hvilet. Hans Kærlighed til Moder var stor, og hendes lyse glade Sind hjalp ogsaa ham til at se lysere paa Livet med Aarene, men af Naturen var han et tungt Gemyt. Dog nød han i høj Grad en morsom Historie og kunde le, saa han rystede, naar man fortalte ham den. Mine bedste Minder om Fader har jeg fra jeg selv blev voksen og særlig da fra Livet i Frederiksberg Alle. Dog mindes jeg ogsaa al hans Kærlighed mod Moders Moder, Bedstemoder Worm, da hun som Enke flyttede til St. Thomas, hvor hun levede i mange Aar sammen med sin ugifte Datter Rosa. Han var hende en kærlig og god Svigersøn, der støttede og hjalp hende paa enhver Maade. Og det var gerne Maalet for vor Aftenvandring i de senere Aar at besøge gamle Bedstemoder, der ikke vilde gaa i Seng, før vi havde været der om Aftenen. Da min Broder Albert døde, sørgede han tungt og dybt. Af sine Sønner havde han ventet sig lutter Glæde og Ære, Døtrene betragtede han egentlig som lidt underordnede Væsener; men Livet lærte ham at blive glad ved dem ogsaa, og ved de Svigersønner, de bragte til Huse. Naar vi Søndag Middag samledes om det lange Spisebord, saa lyste hans Ansigt saa mildt til os allesammen. Saa følte han sig i sit Es, og vi følte, at vi ejede hans varme trofaste Kærlighed og Sympati. Lige overfor Børnebørnene smeltede hans Hjerter helt, og mange smaa Attentater udøvede han for at vinde deres Hjerter. Brystsukkeræsken var aldrig tom i Bedstefaders Skrivebord, naar de kom ind til ham, og han elskede at vandre omkring i sin Have med en lille Barnehaand i sin. Han var glad over, at vi opkaldte vore ældste Drenge efter ham; gid de maa have taget mere i Arv efter ham end Navnet, gid hans lysende Eksempel altid i Livet maa staa for dem, som det staa for os Børn: som den retsindige, sanddru og kærlige Stamfader for en talrig Slægt.

Ære være hans Minde!

Thora Helweg-Larsen, f. Riise

Rosa Schiødte skriver

I FORAARET 1868 kom vi fra St. Thomas til Danmark, og vor Ankomst til København den 20. Maj mindes jeg ganske klart. Den stærke Færdsel af Køretøjer, Omnibusser og Sporvogne vakte i høj Grad Forundring hos os Børn, alt var jo nyt for os. Efter at have boet i et Pensionat i Dr. Tværgade Nr. 9 en kort Tid flyttede vi til Vedbæk. Den første Frokost, vi indtog i Danmark, fæstnede sig særlig i min Erindring, fordi jeg der første Gang gjorde Bekendtskab med noget fælt sort noget, som de andre kaldte Rugbrød, og som ingen kunde formaa mig til at smage. Mine ældre Søskende, som tidligere havde været i Danmark, bleve derimod henrykte ved at gense det sorte danske Brød. I fire Somre boede vi tæt ved Vedbæk Kro lige ved Stranden. Det var herlige Tider, vi tilbragte der; vore største Glæder var al den danske Frugt og saa Søbadene. - Fader kom til Danmark nogle Maaneder efter os og blev hjemme et Aars Tid, indtil Harriet skulde giftes, saa maatte han rejse tilbage for at Jørgensen kunde komme til Danmark og holde Bryllup. I Dr. Tværgade Nr. 7 havde vi vort rare Hjem i fire Aar; men bedre blev det, da Fader købte Villa "St. Thomas«, og vi flyttede derud. Det var et sandt Paradis for os. Vi havde en yndig stor Lejlighed og en smuk Have, som var Faders Stolthed. Han havde ogsaa Grund til at være stolt af den, da den var ualmindelig smukt holdt; der var ikke Tale om, at vi fik Lov at gaa over Græsplænen eller at plukke Blomster, Fader vilde selv skære Blomsterne af. Intet var Fader kærere end at kunne gaa omkring med Hænderne paa Ryggen og beundre sin Stenhøj; saa rettede han lidt paa den ene og saa paa den anden Navnepind eller pillede visne Blade og Blomster af de smaa Planter. Han var altid lykkelig, naar vi viste Interesse for hans Blomster - paa Stenhøjen havde han en ualmindelig smuk Samling -, og kunde man huske et af de svære latinske Navne, som han meddelte os, blev han altid rørt derover. Det var lykkelige Dage der i det gamle Hjem. Vi levede temmelig selskabeligt, da vi efterhaanden havde faaet en Del Venner her i Landet. Faders og Moders Bryllupsdag d. 27. Januar blev altid fejret med et stort Bal for Ungdommen. - Hver af os Børn fik, da vi bleve voksne, en Rejse af Fader, og skønt han selv mange Gange havde været de samme Steder, var det ham en Fornøjelse at vise os Børn dem. Jeg husker, hvor glad jeg var, da jeg efter min Konfirmation skulde ud at rejse. Samme Aar var Valdemar

bleven Student, og saa syntes Fader, at vi to skulde have en lille Tur; denne Gang vilde han ikke til Udlandet, men se noget af Danmark. Paa vor Rejse besøgte vi mange forskellige Byer og saa alt, hvad der var smukt; men vort første Spørgsmaal, naar vi kom til en By, gjaldt Apotekeren, for ham maatte vi hilse paa. Vi bleve altid modtagne med megen Elskværdighed og Gæstfrihed, og det morede os, at der altid blev gjort Stads af os. Saasnart Folk hørte, at Fader var Apoteker Riise fra St. Thomas, var der straks en Bukken og Skraben; vi maatte saa altid indenfor og forestilles for Familien. Som Regel bleve vi inviterede til en lille fin Middag, og det satte Fader nok Pris paa. - Et Par Aar senere var fire af os Søskende i Udlandet med Fader, og det var en vidunderlig dejlig Rejse, som vi have mange smukke Minder fra. Fader var altid glad og fornøjelig at rejse med, og da han holdt meget af Naturen, gjorde vi dejlige Udflugter i Bjergene. Hvor kunde han blive henrykt, naar han fandt en eller anden lille Plante, som han ikke havde set før; den skulde saa lægges omhyggeligt ned i Botaniskassen, som han altid havde med sig, for, naar vi saa kom hjem, at blive presset og gemt til senere Behandling. Fader var af en indesluttet Natur, men kærlig og god mod os Børn; og jeg husker, hvor glad han blev, naar jeg senere som gift kom paa Besøg fra Middelfart, enten alene eller med min Mand og mine Børn. Og Glæden var ikke mindre, naar han besøgte os i Middelfart og vi viste ham Omegnen paa Køre- og Sejlture. Jeg glemmer aldrig den Dag, da der kom Telegram til os, at Fader pludselig var død. Jeg vilde knap tro mine egne Øren, da det blev fortalt mig; jeg elskede Fader saa højt, at jeg syntes, det var umuligt, at jeg aldrig skulde se ham mere. Jeg rejste samme Nat, Efterretningen kom derom, til København, og jeg glemmer aldrig, hvor fortvivlet Moder var, da hun tog imod mig. Men hun havde ogsaa i Fader mistet den bedste og kærligste Mand, som nogensinde har levet. Hun tog mig ved Haanden og førte mig ind til Fader, for at jeg skulde se ham endnu en Gang, inden han blev ført bort. Han laa som i en dyb Søvn, og jeg kunde slet ikke forstaa, at han var død. Hjemmet mistede i Fader sit Støttepunkt, og det var svære Aar for stakkels Moder, da flere af Bømene endnu var for unge til helt at staa paa egne Ben. Naar jeg kom paa Besøg i Hjemmet efter den Tid, følte jeg altid en Tomhed og et umaadeligt stort Savn. Moder solgte Villaen kort efter Faders Død og boede saa nogle Aar i Nørre Farimagsgade, hvorfra hun senere flyttede ud til Frederiksberg Alle; men de bedste Minder om vor Ungdom knytter sig til Villa »St. Thomas«. De sidste Aar, Moder levede, led hun meget af Gigt, og det var ofte svært

for hende at rejse sig op fra sin Stol, naar hun havde siddet længe. Moder var altid meget flittig og havde travlt med et eller andet større Haandarbejde. Fra min Barndom husker jeg Moder bedst siddende ved Siden af en stor Kurv med Strømper, som skulde stoppes, eller Tøj, der skulde repareres; vi vare jo mange, om hvem der skulde stoppes og lappes. Da jeg senere flyttede fra Middelfart til København, kom jeg til at bo temmelig nær ved Moder, saa vi saas næsten daglig, og hun var altid glad, naar vi gifte Døtre kom for at snakke med hende en Times Tid. Som Regel vare alle vi Børn samlede i Hjemmet hver anden Søndag med alle vore Børn, og da vare vi saa mange, at Børnebørnene maatte spise i et Værelse for sig. Det var Festsdage, naar de skulde til »Bedstemoder«; men ikke altid for Moder, hvem det trættede en hel Del at have saa mange samlede hos sig, især i hendes sidste Aar. Men hun vilde dog ikke give Afkald paa disse »Familiesøndage«, da hun mente, det var den bedste Maade at holde sammen paa os Børn, naar vi fik Lejlighed til jevnlig at mødes i det gamle Hjem. Stakkels Moder maatte paa Grund af sin Gigt tilsidst ty til en Stok at støtte sig til og en Rullestol at køre lidt omkring i. Det var svært for os Børn at se hende lide saa meget, og det kneb ogsaa for hende selv at holde Humøret oppe; men sød og kærlig var hun til det sidste. Og svært var det for os alle, da det gamle Hjem blev lukket for bestandig; Lykkelig er vi for de mange gode Minder om Fader og Moder.

Rosa Schiødte, f. Riise

Frederik Riise skriver

RIISES Interesse for Livet i Naturen var medfødt. Allerede som Barn og som Discipel paa Faaborg Apotek samlede han Planter og interesserede sig levende for Omegnens Dyreliv. Som ung farmaceutisk Kandidat manuducerede han - foruden i Farmaci - ogsaa i Botanik. Det var et lykkeligt Omen for den unge naturinteresserede Farmaceut, at hans Eksamensbevis var undertegnet af tre af Datidens betydeligste Navne indenfor Naturvidenskaben, nemlig H.C. Ørsted, Botanikeren J.W. Hornemann og Kemikeren W. Zeise.

Opholdet i Vestindiens tropiske Klima gav hans Interesse rig Næring. For en Mand med Riises tidligt vakte Kærlighed til Faunaen og Floraen er det ikke utænkeligt, at St. Thomas virkede dragende ikke blot som det Sted, hvor han haabede at kunne oparbejde en Virksomhed, men ogsaa paa Grund af dets tropiske Beliggenhed. Hvilken Lykke maa ikke Skippersønnen fra Ærø have følt ved at mærke sig hensat til det Eldorado, hvor han saa at sige ikke kunde gøre et Skridt uden at finde nye Opgaver, det fængslede ham, uden at træffe nye Dyr og Planter, der vakte hans Interesse. I sin klassiske »Autobiography« skriver Charles Darwin⁵, at der er tre Stadier i en Naturforskers Liv: Samleren, Samleren og lagttageren og til Slut den modne Forsker. Riise blev staaende paa det første Stadium. Han hørte til de Naturforskere, der satte sig som Opgave at indsamle Materiale og overlade til Videnskabsmændene at udnytte de Fund, han i saa rigeligt Maal skaffede til Veje. Ikke blot Københavns zoologiske og botaniske Musæer, men talrige udenlandske Musæer og private Samlere nød godt af Riises Indsamlinger. Ogsaa Skolemusæerne betænkte han med store Samlinger. Herlufsholm og Sorø Akademi, Svendborg Realskole, det von Westenske Institut og flere andre bære Vidne herom.

De første Aar, Riise opholdt sig paa St. Thomas, levnedes der ham ikke nogen Tid til Indsamlinger. Men faa Aar efter er han i fuld Virksomhed med at skaffe Materiale til det zoologiske Musæum i København. Saa godt det lod sig gøre paa det Tidspunkt og med de Hjælpemidler, der stod til hans Raadighed, samlede Riise meget systematisk. Han veg heller ikke

⁵ Francis Darwin: The life and letters of Charles Darwin. London 1887. vol. I pag. 346.

tilbage for at udruste smaa Ekspeditioner til de Omliggende Øer. I et Brev til Fætteren, Prof. Dr. phil. Harald Krabbe, der anmoder om Naturalier til Landbohøjskoleens Musæum, skriver Riise d. 31. Jan. 1859:

---»Indsamling af Naturalier i Vestindien er meget kostbar og koster meget mere end I Herrer Kjøbenhavnere har nogen Ide om. Jeg har for en 3 Uger siden sendt en Mand ned til Vieques (Crab Island), hvor han skal opholde sig 4 a 6 Uger for at samle Naturalier til mig. Han faar 2 Rdl. om Dagen og alt frit: Kost, Logis, Heste, Muler, Baad og anden Assistance, og han vil vistnok koste mig 4 á 5 Rdl. om Dagen. Det han hidtil har sendt mig er intet værd, og bliver det ikke bedre, er Spekulationen mislykket. For et Par Aar siden havde jeg sendt en ung Mand ned til Vieques for at samle Konkylier. Han var der i to Maaneder og fik 100 Rbdlr. om Maaneden, og det han samlede var ikke 20 Rdl. værd. Naar jeg tager en Baad med 4 Roerkarle og en Assistent til at hjælpe mig med at skrabe paa Bunden af Havet i og udenfor Havnen, saa koster dette mig 12 Rdl. for en halv Dag, og tager jeg en Dykker med, saa koster dette mig 3 á 4 Rdl. mere. Jeg kan forsikre Dig, min kære Fætter, at jeg ofte har været ude paa saadanne Ekspeditioner uden at have faaet andet end Alger, Echinider etc., som ere kastede over Bord igen, saa snart jeg har eftersat dem, fordi at de ere almindelige, og jeg alt har tilstrækkelige Eksemplarer at dem. Forrige Sommer fragtede en fransk Apoteker og jeg en Baad fra Tortola med 5 Mand for 14 Rbdl. om Dagen, foruden Føden, og købte nye Liner for Skraberen af 120 Favnes Længde. Den hele Ekspedition kostede os omtrent 128 Rbdl. og jeg fik til min Part en lille Slangestjerne, en Aal, en større Echinoderm og et Par almindelige Konkylier. Hele Ekspeditionen var rigtignok mislykket. Søstjernen var en ny Art og efter at Dr. Lütken havde bestemt den, sendte han den tilbage efter min Ordre, men skrev, at han haabede dog, at jeg vilde skænke den til Musæet. Men mon ikke Professor Steenstrup og Doktor Lütken vilde le mig ud og oven i Købet sige: »den Fusker er dog en Nar«, dersom de vidste, hvad bemeldte Søstjerne havde kostet mig. Naar man gaar ud paa en saadan Ekspedition, venter og haaber man at finde Guld og grønne Skove paa Havets Bund, men bliver stadig skuffet. Det er omtrent som at spille i Lotteriet. Naar man bliver skuffet i sine Forventninger, haaber man bestandig paa bedre Lykke næste Gang«

Resultatet af hans store Indsamlinger blev da ogsaa det, at Københavns zoologiske Musæum efterhaanden blev et af de Musæer, der fyldigst og smukkest er forsynet med vestindiske Dyr.

Den 11. Juni 1858 skriver Lütken i et Brev til Riise: »---Det var mig en sand Glæde at modtage Deres prægtige Sending af Ophiurer. Jeg har ondt ved at finde stærke Udtryk nok for at tolke Dem min Anerkendelse af Deres ufortrødne Iver og opofrende Anstrengelser for denne Sag. Maatte De kun finde Dem belønnet ved Bevidstheden om at have bidraget til Videnskabens Fremskridt. Slige Samlinger have ikke staaet til nogen andens Raadighed i denne Gren af Zoologien; det er vist nok. Ogsaa ser jeg med Glæde, at De nu næsten kender Vestindiens Ophiurer lige saa godt som jeg ---«.

Gennemlæser man den store Korrespondance mellem Zoologerne og Riise, faar man ikke Indtrykket af, at Zoologerne just vare beskedne i deres Ønsker. Samtidig med at de takke for saa og saa mange modtagne Kasser med Naturalier, undlade de ikke at sende en ny Liste over Dyr, som det »vil være af stor Interesse for Musæet at erhverve«. Og ikke blot Indsamlinger men tillige Oplysninger over Dyrenes Levevis ønskedes. Det maa have været et stort Arbejde, der paalagdes Riise; men han høstede megen Glæde og Anerkendelse af sit Arbejde. Talrige Afhandlinger og Monografier over hans Indsamlinger fremkom i de videnskabelige Tidsskrifter. Selv dristede Riise sig kun en Gang til at træde frem som Foredragsholder og Forfatter, idet han ved det syvende skandinaviske Naturforsker møde fremlagde »Nogle uddøde, halvfossile Landsnegle fra St. Croix«, en lille Afhandling, som fremkaldte en Diskussion mellem Steenstrup, Mørch og Foredragsholderen⁶. Ved andre Naturforsker møder gav han flere pharmakognostiske Meddelelser og har i Triers Archiv for Pharmaci og i American Journal of Pharmacy leveret nogle mindre Afhandlinger⁷.

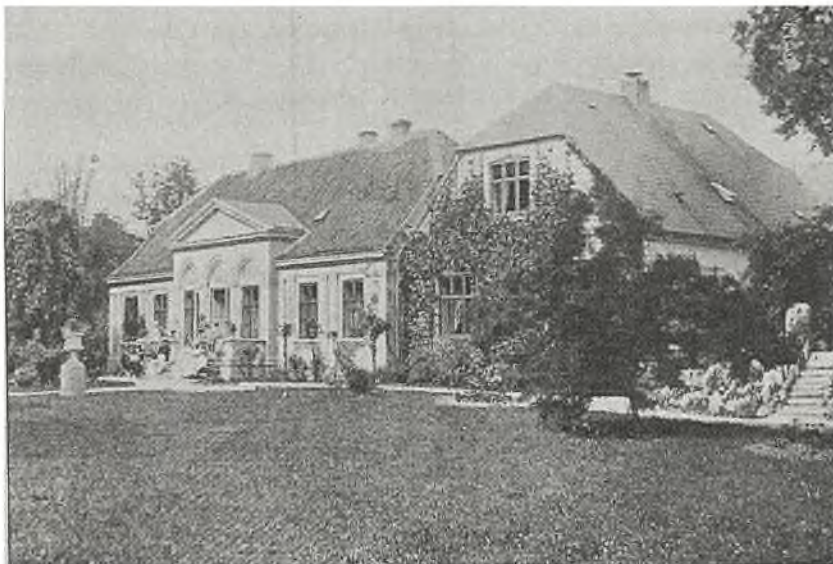
Den 12. Juli 1861 skrev Prof. J. Reinhardt: »... Kunde De imidlertid have Lyst til at bidrage til Forøgelsen af den zoologiske Viden i denne Retning, og vilde De forene Dem med mig til i Fællesskab og med Tiden at publicere noget om Vestindiens Fugle, saa skulde jeg gøre mit Bedste til at

⁶ Forhandlinger ved de skandinaviske Naturforskeres syvende Møde i Christiania den 12-18. Juli 1856. Christiania 1857 pag. 205-6.

⁷ Archiv for Pharmaci og teknisk Chemi. 36. Bd. Kbhvn. 1882. pag. 482.

gøre et sligt Fællesarbejde saa godt, som jeg formaar«. Beskedent afslog imidlertid Riise dette ærefulde Tilbud.

Ogsaa med en stor Række udenlandske Forskere stod Riise i livlig Brevveksling: Amerikanerne Agassiz, Newton og Wm. Stimpson, de tyske Malakologer Pfeiffer, Dunker og Moritz von Morenstein, Svenskerne Lovén og Zetterström o. m. a. Men mest følte han sig knyttet til vort zoologiske Musæum og dets ledende Mænd.

Villa St. Thomas på Frederiksberg

Det var Reinhardt, Steenstrup og Lütken, der stadig havde opmuntret ham til Indsamlingerne og hjulpet ham paa mangfoldige Maader til at dyrke sine naturhistoriske Interesser. Det blev ogsaa de Mænd, der nød mest Glæde af hans Gavmildhed. Ikke med Urette kaldte Japetus Steenstrup ham i sine Dedikationer: Zoologisk Musæums store Velynder. Efter at have bosat sig her i København og indrettet sin Villa i Frederiksberg Alle samlede han ofte sine zoologiske og botaniske Venner hos sig. Hyppigst kom vel Malakologen O.A.L. Mørch. I mange Aar var han Gæst, jeg tror hver Torsdag. Han kom tidlig om Formiddagen og gennemgik den store Konkyliesamling. Jeg husker, at jeg som Barn mange Gange har undret mig over den Særling, Mørch var. Hans Kendskab til Konkylieer var

fænomenal. Kun sjældent tyede han til litterære Hjælpemidler; de fleste Arter bestemte han efter Hukommelsen. Men hans Distraktion kendte ingen Grænser. Efter at have bestemt et Dyr og skrevet Etiket dertil - en Etiket, som der skulde god Øvelse til at tyde -, hændte det meget ofte, at han lagde Etiketten i den ene Æske, Konkyliden i den anden. Riise maatte stadig efterse hans Bestemmelser og paase, at Mørchs Distraktion ikke forledte ham til at ombytte Etiketterne. Han snakkede altid smaa højt med sig selv - oftest om sine mest intime Anliggender.

Ogsaa Japetus Steenstrup og Lütken var ofte Gæster paa Villa St. Thomas. Efter mange Aars anstrengende Arbejde paa St. Thomas nød Riise den haardt tiltrængte Ferie paa sin smukke Villa, hvor der gaves ham rigelig tid til at ofre sig for sine Interesser.

Hver Morgen tidlig var han i Haven, travlt beskæftiget med at sætte Gartneren i Aktivitet, pleje sine Planter og efterse Drivhuset. Hans Stenhøj var hans Stolthed. Fra Botanisk Have fik han, som Tak for de mange tropiske Planter, han fra Vestindien havde sendt, alt hvad han ønskede. Hans Stenhøj, hans Drivhus, hele hans Have fyldtes med sjældne Planter, som han plejede med den største Kærlighed og Interesse.

Om Formiddagen sad Riise bøjet over sine Snegle, skrev sine sirlige Etiketter og eftergik Mørchs Bestemmelser. Jeg husker mange Gange, naar jeg kom hjem fra Skolen, hvilken Glæde det var for mig at staa ved Siden af Skrivebordet og følge Arbejdet. Ofte vankede der Dubletter til min private Samling. Mindre glad vare vi Børn, naar vi Søndag Formiddag bleve kaldt ind paa Faders Værelse med Opfordring. til at lave Æsker til Konkylidierne. I Timevis maatte vi saa sidde og lave disse Papiræsker i Stedet for at lege ude i Haven. Altid skulde det være de samme Æsker i 4-5 forskellige Størrelser, som han var vant til at bruge paa St. Thomas. Christian og jeg fik efterhaanden en stor Øvelse og Færdighed i at lave disse Æsker - men det medførte blot, at vor Assistance stadig var nødvendig, naar der trængtes til nye Æsker. Den Orden og Nøjagtighed, der prægede Riise, gav sig ogsaa Udslag ved Ordningen af hans Samlinger. Hans Private Konkylidiesamling var en Mønstersamling, ikke blot paa Grund af de udsøgte Eksemplarer og det store Antal, hvori de forekom, men ogsaa paa Grund af den Omhu, hvormed den var ordnet.

Fred. Riise

Lidt om Riisefester af NHL

Et causeri ved Riise-festen i Hellerup Klub 11. september 1970

På indbydelsen til denne Riise-fest står der så humant - og i tidens ånd - "festdragt efter behag". Den festdragt, jeg blev ikklædt til min første Riise-fest, var afgjort ikke efter behag, idet min gode moder mente, at det ville være i A.H. Riises ånd at klemme mig ind i et ganske vist hvidt, men absolut for snævert sæt matrostøj, som jeg var vokset ud af året i forvejen. Dertil kom den indre og ydre renselse, som man mente at skyldte de åbenbart pilne og kritiske Riiser, selvom man undrende spurgte: jamen, de skal da ikke osse se mine tæer; men alt får en ende, og efter at næse- og øreregionerne var inspiceret, og efter at man havde bedyret, at det på halsen kun var skygger, så kørte man i Taxa-motor eller Auto-taxa eller hvad det nu hed dengang i tidernes morgen til stedet med det forjættende navn: Skydebanen. Og selv om Skydebanen måske ikke helt svarede til de forventninger, som navnet forjættede i ens drengefantasi, - der blev gennemgående skudt temmelig lidt og med skam at melde slet ikke med dødelig udgang, - så var det alligevel et herligt sted, parketgulvene var fremragende glidebaner, trappegelænderne velegnede til at kure ned ad, - nu må de yngre generationer bedømme, hvordan Hellerup Klub er i den henseende, - gule og røde sodavander gav herlige brabser, og når man lindede lidt for de øverste knapper i bukserne til det hvide matros, så kunne der glide adskillige portioner dessert ned. Jo, det var som et børneselskab over middel, en udmærket fest, selvom dens egentlige ånd og mening ikke rigtig var gået op for en.

Da afskedens time slog og vi atter skulle til at tage hjem med Taxa-motor eller Auto-taxa, spurgte min gode moder, der absolut havde sans for dekorum: Niels, har du sagt pænt farvel og tak for i dag til onkel Karl og tante Charlotte. - Onkel Karl? spurgte jeg. Og tante Charlotte? Hvem er det? Med himmelvendte øjne sukkede min gode moder over min uvidenhed, og da jeg følte, at jeg voldte hende dyb bekymring, anspændte jeg mine beskedne åndsevner til det yderste og sagde: Nåe, onkel Karl, var det den gamle herre med det hvide skæg, der talte så meget. Næ, ham har jeg ikke sagt farvel til. Og den historie har jeg måttet lide meget under i min opvækst.

Men jeg fik da bukket pænt og sagt tak for i dag til onkel Karl og tante Charlotte i det måske ikke mere så hvide, men stadig temmelig snærende matros.

Og der var rigtignok grund til at sige tak for i dag til onkel Karl og tante Charlotte. For de gav det hele - også de gule og røde sodavander. Dengang - i de gode gamle dage - skulle man jo ikke præstere sine egne møjsommeligt sammenarvede 60-kronesedler for at deltage i Riise-festen. Og siden glemte man naturligvis aldrig onkel Karl og tante Charlotte, og da min gode moder senere læste Ingemann's Valdemar Sejr højt for mig, hvor en af hovedpersonerne som bekendt hedder Karl af Riise, kunne jeg med genkendelsens glæde udbryde: Nåe, det er ham med Riise-festen.

Da Riise-festen jo som bekendt kun afholdes hvert femte år, kunne det nok for de yngre årgange knibe med at huske alle de ældre og hitte rede i alle de nytilkomne, når de ikke hørte til ens egen gren af familien. Jeg har i det mindste en gang præsteret at trykke en tjener på Skydebanen hjerteligt i hånden i den tro, at det var en Riise-onkel.

Og der er andre beviser på, at det er svært at hitte ud af familieforholdene. Min kloge og indsigtfulde svoger Alf Ross var engang i udlandet og var af søster blevet instrueret om at sende telegram til to familiebegivenheder, der lå tæt op ad hinanden, nemlig Riise-festen og min mormors fødselsdag. Dem havde han naturligvis fået byttet om på, således at undrende Riiser det år måtte høre Ove Baumann læse et telegram op med følgende ordlyd: Hun leve. Hip, hip. Ebbe. Min bedstemor brød sig nemlig ikke om navnet Alf, der er hans fornavn og ikke stillingsbetegnelse, og derfor kaldte hun ham Ebbe, og ingen ville have opdaget noget, hvis ikke en stemme nede i salen havde udbrudt: den idiot. Det var søster, der fik afløb for sine følelser.

Ja, ved mange herlige Riisefester har man talt om det ubrydelige sammenhold hvert femte år med søde kusiner, rare tanter, joviale onkler, det hvide matros gik over til blåt serges, til smoking og senere sågar til kjole og hvidt. Man lærte at goutere de glimrende taler, som det er så svært at leve op til, Ove Baumann, der var nok så fornøjelig, Carl Gad, der kunne tale på vers, og mange andre, og tante filmstjerne, den smukke Kate Riise, der havde spillet med i nogle Sandbergfilm, legede med de små, så man var helt ked af, at man var vokset endnu mere ud af det hvide matros.

Se, andre familier har jo også fester, men af en helt anden art, jeg kender ingen, der har sådan en fast og hyggelig tradition hvert femte år, hvor den ene halvdel bogstavelig talt knapt nok kender den anden halvdel, som om det var en filial af foreningen Træf nye Mennesker, og alligevel er så glade for sig selv og hinanden.

Jeg skal ikke nægte, at jeg engang var til en familiefest i min kones familie i anledning af en eller anden højskolefrederiks 100-årsdag, eller sådan noget, og de var også så glade for deres forfædre og for sig selv og for hinanden - og endda de slet ikke havde en oldefar, der havde opfundet bayrumen - at repræsentanter for de indgiftede i sandhedens interesse måtte forsøge at tæmme denne helt umådeholdne begejstring. Hvad er, sagde en talsmand for disse indgiftede, hvad er fællesnævneren, hvad er egenarten, hvad er det gennemgående karakteristikon for denne familie, som vi har gjort den tjeneste at gifte os ind i. Og man nåede ved et hastigt rundspørge frem til: 1) at de snorkede, og 2) at de havde fedt på hagen, når de spiste.

3 af Riisebørnene med familie

Nu være det langt fra mig at foreslå, at vi Riiser skulle underkaste os nogle tilfældige indgiftedes summariske og formentlig kategoriske

domme over vor egenart. Men måske skulle vi selv gøre os nogle overvejelser over en eventuel fællesnævner, der måtte karakterisere os. Min gode moder, som jeg flere gange har haft lejlighed til at citere, anstillede af og til betragtninger over sine børns udseende. Else-Merete eller EmsPems, sagde hun, er en rigtig Larsen. Jørgen eller gamle Jø-petersen er en Meincke. Og du, Niels, ligner en Riise. De har det der lange stykke mellem næse og mund og ringe eller ingen såkaldt snotrende. Ved hjælp af min gode moders skildpaddes nakkespejl fik jeg set mig i profil og konstateret, at der faktisk var noget om det, selvom det ikke var helt så langt som Fandens i tælleremsen, hvor denne som bekendt er "en hønsetyv, fra hans næse til hans mund, vejer firsindstve pund." Nu har jeg, som man vil se, prøvet at bryde den langstrakte ensformighed med et overskæg.

Riisefest i Moltkes palæ 1995

Jeg ved ikke om det stadig er særlig karakteristisk for os. Når jeg kaster et blik ud over forsamlingen, synes jeg egentlig vi er nydelige. Og da vi også har humor, charme, elskværdighed og til dels intelligens, synes jeg der tegner sig en ganske gunstig fællesnævner.

Nu skal man ikke tro om mig, at jeg er sådan en slap familiebørge, der kun ved festlige lejligheder en gang hvert femte år pudser det Riiseske familieskjold. Næe, jeg har igennem mange år hver morgen trofast brugt familiefabrikatet, den ægte Riises Bayrum, dels som barbersprit, dels til mine efterhånden sparsomme lokker, der måske havde været endnu sparsommere uden denne dobbeltdestillerede elixir, der - som der står på etiketten - har fået Highest Awards over alle konkurrenter, hvor den har været udstillet. På etiketten støtter endvidere to skæggede kæmper, - og Riise betyder jo også kæmpe, - der forekommer mig at have en svag lighed med onkel Karl og onkel Valdemar, i tvangfri påklædning - festdragt efter behag, nærmest et par badebukser af egeløv - og i eksotiske omgivelser et våbenskjold med Dannebrog, og midt i korset er der et negerhoved i profil.

Flere gange om året køber jeg en magnumflaske, og den er dyr, og hver gang og hver morgen tænker jeg på de millioner, familien ville have haft, og som det også noget devaluerede familielegat kunne have haft glæde af, og så vi måske stadig havde kunnet få gratis fortæring ved Riise-festerne, hvis kæmperne havde holdt lidt mere fast på dette aktiv.

Og når jeg kommer til Ærø, - og det har jeg da været én gang - undlader jeg aldrig at bese oldefars fødested. Da jeg i Ærøskøbing gik ind i en bagerforretning for at forsyne mig med en onkel Toms guldbarre med fløde og nødder, spurgte jeg bagerdamen: Sig mig, min gode kone, - thi en sådan så hun ud til at være - kan De sige mig, hvor A.H. Riises fødested er. Jeg er en descendent. Og den gode kone svarede mig på sit troskyldige Ærø-mål: Ja, mindepladen sidder godt nok henne om hjørnet. Men han er godt nok født her. Og som for at give sine ord større vægt pegede hun på et stykke overskåret. Jeg fjernede mig med min guldbarre og bragte senere i erfaring, at der havde været en mindre fejde i byen om, hvor hans fødehus rettelig lå.

Jo, det er en remarkabel oldefar at have, hvis fødested der således småslås om. Jeg har just i aften fået oplyst, at mindepladen er flyttet. Jeg ville ellers have tilrådet familiemedlemmer, der ønskede at dvæle ved oldefars fødested, at dvæle begge steder, for ikke at risikere at dvæle fejlagtigt, men det er mig en tilfredsstillende at vide, at man nu kan dvæle med rimelig adgang til guldbarrer og overskårne.

Hvis det skulle være undgået nogens opmærksomhed, så har jeg i denne fordringsløse tale - måske uden held - mere forsøgt mig i den

humoristiske genre end i den højtidelige. Men jeg vil gerne her henimod slutningen ganske alvorligt sige, at jeg synes det er en smuk og god tradition, at nogen af os sådan mødes hvert femte år.

Der gik for nogle år siden et stykke på Det kgl. Teater af Thornton Wilder, der hed Den lange Julemiddag. Personerne kom ind fra højre, markerede at de spiste, småsnakkede med hinanden, fortalte brudstykker af deres levnedsløb, rejste sig fra bordet og forsvandt ud af døren til venstre. De døde. Exit, som det hedder i teatersproget. Er vi ikke deltagere i sådan en lang, lang Riisefest, og er det ikke, når vi mødes her igen, afbrudt af femårige intervaller, som om vi lige havde set hinanden, ja, altså de af os, der har set hinanden før. Kontakten er der med det samme. Og de, der har måttet adlyde deres Exit, det er jo dog nogle af de samme mennesker, man holdt af og kan huske, dybt nede på bunden af mindets tidløse evighed. Og er det måske ikke alligevel den egentlige fællesnævner.

Og så vil jeg gerne slutte med at bringe svoger Alfs - navn, ikke stilling - telegrafiske leve i erindring, som nu har stået uforløst og ubrugt igennem utallige femårsperioder. Hun leve, hip, hip. Skal vi ikke bruge dette gamle, lagrede, arkiverede leve på den Riiseske kvinde, som har født os, opdraget os, giftet sig med os, gjort os så prægtige - og været så overbærende med os.

Hun leve.

Maleri af J. Kruse 1891, med apoteket til højre (fra før branden i 1895)

Oldefars hemmelighed

Nogle dage inden den sidst afholdte *Riise-fest* i år 2000 blev jeg ringet op af den tyskfødte enke efter en af mine gode venner, som selv om hun har boet i Danmark over 50 år ikke taler "den dansk gansk' go' ", men navnlig ikke er rigtig lydhør overfor vore sproglige nuancer. Hun ville så venligt invitere mig til middag, men just på den dag, hvor vi skulle fejre Riise-fest, så dette anførte jeg, da jeg takkede nej tak. "Ach so, du sollst til Griise-fest", sagde hun i telefonen. Og jeg måtte belære hende om, at der var en himmelvid forskel på den af salig *Spies* opfundne grisefest, der vist ofte udartede til en grisefyfest, hvor det gjaldt om at ryste rejsedeltagerne sammen, dels ved hjælp af alkoholiske drikke, dels ved forskellen mellem kønnene. Nej, så er Riisefesterne, hvor generne efter *A.H. Riise*, samt en del indgiftedes gener, der naturligvis er nødvendige for slægtens opretholdelse, mødes hver femte år for at fejre dennes fødselsdag under dels højtidelige, dels festlige former. Der indledes med en generalforsamling, hvor bestyrelsen for "Etatsråd, Apotheker *A.H. Riise* og *Hustrus Familielegat*" i henhold til dagsordenen aflægger beretning, aflægger regnskab, vælger formand, vælger 3 medlemmer til bestyrelsen, vælger 2 revisorer og suppleanter for disse, vælger decisor og suppleant for denne og som nr. 7 i dagsordenen er der "eventuelt" og som nr. 8 "forslag til ændringer i legatet". Som man vil se, går man med nogen alvor og involvering af en del personer til administreringen af etatsrådets takket være inflationen noget minimerede slanter. Så vidt jeg kan se af regnskaberne andrager formuen lidt over 100.000 kr., så det er betryggende, at så mange står vagt om denne skat. Og så går man over til den af deltagerne selv finansierede festivitas. I tidernes morgen var det min onkel *Karl* og tante *Charlotte*, som jeg har i velvillig erindring, der betalte for alle herlighederne, inklusive gule og røde sodavander til børnene. Ja, det var dengang.

Vi har nu læst, hvad nogle af Riise-børnene havde at berette om deres far og deres barndom på Skt. Thomas og herhjemme. Det lader ikke til, at min oldefar har været synderligt meddelsom om sit personlige liv. At han gik med paryk måtte datteren *Hertha* kigge sig til igennem nøglehullet, da han sov middagslur. Og alle brevene til sin gamle mor i *Ærøskøbing*, som hun af lutter veneration havde ladet indbinde hos en lokal bogbinder og

som sikkert ville have været et uvurderligt kildeskift, brændte han, fordi de havde været i fremmede hænder. Han har nok vogtet over sin personlige integritet.

Min far, som ingen vil kunne beskyldes for at løbe med sladder, havde en lille anekdote om A.H. som utålmodig ung ægtemand. Da der var gået over et år, og høflighedens love tillod hans smukke hustru at blive gravid, var der ikke tegn på noget som helst i den retning. Den utålmodige fader *in spe* fik da et råd, der skulle være ufejlbarligt. Den ufrugtbare kvinde skulle tage en lille negerdreng på skødet og lade ham tisse på sig. Ja, min far brugte udtrykket "gøre pipi", som man dengang brugte i dannede kredse om denne funktion.

A.H. og den smukke Marie Henriette, født Worm, fulgte rådet. Negerdrengene var jo ikke svære at fremskaffe. Og minsandten! 21.11.1844 så Harriet Elisabeth Riise dagens lys. Og det var jo, til faderens lette fortrydelse, kun en pige. Men det kunne der rådes bod på. Af de tretten børn, det lykkedes ham at besvangre sin villige hustru med, var de seks da af hankøn, hvilket medførte rige gaver og venlig anerkendelse. Medens pigebørn kun blev registreret uden større begejstring.

I Henny Harald Hansens udmærkede lille bog "Min bedstefar A.H. Riise" er der nogle anetavler, hvoraf det fremgår, at vi absolut er rundet af godtfolk. Gennem Krabberne, som A.H.s mor var født, stammer vi fra selveste Kong Hans, så der rinder både kongeblood og blåt adeligt Krabbeblood i vore åbenbart rummelige årer. Og Rasmus Worms kone var født Harriet Mathilde Lindo, og Lindoerne var spanske jøder, hvoraf en var gift med selveste Isaac Disraeli, Earl of Beaconsfield. Og nogle af os Riiser har åbenbart blod tilsat en sjat negerpis.

Den energiske Henny har i et lille hæfte fra 1990, "Omkring de tretten Riisebørn" givet korte rids af børnenes skæbner. Den førstefødte Harriet blev gift med den fortræffelige apoteker Alfred Jens Alexius Jørgensen, der ofte bestyrede apoteket på Skt. Thomas under oldefars fravær.

Den ellers så succesrige A.H. Riise, der med stor dygtighed havde oparbejdet en strålende forretning og en betydelig formue, samt gjort sig bemærket ved sine zoologiske, botaniske og videnskabelige interesser, fik meget lidt glæde af sin med så megen forventning imødesete ældste søn Albert Worm Riise (1846-1876).

Han blev sammen med Harriet undervist af huslærer Hansen, inden han 10 år gammel i 1856 sammen med søsteren kom til Danmark. Han for at

få den fine uddannelse, som faderen havde været afskåret fra. Han blev derfor anbragt på Sorø Akademi (stiftet 1822) og boede som pensionær hos en adjunkt Lorentzen. Men han passede ikke sit arbejde, stiftede allerede dengang gæld. Og flyttedes til Store Riise på Ærø hos pastor Grove Rasmussen, hvor han blev konfirmeret 1860 under faderens besøg. Kort efter fælder denne sin dom i sin kopibog: "Han bliver aldrig min efterfølger på St. Thomas."

1865 vender han tilbage til fødeøen, kommer i købmandslære, forlader 20 år gammel igen øen, prøver i 1867 at etablere sig i Ny Granada, hvortil faderen hjælper den fortabte søn med 2000 dollars. Men Albert er alt for umoden og letsindig i pengesager, det hele ramler sammen, samtidig med at familien Riise på grund af de store naturkatastrofer besluttede at forlade St. Thomas og rejse hjem til Danmark.

Men Afred Jens Alexius Jørgensen bliver på sin post, ægter 1870 Harriet Elisabeth Riise, hvorved han bliver svoger til familiens sorte får, som han ingenlunde slår hånden af, men opretholder en korrespondance, hvoraf tolv breve fra Alberts hånd er gengivet i "Omkring de tretten Riisebørn". Her kan vi følge hans deroute fra han må forlade Ny Granada til han efter et omflakkende liv i Nordamerika med skiftende jobs dør 29 år gammel i Tuscon, Arizona. I 1874 giftede han sig med en ganske ung pige af halvt indiansk afstamning og fik med hende A.H. Riises første sønnesøn. Men året efter døde denne mærkelige mand, så ulig sin øvrige familie. Svoger Jørgensen sendte ham henad vejen penge, fremgår det af brevene. Og i A.H. Riises testamente står der, at denne første sønnesøn, hvis fader altså på dette tidspunkt var død, skulle stilles lige med de andre sønner og få sin del af formuen. Og det drejede sig ifølge Henny Harald Hansens udregninger immervæk om 60 millioner omregnet i 1990-kroner.

Jeg synes ikke man kan undlade at bevæges af denne rigmandssøns tragiske skæbne.

Redaktionen af Riise-Posten har bedt mig om at fortælle lidt om Riise-fester gennem tiderne. Men nej, jeg vil nøjes med at henvise til den bog, som jeres gamle hvidhårede onkel *Nillikum* har anvendt lidt af sit efter egen mening velfortjente otium på med noget besvær at skrive på en såkaldt computer. Den hedder "Tidens Krumning", og i et afsnit, der hedder "Fester" fra side 38 - 40 fortælles gribende om hans deltagelse i disse familiefester siden 1920. Forøvrigt vil jeg anbefale alle, der ikke

allerede har anskaffet denne udmærkede bog og dens forgænger "Lykke på Rejsen", at købe dem. De er kommet på *Greens Forlag*, koster kun 200 kr. pr. styk, og kan bestilles hos enhver boghandler eller direkte hos Green i *Sorgenfri*. Og det er skam ikke kun forfatteren selv, der synes, det er nogle mægtig gode bøger. Om "Tidens Krumning" skrev professor *Hans Hertel* i *Politiken* den 18. januar 2003 under overskriften "Glad sjæl i kørestol" bl.a. "charmerende erindringsglimt fra den 91-årige forhenværende forlægger Niels Helweg-Larsen" og senere hen i anmeldelsen "Bøgerne har fået et trofast publikum, også på lydbånd, og deres stilsikre krydsning af sprød idyl og fint forstøvet ironi gør sig godt i forfatterens "inden for voldene"- diktion, der også lyder som noget fra det historiske stemmearkiv." Og om "Lykke på Rejsen" skrev den nyligt afdøde kritiker *Jens Kistrup*: "Langt livs ferier ... Alt sammen meget lystigt og lykkeligt, finest måske når han skriver om barndommens ferieglæder. Hans glæde over de gode glæder smitter. Også fordi han som forhenværende forlægger har et lykkeligt forhold til sproget." Se, det er sådanne ord, som en gammel forfatter labber i sig, og jeg ville også gerne give mine slægtninge lejlighed til at labbe. Men skynd jer at købe dem, inden de bliver udsolgt, og hvis jeres vej falder forbi Sennepsmarken 11 på *Virumgård*, skrås overfor *Sorgenfri Station*, skal jeg med glæde signere dem, hvorved de jo vil stige betragteligt i værdi.

Efter således ganske skamløst at have rost mine egne bøger, vil jeg vende tilbage til Riise-festerne og genbruge lidt af en tale, jeg holdt ved Riise-festen år 2000.

Det kan jo ikke nægtes, at dagens fødselar for de fleste af os er et lidt fjernt bekendtskab. Ja, han er *min* oldefar, men for de fleste af de tilstedeværende må der føjes et eller flere *tipper* til dette ord, ja om føje tid må der føjes hele *tipvogne* af tipper til nyere deltagere i Riise-festerne, ja, nu har oven i købet et årtusindskifte gjort distancen til vor forfaders fødeår 1810 endnu fjernere. Men jeg er da så gammel, at jeg kan huske flere af hans børn, da jeg mødte op til *min* første Riise-fest i 1920 på *Den kgl. Skydebane* på *Vesterbrogade*. De talte alle, ligesom min farmor, med den smukke dansk-vestindiske accent.

Når man ser på det statelige fotografi af fødselaren i *Henny Harald Hansens* fine bog om ham, må man sandelig beundre hans patriarkalske skæg og bølgende sølvgrå lokker. Men, kære venner og slægtninge, jeg er ked af at måtte berøve jer en illusion. De bølgende sølvgrå lokker er ikke,

om jeg så må sige, af egen avl. En af døtrene, vistnok moster *Hertha*, havde da oldefar tog sig en velfortjent middagslur i privaten oven på apoteket, kigget gennem nøglehullet og til sin forbavselse set, at hendes flotte far var skaldet som et æg. Kort sagt, han bar paryk. Men han var en grundig mand, og for at bevare illusionen om egen hårvækst havde han ikke blot en, men hele tre parykker med forskellig hårlængde - indkøbt i Paris - så hans omgivelser kunne tro, at han fik håret klippet og at det voksede på naturlig vis. Det er da en sød lille historie, der fjører nye træk til vor forfaders psyke. Men man kan beklage, at han ikke i tide har anvendt sin egen ægte *Riises Bayrum*. Den har jeg da brugt i årevis, dels som barbersprit, dels som hårvand til mine efterhånden sparsomme lokker, som måske havde været endnu sparsommere som oldefars, hvis jeg ikke havde brugt denne "dobbeltdestillerede elixir, der har fået Highest Awards over alle konkurrenter, hvor den har været udstillet." Og det med parykkerne hænger måske sammen med, at det ville være en dårlig reklame med et skaldet æg som fremstiller af den dobbeltdestillerede elixir. Men jeg bruger den altså trofast i mindet om oldefar og føler ligesom lidt af hans gener trænge ind i hage og hovedbund. Den har en lidt særpræget duft, og jeg har hørt om en af de indgiftede, der ligefrem forbød sin ægtefælle at bruge den, fordi hun syntes den lugtede så hæsligt. Men det lader vi ægte Riiser os ikke gå på af. Og jeg er nu imponeret af det med de tre parykker.

Med venlig hilsen

gamle hvidhårede onkel Nillikum

Fotografisk appendix

*Krebs' skole ca 1919. Lange strømper var tøset, så vi havde bare knær'
NHL 1. række som nr. 3 fra højre*

*Metropolitanskolen med den verdensberømte "lektor Blomme" i midten.
PlusFour har afløst de bare knæ. NHL 1. række nr. 1 fra venstre*

Skolebillede Metropolitanskolen på Frue Plads med rektor Karl Hude og "lektor Blomme" som nummer 3 fra højre.

Johan Lindegaard Christensen, Henning Werdelin Larsen, Niels Helweg-Larsen, Wolmer Theophilus Andersen, Henning Keutmann, Svend Poulsen (stående), Flemming Grut, Finn Skousen studenter fra Metropolitanskolen 26. juni 1929

Godfred Hartmann og NHL ved Thaning og Appels Forlags start i 1941

Guldbryllup 1989 for Grete og Niels flankeret af børn, svigerbørn og børnebørn

Klavs, Ole, Peter Michael, Erik og Palle til søs

Gæstebogens hemmelighed af NHL

Frederik Riise

I Riise-familiens slægtsarkiv befinder sig en gæstebogslignende bog indeholdende mange kendte navne fra begyndelsen af forrige århundrede. Der er ingen af de nulevende familiemedlemmer, der har kunnet oplyse, hvad det i grunden drejer sig om, så jeg har prøvet at granske lidt i sagen og er nået til noget, der ligner en teori.

Alle jeg har forevist bogen har udtalt, at den sikkert har en ikke ubetydelig værdi, både i grafologisk og historisk henseende. Fhv. museumsinspektør Inge Mejer Antonsen og fhv. overbibliotekar Torben Nielsen hælder begge til følgende teori:

I 1901 var Københavns Rådhus endnu ikke færdigbygget, men Martin Nyrops pompøse festsal var færdig og anvendelig til udstillingsbrug. Efter sigende skulle maleren Th. Philipsen have foreslået en maleriudstilling. Og selv om det ikke nævnes nogen steder, er det sandsynligt at antage, at vor slægtning fotograf, generalkommissær Frederik Riise (1863-1933) har været medvirkende ved arrangementet. Han havde været generalkommissær for udstillinger i udlandet. Og så har han fået den gode ide at fremlægge en gæstebog, så de besøgende kunne prente deres navne. Den åbner med J.F. Willumsens flot svungne navnetræk med datoen 7. februar 1901. Den efterfølges af mange kendte navne fra videnskab, litteratur og kunst. Og polarforskerne L. Mylius-Erichsen, Harald Moltke og Knud Rasmussen er også repræsenteret.

Inge Mejer Antonsen har venligt sendt mig et udklip af Politiken fra 2. maj 1901 om en Rådhusudstillings åbning med en lang artikel om Jens Juel. Så der er andre, der har udnyttet den smukke hal, men det har næppe noget med udstillingen fra februar at gøre.

J. F. Willumzen

. 7 Februar 1901.

Anton W. Jensen.

16te Februar 1901.

Harboøre.

Amissee

Prof. Dr. phil.

Kjöbenhavn. 22. Febr. 1901.

Sigurd Wetterhoff - Prop.

23/II 1901. —

Anna Black.

[Signature]

M. Nigrop

Anna Black.
d. 1/3 1900.

Ali-Rosen
16. III. 01

Anna Löfberg
Mars 1901

Anna Löfberg
1/4 - 1901

Anna
Kreuzer

Olga Meyer
1901.

Johanne Bruen

C. G. Joh. Petersen

Hedevang

A. P. Ellaborg

E. Rostrop

L. S. Sørensen

F. M. Sørensen

Eug. Warming

H. Burmeister

L. Sørensen

H. H. Blüthner

H. Sørensen

C. A. Olsen

Frankhøj

Michael Auker 22 April 1901

Anna Auker

J. S. V. Boas

Simon Pauli

Claudius

25/4 1901

Jonas

Michael

Christians Muller jr. Quidam.

Carville. Hydenholm p. Stager

Joachim Rogaard

Jens Henningsen.

Lillemor Rosenringe

Krystalgade 16. 2.

Carl Reigel

Johannes Marx

Kaarbøchsensvej.

Jacques Wiche

Henny Borchsenius

~~Jens Henningsen~~

Lophus Blarupvej

Frø E. Lou Schjelderup

Aage Brause

Frø Hanka Rye Skovvej-Skjold

Einar Nielsen

Lars Knudsen

F. Th. Lars Wiche

J. N. Guldbrandsen

1. 4. Oktober 1901.

Harald Høffding.

Anders Holsten

Strick

Pederson-Plaug.

Rune Brynne

Eidich Hebelung.

Johannes E. Jensen

Arktindesam

P. Knudsen

Lig. Olsen

G. G. Andersen

Chr. Pasonuski

W. Johansen

J. F. Meyer

Thorvaldson

Oliver

Sydney Levy

Reveland

Charles H. Reynolds

Frank Nielsen

M. J. Petersen

A. P. Meyer.

H. Klemetti Mag. Phil. Dirigent för "Svenska Läkare
 Aikkeitöi Carl's Toigt, Prensens-Ämn (Oslogren)

Paul Pasty, Bourg. la Reine (Seine), Frankrig,

Hans Olrik. Professor, Dr. phil., Forstauder for Statens Læ-
 Anstalt Skum. København.

Hector F. Jørgensen

M. Johansson

J. Keltöi Dahlberg Erighedsvei 12.

V. Bissen

Petr. Læmichy.

M. Sverdrup Alder Amøltzmann

Harald Holm

Harald Jensen

Thom Eske

Marineminister, Kontreadmiral Skjölund.

Landskriegerminister, General O. Hansen

Minister for Kirke- og Medicinvidenskaber og Moritz
Johannsen

Hj. Antonsen
Ellen Poise

J. Fy. Ullrich.
Randsborg

Egob Gjenselvner.
Teufelmann

J. Han

Carl Jacobsen
Ny Carlsberg

Chr. Vilhelms Christensen

L. W. Zahli
Kong. Færkel.

Anna Piiliche

Brig. Barth Kiinchen

J. P. Roeder Westensborg/Hjien

Johan Schaffenburg Claw & Kypre-Blemy

Gyng Brandes

Aud. Füssing

H. P. Green

P. Berkow.

~~T. L. Andersen~~
Hindsgade 43, 2 H

Fernanda
Himmelskaffet 46th

Bomb. Middleton

Rouel Steining

Guion & Roentgen

T. Hindenburg

Kusumelov

Ellie Melbye

Edith Brandes

Heinrich Palmi

F. L. L. Gaudin

Wittnes.

Agelborg Trag med Kalkine

Wittnes.

Josef Kalkine

P. Bentzen.

Benedict Langhoff.

J. M. Jørgensen

~~Edvard~~
E. Jørgensen

H. Jørgensen

J. P. Jørgensen

J. P. Møller

L. H. Hansen

M. Møller

W. Møller
E. Møller

Joh Forchhammer

et Traustad,

J. Forchhammer

Holys Forchhammer

Ejnar Forchhammer.

Joh Forchhammer

Jorgen Forchhammer.

Henrik Forchhammer.

Arigo Forchhammer.

Elaf Forchhammer

== und == hammerboi

L. Frölich

A. Stanhope.

Meinecke Strasse 4

BerlinA. Hindenburg

Abulky

Fru Com. d. Eskeolm

Hau 4. nr.

V. Bie.

O. Kae. Læten

C. Fiel.

C. gram. Havn.

O. El. Havn

J. gram. Havn . Hof. Nye
D. ip. portHjalmar Bratt Götting

Justas Keturis.
Louis le Maire

Vincentius

Ramusius

Charles

H. Allen

St. Martin

L. Agler

Ag. K. K.

Bing

H. Rom.

Tricher.

Holz

Haus

Hera

H. P.

Carl Klauzer

D. E. de Fontenay

Jacob Holten
Sangfædder

v. Warby
Pamuse

Valdemar Schmidt

Apedoriansen

L. Glud

Yemgammann

L. H. Hougard

Otto Kemp

E. Githus.

Karl Friis

Schamus Githus.

Trøstrup

Thylen

William Lund

Cleveland Moffett, de Blue's Magazine, New York U.S.A.

Alfredo

Holger Nyblom
Valborg Nyblom

Victor Bendix

Ullhairs

Herm. Hammqvist

Anna Hammqvist

Julius Moritzson

Philadelphia, Pa. U.S.A.

A. L. Nielsen

Augustina

Lippe

Laurid Thiesse

New York

Plotkin

Hai Hendriksen.

Jaegerloperen

Arthur R. Allcroft.

T. Blicher Hansen.

Kaldeman. Tofte.

Georg Hedberg

Louis Wiggensky

Anton Block.

Emat Wæber

Hæber

Kwartilley

John Tornea.

O bent Gregersen

Leder,

A. F. Lassen.

Albilney-

Carst Frederiksen. Th. Holten
 K. Müller
Ch. Høj
 V. Strømgren
C. S. Brønsing.

H. Püllisch
 P. Mønst
 Peter Lorenzen.
 E. Müller.
 J. van der Kamp.
 E. von Hahn.

A. Madsen - Christensen
 Th. Rom.

Zinnig. 3. 14

Otto Boldt.

H. Fincher.
 P. L. Lang

~~Julius Bergstedt~~
 H. H. Bergstedt.

Knut Langenberg (Stadsbibl.)
 Laesjö. (upnäs
 (Riksstämman S. upnäs 6).

Karin Westvall's

Vilhelm Andresson

C. L. Johansson

J. Tauri.

W. W. Winge

E. J. J. J. J.

M. M. M.

Anders Järnfeldt

Olof J. J. J.

Fredrik Grönfeldt

J. J. J.

~~Alf J. J.~~

L. L. L.

J. Rasmussen.

Biskop Pål Rødne

Alfred Foss

M. Valentinus

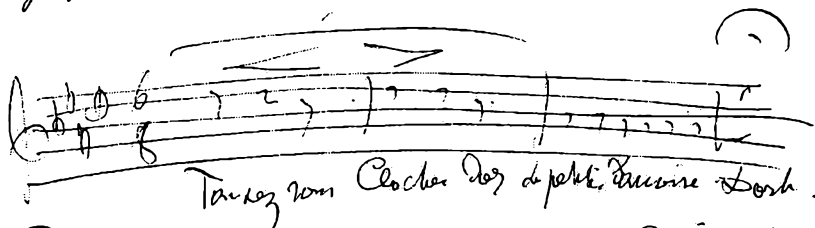
M. Valentinus

Over Sammen

Bilag

Julius Clausen
Julius Wilcke
Gustav Linn
Chr. Winslow.

Årskoden Nielsen Søren Bochs. P. Jensen Vandmann.
 Jørgen Skjelvæk. Holtenstein

Tanz von Cochen Daz de pakt. Louise Dorch!

Delie de:
 Jean Pöybo

Musique de:
 Marie Møgel
 6 Mai 1867

Kon W. Lindberg	hisköpfung	Benige
Menn Lindberg	"	"
L. S. Amdar	S-	S-
Gunnar Malberg	Finkstola	"
Johann Heitzberg		
Johann W. Amdar	© "Wataren"	
Worm Petersen	Kustiania	Kong.
Anders Valsen		

Kirner Balleby J. C. Petersen Chr. Glarbo.
 J. Petersen. Eug. Warming
 H. G. Nielsen K. Sandberg.
 H. P. Jørg. Chr. Blinkenberg J. M. R. Larsen
 Andersen W. Johannsen ~~W. Jørgensen~~
 Jørgensen P. T. Jørgensen
 K. Kroman. E. Rasch V. Henriques.
 L. Koldrup Rosenvinge. P. Heiberg.
 August Hammarik M. Tscherning.
 W. J. Thomassen. Erad - Rønneke.
 Martin Knudsen C. Jørgensen.
 Holger Pedersen M. C. Jørg.
 Ch. Jørgensen Fr. Buhl.
 J. Peter Andersen Chr. Sørensen

Vedemarschmidt

Reumker.

Christiansen

H.P. Steensby.

Franz Beckelt.

Finnur Jonsson

Carl Gulvalomansen

Poul Johs. Jørgensen

E. Schmiegelow

And. Larsen

Kærsløv

C. S. Madsen.

P. N. Hansen

Kenneth Berlin

Thomas J. Petersen

K. A. Jørgensen

Ed. Wilkens

Ditlev Pedersen

Harald Kjøpmand

Poul Regeard.

J. P. Bang.

A. Munch-Petersen.

Johannes Petersen

J. P. J. Ravn.

Viktor Jensen

Ves. Nørre

Frans Storm

And.

And. Bloch.

Hennik Scharling.

A. Krogh.

Alf. Jørgensen.

Hector F. E. Jørgensen

Johannes De laiger

Jean Warming.

Alfred Meyer

Elis Strömgen

R. O. Stamm.

Amundsen

Alfr. Lehmann.

Vilh. Grynbeck

Vilhelm Andriase

Fred. Hansen

A. Strindberg

Kaare Mm

Carl Alrik.

Leif Jørg.

Ernst Keller

J. N. Brønsted

Knaedrup.

Einar Rieemann.

P. Jørgen

John Brock.

Karel Westergaard

Kurtaber.

Joh. Steenstrup

Joh. Steenstrup

Knut Patsoppidam.

J. diurnort.

Strindberg

G. Wettag-Deffler

Klaus Tegner
4 Febr 1901.

Oscar Mathiesen

4-II-1901.

De fire portrætter på forsiden forestiller fire af mine oldeforældre: Apoteker på St. Thomas *A.H. Riise* og hustru *Marie Henriette*, født *Worm*, nedenunder *L.C. Larsen*, overretsprokurator og borgmester i København, og hustru *Louise*, født *Helweg*.

En af Riises 13 børn, *Thora Almira*, blev gift med min farfar, ORS *H.F. Helweg-Larsen*. I anledning af hans 100-årsdag 16. maj 1945 har hans fem børn hver skrevet et stykke om ham og deres barndomshjem i København og deres feriehjem i *Arild* i Sverige. Om A.H. Riise har fem af hans tretten børn skrevet om deres far og deres barndom på Dansk Vestindien. Altsammen giver det et interessant og velskrevet tidsbillede af to forskellige miljøer, et stykke samtidshistorie.

Min søster, *Else-Merete Ross*, har bidraget med en artikel "Min far var sagfører", hvor hun giver en udmærket skildring af vor far, ORS *Albert Helweg-Larsens*, virke, og i en tale til vore forældres guldbryllup, har hun fortalt smukt om vort barndomshjem. Til hans 70-årsdag forærede hun ham et stort fotoalbum med billeder af forfædre og -mødre, venner og bekendte, interiører etc. Det har været til stor nytte for illustreringen af denne bog. Selv har jeg også bidraget ved at fortælle om min lykkelige barndom.

I Riise-familiens slægtsarkiv har i mange år befundet sig en slags gæstebog, indeholdende mange kendte navne fra begyndelsen af forrige århundrede og som ingen rigtig vidste, hvor stammede fra. Men man kom frem til følgende teori: I 1901 var Københavns Rådhus endnu ikke færdigbygget, men *Martin Nyrops* pompøse festsal var færdig og anvendelig til udstillingsbrug. Man formoder, at den næstingste af de tretten Riisebørn, fotograf og generalkommisær *Frederik Riise*, har været medvirkende ved arrangementet af en maleriudstilling. Og så har han fået den gode idé at fremlægge en gæstebog, hvor de besøgende kunne skrive deres navne. Den begynder med *J.F. Willumsens* flot svungne navnetræk dateret 7. februar 1901. Det efterfølges af mange af tidens kendte malere og navne fra videnskab, litteratur og kunst, *Georg Brandes* og *Harald Høffding*, polarforskerne *L. Mylius Erichsen*, *Harald Moltke* og *Knud Rasmussen* er også repræsenteret. Alt i alt flere hundrede signaturer gengives i facsimile sidst i bogen, og vil være af både historisk og grafologisk interesse. Det var jo inden kuglepennens tid, hvor folk skrev deres navne, således at de kunne læses. Jeg vil mene, dette indslag vil øge bogens værdi som tidsbillede.